Dr Čedomil Čekada

KUĆA NA KAMENU

POKONCILSKI PROBLEMI CRKVE

Đakovo 1970.

Dr ČEDOMIL ČEKADA

»Timoteju, čuvaj poklad ...!« (Tim 6,20)

KUĆA NA KAMENU

POKONCILSKI PROBLEMI CRKVE

ČLANCI I RASPRAVE

Đakovo — 1970.

Izdaje i odgovara: Don STJEPAN BATINOVIĆ
župnik — p. Brštanica (Hercegovina)

S dopuštenjem Biskupskog ordinarijata u Đakovu
od 1. prosinca 1970., broj 2900 1970.

Tisak: »TIPOGRAFIJA«, Đakovo 1970.

MJESTO DRUGOGA UVODA

Članci i rasprave u ovoj knjizi idejno se nadovezuju na one iz dvaju svezaka moje knjige: »Crkva — svećeništvo — svećenici«, što su izašli g. 1967. i g. 1968. Isti im je glavni motiv kao i onima, i ako nijesu s njima posve istoga »genre«-a; i ako se, direktno, ne oslanjaju, kao oni, na Gospodinove riječi iz Evanđelja. I ovi sadašnji hoće da u našoj hrvatskoj, katoličkoj javnosti, a napose u onoj svećeničkoj, održe živ osjećaj duhovne solidarnosti sa tisućljetnim tradicijama katoličke Crkve u vjeri i moralu i pune odanosti papinstvu kao nositelju i principu univerzalnosti i jedinstva Crkve, nasuprot sve jačim i sve upornijim pokušajima savremenog »modernizma« i »progresizma«, da vjernike i svećenike povede »novim putevima« sekularizacije kršćanstva i sve radikalnije decentralizacije, pa i centrifugalnosti, u strukturi Crkve, a pod parolom tobožnjeg »koncilskog posavremenjenja«. Napada se sve ono, što u Crkvi predstavlja institucionalnost i juridičku formu, auktoritet, dognu, nadnaravne momente, ascetizam, samozataju, disciplinu, a pledira za »duhovsko« kršćanstvo pune nutarnje i vanjske slobode i »naprednoga« doživljivanja Boga i religije, — demokratsko, humanističko, pluralističko, — gdje u središte, mjesto hijerarhije, dolazi zajednica vjernika, karizmatičarski »Božji narod«, čovjek, njegovo blagostanje na zemlji, njegova kultura, svijet.

Ovo iza II. vatikanskog koncila sve se više, od godine do godine, zaoštruje ta opozicija organiziranoj, institucionalnoj, dogmatičkoj, nadnaravnoj, Crkvi. Sve se više njezinih tradicionalnih učenja dovodi u pitanje. Sve se više osporava njezina hijerarhijska struktura i auktoritet: i onaj biskupski, a pogotovu onaj papinski. Sve se bezobzirnije kritiziraju shvaćanja i postupci Crkve i u prošlosti i u sadašnjosti. »Kontestatori« uvijek otvorenije otkazuju posluh rimskim direktivama i ignoriraju, svaki dan radikalnije, sve dosadašnje crkvene norme i zakone. Primjenjuju sistem pasivne resistencije, pa, sve češće, i onaj pravoga nasilja, formalne pobune. I u teologiji i u pastvi

idu oni dalje, uporno, svojim putem, bez osvrtanja na intervencije i sa najviših crkvenih mjesta. Njihova se štampa sve više emancipira od čijih bilo načelnih direktiva i traži za sebe puni suverenitet i autonomiju. U ime prava »Duha Svetoga«, — preko njih on »laje«, kako, svetogrdno i cinički, znadu govoriti, — i po diktatu svojih nutarnjih »karizmatičarskih« inspiracija svatko u njoj piše i govori, što hoće. I u praktični crkveni život uvode se, »proprio marte«, novosti i slobode, koje nikada dosada nijesu u Crkvi bile priznavane kao zakonite. Faktično se revidiraju i mnoge moralne zasade kršćanstva: osobito na seksualno-bračnom području; ali i na onom sakramentalnom. Mijenja se, na svoju ruku, i ispovjedna praksa.

Kakve to, već drastične, oblike poprima, vidimo najbolje po krajevima i zemljama, gdje su te tendencije otišle najdalje. U Holandiji na primjer. To već postaje pravo krivovjerje i skizma: samo što je još nitko nije formalno takvom deklarirao. Vjera se tumači na novi način; Papi se direktno uskraćuje posluh; lajički elemenat preuzima vodstvenu ulogu u Crkvi. A paralelno s tim praktični vjerski život rapidno nazaduje i propada. Sve je više otpada među klerom. Sve je više nereda i bune po samostanima. Sve je manje duhovnih zvanja. Nema ih uopće. Zatvaraju se i sjemeništa i samostani. A u Francuskoj je, eno, baš ovih dana, veća skupina (44) vodećih »kontestatora« i »progresista«, svećenika, i formalno istupila iz Crkve i navijestila joj borbu.

Mi smo se, u našoj zemlji, dugo tješili, da kod nas toga nema. Prigovaralo se i zamjeralo svakomu, tko je upozoravao na pogibao, koju »progresističke« ideje sa zapada stvaraju i pred našim vratima. I meni. Minimalizirale su se sve te negativne pojave i u katoličkom inozemstvu, a kod nas je i svaka aluzija na prodiranje krivih ideja i među naše ljude bila proglašivana paničarstvom. Insistiralo se na homogenosti našega katoličkoga života i na jedinstvenoj fronti: bez krize i bez konflikata. Međutim zadnje su nam godine razbile te iluzije. Razvoj događaja dao je pravo onima opreznima i budnima. Nemili se simptomi te modernističke krize i kod nas sve više i sve jasnije opažaju. I simptomi i njihove, praktične, posljedice. Možda još najviše u kleru i u katoličkoj štampi. Izlazi u njoj svašta. Registriraju se, pa, stvarno, i reklamiraju ideje i pokreti sa Zapada, koji očito na sebi nose kontestatorsku notu. A u kleru i po samostanima vidljivo i naglo opada duh pobožnosti i stege. Već smo

i u nekim našim sjemeništima, i u nekim redovničkim zajednicama, doživjeli teške krize: najviše baš ondje, gdje se je najviše eksperimentiralo s »novim« metodama i koketiralo sa »progresizmom«. Biskupima se sve otvorenije protuslovi: i pred janvošću; i »otvorenim pismima« u štampi. Neki su među svećenstvom već odavna započeli, »ispod žita«, i kampanju protiv celibata. Na mnogo mjesta i na razne načine provodi se propaganda protiv ispovijedi i protiv Marijina štovanja i pobožnosti. Izdajemo s predilekcijom knjige modernističkih teologa, koje su sve prije nego dokumenti »sanae doctrinae« (2. Tim 4, 3.), i dovodimo prononsirane moderniste iz inozemstva, da nam predaju na svećeničkim tečajevima, simpozijumima, pastoralnim i »koncilskim« tribinama. Otvorili smo već širom vrata i holandskom katekizmu i njegovim vjersko-moralnim koncepcijama. Već nam i klerici po bogoslovijama zastupaju njegove teze i obrazlažu, kako je Gospa veća, ako je i iza Isusova poroda, kao prava, čestita, normalna žena, rađala drugu djecu, nego da je ostala djevica. Samo sentimentalizam naivnih napravio je od nje »Vazdadjevicu«. A jedan se je od naših propagatora Holandskog katekizma pozvao između ostaloga i na auktoritet američkog biskupa Shannon-a, koji da je »izdavaču engleskog prijevoda ovog Katekizma (predao) posebnu nagradu američkog udruženja »Catholic Press Association« kao priznanje za jedno od najboljih katoličkih tiskanih djela u godini 1967.«. Samo je zaboravio dodati, da je taj (pomoćni) biskup, idol američkih »progresista«, još pred više od godinu dana apostatirao i oženio se već dvaput rastavljenom ženom, na užasnu sablazan čitave katoličke Amerike. Mnogi su kod nas svu koncilsku obnovu Crkve praktično sveli samo na moderniziranje habita u ženskim redovima i družbama i na sve slobodnije, sve ležernije, sve svjetskije, manire svećenika i redovnika. Preporod u duhu i svetosti, koji je od nas zatražio II. vatikanski koncil, zamijenili su oni liberalizacijom morala, zanemarivanjem molitve i duhovnog života, mirenjem sa modernim društvenim porocima, pobunom protiv svega, što u Crkvi znači zakon i red. Progresističke perjanice iz Zadra zatražile su, eno, neki dan, — na sablazan i uz proteste čitave ozbiljne katoličke javnosti; i one intelektualne, — od naših biskupa, i javno, punu sekularizaciju i svećeništva i svećeničkog, sjemenišnog, odgoja. I, dakako, slobodnu i javnu diskusiju o celibatu.

Na sreću, od nazad godinu, dvije, sve se više unutar Crkve osjeća i opaža nezadovoljstvo s ovakvim razvojem stvari. Dolazi do spontane reakcije u krugovima, koji kršćanstvo uzimlju ozbiljno. I kod teologa od auktoriteta, i u katoličkoj štampi, i među svećenicima iz duhovne pastve, i među onima, koji su dosada šutjeli, i, još najviše, među praktičnim i pobožnim vjernicima. Žalosni događaji otvorili su mnogima oči; lijepe »progresističke« fraze više ne pale; ljudi dobre volje spontano osjećaju, da ne može biti od Boga ono, što rađa rasapom, revolucijom, pustošenjem, u kršćanskom i crkvenom životu.

I u zapadnim katoličkim zemljama reakcija je na »modernizam« i »progresizam« sve glasnija, sve auktoritativnija, sve organiziranija. Sve se oči opet okreću k Rimu. Biskupi opet energičnije afirmiraju svoj auktoritet. »Kontestatori« ostaju sve više izolirani; vraćaju se opet na ono, što su bili i na početku: grupice, koje vrlo bučno i samosvijesno nastupaju, ali zapravo nemaju nikoga za sobom; sva im je snaga u demagogiji i u »parolama« i frazama.

A u nas opet ljudi neće više da šute. Dosta je bilo obzira i taktiziranja za volju miru. Ako je »progresistima« dopušteno propagirati svoje ideje, i drugima mora biti dopušteno, da ih kritiziraju i pobijaju. Valja se pomiriti sa polarizacijom i pluralizmom u katoličkim redovima. Barem dotle, dok mjerodavni auktoritativno ne interveniraju: direktivnim odlukama o prijepornim pitanjima. A već interveniraju: govor kardinala Šepera, u rimskoj crkvi sv. Jeronima, prilikom svečanosti kanonizacije sv. Nikole Tavelića, navijestio je očito odlučniji kurs i jaču ruku.

Ja sam se, za sebe, toga i dosada držao. Otkakogod se, s početkom II. vatikanskog koncila, stalo izlaziti sa sugestijama, kako koncilska obnova Crkve znači, u stvari, reviziju njezinih načelnih stavova, ja sam i govorio i pisao protiv nosilaca tih shvaćanja. Nailazili su ti moji članci u jednom dijelu klera i na otpor, ali nailazili su i na živo odobravanje. A pogotovu su nailazili na, masovno, odobravanje među praktičnim vjernicima: onima »iz crkve« i iz ispovjedaonice.

Njima je, vjernicima, najviše i namijenjena ova moja, nova, zbirka članaka. Da im bude za orijentaciju. Da ih utvrdi u njihovoj spontanoj opoziciji svima modernističko-progresističkim pokušajima revizije i razvodnjavanja evanđeoskog kršćanstva. Ono, što su oni, zagledani u Boga i pod utjecajem milosti, oduvijek u srcu nosili, ja sam i formalno kazao, formulirao, u ovim člancima. Samo, mnogi nijesu mogli doći do njih. Izlazili su, ti članci, većinom u stručnim crkvenim časopisima, koji se puno ne reklamiraju i ne čitaju izvan svećeničkih krugova. Oni, koji su ih ipak dobili u ruke, žele, da ih imaju i na okupu, u knjizi, — gdje bi ih mogli, po potrebi, i kasnije konferirati i konzultirati.

Nakladnici su i ovaj put hercegovački svećenici: jedna njihova skupina. Sami su mi se opet ponudili. Sa svim rizikom, koji to, za njihove sirotinjske financije, sobom nosi. Ali i sa svojim dubokim svećeničkim idealizmom i požrtvovnošću.

Njima je i ovaj put najviše do toga, da knjiga dospije u svećeničke ruke i u duhovne kuće i biblioteke. Nadaju se, da će ona njihova braća u apostolatu, koja budu iz nje, »sine ira et studio«, čitala, prihvatiti njezinu temeljnu pouku. Meni je, — da to još jednom kažem, — više do lajika, praktičnih vjernika. Ja sam uvijek vjerovao u njihovu apologetsku misiju u Crkvi. Vjerujem u nju i danas. Oni, koji se mole i, svijesno, uzimlju na sebe teški križ života po Evanđelju, i usred svjetske bizarnosti i pokvarenosti, »in medio nationis pravae et perversae« (Filip 2, 15.), najbolje razumiju Gospodinovu blagu vijest, najoduševljenije je i najzahvalnije prihvaćaju, — »u dobrom (je) i u najboljem srcu drže i rod donose u strpljivosti« (Luk 8, 15.), — najodlučnije je i najpožrtvovnije brane. Njih vodi milost; oni su »bogataši u vjeri i baštinici kraljevstva« (Jak 2, 5.; Luk 12, 32.); njima je, »malenima«, Bog objavio ono, što je »sakrio od mudrih i razumnih« (Mat 11, 25.; Luk 10, 21.; Ps 18, 8.; 118, 130.); oni iz neposrednog, nutarnjeg, nadnaravnog, iskustva znadu, koliki duhovni i moralni kapitali leže u njoj. Kroz svu crkvenu povijest v j e r n i je puk stajao na strani pravovjerja i duhovnosti: uz autentično, evanđeosko, apostolsko, kršćanstvo. »Consensus fidelium« kroza nj je najčešće progovarao; na nj se najviše oslanjao. Vjerni je puk najdosljednije i najupornije branio »predaje«, a filtrirao i purgirao »novosti«. I danas će vjerni puk, ja sam u to tvrdo uvjeren, omogućiti u Crkvi pobjedu onomu, što je u njoj doista od Duha Svetoga.

Knjizi sam dao za motto Apostolovu riječ: »O Timothee, depositum custodi — Timoteju, čuvaj poklad! Kloni se nevaljalih novosti i igranja lažnim znanjem, kojim su se neki hvalili, pa su otpali od vjere!« (1. Tim 6, 20. 21.). A za naslov sam joj dao: »Kuća na kamenu«. Aluzija je to na Gospodinovu zaključnu sliku

iz njegove besjede na gori: »Svaki dakle, koji sluša ove moje, — evanđeoske, — riječi i izvršuje ih, bit će kao mudar čovjek, koji sazida kuću svoju na kamenu. I udari dažd, i nadođoše vode, i dunuše vjetrovi, i napadoše na kuću onu, i ne pade, jer je bila sazidana na kamenu« (Mat 7, 24. 25.). Kamen je Evanđelje, a Crkva se Božja, u papinstvu, i danas samo na nj naslanja i u nj vjeruje. Odoljet će stoga svim olujama. I ovoj najtežoj, današnjoj.

Članci su i ovaj put poredani kronološkim redom, — redom, kojim su izlazili, odnosno bili slani u časopise (nijesu svi u njima i izašli: to su oni, pred kojima je u tekstu označena samo godina, a nije časopis); — opet bez ikakvih, naknadnih, promjena, umetaka, dodataka, komentara. Izvorna su i autentična reakcija na vrijeme i događaje.

Bože, daj, da posluže Tvojoj slavi i dobru duša!

Dubrovnik, u prosincu, g. 1970.
Dr. Čedomil ČEKADA

U VELIKOJ KUŠNJI I KRIZI

(Oko praktičnog putokaza svećeničkim savjestima naših dana)

G. 1967.

Starije svećeničke generacije bile su u jednoj stvari puno sretnije od naše, današnje. Osjećale su se duhom sigurnije. Crkveni je život bio sređen. U katoličkoj Crkvi za vjernika i svećenika dobre volje nije bilo nikakvih velikih sumnji, problema, dilema. Znao je jasno, što od njega traže i Bog, i Crkva, i savjest. Što mora vjerovati i propovijedati, kako mora živjeti, na koji način mora pastorizirati, ako hoće da bude dobar svećenik i revan duhovni pastir. Nije trebalo, da se sam opredjeljuje, da sam sebi traži i bira put: izbor je za nj bila učinila Crkva. Oko njega su stajali sami istomišljenici. Od njega se je tražila samo dobra volja i rad: duh apostolata i ljubavi.

Monolitnost, u svakom pogledu, — dogmatičkom, moralnom, disciplinarnom, — bila je od sviju priznata odlika, — ili, barem, karakteristika, — katoličkog kršćanstva. Ono je bilo tradicionalno i auktoritativno. Jednako danas kao i jučer. Vjerovalo je u sebe. Bilo je mirno i samosvijesno.

Danas su se s te strane prilike i u katoličkoj Crkvi iz temelja promijenile. I uz najbolju volju vjerniku je, a pogotovu svećeniku, teško da se snađe. Sa svih strana kucaju mu na vrata nove ideje, nova shvaćanja, nova praksa. Osporava se, na svim poljima, vrijednost tradiciji; predlažu se i zahtijevju nebrojene promjene i reforme. I radikalne kojiput. Ljudi, pa i svećenici, oko nas govore, nastupaju, rade drukčije, nego što je to prije bilo u običaju i u općoj praksi.

Za nas je, u hrvatskim krajevima, ta nova perioda nastupila sa sazivanjem II. vatikanskog općeg sabora. Na katoličkom zapadu nastupila je, čini se, prije: još za vrijeme II. svjetskoga rata i odmah poslije njega. Paralelno s velikom, porat-

nom, političkom, socijalnom i tehničkom revolucijom. Danas to već vidimo. Do nazad pet, šest godina mi ovdje nijesmo za to pravo ni znali. Hermetički smo bili izolirani od zapadnoga svijeta. Nijesmo mogli pratiti ni tamošnjih događaja i novosti, ni tamošnje štampe. A ni na zapadu se to u ono vrijeme nije još bilo toliko manifestiralo; barem nije javno i u krilu Crkve. Veliki auktoritet pape Pija XII. nije dao, da se one najradikalnije tendencije otvoreno probiju. Zato toga velikoga i svetoga papu, — jednu bez sumnje od najvećih figura u dvotisućnoj povijesti papinstva, — »progresisti« i gledaju onako krivo i prešućuju, gdjegod i kolikogod mogu, i njegovo ime i njegove zasluge. Mnogo toga ostajalo je tada pod površinom i bilo, barem izvana, frizirano etiketom legalnosti. Izgledalo je, da su to samo počeci jedne zakonite, organske, evolucije crkvenog života, koja će se kanalizirati u pozitivnu smjeru, pod kontrolom i po intencijama najviših crkvenih auktoriteta.

Preokret je došao sa saborom i sa proklamiranom željom pape Ivana XXIII., da se na Crkvi pomalo otčepe ventili, a svećenicima i vjernicima dadne više slobode za inicijativu, kretanje, akciju, pa i kritiku. Bačena je parola »aggiornamenta«, posavremenjenja, Crkve, i parola »ekumenizma«: okupljanja razjedinjenog kršćanstva nasuprot modernom ateizmu i otpadu, a sa namjerom i u nadi, da će tako, probuđeno i ujedinjeno, kršćanstvo moći, snažnije nego dosada, djelovati i na razvitak savremenog društvenog života u svijetu i malo ga pomalo pokršćaniti, vratiti k Bogu, oplemeniti, humanizirati i pacificirati.

Od crkvene strane, — u prvom redu vrijedi to za Svetu Stolicu, — bilo je to posavremenjenje zamišljeno, prije svega, s jedne strane kao, nutarnja, duhovna obnova same Crkve, — oslobađanje od i previše ljudskih naplavina u životu i historiji Crkve; vraćanje k autentičnim idejama i principima Evanđelja, — a s druge strane kao pastoralna i disciplinarna akomodacija novim prilikama u svijetu, pa su ga svi dobronamjerni ljudi u Crkvi, bili, kako je to i shvatljivo, dočekali s oduševljenjem i s velikim nadama. Očekivala se od sviju apostolski slobodna, ali i prosvijetljena, i odgovorna, riječ pred Bogom.

Samo, nažalost, brzo smo morali konstatovati, da svi nijesu slobodu, koju nam je Crkva dala, upotrijebili na način, kako je ona to očekivala i željela. Pokazalo se, da su moderne zablude ostavile i u organizmu Crkve puno dublje tragove, nego što se

obično mislilo. Javili su se odmah za riječ i crkveni ljudi, — a za njima i vjernici-svjetovnjaci, — koje su već bile snažno zarazile savremene krive filozofske, teološke i moralno-kulturne ideje racionalizma, subjektivizma, skepse, eksistencijalizma, evolucionističkog materijalizma, pa su te ideje stali naturavati Crkvi kao logične i zakonite zahtjeve i rezultate savremene teološke misli i nove, finije, crkvenosti, kojom se Crkva jedino može pomladiti, približiti se današnjemu svijetu, ostvariti svoj ekumenistički ideal: ujedinjenja svega kršćanstva. Velikim, ali i posve ortodoksnim i evanđeoskim idealima, koje je sabor bio napisao na svoju zastavu, sustavno su podmećali, — nelojalnim ekvivokacijama, — drugi, krivi, smisao: kršćansku i evanđeosku slobodu savjesti okrenuli su u nekršćanski, vjerski i moralni, relativizam i libertinizam; u ime ekumenizma propovijedaju kompromis u dogmama i vjersku indiferenciju, i ruše auktoritet Crkve i papinstva; pod krinkom humanitarnosti i pacifizma, samilosti sa ljudskim bijedama, pomaganja ljudskom društvu, reklamiraju naturalizam, deificiraju čovjeka i ljudska društvena ostvarenja i povlače u sumnju kršćansko shvaćanje grijeha i otkupljenja; od apostolske prilagodljivosti napravili su lajicizaciju kršćanstva, koja bi i od strane Crkve licencirala sve svjetske poroke i duhu svijeta širom otvorila vrata u svetište. Apostolsku aktivnost uzimlju za izliku, da potcijene i zanemare molitvu, sakramentalni život, kršćansku samozataju i askezu. Ponavljaju, i podgrijavaju, — kao tobožnji pioniri pomirenja s protestantima, — Lutherove teze i revindikacije iz vremena reformacije; okreću se protiv realne prisutnosti Isusove u Euharistiji, protiv ispovijedi, protiv Marijina štovanja, protiv primata i »rimske kurije«, protiv redovništva i svećeničkog celbata, protiv crkvenih zapovijedi. Sekundiraju anglikanskoj i evangeličkoj indulgentnosti u pitanjima braka i seksualnog morala, — indulgentnosti, koja je već na putu da protestantizam faktično likvidira kao pozitivnu kršćansku religiju, — pa bučno plediraju za dopuštenost antikoncepcijskih sredstava i za »pilule« i otvoreno simpatiziraju sa, u stvari nihilističkim, »moralom situacije« i moralnom autonomijom na polju seksusa. Dispenziraju se, na svoju ruku, od svih crkvenih zakona: i disciplinarnih, i liturgijskih. A sve se to pokriva »koncilskim duhom«: — svejedno što svi koncilski akti, — nitko to ne može zanijekati, tko ih je pročitao, — govore drukčije i tvrdo ostaju uz vjekovnu i tradicio-

nalnu nauku i praksu Crkve; svejedno što se Papa, svakom prilisom, auktoritativno i svečano, ograđuje od takve interpretacije koncilskih odluka i smjernica. Uskraćuju mu naprosto posluh. I u »razočaranju« nad saborom i nad Papom, koji nijesu ispunili njihovih želja i nada, protestativno štrajkuju, pa i apostaziraju. U Francuskoj je, tuži se J. Maritain, velika većina klera pošla za liberalno-ljevičarskim idejama, i ako su im vođe teološki i filozofski mediokriteti; u Sjedinjenim državama već je, u zadnje vrijeme, apostatiralo, po nekima deset, a po drugima »samo« pet tisuća svećenika i bezbroj redovnica (»The Register«, 19. II. 1967.); a u Holandiji su ti elementi, izgleda, već prešli i u kolektivnu, otvorenu, opoziciju Rimu, pa sazivaju, — čini se, na svoju ruku, — »nacionalni pastoralni sabor«, uz ravnopravno sudjelovanje i pod predsjedanjem lajika i uz učešće inovjeraca, te »demokratski« stavljaju na dnevni red »sabora« i pitanja, za koja je Episkopat izrijekom zatražio, da se iz njega uklone, kao pitanje »svećeništva i celibata« (»The Register«, 5. II. 1967.).

A o svemu tome mi danas slušamo; sve to i nas, na sto načina i kroz sto kanala, zapljuskuje. Zapljuskuje i dezorijentira. Zapljuskuje i zbunjuje. Zapljuskuje i smućuje.

Nijesmo svi toliko ni filozofski ni teološki potkovani, da u toj poplavi, kojiput i zamamljivih, i slatkorječivih, novina odmah uočimo probleme u svim njihovim konsekvencijama, da odmah pogodimo pravo, da odmah razlučimo istinu od laži: ono, što je od Duha Božjega, od onoga, što je zabluda i kukolj. Potrebni su nam stoga, nama, današnjim svećenicima, — potrebni više od svega, — neki generalni praktični principi, »principia reflexa«, koji će nas, neovisno od svega filozofiranja i teoretiziranja oko nas, — neovisno od svega previranja i konfuzije i u mnogim crkvenim krugovima, — održati uvijek na pravome putu; na Božjoj i crkvenoj liniji.

A tražiti ih moramo na prvim vrelima: u Evanđelju i u neprekidnom i stalnom učenju i praksi Crkve. Evanđelje je, u svim bitnim točkama, jasno: Krista nitko, tko je uistinu dobre volje, ne će krivo razumjeti. On govori jezikom, koji je svakome pristupačan; on ne filozofira; on uči i zapovijeda: uči primjerom još više nego riječima. A Crkva njegova ne može pogriješiti: ni u jednoj situaciji; ni u jednom vremenu. Ne može danas biti krivo ono, što je ona propovijedala i kako je živjela jučer, i prekjučer, i u svim stoljećima. Unositi u Crkvu princip

kvalitativne evolucije, to je isto što i zanijekati božansku i nepromjenljivu istinu objave. I, — na praksi se Crkve moramo orijentirati više nego na spekulaciji i teorijama učenjaka i teologa.

A s toga gledišta lako je postaviti kriterije pravovjerja i katoličke istine. I nama svećenicima, i našim vjernicima.

Molimo se! Molimo se isto onako, kaošto su se molili naši oci u vjeri: svi apostoli i sveci! Redovito, rado, revno, pobožno! Formulama i načinima, kojima se je Crkva uvijek služila i koje je uvijek propisivala ili, barem, preporučivala. Nema autentičnog kršćanstva bez molitve. Nema ni ustrajnosti u dobru bez molitve. Misa neka nam je svetinja; — nikada je bez velike potrebe ne propuštajmo! Časoslov neka nam je svetinja; — grijeh nam je, uvijek, kad ga ne izmolimo, osim u slučaju nemogućnosti i bolesti! Adorirajmo; Krist je, naš Učitelj, u našim crkvama; čuvari smo njegovih svetinja! Razmatrajmo; povlačimo se češće u »duhovne vježbe«; orijentirajmo se na vječnim istinama! Promatrajmo same sebe u njihovu svijetlu svaki dan! Ispitujmo svaki dan svoju savjest pred Bogom! Ispovijedajmo se dobro i savjesno! Molimo se, i potičimo i svoje vjernike, da se mole! »Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem!« (Mat 26, 41.; Mark 14, 38.).

Čitajmo rado Evanđelje; čitajmo rado Sveto Pismo! I udubljujmo se, iskreno, u njegov smisao! Bog će nam iz njega progovoriti. U njemu su riječi života i istine. Kadgod izlaze pred nas ljudi sa svojom mudrošću i sa svojom filozofijom, konfrontirajmo ih s tom Božjom riječi! Odmah ćemo vidjeti, jesu li s njom u skladu; je li njihova »nauka od Boga« (Iv 7, 17.). Ako nijesu, nije ni istina, što govore. Nije to onda »zdrava nauka« (1. Tim 1, 10.; 2. Tim 4. 3.; Tit. 1, 9.; 2, 1.), ni »Kristova nauka« (2. Iv 9.), ni »nauka Duha« (1 Kor 2, 13.), ni »nauka Boga, našega Spasitelja« (Tit. 2, 10.). Valja nam se od nje čuvati (Mat 16, 12.). Ne ćemo ni primati ni slušati onih, koji je uče (2. Iv. 10.); nema u njima Boga (2. Iv. 9.); to je lažna »čovječja mudrost« (1. Kor 2, 13.); to su »zapovijedi ljudske« (Mat 15, 9.). Ne smijemo se dati »zavesti (tim) različitim i tuđim naukama« (Hebr 13, 9.). Moramo ih dočekivati s apsolutnim nepovjerenjem i rezervom. Čitajmo Evanđelje, i propovijedajmo Evanđelje!

Neovisno od svih novih pastoralnih metoda vodimo svoje vjernike, prije svega, na izvore sakramentalne milosti! Uvijek ćemo tada uspjeti. Nikada ne ćemo pogriješiti. Rado i revno ispovijedajmo! Potičimo svoje vjernike, svakom prlikom, i na redovitu ispovijed i na što češću i pobožniju svetu pričest! Sakramentalno je kršćanstvo jedino živo kršćanstvo. I jedino nadnaravno i milosno kršćanstvo.

Ne dajmo se nikada odbiti od Gospina štovanja! Ono je najjednostavniji i najsigurniji praktični kriterij crkvenosti i katoličke ortodoksnosti. Ono je pobožnost svetaca. Ono je kućna i obiteljska pobožnost Crkve. Isusa nema bez Gospe. Ni Crkve nema bez Gospe. Ona je »Majka Crkve« i tisućljetna »Pomoćnica kršćana«. Svima je tradicionalnim kršćanskim Marijanskim pobožnostima štujmo! Molimo krunicu, ponizno i djetinjski! Pjevajmo, skupa sa svojim vjernicima, Gospi u njezinu svibnju! Slavimo je hvalama iz njezinih litanija! Propagirajmo njezina hodočašća i prošteništa! Odmah će naše kršćanstvo postati vitalno i toplo. Odmah će nam biti sa sto posto crkveno i katoličko.

Čuvajmo se lajicizacije! Živimo skromno i trijezno! Uzimajmo ozbiljno svoju svećeničku čistoću i celibat! Ali i čistoću svojih vjernika, svoje omladine! Ne činimo na tom polju nikakvih ustupaka modernom poganstvu! Ne će onda među nama biti ni sablazni, ni apostazija. A ne će biti ni modernista. Razumjet ćemo Križ. Imat ćemo smisla za svećeničko samosvladavanje, samozataju, disciplinu, dekor. Ne će nas »standard« i luksus odvesti na skliske staze mondenstva i posvjetovnjačenja.

Dobri budimo prema ljudima! Dobar je bio i naš Gospodin. Nasljedujmo »dobrotu i čovjekoljublje Boga, našega Spasitelja« (Tit 3, 4.)! Sigurni ćemo onda biti, da idemo njegovim putem. I ljudi će nam otvoriti srca. I štovat će nas, i ljubit će nas. I nas, i kršćanstvo, koje im budemo propovijedali. Prepoznat će u nama Gospodina: božanskog »Dobroga Pastira«. Bit ćemo i »humanisti« i »ekumenisti«: i bez puno riječi; i bez grlatog isprsivanja frazama.

I, na koncu, budimo rimski ljudi! Držimo se Petra! Slušajmo Papu! Nije nijednom teologu, ni »peritu«, ni katoličkom »akcionašu« i »organizatoru«, od Isusa podijeljena karizma istine i nepogrješivosti: podijeljena je samo Petru. A Petar i danas govori. Preko Pape, preko Pavla VI. Govori vrlo i jasno i odlučno. On autentično interpretira koncil; nitko drugi. On najbolje zna, na kakav »aggiornamento« Crkva misli. On to, svakom prilikom, i kaže. Nije to nikakvo posavremenjenje ideja; to je samo posavremenjenje metoda. Ali u službi uvijek jedne i uvijek iste — evanđeoske istine. Iste nauke. Istoga morala. Istih životnih načela i ideala. Uz ono stojmo, što Papa uči, pa smo sigurni za svoj svećenički put. »Tu es Petrus..., et portae inferi non praevalebunt adversus eam!« (Mat 16, 18.).

Rešeta danas, sotona, Crkvu Božju. I mnogi u njoj kolebaju. Kolebaju ili dvoume i strepe. Petar će ih podići i utvrditi (Luk 22, 31. 32.), ako samo pođu za njim.

Pođimo za njim i mi, hrvatski svećenici! Njegovim putem. Molitvenim, evanđeoskim, sakramentalnim, Marijanskim, djevičanskim, ljudskim. Ostat ćemo onda uspravni i Božji i u svoj ovoj najnovijoj, velikoj, kušnji i krizi naše svećeničke kreposti i vjernosti!

UVIJEK RIMSKI; UVIJEK PAPINSKI!

(Pred Petrovski jubilej: g. 67. — g. 1967.)

»Služba Božja«, g. 1967., br. 3., str. 145.—148).

I da nam nije, — i sa auktoritativne strane, — sugerirano, da se milenijski, 1.900-godišnji, jubilej mučeničke smrti sv. Petra u Rimu, o ovogodišnjem Petrovu, proslavi, u prvom redu i ponajprije, kao velika ispovijest evanđeoske i apostolske vjere čitava katoličkog kršćanstva, a, onda, i kao javna i glasna manifestacija zbijenosti katoličkog svijeta oko Petrova nasljednika i Kristova namjesnika na zemlji, u Rimu, oko Svetoga Oca Pape, i u ove najnovije dane, svi bismo mi, u Crkvi i među klerom, koji stojimo s Evanđeljem i s Crkvom, morali i sami jedva dočekati ovu, uistinu providencijalnu, priliku, da afirmiramo ideju primata i papinstva u Crkvi. Situacija nas na to upravo izaziva; prilike nas na to upravo sile.

Mnogi su danas u Crkvi, što se tiče te točke našega katoličkog vjerovanja, izgubili tradicionalnu finoću i osjetljivost: osjetljivost tako karakterističnu za sve velike katoličke ljude prošlosti.

U punoj je krizi i posluh Svetoj Stolici i ljubav k Papi. Zamijenila ih je, na mnogo strana, jedna čudna psihologija katoličkog »demokratizma« i individualne samosvijesti, koja, pokatkad i demonstrativno, ignorira auktoritet Rima i potcjenjuje njegovu i institucionalnu i historijsku ulogu u životu i razvitku Crkve. Uvijek je spremna, da se Rimu nameće za kritičara; bez skrupula prelazi ne samo preko njegovih želja, nego i preko njegovih uputa i odredaba; javno mu prkosi i afrontira ga. I na doktrinalnom i na disciplinarnom području. Suvereno se, po miloj volji, dispenzira od svih crkvenih zakona, uzusa, tradicija. A uporedo s tim i teoretski, — bez puno prikrivanja i sustezanja, — pledira za »decentralizaciju« u katoličkoj Crkvi: za suzivanje uzualnih papinskih perogativa; za što jače praktično ograničavanje njegovih neposrednih zahvata i intervencija u aktualnim problemima, što ih vrijeme stavlja na dnevni red. Idealom se smatra organizacijsko labavljenje u crkvenom životu: što šira sloboda svećenika i vjernika pojedinca, što veći autonomizam nacija, krajeva, dijeceza, što jače niveliranje crkvenih auktoriteta: od najvišega do najnižega. Očekuje se, priželjkuje, pa i traži, evolucija u tom smjeru. A inicijative se te vrsti preuzimaju bez puno obzira i bez puno straha. Svaka eventualna protuakcija iz Rima dočekuje se s otvorenim negodovanjem, klasificira se kao presizanje i zloraba, cenzurira se kao reakcija i anahronizam. »Fait accompli« postao je kod mnogih najmilijom metodom i najjednostavnijim ekspedijensom u savremenim crkvenim dilemama.

Mislim, da ne pretjerujem. Tko prati događaje i štampu na katoličkom zapadu, mora dobiti takav dojam. Kako se samo impertinentno teološka manjina sa sabora i dalje drži svojih teza, i iza kako ih je koncil sasvim jasno osporio i zabacio, a Papa se od pokoje od njih, i »expressis verbis et specificis terminis«, i u formi najslužbenijih i najsvečanijih dokumenata, ogradio! Kako borci za »pilule«, krstaši protiv svećeničkog celibata, »reformatori« seksualnog morala, olako, — i u teoriji i u ispovjedaonici, — primjenjuju svoje »nove principe« i za njih prave propagandu, ni ne hajući za, posve jasno izrečena, protivna, rimska stanovišta, pa i zakone, i zabrane! Doživjeli smo već i sramotu, da jedan nadbiskup-kardinal priznaje svome kleru »puno pravo, da slobodno raspravlja o crkvenoj disciplini celibata«: a znamo, kakvo su stanovište prema takvim raspravama zauzela obojica posljednjih papa (Pavao VI. i sa koncilske tribine) i kako je i sam II. vatikanski sabor, decizivno i emfatično, — »Quam legislationem Sacrosancta haec Synodus iterum comprobat et confirmat«, — afirmirao zakon celibata u dekretu: »De Presbyterorum ministerio et vita« — »Presbyterorum Ordinis«, c. 3., II., 16., i u dekretu: »De institutione sacerdotali« — »Optatam totius«, IV., 10.). Kako se nonšalantno, — i skandalozno, — eksperimentira sa novim »tipovima« u liturgiji: ni briga ih nije, — mnoge od tih nezvanih liturgista, — za papinske komisije i kongregacije, kojima je to predano u ruke! Šta sve sebi ne dopuštaju čitave skupine svećenika i u disciplinskim

stvarima: jednostavno kao da je kasirano, ili barem suspendirano, čitavo dosadašnje crkveno zakonodavstvo!

Ozbiljne su to stvari. I skoro tragične. I sa stanovišta, — nekada toliko, i od izvancrkvenih i protucrkvenih faktora, isticane, — unutarnje stege i kohezije u Crkvi, i, možda još više, sa stanovišta idejne konfuzije. Ispravno, u crkvenom duhu, iškolovan i odgajan čovjek ne će se nikada moći dosta iščuditi površnosti i manjku intuicije na tolikim crkvenim ljudima među nama. Kako ne vide, šta oduzimaju katoličkoj Crkvi, kad papinstvo vuku u krizu, i kako se tom kampanjom i takvom psihozom stvarno vraćaju na pozicije onih, koji su, u prošlosti, istim tim shvaćanjima i metodama, dovodili crkveni život do stagnacije, sušenja i dekadence, sa finalom u sudbonosnim otpadima i raskolima! Čini se, da je Maritain pogodio, kad takovu psihozu oko nas svodi na neku vrst idejno-teološkog »fatuiteta, očarana od idola dana«; fatuiteta, čiji produkti, kolikogod bili efemerni, »prijete da će potpuno demoralizirati kršćansku savjest i život vjere« (»Le Paysan de la Garonne«).

Petrovski jubilej valja da postane, s te strane, prijelomna crta u historiji savremene Crkve na Zapadu. Samokritika, bistrenje pojmova, revizija, priznavanje krivnje, abjuracija.

Na sreću, za nas, hrvatske katolike, pa i hrvatski kler, to ne vrijedi. Kod nas je situacija drukčija. Mi nemamo šta revidirati. Mi treba samo da ostanemo na liniji. Svojoj historijskoj, tisućljetnoj, liniji.

Naš je katolicizam, — nekom sretnom, skoro neobjašnjivom, milosnom, intervencijom Providnosti, — uvijek bio rimski i papinski. Nikada nijesmo, kao narod, podlegli napasti, da afrontiramo Rimu. Nikada nijesmo, u kritičnim vremenima, bili među onima, koji su se iznevjerivali Petru ili, barem, kolebali u vjernosti. Mogu se, lijepo, kroz historiju, pratiti sve faze tih naših prorimskih opredjeljenja. Papinski smo štićenici i saveznici bili i u doba pape Agatona, i kroz čitavu periodu Focijeva i Kerularijeva raskola, — za kneza Domagoja, pa sve nadalje; i prvi i zadnji naš kralj iz narodnih dinastija, i Tomislav i Zvonimir, dobili su krunu od Pape, — i u skliskim vremenima renesanse, — Dante nam je svjedok, — i u fatalnoj epohi reformacije i Tridentinskog sabora, — na našim granicama u Istri i na Dravi ustavila se je reformacija; i Drašković i Bakač položili su bili

u one dane, u naše ime, ispovijest vjernosti Rimu, svejedno što smo zbog nje, baš u to doba, krvarili na dvije fronte, kao jedno od glavnih predziđa kršćanstva, — i u eri jozefinizma i francuske revolucije, — naše su vjerničke i svećeničke mase odlučno bojkotovale antirimske pokretne pojedinaca, — i na I. vatikanskom saboru, — naš je Episkopat kao cjelina bio za infalibilitet; Strossmayer je, uza sav svoj auktoritet i mnoge ispravne poglede na stvar, ostao među nama izoliran, — i u najnovije dane: prve, a onda, evo, i druge, teške, modernističke krize i II. vatikanskog sabora.

Mi nemamo s te strane šta revidirati. Mi se moramo samo još jednom i još jače utvrditi u vjernosti Petru i Rimu. Mi moramo samo afirmirati i braniti pozicije, koje smo još od davnine zauzeli. Uvijek smo bili saveznici i prijatelji Rima. Nosimo u sebi nešto kao neprevarljivi katolički instinkt. Prekaljeni smo, višestoljetnim katoličkim graničarstvom, u kršćanskom univerzalizmu. Krvnim smo rimskim krstom kršteni. Tradicionalno smo nepovjerljivi prema »novatorima« i »novotarima«.

Treba samo da to svijesno čuvamo. I da se tim ponosimo. I u današnjim napastima. I u današnjim dilemama!

Moramo to reći našim vjernicima u dane ovoga najnovijega Petrovskog jubileja. Od njih Bog i Crkva traže, da ustraju. I da — budu dosljedni u svome vjerovanju. I u njegovim praktičnim konsekvencijama. U evanđeoskom stilu života.

Uvijek rimski; uvijek papinski! To neka bude prva poenta oduševljene, vesele i svečane »ispovijesti vjere«, što ćemo je na Petrovo, — svi; kler i narod, — položiti u ruke Kristovu namjesniku! Učinimo sve, da ta naša velika narodna »ispovijest vjere« bude što zapaženija i što realnija!

PRAVI SVJETOVNJAČKI APOSTOLI

(Uz III. kongres katoličkih lajika u Rimu)

»Veritas«, g. 1968., br. 4., str. 64.—65.

Pod kraj prošle godine, u mjesecu listopadu (11.—18. X. 1967.), održavao se je u Rimu III. svesvjetski kongres svjetovnjačkog, lajičkog, apostolata. Prisustvovali su mu delegati, izaslanici, iz svih skoro zemalja, gdje ima katolika: njih oko 3.000. Glavna je tema kongresu bila: »Božji narod na ljudskim putevima«. S velikim interesom pratio je njegova zasjedanja čitav katolički svijet. Ono, što su posljednje pape uvijek toliko naglašavale i što je II. vatikanski sabor i formalno uzakonio, stalo se je konačno provoditi u djelo: sustavno i organizirano; na najširoj, međunarodnoj, osnovici. Katolički svjetovnjaci, obični vjernici-nesvećenici, pomolili su se, prvi put, masovno, na pozornici Crkve, da preuzmu svoj dio odgovornosti za njezinu sudbinu u budućnosti: — da aktivno počnu afirmirati, braniti, širiti, propagirati Evanđelje, kršćanstvo, Kraljevstvo Božje, u današnjem, savremenom, modernom, svijetu. Ovaj kongres trebalo je da pokaže njihovu snagu, ali ujedno i da donese konkretne osnove, nacrte, smjernice za njihov rad. I da taj rad poveže, — da ga idejno i organizacijski koordinira, — širom, čitava, katoličkog svijeta.

Sada je taj kongres prošao. Možemo već govoriti i o njegovim rezultatima, o njegovoj bilanci, o njegovu, većem ili manjem, uspjehu, pa i o karakterističnim pojavama, što su se na njemu opazile.

Nijesu svi, u crkvenim i u katoličkim redovima, zadovoljni onim, što se na njemu događalo: što smo na njemu gledali i s njega slušali. Neki izvjestitelji iz Rima javljali su, da je kongres, sa svojim rezolucijama i zahtjevima, koji su se na njemu čuli, naišao na dosta hladan i uzdržan, rezerviran, prijem na najvišim crkvenim mjestima, pa i na sinodu biskupa, koji je, u isto to vrijeme, zasjedao u Rimu. A i u široj su ga katoličkoj javnosti mnogi kritikovali.

Dvije su mu stvari osobito zamjerali.

Jednima on nije bio dovoljno autentična reprezentacija katoličkih svjetovnjaka; nije pravo i stvarno predstavljao katoličke lajike sa terena; one, koji se najviše žrtvuju i rade. Više je bio sabor profesionalaca: namještenika i funkcionara u organizacijskom aparatu katoličkih svjetovnjačkih ustanova i društava. Istupali su na njemu uglavnom, davali su mu ton, više teoretičari i vođe, — katkada i sa karijerom iza sebe, sa unosnih položaja, s dosta vremena i novaca, — nego praktičari: stvarni apostoli kršćanske i evanđeoske misli u savremenom svijetu i društvu. Manjina se je nametnula većini i ispred nje govorila. Nekompetentno, bez stvarne legitimacije. Osobito ga je s te strane, napose upogled njemačkih delegata, kritikovao, — na svojim putovanjima po Americi (u Milwaukee-u), gdje se je tada nalazio, — poznati i popularni koncilski teolog i perit, — poznat i popularan najviše baš po svojoj »modernosti« i »širini«, — isusovac, prof. Dr. Karlo Rahner.

Biskupe su opet i ljude sa viših crkvenih položaja najviše razočarale rezolucije, što ih je kongres usvojio. Više se u njima na Crkvu postavlja zahtjeva, više joj se daje savjeta i lekcija, nego što joj se nudi usluga i suradnje. Lajici kao da hoće da suodlučuju o svemu u Crkvi, pa i o crkvenom učenju, i o kršćanskom moralu. Mjesto da prihvate i brane ono, što je Crkva uvijek učila i zahtijevala od svojih vjernika, oni od Crkve traže moralne koncesije i olakšice. Sve u ime apostolata i osvajanja modernoga svijeta za Krista. A pritom ne pokazuju baš, — većina, koja je te rezolucije izglasala, — puno tankoćutnosti ni obzira. Ponešto i u rezoluciji o pravima žene u crkvenom životu, ali osobito u rezoluciji o planiranju poroda i obitelji. I ako je Sveti Otac, kako je općenito poznato, baš zbog moralne delikatnosti ovoga problema, sebi jedinome pridržao pravo, da o njemu, u svoje vrijeme, donese odluku, — odluku, dakako, u skladu sa prirodnim zakonom i sa vječnim moralom kršćanstva, kako ga je Crkva naučavala od početka, — i ako je, Sveti Otac, tu temu, kao predmet rasprave, skinuo i sa dnevnoga reda koncilskih zasjedanja i biskupskog sinoda, — foruma, koji su, po sebi, kao

učiteljski, za tu stvar kompetentni, — lajički je kongres ipak o tom poveo debatu i izglasao, — doduše iza vrlo burne diskusije i mnogoga pljeska za i protiv, — rezoluciju, kojom Crkvi, odnosno crkvenom starješinstvu, — istina u diplomatskoj i zakukuljenoj, pa ponešto i dvoznačnoj, ali i prilično providnoj formulaciji, — prenosi svoju želju i očekivanje, da će se ta stvar u praksi ostaviti slobodnoj ocjeni bračnih drugova, i upogled metoda i upogled sredstava, a crkveno učiteljstvo da će se samo »koncentrirati na temeljne moralne i duhovne vrijednosti, — bez predlaganja znanstvenih ili tehničkih rješenja za ostvarenje odgovornog očinstva: u skladu sa kršćanskom vjerom, a na bazi medicinskih i znanstvenih konzultacija«. Svi su komentatori protumačili tu rezoluciju kao plediranje za »pilulu« i za slobodnu uporabu svih drugih, modernih, antikoncepcijskih sredstava. Brakom bi se i »ljubavlju«, bez ikakvih ograničenja, smjeli dakle služiti i kršćanski bračni drugovi, kad im to god izgleda opravdano: pa i direktno, pozitivno, sprječavajući začeće; ne samo periodičkom uzdržljivošću, kako je to dosada, jedino, dopuštala crkvena teorija i praksa. »Ljubav« bi u braku tako bila »odvezana«, rastavljena, od rađanja i djeteta. Rađanje, dijete, ne bi više bila prvotna, primarna, bitna, svrha braku. Preko načelnih rezervi i »skrupula« tradicionalnog učenja i morala Crkve prešlo bi se tiho, neprimjetno, na dnevni red. »Demokratskom« metodom odglasavanja, većine, aplauza.

Poluslužbeni organ Svete Stolice, »Osservatore Romano«, odmah je na to reagirao. Retuširao je tu rezoluciju. Nametnuo joj je i sugerirao restriktivan smisao. I citirao je, u tom kontekstu, kardinala Maurice-a Roy-a, nadbiskupa Quebec-a u Kanadi, predsjednika nove papinske komisije za lajikat, koji je, u vezi s tom rezolucijom, izjavio: »Evidentno je«, da se taj zaključak kongresa mora razumjeti »u smislu, tako jasno izrečenu na II. vatikanskom koncilu riječima: »Djeca Crkve ne smiju se služiti pri reguliranju poroda metodama, koje osuđuje Učiteljstvo Crkve«. A to, tradicionalno, učenje, Crkve napadano od nekih kongresnih delegata u debati, priznaje samo uzdržljivost, stalnu ili periodičnu, za jedinu moralnu metodu kontrole rađanja. I ponovo je, »Osservatore Romano«, tom prilikom naglasio, da je pitanje regulacije poroda Sveti Otac pridržao sebi osobno. I mnogi su biskupi, — i neki američki, — dali tom prilikom izjave, da Crkva ostaje i da će uvijek ostati uz svoju dosadašnju nauku i praksu u toj točki. Sam Sveti Otac bio je suzdržljiviji. Samo jedva da se i u njegovu govoru kongresistima u crkvi, a kasnije i u audijenciji, ne opaža nešto od tona nelagodnosti, zabrinutosti i razočaranja. Ni jednom se riječi nije osvrnuo na taj »zahtjev« kongresa, ali je zato katoličkim lajičkim apostolima, vrlo krepko, dozvao u pamet, da nijesu sami sebi »tumači riječi Božje« i da se ne smiju udaljivati od tradicije ni emancipirati od crkvenog učiteljstva, a ujedno da, prije svega, moraju biti kršćani i vjernici životom i pravdom, pa posvećivati sebe i druge: da moraju bti »savršeni kršćani« i »djelatni, militantni, katolici i apostoli«. U tom je najdublji smisao i glavna snaga i vrijednost svjetovnjačkog apostolata. Mnogi su te Papine riječi protumačili upravo kao formalan otklon i indirektnu osudu rezolucije, a prijekor onima, koji su je izglasali. Tako ugledni američki katolički publicista, lajik, Dr. Paul Hallett, svoj članak, napisan tom prilikom protiv propagande za antikoncepcijska sredstva, završuje izričitim apelom na vjernike, da u ovoj stvari slušaju Papu, a ne nezvane lajičke interprete crkvene nauke. »Ne će«, — veli on, u svome članku: »Druga strana kontrole poroda«, — »nitko izgubiti duše, ako ne posluša kongres lajičkog apostolata. Ali zato ćemo izgubiti dušu, ako ne poslušamo Namjesnika Kristova!« A vrhovni meštar »Kolumbovih vitezova« iz Sjedinjenih Država, John W. McDevitt, digao je i na samu kongresu glas protiv »pokušaja nekih elemenata u lajikatu, da u crkvenim poslovima ospore vodstvo kleru i biskupima«.

Međutim, mi ne mislimo u ovom članku govoriti o moralnom problemu ograničavanja poroda i planiranja obitelji. Ne mislimo: i ako bi inače bilo vrlo poučno i za naše čitatelje, jednom zgodom, u cijelosti prevesti Hallettov članak; dokumentiran je i sa stručne strane; iznosi i pozitivne podatke; citira velike auktoritete sa demografskog područja. Ne mislimo: i ako bi, sigurno, bilo i zanimljivo i značajno, i ovom prilikom, upozoriti na jedan paradokson, koji nije nimalo na čast tolikim »pilulašima« iz katoličkih redova; paradokson, da poganin, ali vjernik, mislilac i humanista, Rajmohan Gandhi, unuk slavnog Mahatme Gandhi-ja, u ovoj stvari zauzimlje puno odgovorniji, ljudskiji, religiozno i moralno superiorniji, stav od kongresa katoličkih lajičkih apostola (»Glas koncila« od 24. IX. 1967., br. 19.: »Gandhijev unuk protestira«).

Mi ćemo u ovom članku ostati samo pri onoj Papinoj riječi, da katolički lajički apostolat mora, prvotno i prije svega, biti apostolat praktične kršćanske pravde: apostolat života po Evanđelju. Ista ta misao, uostalom, krije se, — barem, nama se čini, — i u podtekstu reakcije prof. Rahnera. Stvar je to i kod nas danas jako aktualna. Danas, kad mi svoj katolički lajikat prvi put »ex professo« organizacijski oblikujemo i kad ga pokušavamo sistematizirati i omasoviti. Pouka su nam ovi događaji sa rimskog kongresa. Pouka i opomena.

Nije svagdje po katoličkom svijetu taj problem ispravno ni uočen ni riješen. Mnogi težište katoličkog svjetovnjačkog apostolata hoće da prebace na područje teorije. Hoće da od katoličkih lajika naprave neke učitelje vjere, neke teologe i teoretičare katolicizma. Pa da katolicizmu otvore nove vidike. Da mu dadnu, kao vjerskom sistemu, novi smjer, nove ideje. Konkretno i praktično: da kršćanstvo preudese po ukusu današnjega čovjeka; da uklone iz njega ono, što mase od njega odbija, što je previše kruto i »nerealno«, što nije u skladu sa napretkom čovječanstva ni sa »znanstvenim« tezama, psihološkim, biološkim, sociološkim. Stvara se tip »lajičkog apostola«: borca za lajička prava u Crkvi, za demokratizaciju Crkve, za slobodu mišljenja i samoopredjeljenja vjernika i u vjerskim pitanjima, i u religiozno-moralnoj praksi, za jednakost klera i lajikata u Crkvi. »Lajičkog apostola«: teologa, a bez teološke spreme i bez crkvene misije, pa zato i bez kompasa i bez discipline, smiona, samouvjerena, prepotentna, revolucionarna, opozicionara iz načela, »reformatora« Crkve i svijeta od profesije, uvijek spremna, da mentorski docira i kritikuje sve i svakoga u Crkvi, od Pape i rimske kurije pa na niže. Stvaraju se u Crkvi dva jednakopravna auktoriteta: nije Sveti Otac u svom govoru kongresistima badava aludirao na problematiku »dviju paralelnih hijerarhija«. A uporedo s tim pointa se, naglasak, stavlja sve više na socijalno-humanitarno djelovanje Crkve nasuprot onome dogmatičko-moralnom i eshatološkom: molitvi, sjedinjenju s Bogom, životom po vjeri i po zapovijedima, iščekivanju vječnosti. Ideal lajičkog apostola postaje žurnalista i socijalno-politički radnik, — sa terena visoke svjetske politike prije svega, — a ne, na prvom mjestu, čovjek duboka nutarnjeg vjerskog života, pobožnosti, osobne kreposti, moralne i karakterne savršenosti. Vođe ljudi hoće da budu, a ne Božje sluge, vojnici i radnici. Učitelji i ideolozi u Crkvi (Jak 3, 1.), a ne branitelji i širitelji onoga, što Crkva oduvijek uči i traži od čovjeka i od čovječanstva: u ime Boga, po nalogu, što ga je dobila od Gospodina, po diktatu nadnaravne, božanske, objave. Bira se ono lakše, — riječ i vanjska akcija, — a izbjegava ono teže: izgradnja kršćanske ličnosti, duhovno pretakanje u Krista, opsluživanje Božjega zakona i Božjih zapovijedi: i ondje, gdje su one naravnom čovjeku teške, i najteže. Ljudi bi htjeli biti kršćani i katolici, htjeli bi biti i propagatori kršćanstva, ali samo po tipu, kakav oni sami sebi izgrade. Neće šablone; ne primaju diktata.

Ne bi bilo nimalo poželjno, da se i kod nas stvara ili popularizira ovakav tip katoličkog lajičkog apostola. Nije autentičan. Prazan je i jalov. Lajički apostolat, koji bi pledirao za posvjetovnjačenje Crkve i za snizivanje i razvodnjavanje moralnih ideala Evanđelja i kršćanstva, ne bi više ni bio apostolat, sô i kvas; — pretvorio bi se u svoju suprotnost: postao bi klica, bacil, duhovne truleži i raspadanja. Crkva ne zove svojih vjernika na apostolske njive, sebi u pomoć, da joj kazuju, što je Evanđelje, nego da ono Evanđelje, koje je Krist donio na svijet i koje ona čuva kao poklad vjere, — »depositum fidei«, — i apostolsku tradiciju, primjenjuju, šire i brane. Baš onakovo, kakvo je ona primila od Gospodina i od apostola. Bez promjene i izmjene. Bez novih interpretacija i interpolacija. Ne treba njojzi između njezinih vjernika učitelja, nego branitelja. Kršćana života i djela, a ne kršćana riječi i fraze. Poniznih Božjih radnika. Kršćanskih životnih idealista. Pravednika. Ljudi vjere. Dakako: aktivnih, poduzetnih, požrtvovnih. I na najobičnijim poslovima. Papa je baš to jedino izrijekom i spomenuo u svom govoru. Malo je katoličkih lajičkih apostola pozvano, da rješavaju velike svjetske probleme i bistre politiku.

Svi veliki kršćanski lajički apostoli kroz povijest bili su ponizni, pobožni i moralno ozbiljni, odgovorni, ambiciozni. Neka to budu i naši hrvatski lajički apostoli! Ne reklamni borci za kršćanstvo, nego stvarni. I borci za autentično, evanđeosko, crkveno, kršćanstvo. I, prije svega, oci i majke brojnih i uzornih kršćanskih obitelji. Nema evangelizacije, nema ni pokršćanjenja svijeta, bez spiritualizacije i santifikacije, posvećenja (koncilski Dekret o apostolatu svjetovnjaka, n. 3., 4., 6., 13.)!

Jedino to su pravi svjetovnjački apostoli. A ne smeta ništa, što nijesu onako bučni i grlati kao oni drugi. Ne smeta, ni ako su manjina. Božja manjina!

ODLIKOVANJE, ALI I OBVEZA

(Uz imenovanje kardinala Šepera prefektom Svete Kongregacije za Nauk vjere)

»Služba Božja«, g. 1968., br. 3., str. 174.—180.

Čitava je naša katolička javnost, neočekivano, imenovanje našega prvoga crkvenoga čovjeka, zgrebačkog nadbiskupa-kardinala Šepera, prefektom vatikanske Svete Kongregacije za Nauk vjere, jednodušno, shvatila ne samo kao dokumenat osobnog Papina povjerenja i simpatije prema Dru Šeperu, nego i kao značajno i javno priznanje Svete Stolice i Pavla VI. katoličkom hrvatskom narodu i kao izraz Papina posebnog pouzdanja u katoličku Crkvu u Jugoslaviji. Naša je katolička štampa, sva, tako reagirala; tako su reagirali i naši biskupi; u privatnim se razgovorima i među svećenstvom i među vjernicima, — pa i onima inteligentnijima, — svagdje tako reagiralo. Događaj se je općenito i na sve strane komentirao u tom smislu.

I mi se slažemo s tom ocjenom. Spontano se čovjeku nameće. Sve za nju govori. Pavao VI., kad se je odlučio na taj korak, gledao je ne samo u kardinala Šepera; on je gledao i u Zagreb: i u katoličku Crkvu u našoj domovini. I nju je odlikovao. I od nje nešto očekuje i traži.

Sigurno, na prvom su mjestu, u ovom imenovanju, odlučivale osobne kvalitete Kardinalove. Njegova, nenametljiva, odanost Rimu i Svetoj Stolici, njegova teološka ozbiljnost i ortodoksija, širina njegova svećeničkog duha i njegovih crkvenih koncepcija, njegov, fini i diskretni, osjećaj za realnost. Sabor ga je, — kardinala Šepera, — pomakao među zapažene i prominentne; Biskupski sinod u Rimu još više. Umio je ići trijeznom, srednjom, linijom, koja je najviše obećavala u odgovornom i teškom procesu implementacije koncilskih reformi: implementacije, što stoji pred katoličkom Crkvom, danas i sutra, sa svim svojim delikatnim implikacijama i reperkusijama. Kao takav udario je naš Kardinal Papi u oči. I uzeo ga je, evo, za jednoga od svojih najbližih osobnih suradnika. Postavio ga na jedno od najviših i najodgovornijih crkvenih mjesta. S djelokrugom, koji će se protezati na čitav katolički i nekatolički svijet. U resoru danas od sviju najdelikatnijem.

A taj je Papin izbor očito bio dobar. Možda i providencijalan. To će pokazati budućnost. Odsvakle su ga po katoličkom svijetu pozdravili.

Ali odsvakle su, u pozadini toga izbora, opazili i jednu karakterističnu pojedinost. Papa se je njim okrenuo prema jednom, — nazovimo ga tako, — tipičnom stilu katoličkog života i crkvenosti na pozornici današnje Crkve. Okrenuo se je prema katoličkim Crkvama evropskog istoka: onima iza bivše »gvozdene zavjese«. Sa svim onim specifičnim, čim one danas odudaraju od kurentnih tokova i tendencija crkvenog života na Zapadu.

Taj ambijent stoji iza kardinala Šepera. On ga je, dijelom, i rodio. On ga je, dijelom, i fomirao kao crkvenu ličnost. Katolicizam je to siromašan materijalnim sredstvima i prilično primitivan po svojoj vanjskoj organizacijskoj strukturi. Ali zato iznutra živ i vitalan. Gleda više u sebe, nego oko sebe. Više je, sa kršćanskog i evanđeoskog gledišta, autentičan nego, ponekad i ponegdje, prosječni katolicizam Zapada. Manje je infiltriran duhom modernih filozofija i modnih kulturnih strujanja, a više, u zdravu smislu, tradicionalan. Sačuvao je smisao za kontinuitet organskog razvitka Crkve: opreznije, pa stoga i sigurnije, i s manje rizika, prilazi novostima, koje se u njoj javljaju. Izolacija mu je, u kojoj se je bio našao ova tri zadnja, burna, decenija, omogućila, da se koncentrira na ono temeljno i bitno u vjeri. A borba ga je očeličila i učinila samosvijesnim i priznavalačkim. Plodan je požrtvovnošću i smislom, zanosom, za nadnaravno i vječno. Religiozno je, po svemu izgleda, dublji od katolicizma Zapada. Bliže je Istoku i njegovim, u mnogočemu, izvornim i izrazito starokršćanskim i apostolskim predajama. Kao da, stoga, još najviše odgovara objektivnom idealu kršćanstva.

A ovdje mu je, kod nas, — uslijed raznih okolnosti, — prototip. Dobio je ovdje svoju, na neki način, klasičnu formu: formu i fizionomiju.

Svi vide, — i Papa, — da mi, katolici iz ovih strana, nijesmo Crkvi, ni na saboru ni iza sabora, servirali nikakvih iznenađenja, ali da joj nijesmo nametali ni briga; da joj nijesmo pravili ni neprilika. Bili smo, — i naši su biskupi bili, — razboriti i disciplinirani. A bili smo i docibilni. Stali smo odmah, kompaktno, uz Papu, uz Svetu Stolicu. Prihvatili smo lojalno odluke i duhovnu poruku koncila: nijesmo pokušavali da im dajemo neke svoje specijalne interpretacije. Izišli smo pred Papu i katolički svijet s jednom legitimacijom, koja je bila vrjednija i pouzdanija od svake druge; s oduševljenjem za konkretne i realne ideale kršćanstva: za molitvu, za liturgijski i sakramentalni život, za duhovna zvanja, za Marijino štovanje, za primat, za celibat. Na Zapadu su u čudu zastajali, — i zastaju, — pred činjenicom, da smo mi, — ovdje, na granicama i periferiji katoličke Evrope, — bogati zvanjima u isto vrijeme, dok su oni, uza sve svoje, neprispodobivo, veće materijalne, propagandne i organizacijske mogućnosti, s te strane u teškoj i gotovo beznadnoj krizi.

Nijesmo ni mi sveci. Imamo i mi puno mana. I onih naših, starinskih, primitivističkih, — psovke na primjer, — i onih savremenih, što nam ih je donijela moderna »kultura« i »standard«; maltuzijanizam prije svega. Ali zato smo puni, i u masama, religioznog oduševljenja, kršćanskog ponosa, dobre volje. Narod smo, koji gradi crkve i — puni crkve. Narod smo, koji voli svoju Crkvu i svoje svećenike. Narod smo, koji je uvijek spreman, da i javno, neustrašivo, ispovijeda svoju vjeru. Zastavama, procesijama, hodočašćima, visokim nakladama katoličke štampe, ali i — ispovijedima i pričestima. Grješnici jesmo, — pred Bogom nema »pravednika«, — ali nijesmo otpadnici, nijesmo cinici, nijesmo materijalisti. Vjerujemo. Gledamo u Krista sa strahopočitanjem i ljubavlju. Prihvaćamo, bez opozicije i otpora, životne ideale Evanđelja.

U Rimu to vide. Papa to vidi. Papa uz nas, očito, veže neke nade. Pa od nas, očito, očekuje neki aktivan prinos savremenoj obnovi Crkve. I odobrava, bez sumnje, našu liniju. Želi, da na njoj ostanemo. Odlikuje nas stoga pred drugima, u licu našega Kardinala. Stavlja nas, pomalo, drugima za uzor.

Eto, mi, mnogi, tako mislimo. Eto, nama se, mnogima, tako čini.

Pa, kada danas hoćemo da Papi zahvalimo na tome povjerenju, a našemu Kardinalu da čestitamo na ovom velikom, njegovu i našemu, odlikovanju, ne možemo, izgleda nam, to učiniti ni ljepše ni efektnije, nego da se identificiramo s onim, što oni od nas očekuju; nego da im ponudimo i obećamo svoju iskrenu suradnju. Imamo šta kazati katoličkom svijetu. Imamo mu šta i dati. Dobili smo misiju. Ispunit ćemo je. Uz pomoć Božju. Uz Papin blagoslov. Ostat ćemo na liniji, koja se je Papi na nama svidjela.

Konkretizirajmo to!

U doba ozbiljnih teoloških kriza, u vrijeme opasnog prodiranja racionalizma, subjektivizma, relativizma, modernizma, skepse, u crkveno znanstveno stvaranje, ostat će naša teologija i dalje teologija sa prvih izvora: nadahnjivat će se Evanđeljem i apostolskom i otačkom predajom. Bit ćemo duhovno otvoreni svakoj zdravoj prinovi i u svijetu teologije i u crkvenom životu, ali samo u granicama vjere i objave. Kršćanstvo, koje ćemo izlagati i braniti, bit će kršćanstvo nadsvijeta i nadnaravi, ne psihološko, ni biološko, ni sociološko, ni humanističko kršćanstvo. Ne ćemo dati relativizirati Boga. Teocentrički ćemo gledati na svijet i na život, ne antropocentrički. Ne ćemo biti epigoni nikakvih »novih ideja«, ne ćemo biti kmetovi modnih filozofija, ne ćemo biti ni sateliti koje bilo teološke škole: bit ćemo samostalni, odgovorni, kritični, religiozni i kršćanski mislioci, koji umuju, ali i koji vjeruju. Vjeruju prije svega u apostolski auktoritet i u hijerarhiju Crkve kao u čuvaricu predaje i »poklada«. Uvijek ćemo stajati uz magisterij Crkve i s njom braniti »depositum fidei«. Ne ćemo dati modernizmu preko svojih granica. Uvijek ćemo, u korijenu, gušiti svaki pokušaj, da se Evanđelje i kršćanstvo »demitologizira«: da se iz vjere istjera ideja grijeha, otkupljenja, milosti, čuda, duhovnog vsijeta, vječnosti. Priznavat ćemo samo organsku evoluciju crkvene misli i nauke, nikada dijalektičku i antitetičku.

Naše će svećenstvo i ubuduće biti pobožno, duhovno, moralno, disciplinirano, svećenstvo. Ne ćemo dati lajicizaciji, posvjetovnjačenju, u svoje redove. Ostat ćemo »homines Dei«. Bit ćemo svećenici molitve i adoracije. Stajat ćemo uz oltar i

Euharistiju. Uz zakon i stegu. Uz djevičanstvo i celibat. Ne će se kod nas celibat potezati po blatu kao ponegdje drugdje: i iza koncila, i iza poslanice Pavla VI. Mi osjećamo, kao i Papa, da se je celibat rodio iz duha kršćanstva i da je pola naše svećeničke veličine, snage, privlačnosti, auktoriteta, u njemu. I više od pola. Dušama ćemo živjeti, ne novcu i luksusu. Bit ćemo svećenici poniznog služenja, — bez gospodarenja i gospodstva, — dobri prema svakomu, požrtvovni i revni, demokratični, bez ličnih i karijerističnih ambicija: uvijek s narodom, ali i uvijek daleko od politike i stranačarstva. Agilni i pokretni u službi Evanđelja.

Naše će redovništvo, — i muško i žensko, — ostati do kraja vjerno svim najboljim idealima i tradicijama prošlosti. Svijesno, što znači Crkvi i dušama. Bogato i vitalno u svome dragovoljnom i veselom siromaštvu i u svojoj, poniznoj i poslušnoj, slobodi duha. Bit će i dalje našemu kršćanstvu nosilac njegovih asketskih stremljenja i svjedok njegovih vječnih ambicija, a po nadahnuću velikih i svetih duša, koje su stajale uz kolijevku svih redova i družbi u katoličkoj Crkvi. Vjerovat će i u veličinu i u plodnost Gospodinovih evanđeoskih savjeta. U svetosti će gledati svoju prvu misiju, svoj najviši cilj, najjače oružje svoga apostolata. Učit će, sve nas druge, kršćanskoj veledušnosti i evanđeoskom spiritualizmu: i svojom profesijom, i, još više, svojim primjerom.

Sve ćemo učiniti, da i dalje budemo plodni zvanjima. Čuvat ćemo svoja sjemeništa kao oko u glavi. Sve ćemo učiniti za njihov što skladniji razvoj i što bolju unutarnju organizaciju. Intenzivirat ćemo, koliko nam god bude moguće, naučni i odgojni život u njima. Ali ćemo, u njima, jednako brižno njetiti i pravi crkveni duh: duh molitve, samozataje, posluha, čistoće, plemenite i svijesne discipline, duhovne ozbiljnosti, apostolskog entuzijazma. Ne će naša sjemeništa biti ni hoteli ni »studentski domovi«. Oni će biti domovi svetosti, rada, oduševljenja za Krista, ljubavi k dušama.

Naša katolička inteligencija bit će inteligencija kršćanske elite. Ne minimalistička u svome kršćanstvu, nego maksimalistička. Priznavalačka i apostolska. Sa živim osjećajem odgovornosti Bogu za sudbinu Crkve, naroda, duša. Pokršćanitelj svijeta. Sluga otkupljenoga čovječanstva. Veliki znak, u koji će mnogi

gledati i na kojemu će se mnogi podizati. Prednjačit će masama; ne će ih sablažnjivati. Stavljat će Crkvi na dispoziciju uvijek nove svjetovnjačke apostole: pune sinovskog povjerenja prema Crkvi; pune nesebičnosti i kršćanskog životnog idealizma.

Kršćanstvo, katolicizam, našega puka bit će uvijek duhovski i uvijek zadahnut nadnaravnošću i vjerom. Molitven, sakramentalan, ispovjedni, euharistijski, pričesni, križni, Marijanski, papinski. Dubok po motivima. Primijenjen i konsekventan. Zreo i spreman na žrtve. Pun vjere. Ukorijenjen u svijesti otkupljenja i djetinjstva Božjeg. Zaljubljen u sve, stoljetnom kršćanskom praksom posvećene, pobožnosti, uzuse, običaje Crkve i katoličke asketske tradicije. Bez kompromisa sa duhom svijeta i njegove trule i prazne životne mudrosti. Nikada samo frazerski i deklarativan.

Branit ćemo odlučno, u našemu narodu, moralne standarde kršćanstva. I urgirat ćemo ih. Unosit ćemo u naš narodni život duh evanđeoske trijeznosti i ozbiljnosti, duh pravde i ljubavi, duh ljudske i kršćanske solidarnosti i mirotvorstva, u naše kršćanske brakove i obitelji smisao za žrtvu i služenje, etos kršćanskog i ženskog dostojanstva i roditeljske odgovornosti, idealističko i altruističko, a ne hedonističko, shvaćanje seksusa i ljubavi, u našu omladinu osjećaj plemenitoga viteštva i averziju protiv svih pojava moderne dekadence. Žigosat ćemo nemoral, razbludu, pornografiju, na svakom koraku. Na cijeni ćemo držati evanđeoski ideal djevičanstva i čistoće. Iskorijenit ćemo i iščupati psovku, a osobito bogopsovku, iz naših narodnih usta. Pobijat ćemo svagdje krive ideje autonomnog morala: morala slobodne ocjene i individualng ukusa.

I pokoru ćemo propovijedati, kašto ju je propovijedao i Gospodin u Evanđelju. I činit ćemo pokoru. I za svoje, osobne, grijehe i za grijehe svoga naroda. Ne ćemo biti razmaženi uživači života: bit ćemo kršćani u stilu Gospodinove besjede na gori i njegovih osam blaženstva. Bit ćemo ljudi dužnosti, rada, stvaralaštva. Pomirenjem sa križevima života okajavat ćemo grijehe i otkupljivati dušu.

I bit ćemo, aktivni i oduševljeni, izvršitelji velikih Božjih osnova sa svijetom. I koncilskih osnova. I papinskih osnova. Bit ćemo, svi, apostoli Kraljevstva Božjega na zemlji. Svećenički ili lajički. Propovijedat ćemo Krista kroz katoličku štam-

pu. Borit ćemo se, po direktivama II. vatikanskog sabora, za kršćanske društvene principe u javnom životu. Pomagat ćemo misijama: svijesni smo odgovornosti, koju prema njima na sebi nosimo, doklegod nas Bog blagosiva zvanjima ovako kao danas. Bit ćemo, — i molitvom, i kršćinskim životom, i širinom kršćanske duše i ljubavi, — propagatori ekumenzima i svetoga jedinstva. Ali uvijek na bazi samo jedne istine i samo jedne, opće, Crkve. Znamo, da smo za to predodređeni i svojom povi-ješću i svojim geografskim položajem. Živimo zajedno sa istoč-nom kršćanskom braćom. Povezani smo s njima vezama krvi i jezika.

Bit ćemo uvijek, — i u decenijima i stoljećima, što dolaze, — sinovski odani Petru i papinskom Rimu. Ne ćemo napustiti linije. Ostat ćemo i dalje, kao i dosada, katolički narod. Molit ćemo se za Crkvu i za Papu. Slušat ćemo Papu. Ne ćemo biti među onima, što hoće da s njim vode polemične »dijaloge«. Ne ćemo mu dijeliti savjeta, lekcija, ukora. Ne ćemo pledirati ni za »sestrinske« ni za »autonomne« Crkve. A ni za nove, »šire« i »blaže«, formule primata, koje bi imale stegnuti njegovu ini-cijativu i vlast. Mi ćemo biti uvijek samo za formulu iz Cezareje Filipove, sa Genezaretskog jezera, sa I. vatikanskog koncila. Uvijek ćemo se oko Pape okupljati; uvijek s Papom solidari-sati. Njegove parole bit će i naše parole. Njegov program i naš program. Njegov stav i naš stav. I u velikim dilemama sadašnjosti. Sadašnjosti, ali i budućnosti.

Obećajemo to danas Pavlu VI., preko našega Kardinala. Obećajemo to i našemu Kardinalu. Obvezao nas je na to Sveti Otac svojim povjerenjem. A naš je Kardinal i otišao s tom misijom, — ili, barem, i s tom misijom, — u Rim. Kao naš čov-jek. Kao predstavnik jednoga živoga i svijesnoga bratstva i lju-bavi između papinskog Rima i katoličke Hrvatske. Da pomaže Crkvi i Papi u ove presudne i kritične dane. Ispred sviju nas. Sa svima nama.

Neka mu je sretno, našemu Kardinalu! Prate ga naše mo-litve. Neka u ime sviju nas pozdravi našega dragoga Svetoga Oca, Pavla VI.! On je naš. Mi smo njegovi. »Antemurale christi-anitatis«. Jučer, danas i sutra!

MORAL NOŠNJE

(Stvar ljudskog »ukusa« ili stvar božanskog zakona?)

»Veritas«, g. 1968., br. 8., str. 144.—145.
žanskog zakona?)

NOVE TEORIJE

Ima danas katolika, — ima ih i kod nas, — pa nam hoće da sugeriraju, kako način odijevanja ženskog svijeta, — i onaj na plaži, — treba prepustiti slobodnoj ocjeni same žene i dje-vojke: njezinu shvaćanju, njezinu ukusu, njezinoj osobnoj, indi-vidualnoj, savjesti. Crkva ne treba da se u to miješa. Ni sa propovjedaonice, ni u ispovijedi, ni u štampi. Neka se svatko odijeva, kako hoće i kako se njemu sviđa. Neka svatko za sebe sam odgovara: zakonu, publici i javnom mišljenju, Bogu.

Misle, ti ljudi, da su rekli nekakvu veliku mudrost; da su jednim udarcem presjekli gordijski čvor moralnoga, odnosno nemoralnoga u nošnji i manirima; da su rasteretili mnoge krš-ćanske savjesti od sumnji i skrupula, a Crkvu i svećenike od jednog suvišnog i neukusnog balasta, koji ih je pritiskivao u očima napredne javnosti, kulturnih i savremenih ljudi. Štujmo slobodu i u kršćanstvu! Kanimo se tutorovanja i diktata! Budi-mo široki i moderni!

A nijesu rekli ništa pametno. Pokazali su samo, da ne zna-ju misliti. Da ne razlikuju pojmova. I, — da je u njima zamro i prirodni i kršćanski moralni osjećaj. Ne reagira iz njih više ni zdrav razum, ni instinkt vjere.

NAČELNO STANOVIŠTE KRŠĆANSTVA. PROTIV MORALNOG SUBJEKTIVIZMA. PRIRODNI ZAKON.

Međutim, jedno je sigurno. Katolička Crkva ne će nikada ta-kova načina rezoniranja, takova mentaliteta, priznati zakonitim u redovima svojih vjernika. Ne može. Odrekla bi se svojih ti-

suċljetnih shvaćanja; povukla bi križ preko čitave svoje dosadašnje i teorije i prakse.

Crkva ne priznaje moralnog subjektivizma. Nigdje. Ni u pitanju seksualnog morala. Ni u čemu, što taj moral, — i uopće moral, — tangira.

Svoj moralni sistem i učenje ona je uvijek izgrađivala na objektivnim mjerilima. Na mjerilu razumskih zakona života i na mjerilu objave, koja je te razumske zakone života, — zakone upisane u ljudsku narav prstom Onoga, koji je stvorio i svijet, i čovjeka, i narav, osobnoga Boga, — sankcionirala i nanovo ih, auktoritativno, proklamirala, u Evnđelju. Nije u čovjekovoj vlasti, da te zakone ocjenjuje, prekraja, mijenja, kasira. Njegova je dužnost, — dužnost pod sankcijom: božanskom i vječnom, — da te zakone, — onakve, kakvi su, — prizna, prihvati, vrši. A ne mora ih puno tražiti: poznati su mu. Osjeća ih u duši; samo ako je dobre volje. Javljaju mu se u srcu kao neki viši, zapovjedni i imperativni, glas odozgor, s neba. Zna, da se o njih ne smije ogriješiti: ni onda, kad ga niži čovjek, kad ga životinjski instinkt u njemu, vuče na drugu stranu. Može, fizički je sposoban i slobodan, da taj viši zakon u sebi i povrijedi, i prestupi: ako hoće. Ali svaki put, kad to učini, osjetit će, i da je moralno kriv: da će nekomu morati za to odgovarati; polagati račun. Duhovno je nemiran i nezadovoljan. Vidi, da se je usprotivio jednoj višoj volji; da je prekršio neku svetu i veliku obavezu. Nije smio to učiniti. Učinio je zlo. Ogriješio se je o nešto uzvišeno, suvereno, nepromjenljivo. Pomrsio je i pokvario pravi red života. Unesrećio sebe; uprljao život oko sebe.

To je ono, što su svi ozbiljni mislioci, — i kršćanski i nekršćanski, — nazivali prirodnim ili vječnim zakonom. Tko je u njega dirnuo, spočitavala mu je to savjest, patilo ga je grizodušje, stizala ga je, prije ili kasnije, sankcija božanstva, neka kazna ili nesreća, ožigosalo ga i osudilo, na ovaj ili na onaj način, sve ono, što je zdravo i plemenito u čovječanstvu, među ljudima. I povijest: ako se je radilo o nekom zlodjelu općega karaktera i socijalne naravi.

A tome prirodnom zakonu zaštitnica je i tumačiteljica Crkva. Baš zato, jer je to Božji zakon: jer ga je Krist, u svojoj, evanđeoskoj, objavi i poruci ljudima, uzeo pod svoje; potvrdio i protumačio. A ona je, Crkva, poslana u svijet s Božjom misijom, s Kristovim auktoritetom. Ima stoga i pravo i dužnost, da

o tom zakonu govori. I da zahtijeva od sviju njegovu primjenu. Da otkloni sve sumnje, pred kojima bi ljudska tupost mogla zastati: u pritajenoj želji, da ga se oslobodi. Da objasni sve, prividne, nejasnoće, koje bi ljudska slabost mogla citirati, da se od njega ispriča.

KOMPETENCIJA CRKVE

Jedna je to od bitnih kompetencija Crkve: kao čuvarice božanske objave. Zato joj je i dan Duh istine (Iv 14, 17.; 15. 26.); dar neprevarljivosti u pitanjima vjerovanja i morala. Bog je, u tu svrhu, prosvjetljuje i vodi. Jasnije od ljudi vidi ona razumske zakone života; točnije ih i sigurnije fiksira, formulira, motivira; bolje uočuje sve nesretne posljedice i konsekvencije, do kojih dovodi ogrješivanje o njih; njihovo ignoriranje i gaženje.

Ne da stoga, Crkva, svojim vjernicima, da se stavljaju u ulogu sudaca tim božanskim zakonima; ne da im, da se grade suverenim arbitrima dobra i zla. Ne da ona, ni da se, bilo gdje i bilo kada, subjektivno popne nad objektivno, ljudsko nad božansko. Individualna savjest mora se otvarati svijetlu više, objavljene, božanske, istine; i mora se na njoj orijentirati. Vjernik mora u moralnim stvarima slušati Crkvu; mora se prilagođivati njezinim normama. Inače postaje revolucionar pred Bogom. Više mu imponira njegov, ljudski, um, — i defektibilna mudrost svijeta, — nego onaj božanski.

Crkva i ovdje ostaje sebi dosljedna. Samo je, logična i nužna, konsekvencija ovih njezinih načelnih pogleda, kad ona sudi ljudskim običajima, pa i ljudskoj nošnji, u koliko ova zadire u moralni poredak.

PROBLEM MODE

U svemu, dakako, ne zadire. Crkva je dovoljno prosvijetljena i široka, da u stvarima, — i u običajima, — koji ne tangiraju ljudski odnos prema moralnom zakonu, ostavlja ljudima i vjernicima slobodu ukusa i opredjeljenja. Slobodu, da biraju, što hoće: da na tom području sami preuzimlju odgovornost za svoje postupke.

Nije Crkva arbitar mode. Ne kroji ona nikome haljina i ne plete kose. Ne bavi se ona crtanjem modnih desena, ni izrađivanjem modela za žensku toilettu. Imaju za to stručnjaci; ima-

ju za to modistice. Baš kaošto ne propisuje ni slikarima, ni arhitektima, u kojemu će stilu slikati i graditi; i ako im, sigurno, — toliko je duhovno superiorna i kulturno odgovorna, — uvijek svjetuje, da se, što više, — pogotovu na polju sakralne umjetnosti, — drže onoga, što je prirodno, pa stoga i vječno lijepo. Nije ona još nijedne žene vratila sa ispovijedi, pa ni od pričesne klupe, samo zato, što je bila neukusno i kričavo odjevena. Dosta joj je, — siroti mondenki, — što joj se po ulicama svijet smije i za njom se obazire. Dosta joj je, što tim, sama sebi, izdaje svjedodžbu estetske i kulturne inferiornosti, duhovnog siromaštva, nesamostalnosti, neosobnosti, neozbiljnosti, ekstravagantnosti, snobizma, praznoglavog pomodarstva.

PSIHOLOGIJA SEKSUSA

Ali, sasvim je druga stvar, kad nošnja i moda dirne u moralne principe; kad ona počne prakticirati i sankcionirati ono, što vrijeđa ljudsko dostojanstvo i nanosi štetu duši. Duši ili dušama, drugih. Kad to dira u zakon kršćanske čistoće: kad to izaziva i budi, u bilo komu, neuredne, niže strasti, navodi ga na grijeh ili uvodi u bližnju grješnu priliku, sablažnjuje nevine, ugrožava bračnu vjernost, razara tuđi brak. A to sve, opet, po objektivnim mjerilima, po kojima ljudi na to, prirodno, reagiraju. Po elementarnim psihološkim zakonima; po spontanoj fiziološkoj reakciji tijela i krvi na pojave i simptome sa seksualnog područja. Na golotinju; na izlaganje, ekshibicionizam, isticanje tijela i njegovih spolno relevantnih oblika. Na preveliko približavanje i miješanje spolova.

Poznaje Crkva dobro tu psihologiju: tu surovu silu i logiku puti. Poznaje je bolje i od »psihologa« iza katedre i iz ordinacija. Tisućljetno, žalosno i tragično, iskustvo čovječanstva nju je tome naučilo. Promatranje života. Studij ljudskoga srca. Ispovijesti, tajne i iskrene, bezbrojnih duša, u sakramentu pokore. I, više od svega, Krist i njegovi apostoli. Njihova teorija i njihova praksa. Nametnuli su je Crkvi. U Crkvi ona živi. Crkva u nju vjeruje i brani je.

Nikada ne će Crkva revidirati svojih teza u pitanjima seksusa i bludnosti. Ne će nikada ni potisnuti »na sporedni kolosijek« 6. zapovijedi Božje. Nikome za volju. Krist je u Evanđelju u toj stvari i odviše apodiktičan. »Čuli ste, kako je kazano starima: Ne čini preljube! A ja vam kažem, da je svaki, koji

pogleda na ženu, te je poželi, već učinio preljubu u svome srcu!« (Mat 5, 27. 28.), »Ako li te ruka tvoja ili noga tvoja sablažnjuje, odsijeci je i baci od sebe,... I ako te oko tvoje sablažnjuje, iskopaj ga i baci od sebe,...« (Mat 18, 8. 9.; 5, 29. 30.; Mark 9, 42.—47.). Ako drugi ruše moral i hoće da sa sebe zbace jaram prirodnog i božanskog zakona, Crkva im ne će kod toga pomagati. Ni indirektno. Ni šutnjom!

CRKVA ĆE I UBUDUĆE GOVORITI

Govorit će i osuđivat će i dalje. Povlačit će konsekvencije prema onima, koji neće da je slušaju. Reći će im, da su grješnici. Kazat će im, da sramote i izdaju svoje kršćanstvo. Uskratit će im legitimaciju, da se približuju oltaru i pristupaju k sakramentima. Ili — ili!

Bilo to komu pravo, ne bilo, Crkva će i ubuduće izvoditi pred svoj sud i mini-suknje, i bikini-kostime, i gole ruke i noge, i dekoltirane grudi, vratove i ramena, i plesni nemoral, i pikanterije sa mješovitih kupališta, i pornografiju i nudizam, jednako u riječi, knjizi, slici, kao i na platnu, sceni, plaži, i svako intimno prijateljstvo i drugovanje između spolova, a izvan braka. I predbračno. I zaručničko. I studentsko.

A život joj daje pravo. Činjenice joj pružaju satisfakciju. Svagdanju. Drastičnu. Tragičnu. Kao svim prorocima. I onda, kada su nepopularni i kad se ljudi na njih nabacuju pogrdama i kamenjem.

UZ KRŠĆANSTVO EVANĐELJA

Crkva se ponosi svojim moralnim tezama. Morali bismo se njima ponositi i mi katolici. Od Boga su. Brane ljudsko dostojanstvo. Grade život.

Pred njima valja da šuti »ukus« i »kritika« naše ljudske bijede i našega očijukanja s našim strastima i sa otrovom svijeta, koji je, po riječi Apostolovoj, sav »pohota tijela i pohota očiju« (1. Iv 2, 16.).

S Crkvom nam je mjesto i sa kršćanskom čednošću, a ne sa, nemoralnom, modom i sa degenerativnom i dekadentnom »evolucijom«, — a zapravo revolucijom, — morala, koja prkosi Bogu i emancipira se od njegova zakona i njegove objave.

A plitko fraziranje o »moralu« ukusa i slobode nije na čast kršćanskim ustima, iz kojih izlazi. Baš kao ni fraze o »samoispovijedanju« ili o autonomiji bračnog morala i »planiranja«. Sve su to krive teze. Sve je to, nekršćanski, »modernizam«. Sve su to, — svijesne ili nesvijesne, — koncesije duhu svijeta i njegovoj, i našoj, sjetilnosti i strastima. Sve je to »kršćanstvo« bez Evanđelja!

OKO KRAKTERA KATOLIČKE ŠTAMPE

(Između informativnosti i načelnosti)

G. 1968.

Nije odlika naše današnje katoličke generacije, da logično misli, da analizira probleme, da dobro razlikuje pojmove, da se jasno izražava. I mi smo katolici pod uplivom duha vremena, u koje živimo: današnji ljudi ne vole refleksije; zadovoljuju se radije impresijama; vole jaku riječ, parolu, frazu, nego misao. A nada sve vole slobodu od svih obveza: novosti, promjene, paradokse svake vrsti.

NEKRITIČNOST. PODLIJEGANJE TUĐIM UTJECAJIMA

Tako i u pitanju karaktera katoličke štampe sve više podliježemo modnim kriterijima i modnom ukusu. Sve mora biti originalno: lice lista mora se neprestano mijenjati; stalne rubrike više ne pale; tekstovi moraju biti ispretrgani; slike ultramoderne. I od katoličke štampe traži se danas prije svega »informativnost«. I senzacionalnost. O svemu treba pisati: sve treba registrirati. Najviše ono, o čemu se najviše govori i što »šokira«. Kao izazov. Kao novost. Bez puno komentara. Bez dociranja. Svačije mišljenje valja čuti i iznijeti. Svaku pojavu i pokret notirati. A čitatelj, a publika, neka odabire i sudi! Ne treba im ništa unaprijed sugerirati. Vrijeme je slobode. Čovječanstvo je danas punoljetno. I omladina!

I naši se ljudi ugledaju u profanu štampu. Onu popularnu i masovnu, koja se voli nazivati »informativnom«; za razliku od one »angažovane«, koja propagira neke određene zasade i istine: ideje i shvaćanja, koja hoće da se nametnu kao jedino ispravna.

INFORMATIVNA ŠTAMPA. DVA TIPA

Nije, dakako, ni ta »informativna« štampa jednoga tipa. Sva se ona, uglavnom, čuva angažovanja i teza. Sva ona hoće

da bude »neovisna« i »slobodna«. Iznosi više činjenice, novosti, događaje, nego sudove. Općenito se drži daleko od zauzimanja definitivnih stavova. Prepušta publici, da događaje ocjenjuje, kako hoće: pozitivno ili negativno, sa simpatijom ili sa antipatijom. Ako što komentira, komentira obično bez obveze i za koga. Donosi li već neki komentar, ne preuzima za nj odgovornosti. Prepušta je auktoru; spremna je odmah donijeti i protivno mišljenje. Više se obazire na publiku, nego na one, koji u listu pišu. Rijetko i nerado afrontira »javnome mišljenju« i »većini«.

Postoje ipak i u toj, »informativnoj«, štampi dva glavna tipa. Jedan koliko, toliko ozbiljniji, koji štuje i, uglavnom, respektira barem one fundamentalne i elementarne principe morala, ukusa, kulture, i onaj drugi, koji uopće ne zna za drugi kriterij osim poslovnog uspjeha, tiraža, dobiti, zahtjeva i očekivanja publike. To je tzv. »boulevardska«, ulična, — u stvari trgovačka, — štampa. Štamparski »business«. Ona donosi sve, što odgovara ili laska instinktima mase i što će doprinijeti, da se list više kupuje, a zapravo da se na njemu što više zaradi, pa makar to predstavljalo i dekadencu, i kulturni nazadak. Najviše prostora posvećuje takva štampa senzacijama, sportu, društvenim skandalima i pikanterijama, kriminalnoj kronici, seksusu i pornografiji.

Razumije se, kad je govor o katoličkoj štampi, ovaj drugi tip ne dolazi u obzir, i nitko ga među katolicima ne kopira, — i ako, dakako, — na zapadu, — već ima i magazina i zabavnih i ilustrovanih časopisa, koji bi htjeli da kotiraju kao katolički i računaju i sa katoličkom publikom, a popuštaju, osobito u ilustracijama, ukusu, koji očito nije ni zdrav ni religiozno korektan. Više katolička štampa podliježe onom prvom tipu informativnosti: tipu, koji je u modernom svijetu odavna definitivno legalizovan, pa nekako i sankcioniran kao, praktično, najbolji. Osobito se to opaža u posljednje vrijeme, iza II. vatikanskog sabora, čije se direktive o slobodi savjesti i o dijalogu s ljudima, koji drukčije misle, praktično i od mnogih katolika tumače i previše široko: u smislu, koji je vrlo blizu subjektivizmu i relativizmu u gledanju na probleme života. I one filozofske, i one moralne, i one religiozne. O istini bi imali suditi pojedinci: »po svojoj savjesti«. A gdje se njhove ocjene razilaze, valja ih tretirati kao jednakopravne. Ne smije se nijedna drugima preferirati: valja ljudima ostaviti punu slobodu, da ih, svagdje, iznose i brane.

PROTIV SUBJEKTIVIZMA i RELATIVIZMA. ZA OBJEKTIVNE NORME

Samo i odviše je očito, da su takve teze ne samo pretjerane i jednostrane, nego i načelno krive. Dosljedno i do kraja primijenjene one, logično, vode u idejnu i ćudorednu anarhiju. Ljudski život i stvaranje ostaju bez normativnih i čvrstih regulativa. Sve se može povlačiti u sumnju; sve se može nijekati; sve se smije raditi. A to je apsurdno.

Ima život i svoje objektivne norme. Ima i svoju metafiziku. Zdrav, normalan, ljudski um koješta u životu smatra evidentnim. Zakone mišljenja na primjer. Logiku na primjer. Pa i mnoge etičke norme. I one predstavljaju, u najmanju ruku, kao kod Kanta, »kategorički imperativ«. Uvijek je čovječanstvo u njih vjerovalo. Da ih obezvrijedimo, upali bismo smjesta u pravno i društveno bezvlađe, u životinjstvo. Istina i dobro ne rađaju se iz čovjeka; istina se i dobro čovjeku nameću: kao nešto transcendentalno. Ni sloboda ličnosti ni sloboda savjesti nijesu apsolutne. Moraju respektirati te više norme: samo se u njihovim granicama smiju kretati. Čovjek mora te više norme najprije naći, upoznati, a onda i prihvatiti.

Iako ima fizičku slobodu i mogućnost, da ih zaniječe i ignorira, nema moralne. Niječe li ih, ne radi po savjesti, nego protiv savjesti. Razara život i društvo, ne gradi ga. Nikada ga to ne će ni duševno zadovoljiti, ni stvarno i trajno usrećiti. Morat će za to, kad li, tad li, nekome odgovarati.

PRAVA ISTINE I DOBRA

Nije sve u životu ni jednako ni jednakopravno. Ima dobro i zlo. Ima istina i zabluda. Ima pravda i nepravda. Ne može nitko prema tim kategorijama biti neutralan. Dobro, pravdu i istinu mora prihvatiti; zlo, nepravdu i zabludu mora otkloniti, osuditi, pobijati. To od njega traži jedan viši, vječni, zakon, koji nam je, svima, upisan u dušu i koji je o nama neovisan. To traži objektivni poredak stvari. U nama i oko nas.

Oduvijek su ljudi taj viši zakon i taj objektivni poredak nazivali »prirodnim zakonom«. I za njim su nazirali, gledali, jedan nadljudski, apsolutni, um i volju. A taj apsolutni um i volja, to je, po općem uvjerenju čovječanstva, Bog. Osobni Bog.

Svaki se čovjek mora u životu opredjeljivati prema tome, božanskom, zakonu. I mora ga poštivati. I mora ga braniti. I kad se radi o drugima. I kad govori, i kad piše. Mora nečemu u životu biti pristaša, a nečemu protivnik. Mora nešto hvaliti i odobravati, a nešto kuditi. Nijedan čovjek i nijedna ljudska ustanova ne nalaze se iznad toga; nijesu od toga izuzeti. Nema u tim stvarima ljudskoga suvereniteta.

Nije, očito, od toga zakona izuzeta ni štampa. Ne može se ni ona staviti samo u ulogu registratora i promatrača. Mora uvijek biti i kritičar i sudac. Mora se i angažovati. Ondje, gdje se radi o bitnoj i jasnoj razlici između zla i dobra, istine i laži, apsolutno, odlučno, uvijek. U stvarima sa moralnoga gledišta indiferentnima ili nejasnima, relativno. Mora simpatizirati s onim, što joj se čini bolje. Ili, barem, tražiti to bolje. Sa doličnom objektivnošću i širinom, ali i s voljom i spremnošću, da se stavi u službu istini i dobru, iza kako ih otkrije.

ELEMENTI INFORMATIVNOSTI U KATOLIČKOJ ŠTAMPI

Čim smo to jedanput konstatovali, svatko odmah vidi, u čemu se sastoji razumna i pravilna informativnost štampe. U tom, pozitivnom, smislu štampa je informativna, kad nastoji da svojim čitateljima dadne što više zdrava materijala u ruke i da im u što više stvari iz života omogući solidan i kritičan uvid. D ih upozna sa što više problema, koji ih interesiraju: i to što svestranije i što objektivnije. Da proširi njihov duševni vidokrug, njihove horizonte. Da im, u što više problema, olakša pravilnu orijentaciju i sud. Pa da ih i plemenito zabavi. No nikada ona ne smije u jednakoj mjeri puštati i zlu i dobru, da preko nje govore i stiču publicitet. Nikada ona ne smije da se načelno odrekne dužnosti, da promiče dobro, a bori se protiv zla. Nikada ona ne smije čitatelje informirati tako, da bi to išlo na štetu njihovu moralu ili njihovu karakteru.

U tom, općem i načelnom, okviru moguće su onda razne suvrste i razni stupnjevi informativnosti: već prema neposrednoj zadaći i svrsi lista. Informativnosti šire i uže; direktne i indirektne. U širem smislu svaki je list informativan. I onaj znanstveni, i onaj stručni, i onaj umjetnički, i onaj politički, i onaj religiozni. Pa i pozitivno informativan: ako njegov sadržaj ničim ne dira u etičke zakone. U užemu smislu to su listovi,

koji svojom tematikom zahvaćaju više manje sva područja života, ali bez ambicije, da se bilo za što posebno specijaliziraju i da bilo šta temeljitije i dublje proučavaju ili obrađuju.

Može i u katoličkoj štampi biti takvih informativnih listova. Listova općega genre-a. Novine su na primjer, pa i one katoličke, više manje uvijek informativne. A drugi katolički listovi, kako koji. Oni zabavni, stručni, sportski, književni, umjetnički, više, oni direktno odgojni ili religiozni manje.

PRAVEDNE GRANICE. SVJEDOČENJE KRŠĆANSKOJ ISTINI. »ANGAŽOVANJE«

Ali, nijedan list, koji hoće da bude katolički, ne smije svoje informativnosti apsolutizirati. On nikada ne može biti posve neutralan. On uvijek mora na neki način biti i »angažovan« i »tendenciozan«. Više ili manje. Negativno ili pozitivno. Razlog je jasan. Onaj prirodni obzir na božanska prava istine i dobra, koji sve veže, već po prirodnom zakonu, u kršćanstvu je i pozitivno, izrijekom, shvaćen kao dužnost prema Bogu, — osobnom Bogu objave, — a ujedno konkretiziran: njegove su obveze utvrđene i objašnjene Evanđeljem; auktoritetom Kristovim. Udarene su mu jasne granice: učenjem Crkve. U posjedu smo istine; imamo prema njoj i obveze. Moramo nastupati odgovorno i samosvijesno. Kršćanski pisac, novinar, umjetnik, zna, u što ne smije dirnuti. A zna, i što mora pokuditi i otkloniti. Zna, i što mora braniti. To se mora opažati u katoličkoj štampi. Mora se opažati i u njezinim informacijama. Jednako u onima iz života svijeta, kao i u onima iz života Crkve. Tendencija obrane dobra i opiranja zlu mora uvijek u njoj biti vidljiva, i ako ne mora, — pa, u informativnoj štampi, i ne smije, — biti nametljiva. Pravilo istine i dobra, koje je veže, mora se u njoj osjećati: više, dakako, indirektno i negativno, nego direktno i pozitivno. Ni za što zlo ne smije pledirati. Ako ga, zlo, spominje, mora ono biti, na ovakav ili na onakav način, označeno i prikazano kao sjena i naličje života. I, štogod je s te strne sumnjivo, mora biti dočekivano sa rezervom. Makar onom finom, superiornom. I ništa ne smije u nju ući, što bi škodilo dušama, Crkvi, zasadama i idealima kršćanstva. Mora se u njoj uvijek opažati kriterij: različan odnos prema stvarima, koje su sa stanovišta Evanđelja pozitivne, i prema onima, koje su sa stanovišta Evanđelja negativne. Kritikovati se u njoj smije ono, što je ljudsko,

ali ne i ono, što je božansko. Mora iz nje uvijek, makar i latentno, progovarati predilekcija za ono, što je bolje i savršenije. Mora se u njoj svijet, ovako ili onako, povezivati s Bogom, zemlja s nebom, vrijeme s vječnošću.

U PRAKSI

Da nas se krivo ne razumije! Da konkretno apliciramo ono, što smo rekli! Tendencioznost i uskogrudnost uvijek odbijaju. A širina i objektivnost uvijek imponiraju i privlače. Ne pledirамо stoga, — ni u religioznim i odgojnim katoličkim listovima, — za strastvenost i za polemiku. Prejake tvrdnje ne uvjeravaju ni prijatelja, a protivnika izazivaju i vrijeđaju. I u takvim katoličkim listovima treba da forma uvijek bude otmjena, metoda promišljena i razborita, stil što mirniji. Ali sadržaj u takvim listovima, — u listovima, koji hoće da predstavljaju živo i autentično kršćanstvo i da odgajaju vjerničke savjesti, — mora uvijek biti stopostotno i ortodoksan i specifičano kršćanski. Takvi listovi moraju uvijek biti »načelni«. Mi vjerujemo u Evanđelje i u inspiraciju i karizmu Crkve. Nema tu mjesta pozajmicama iz sistema, koji nijesu kršćanski, pa makar bili ne znam kako popularni i »savremeni«. Nema tu mjesta ni skepsi. Nema tu mjesta ni novostima i prijedlozima, koje je crkveni auktoritet već otklonio ili se je od njih ogradio. Nema tu mjesta ni »dijalogiziranju« s Papom i s njegovim izjavama i dokumentima. Nema tu mjesta ni zalaganju za kojekakve »morske«, originalne, ideje pojedinaca, koji su se osjetili pozvanima, da dijele savjete i daju prijekore Crkvi, pa preuzetno kritiziraju njezine tradicionalne institucije i svetinje. Sve se to, dakako, može, razborito, — osobito valja na toj razboritosti insistirati u listovima, koji su namijenjeni širokoj vjerničkoj publici: i odviše je neozbiljno govoriti, da se danas može i mora sve svakome reći; gdje je onda ostalo učenje Gospodinovo o izbjegavanju sablazni (Mat 17, 26.), gdje Apostolov princip o duhovnoj »djeci« (Rim 2, 20.; 14, 13—15.; 1. Kor 8, 11.—13.; Hebr 5, 12.), — sve se to može notirati, pa i komentirati, ali uvijek sa jasnim prizvukom neodobravanja i otklona. Samo čisto Božje vino moramo lijevati u duše ljudima kroz katoličku štampu te vrsti.

No u »informativnoj« katoličkoj štampi, — bio kakav bio njezin neposredni zadatak, — u štampi, koja tretira probleme iz svijeta i iz svagdanjeg, civilnog, socijalnog, političkog, društvenog, zabavnog, a pogotovu stručnog i znanstvenog, života, treba primjenjivati drukčije kriterije. Ne može sport biti »katolički«: može biti samo razuman, plemenit, »fair«; tako da mu nitko ne može ni sa katoličke strane ozbiljno prigovoriti. Ne mora ni svaki roman, ni svaki kazališni, filmski i televizijski komad, a pogotovu svaka poezija, biti propovijed. Ne moraju biti ni, u religioznom i moralnom pogledu, direktno »angažovani«: mogu biti izvrsni, i ako zabavljaju, i ako slikaju i otkrivaju život, i ako izlijevaju nečija čuvstva i osjećaje; ne smiju jedino narušivati plemenite i idealističke intonacije života. Ne mora ni »katolički« ilustrovani list donositi samo slike crkava, procesija i biskupa, — neukusno je, ako ih prečesto donosi; — može nam mirno prikazivati sve, što je lijepo i zanimljivo u prirodi, u svijetu, u životu, u čovjeku; ne smije nas samo svojim ilustracijama bacati u blato, ni buditi u nama tamne i destruktivne instinkte. Drugim riječima: informativna katolička štampa uživa puno širu slobodu i u izboru tema i u načinu njihove obrade od one religiozne. Ona, praktično, može o svemu pisati; može, uglavnom, i sve notirati, što se u svijetu događa; može prema tim događajima zauzimati i različna gledišta: može, pa i mora, imati svoju glavu, svoj pravac, svoj tip. Mora samo o svemu tome drukčije pisati nego drugi, ne smije samo dirati u principe katoličke nauke i katoličkoga morala, ni u auktoritet Crkve, mora nastupati ozbiljnije od drugih, mora čuvati dostojanstvo svoje misije, ne smije biti vazal nikakvih idejnih moda, ne smije nikoga majmunisati, mora biti spremna da mnogo puta pliva i protiv struje. Mora se, eto, na njoj vidjeti, da je »katolička«; da na svijet, život i događaje gleda očima Evanđelja; da priznaje njegove životne maksime. Mora se odreći potpune »slobode«. Takve slobode nema nitko, tko vjeruje. Nema je ni štampa. Nemaju je ni druga komunikaciona sredstva.

Slobodnija je, eto, katolička informativna štampa od one religiozne i odgojne. Samo baš u interesu te svoje slobode mora se ona odreći svih pretenzija, da se pokriva auktoritetom vjere i Crkve, pa i formalnog katoličkog imena: ona po svojoj naravi i djelokrugu spada na svjetovnjački katolički apostolat, koji djeluje u svoje ime i na svoju odgovornost. U zauzimanju teza sa svjetskog područja ne smije se predstavljati kao emisar Crkve, a još manje kao njezin delegat i auktoritativni predstavnik ili tumač. S puno prosvijetljene diskrecije treba da vrši svoju delikatnu funkciju.

Katolička štampa, — vidi se to iz svega, što smo rekli, nije zapravo nikada u isključivu smislu informativna. Ona mora imati »boju«. Ona priznaje načela. Ona, u skrajnjoj liniji, uvijek odgaja i uvijek vjeruje. Ona primjenjuje kriterije. Nikada se ne može postaviti na stanovište relativizma i skrajnjeg subjektivizma. Nikada ne smije sakrivati istine. Nikada se ne smije kriti iza dvoznačnih formulacija, nedorečenih misli, poluistina. U skrajnjoj liniji ona je ipak »angažovana«.

A nije joj to slabost. Nije ni sramota. To joj je snaga i čast. Dokle se god dosljedno drži svoje misije, ne će ona nikada postati nosilac dekadence ni nosilac revolucije i kaosa. Branit će, iz daljega ili iz bližega, ono isto, što brani Evanđelje, što brani Crkva. Smisao života. Etiku povijesti. Prava razuma. Dobar ukus. »Common-sense«. Sve pozitivne tekovine čovječanstva. Duhovnost i dostojanstvo čovjeka. Ne će se nikada nekritički prepuštati ni struji vremena, ni diktatu mode, ni dijalektici evolucije. Nad svim stvarima u svijetu i životu gledat će nešto stalno, nepromjenljivo, nepogrješivo: božanski zakon i istinu Evanđelja. Imat će kompas. I, vjerovat će u — Krista.

U tom je glavna razlika između katoličke štampe i one profane. Katolička štampa, ni kad je informativna, nije samo informator. Ona je i tada i ideolog i odgojitelj. Kršćanski ideolog i kršćanski odgojitelj.

Svi mi, koji radimo perom, morali bismo to dobro upamtiti. Imamo kriterije: moramo ih i primjenjivati. Nema u našim listovima svemu mjesta. Ne može u njima svatko govoriti. I ne može sve govoriti.

I mi i naši listovi uvijek smo i svjedoci Kristovi: nijesmo samo novinari ni publicisti. Kristove nas oči gledaju. Njegova sjena po nama pada. Hrana pisane riječi, koju lomimo svojoj ljudskoj braći, mora biti krepka i zdrava: »solidus cibus« (Hebr 5, 14.). I na nas je Gospodin mislio, kad je govorio: »Tko je, šta misliš, vjerni i mudri sluga, kojega je njegov gospodar postavio nad svojom kućnom čeljadi, da im daje hranu na vrijeme?« (Mat 24, 45.).

SA SVIJETOM ILI SA EVANĐELJEM?

(Gdje nam je mjesto?)

G. 1968.

Ima danas katolika, — čitav je to već jedan, jak, pokret u Crkvi, — koji budućnost Crkve, — njezinu afirmaciju u svijetu i u životu, — vežu uz zahtjev, da se Crkva »posavremeni«. A to u njihovim ustima, — za razliku od Pape i II. vatikanskog sabora, koji budućnost, pa i pravo posavremenjenje, Crkve gledaju prije svega u njezinu što potpunijem prislanjanju na Boga i na Evanđelje, — znači približavanje shvaćanjima, duhu, mentalitetu, manirama, savremenog, modernog, svijeta. Taj moderni, savremeni, svijet oni naprosto obožavaju: treba samo, — rekao je za njih, u svojoj, pred godinu dana objavljenoj, duhovitoj knjizi: »Paysan de Garrone« (»Seljak iz Garrone«), veliki francuski katolički mislilac i filozof Jacques Maritain, — da se pred njima spomene svijet, pa da oni odmah ničice panu na zemlju i poljube je od strahopočitanja. Toliko se je on, — današnji svijet, — u njihovim očima izdigao nad prijašnje generacije: svojim znanstvenim i tehničkim napretkom, svojom kulturom, svojom širinom duha, svojim dalekovidnim i inteligentnim rješavanjem svih pitanja, koja se tiču čovjeka i čovječanstva. U tom svijetu sve, misle oni, neprestano i neodoljivo kreće na bolje: svaki dan ljudi u njemu postaju sretniji i duhom veći; sve se više približuju idealu plemenitog, mirnog, zadovoljnog života, gdje ne će biti ni bijede, ni bolesti, ni nasilja, ni mržnje, ni rata, a vladat će u njemu opće blagostanje, savršeno štovanje ljudske osobnosti i dostojanstva, sloga među staležima, narodima i rasama, nepomućena pravda, potpuna sloboda. Nešto kao zemaljski raj. Put, koji je današnje čovječanstvo izabralo, jedini je pravi: na njemu će čovječanstvo ostvariti sve svoje davne ideale, čežnje i sanje. Čovjek će postati sam svoj gospodar: gospodar zemlje, a malo pomalo i gospodar svemira.

Ne smijemo se ni mi, kršćani, katolici, držati daleko od tih tokova modernoga života: njihova je glavna teza. A pogotovu ne smijemo se, — kao dosada, — tuđiti od svijeta, praviti se od njega boljim, osuđivati ga i bacati se na njega drvljem i kamenjem, zbog njegove tobožnje bezbožnosti i pokvarenosti. Moramo, s te strane, revidirati svoje dosadašnje, negativističko, držanje. Moramo više pomagati današnjem svijetu u njegovim nastojanjima, nego ga kritikovati. Moramo ga susretati sa razumijevanjem i simpatijom; moramo i mi postati njegov dio: njegova djeca i sinovi. Najbolji, najnapredniji, vodeći. Moramo se uključiti u njegove tokove, u njegove težnje, u njegove ideje i duh. Pa živjeti kao i drugi, — prosvijetljeni, kulturni i napredni, — ljudi oko nas. Prihvatiti način mišljenja i života, koji je danas na svim područjima pobijedio, a ne mu se tvrdoglavo, a uzalud, opirati i otimati; ne ga bojkotovati i osuđivati. Naprotiv: valja sve ono, što je na nama starinsko, konzervativno, tradicionalno, ostatak iz vjekova zaostalosti i neprosvijetljenosti, sve više, sve svjesnije, sve dosljednije, napuštati. I u vjeri. I u tzv. moralnim pitanjima. Treba da reformiramo i moderniziramo ono dojučerašnje, staro, demodirano, strogo, smrknuto, kršćanstvo. Inače ono ne će dugo ni obastati: pregazit će ga vrijeme, događaji, kultura, neminovna evolucija svijeta, čovjeka i života. Postat će manjina: buduće će se čovječanstvo definitivno od njega odvratiti; nestat će ga, prije ili kasnije. Po principima, pravilima, rezultatima znanosti valja da i u vjeri sve prosuđujemo. Pa da u njoj mijenjamo ono, što nije valjalo: što je nazadno, nerazumno, neznanstveno, neprirodno, mrsko modernome čovjeku; nespojivo sa njegovom samosvijesti i slobodom. Ne treba da budemo u svijetu pepeljuge, bijele vrane: treba da se vladamo, da nastupamo, savremeno, kao i drugi, inteligentni i pametni, svijet. Mjesto da puno govorimo o Bogu, o vjerskim istinama, o dogmama, o molitvi, o samozataji, o vječnosti, o sudu i o paklu, mislimo radije na to, kako da svijetu i ljudima pomognemo, da sretnije žive; gledajmo, da iz svijeta iskorijenimo siromaštvo, glad, nejednakost, socijalnu nepravdu; borimo se za pravne i ekonomske reforme; istupajmo energično protiv rata; propovijedajmo toleranciju, snošljivost i ljubav! Pustimo ljude, da žive po svojoj volji i ukusu! Dižimo s njih terete: ne pritiskujmo ih prestrogim i nemogućim obvezama! Uklonimo i iz vjere, i iz morala, ono, što ljudi od svijeta ne vole! Ostavimo omladini slobodu, da se zabavlja i ljubi, kako

hoće i kad hoće! Olakšajmo rastavu bračnim drugovima, koji se više ne vole: kojima je zajednički život postao gorčina i križ, pakao na zemlji! Pomirimo se s neminovnošću i potrebom, da s eograniči preveliko rađanje djece, ali tako, da ljudi opet mogu uživati bračne radosti i sreću ljubavi! Ne silimo ih na, neprirodnu, uzdržljivost! Omogućimo im to na human način: pilulama i medicinskim preparatima! Ne osuđujmo toliko pobačaja, kad se već jadne žene i djevojke nađu u nevolji! Pustimo i svećenike, da se žene! Ne činimo na silu od mladih ljudi nesretnike i duhovne bogalje! Bit će nam, oženjeni, bliži. Bolje će poznavati život i razumijevati njegove ljudske probleme. Prirodnije će osjećati. Ukinimo samostansku askezu i strogost: neka i siromašne redovnice imaju bar nešto od života! Izmirimo se s modernim načinom zabave, kad već ljudi bez toga ne mogu biti! Neka se svatko odijeva, kako hoće; i kupa, kako hoće; i gleda, što hoće; i čita, što hoće; i pleše, kako hoće! A ne samo: ne smiješ ovo, ne smiješ ono; grijeh ti je ovo, grijeh ti je ono; u pakao ćeš! I zašto da baš svatko mora nedjeljom u crkvu? Zašto da postimo petkom? Pusti, kulturne i slobodne, ljude, da jedu, što hoće i što im ide u slast! A Bog je dobar. Neka svatko sviđa s njim svoje račune, kako zna, a ne da se mora, kao nejače, ropče, ispovijedati čovjeku i grješniku kao i on! I neka i u Crkvi bude puna demokracija, a ne da jedni samo zapovijedaju, a drugi slušaju! Svi smo jednaki. Svi ćemo o svemu odlučivati. Pa, kako hoće većina.

Šta za takva shvaćanja treba kazati? Jesu li ljudi, jesu li svećenici, — ima, nažalost, i njih među »reformatorima«, — koji nam tako govore ili koji tako žive, pravi kršćani? Hoće li, to što nam predlažu, uistinu usrećiti ljude? Je li to spojivo sa naukom Isusovom i sa duhom Evanđelja?

Nije! Tko zastupa takve ideje, taj je slomio sa Evanđeljem. Taj mora Evanđelje proglasiti bajkom, a Isusa čovjekom, koji se je mogao prevariti, kao i svi mi. I prevario se je. U njegovo je doba to nešto vrijedilo. Danas ga je znanost pokopala. I vrijeme. I ljudska pamet. Njegovu nauku moramo danas preurediti i dotjerati, revidirati, posavremeniti, ažurirati. U svijetu nema nikakve vječne istine: sve se mijenja, razvija, evolira.

Tko tako misli i govori, taj više ne vjeruje u Kristovo božanstvo, a ne vjeruje, ozbiljno, ni u Boga, ni u božansku objavu, ni u božanski zakon. On je čovjeka i čovječanstvo učinio bogom. Bogom, koji sve može i sve smije; nad kojim nema

ni drugoga zakona ni druge volje. Nebo je onda tlapnja i fikcija. I ljudska duša. Ima samo materija. Ima samo život na zemlji. Život vječne mijene.

Sigurno, masa je ljudi u svijetu, koji prihvaćaju tu i takvu životnu filozofiju. A još ih je više, — možda većina, — koji je slijede; koji je se drže. U praksi. U životu. Samo svjedočanstvo kakve duhovne veličine to, svakako, nije. Ničega u tom modernom svijetu nema, o čemu nam te fantaste pričaju. Je li ljudska veličina i sreća u slobodnoj ljubavi? Onda su među nama bludnici i bludnice najveći ljudi. Vrlo je to onda laka veličina: ne treba za nju škole; pune su je ulice. Je li znak čovještva i duhovne finoće ubijati djecu u materinoj utrobi kao mačiće i onemogućivati drugim ljudskim bićima život, da ti možeš nesmetano uživati i provoditi luksus? Ni životinje toga ne rade. Je li nešto, što čovjeka izdiže, misliti samo, kako ćeš se dobro najesti, napiti, nagizdati, trčkarati samo za zabavom, za novostima i senzacijama, za onim, što rastresa i omamljuje sjetila? To su sve najprosječnije kategorije života. Ništa od toga duše, trajno, ni ne zadovoljuje ni ne smiruje. Sve su to stvari od jednoga sata, od danas do sutra, sitne i malene, bez ikakvih pozitivnih učinaka: nešto izvan duše, nešto materijalno. Je li, — za današnji svijet tako karakteristično, — obožavanje tijela i ljepote neki ideal, za koji bi se vrijedno bilo oduševljavati? Šta na koncu ostaje od svega toga; čim sve, što je od tijela, svršava? Raspadanjem i truleži. Kakve su stvarne veličine, ljudske veličine, idoli današnjih masa: filmske glumice, saksofonisti, sportski rekorderi? Šta daju čovječanstvu i kulturi; šta će iza njih ostati u povijesti? Zar je ono, što nam se danas servira u filmu i na televiziji, — golotinja, razvrat, okrutnost, apsurd, dijaboličnost, — nešto, što ljude čini boljima? Je li i današnja znanost učinila čovjeka velikim? Otela mu je besmrtnost i duhovnost: proglasila ga je, najrazvijenijom, životinjom, zbirom, rezultatom, kemijskih i fizičkih procesa, oduzela mu svaku nadu u veliku i neprolaznu sreću poslije smrti, a turila mu mjesto toga u ruku sredstva za samouništenje. A sloboda, mir, čovječnost, sigurno su lijepe riječi, ali riječi, koje se, nažalost, ne realizuju: nitko ih se ne drži. Ljudi se i narodi na sve strane glože, mrze, otimaju za novac, jedan drugoga izrabljuju. Malošto imamo od tih papirnih ideala. A najmanje od njih imamo prave sreće. Kuda se god čovjek oko sebe obazre, nigdje da vidi vedro lice, vesele oči, smireno držanje. Sve je napeto i nervozno; svi se nekamo žure; nitko nema vremena; svatko se za nečim trga; svatko kao da bježi od sama sebe. Kamogod pogledaš, izlazi ti pred oči samo dekadenca i nemir. Hippy-jski apsurd života. Nihilizam.

Uzalud nam se je okretati za svijetom kao za učiteljem. Današnji, moderni, svijet valja žaliti, obraćati, spasavati: zavidjeti mu ne treba. Ni nasljedovati ga ne treba. Izgubio je kompas. Ne zna, zašto živi. Areligiozan je. Izgubio je Boga, pa je izgubio i smisao, i sreću života.

Drugamo valja pogledati. Jedini nam je spas u povratku na Evanđelje. Ne u imitiranju svijeta, nego u distanciranju od svijeta. Drukčije, i bolje, moramo od njega živjeti. Zaplivati moramo protiv struje, koja vuče i njega i nas. Ne smijemo od Evanđelja bježati k svijetu, nego moramo od svijeta bježati Kristu i Evanđelju. Moramo afirmirati svoje kršćanstvo u životu. Moramo njegova načela primjenjivati u potpunosti: dosljedno, integralno, radikalno. Moramo iznova poći Kristu u školu. Moramo opet u svemu Boga gledati. Opet za Boga i za vječnost živjeti. Opet u sebi kultivirati dušu. Opet slušati Crkvu kao »stup i tvrđu istine« (1. Tim 3, 15.).

Praktičnoga nam i elitnoga kršćanstva treba. Ne onoga polovičnog i razvodnjenog. Kršćanstva vjere, pobožnosti i molitve. Ozbiljnog kršćanstva. Kršćanstva pravde, dužnosti, dobrih djela, milosrdne i strpljive ljubavi, samosvladavanja i žrtvovanja. Kršćanstva čistoće i moralne strogosti. Kršćanstva plodna svestranom obnovom, vanjskom, ali još više nutarnjom. Kršćanstva, koje će ljudima iz svijeta i od svijeta imponirati i svijetliti; koje će ih postiđivati i uozbiljivati. Kršćanstva sretna u Bogu. Kršćanstva ponosna na svoju duhovnost i na svoje božansko, nadnaravno, poslanje. Crkvenog kršćanstva.

Evanđelje je doneseno s neba. Ono je riječ Božja. Ne može se mijenjati. U svojim je principima i moralnim normama nepromjenljivo. Kao i Bog, koji ga je izdiktovao, i kao čovjek, — u svim svojim bitnim svojstvima; — čovjek, kojemu je namijenjeno. Nema ono od koga da uči, — a najmanje od svijeta; — ono treba da svijet uči. Uči i popravlja. Uči i otkupljuje. Uči i spasava. O Evanđelju se ne glasuje: Evanđelje valja slušati i izvršivati (Mat 7, 24.).

U velikoj, savremenoj, dilemi: »Sa svijetom ili sa Evanđeljem« svima je pravim kršćanima mjesto sa Evanđeljem. I kršćanstvo

ćanskoj omladini. I kršćanskoj inteligenciji. I kršćanskim obiteljima. I kršćanskom odgojnom sistemu. Sve su ostalo samo neozbiljne fraze, koje samo kompromitiraju one, koji su od njih načinili svoju zastavu.

Kršćani, koji će nam donijeti obnovu i preporod, — preporod i Crkvi i svjetu, — kršćani, koji svijet, — svijet otkupljenih duša; svijet braće i sestara u Bogu, — uistinu ljube, uistinu smiruju i pomiruju, uistinu spasavaju, to nijesu kršćani mode i kina i luksusa i sjetilne ljubavi, nego kršćani molitve, sakramenata, ispovijedi i pričesti, čistoće i djevičanstva, životne ozbiljnosti, bračne discipline, Božje ljubavi, moralne strogosti, samozataje, iskrene, požrtvovne, dobrote i milosrđa, vječnih nada. Kršćani, autentičnog, Evanđelja.

Jedino od njih može doći spasenje svijetu. Jedino od njih mogu i narodi očekivati bolju budućnost. Više su za Francusku, — da uzmemo samo jedan, značajan, primjer, — učinile brojne i pobožne katoličke obitelji iz crkve i ispred pričesne klupe, nego svi oni teoretičari katoličkog »progresizma«, koji joj danas, onako grlato, preporučuju »bračno planiranje«, a od Crkve zahtijevaju, da, u znaku »koncilske obnove i posavremenjenja«, sankcionira antikoncepcijske pilule i ukine ispovijed i svećenički celibat!

OKO STUDENTSKIH NEMIRA

(Kriza omladine — kriza civilizacije — kriza kršćanstva).

G. 1968.

I u vremenu, kao što je ovo naše, — za koje nitko ne može kazati, da oskudijeva uzbuđenjima, senzacijama, eksplozivnim situacijama svake vrsti, — iznenadna oluja, koja je proljetos, u svibnju i lipnju, bila zahvatila studentske i sveučilišne centre, najprije u Njemačkoj i Francuskoj, a onda širom zapadnog svijeta, evropskog i američkog, pa i preko njegovih granica, sve do Afrike i Azije, — Iraka, Pakistana, Japana i Kine, — i povukla za sobom, kao kakav uragan, mase mlade inteligencije, a onda i radništva, — njezini se odjeci još uvijek sporadično javljaju, sad ovdje, sad ondje, — izazvala je na sve strane i u svim krugovima pažnju i reakciju, od koje jedva da može biti snažnije. Samo da je izbio svjetski rat, bila bi konsternacija, bilo bi zaprepaštenje veće.

NA PRAGU REVOLUCIJE

Učinilo nam se je, da Evropa i čitav zapadni svijet stoje na pragu još jedne velike, možda najveće, revolucije u povijesti. I da se ta revolucija počinje, poput lavine i potopa, razlijevati cijelim svijetom. Svaki dan su novine, radio, televizija, navješćivali ili registrirali, negdje, novi studentski štrajk. Po prijestolnicama centralne i Južne Amerike, na koledžima Sjedinjenih Država, u romanskim zemljama, Italiji i Španjolskoj, po poslovično flegmatičnom engleskom i skandinavskom sjeveru, u inače mirnoj i sređenoj Švicarskoj, u Turskoj, po komunističkim zemljama, u dojučerašnjim kolonijama Afrike, na bližem i dalekom istoku. Kao da su se svi ti mladi ljudi na neki opći, dogovoreni i tajni, signal dizali na ustanak. A metode su svagdje bile iste. Metode izrazito nasilne i tipično revolucionarne. Svagdje

su se podzale barikade, svagdje palili auti, svagdje bacalo kamenje, svagdje na juriš zauzimali fakulteti, kazališta, kina, radio-stanice, javne institucije, tvornice, svagdje demolirale zgrade, svagdje šarali zidovi, svagdje održavale burne i bučne demonstracije, svemu su bili na čelu, svagdje su nastupali kao vođe i »animatori«, fanatični mladi »tribuni«, koji su i odviše podsjećali na aktere velike francuske revolucije i njezinih kasnijih repriza, g. 1848. i 1871. Kandidata je za Marat-e bilo obilato. Rudi Dutschke-a, Daniela Cohn-Bendita, ili kako su se već svi zvali. Osjećao se je, ili barem predosjećao, u zraku oganj lomača; mirisalo je po, skoroj, klaonici i krvi. Kao da je sve bilo unaprijed dogovoreno i organizirano. Svi su tražili reformu sveučilišnog sistema i nastave; svi su tražili skrajnju demokratizaciju i u kulturi, i u ekonomici, i u politici; svi su tražili mjesta za mlade; svi su, — možda ne svi, ali mnogi, — pledirali za slobodnu ljubav i za promiskuitet u studentskim domovima. I prakticirali su ga, čini se, na veliko po svojim zborištima i bunkerima: premier im je Pompidou to otvoreno spočitnuo. I svi su bili, u svojim zahtjevima, do kraja radikalni, apodiktični, auktoritativni, beskompromisni. Sve su, što je do jučer vrijedilo i bilo »staro«, napadali i nijekali. I nijesu pitali za cijenu svoje revolucije: puno su više govorili o onome, što treba rušiti, nego o onome, što treba graditi i spasavati.

SVESVJETSKA POJAVA

Pa ipak, čini se, ništa nije bilo unaprijed dogovoreno ni organizirano. Ako je bilo suflera i inspiratora, oni su to radili iz daleka, iza kulisa. Štrajkovi nijesu zapravo imali programa, koji bi bio unaprijed fiksiran. Nijesu imali ni jedinstvenih, konkretnih, ciljeva i ideala. Svi su se odjedamput odnekle našli skupa: svaki pod svojom zastavom. Crnom ili crvenom, svejedno. Trockisti, maocetungovci, gevarijanci, anarhisti, hippy-ji, beatles-i. Kao masovna pojava očito je to sve došlo spontano. Ali u podsvijesti su svi oni imali i prije toga nešto zajedničko. Nezadovoljstvo sa svijetom i sa društvom oko sebe. I sa društvom obilja, a bez sreće. Glad za smislom života na bazi univerzalizma i solidarnosti. Potrebu, da se afirmiraju. Želju za novostima i promjenama. I čim bi, na jednom mjestu, podigli zastavu protesta s kojom bilo od tih parola, odmah su se svi s tim solidarizirali.

KORIJENI I UZROCI

Pojavu nije uopće moguće lokalizirati. Ako je to bolest, onda je to svjetska bolest. Ako je to psihoza, onda je to psihoza, koja je zahvatila omladinske i đačke mase širom svijeta. Radi se o nekoj simptomatičnoj značajci današnjeg društva, današnje civilizacije. Stvar, očito, mora imati zajedničke korijene i uzroke. Socijalne i duhovne. Mora se oslanjati na neku filozofiju života.

Javnost je većinom tako i tumačila ovu pojavu. Sa raznih stanovištva, sa simpatijom ili sa otklonom, s više ili s manje razumijevanja, ali uvijek kao nešto, što je usko povezano sa današnjim stanjem duhova u modernom čovječanstvu, a osobito u modernoj omladini. Novi francuski premier Couve de Murville izrijekom je to nazvao krizom omladine i krizom civilizacije. A jer je naša, zapadna, cvilizacija još uvijek, po mnogim vezama i utjecajima, kršćanska, logično bi bilo dodati i — krizom kršćnstva.

KATOLICI U ŠTRAJKU

Faktično su uz tu revoluciju, uz taj štrajk, stali i veliki dijelovi studenata i omladine, koja se deklarira kao katolička. U Milanu su štrajkovali i studenti katoličkog sveučilišta »Srca Isusova«: i oni su, silom, zaposjeli zgradu i prostorije sveučilišta i »preuzeli u svoje ruke« upravu nad sveučilištem. U Parizu su se i mnoge »katoličke« grupe i pokreti, i javno, i formalno, solidarizirali i identificirali sa zahtjevima štrajkaša. Pariški dvomjesečnik »Informations Catholiques Internationales« posvetio je štrajku skoro čitav broj od lipnja 1968., i to pod vrlo značajnim naslovom: »Longue Vigile pour la Pentecôte« (»Dugo duhovsko predvečerje«). Očito su skupine, koje stoje za tim časopisom (Groupes »Témoinage Chrétien«, »La Mission étudiante«, »L' Action catholique universitaire«, »L' Action catholique de Grandes Ecoles«), i listovi, koji su mu sumišljenici i saveznici (»La Vie Catholique Illustrée«, »Croissance de Jeunes Nations«, »Cri de Monde«, »Opinion publique«), gledali u tom pokretu, u tim događajima, preludij nekoj pozitivnoj društveno-socijalnoj renesansi, koja će, u bitnosti, puno više odgovarati duhu i idealima kršćanstva od današnjih društvenih struktura, pa i pomoći realizaciji Božjih, duhovskih, planova sa čovječanstvom naših dana: prosvjed pun ljudskih i kršćanskih vrjednosti (»de la valeur

humaine et chrétienne de la contestation postée par ls jeunes«). I pozitivno su tražili od Crkve, od klera i od katolika, da se u toj akciji što više angažuju: nijesu bili zadovoljni »pasivnim« i »neutralnim« držanjem biskupa, pa ni pariškog nadbiskupa Marty-ja, ma da je ovaj s puno razumijevanja i koncilijantnosti govorio o događajima. Oni ne priznaju, da se radi o krizi omladine i civilizacije. Ako je to kriza, onda je to samo kriza rasta: zakonite i normalne evolucije, koja čovječanstvo naših dana vodi ne na niže, nego na više, iznutra ga pročišćuje, u duhu evanđeoske revolucionarnosti, oslobađa ga od mnogih štetnih navika i predrasuda prošlosti, čini ga punoljetnim. Nužna je to i jedino moguća, pa stoga i zakonita, reakcija na nasilje faktora na vlasti. Taj je »sadašnji pokret (»le mouvement actuel«) znak zdravlja i savjesti Francuzâ, a posebno mladih (»signe de santé et de conscience de la part des Français et particulièrement des jeunes«: izrijekom su to izjavili katolički novinari od »Katoličkog života« (»La Société des Publications de la Vie Catholique«) 21. svibnja o. g. (»Inf. Cath.«, str. 17.). A kako su se držali u toj stvari katolički radnički sindikati u Francuskoj (i žosisti u njima), vidi se najbolje iz činjenice, da je, iza francuskih izbora, Upravni odbor »Generalne federacije rada« (komunističke), u osvrtu na izborne rezultate, među ostalim, »oštro napao kršćansku »Konfederaciju demokratskih radnika« optuživši je, da je u maju i junu suviše šurovala s anarhističkim i ultralijevim grupama« (L. Davičo, »Francuska posle izbora«, »Politika«, 5. VII. 1968.). A uloga protagoniste i pionira u tom obnovnom procesu pripala je, po shvaćanju tih katoličkih grupa, posve naravno, omladini, kao najzdravijem, najvitalnijem i najdinamičnijem dijelu društva. Studentskoj omladini prije svega, kao najinteligentnijoj. Ona je i ispunila svoju ulogu: bez puno skanjivanja, bez straha pred rizikom, bez trulih kompromisa. Parola je bila: »Mi ne želimo biti razboriti« (»Nous refuson d'être sages«).

REAGIRANJE JAVNOSTI

S druge strane odgovorni su faktori javnoga života, ali i drugi ljudi od auktoriteta, više manje svagdje, pokazali znatno više nepovjerenja prema tim studentskim akcijama. Prepali su se revolucije, bezvlađa (anarhije), građanskog rata, pravnog i ekonomskog kaosa, krvi. Nijesu bili spremni da »en bloc« usvoje zahtjeve studenata i njihovih, radničkih, saveznika. Otklonili su

u načelu metode nametanja i diktiranja. Tražili su »legalnost« poštivanje zakona, razgovore, pregovore, kompromis, obaziranje na više interese, primat za opće dobro. Suprotstavili su se nasilju, gdje je trebalo, i silom, i policijskim aparatom. A i publika i štampa većinom su se stavili na njihovu stranu. U Francuskoj, koja je, na neki način, u svibnju i lipnju, bila poligon za taj veliki, historijski, eksperimenat, general je De Gaulle kao predsjednik republike parirao studentima i njihovim saveznicima iz radničkih redova i ljevičarskih stranaka izborima: danas još uvijek najlojalnijom metodom omjeranja snaga. Pa je na njima i pobijedio, s velikom većinom, dok su stranke, koje su simpatizirale sa studentima i njihovom revolucijom i podupirale generalni štrajk, izgubile izbornu bitku, i to najviše one, koje su bile najdalje otišle u identifikovanju sa studentskim zahtjevima. Mase su pokazale, da neće revolucije ni nasilja i da su samo za legalne metode borbe i društvenog razvitka. Javnost se je uglavnom opredijelila za reforme, ali samo za reforme, koje će se provoditi na promišljen, oprezan, trijezan način. U Francuskoj je već, i od strane režima, bačena parola i usvojen program »demokratizacije« i »participacije« u svim domenama narodnog i državnog života: na dnevni su red stavljene temeljite kulturne i socijalne reforme.

ŠTA TREBA NAKON SVEGA TOGA REĆI? KRIZA OMLADINE

Nama se čini, da je, ako treba ocijeniti ove događaje, posve na mjestu Couve de Murville-ova riječ o duhovnoj krizi omladine. Kolikogod stoji, da je visokoškolski studij i sistem obrazovanja i školovanja budućih naraštaja, i u Francuskoj i drugdje, zastario i da ga treba ozbiljno reorganizirati i prilagoditi novim potrebama i prilikama, — sto smo puta već slušali, kako su univerze država u državi, sto puta su se pronosile tužbe na profesorske »dinastije« i na profesorsku autokraciju, sto puta je isticano, da su nastavni programi nepraktični i daleko od stvarnih potreba društva; — kolikogod je i odviše jasno, da opće podizanje naobrazbe i moralno-političke svijesti širokih narodnih masa traži, da im se prizna i bitno veći, nego dosada, udio u odlučivanju o stvarima općih interesa i općega dobra, toliko je teško ne vidjeti, da se je, u ovom slučaju, zahtjevima za reformom pristupilo s jednim ekstremizmom, jednostranošću, nekritičnošću, koja ne služi na čast njihovim mladim nosiocima

i propovjednicima. Mnogoštošta je u njima naprosto — nerealno. I neinteligentno. I naivno. Nikada ne će društvo prerati vlasti nad sobom u ruke ljudi bez iskustva. Nikada ne će ni dopustiti, da profesori i đaci, odgojitelji i gojenci, dobiju u odgojnim institucijama jednak utjecaj i ista prava. To je otvorena demagogija: destruktivna i psihološki apsurdna. Bez auktoriteta društvo ne može postojati: autarhija u odgoju isto je što i anarhija. Kontinuitet i tradicija prirodna su brana protiv improvizacije i eksperimentiranja, kojemu će mladost uvijek biti sklona. Disciplina će, dok je čovjek čovjek, biti nuždan zavor neobuzdanoj slobodi fantazije i nagona, tipičnoj za mlade godine. Neozbiljno je, kad koja bilo skupina, mlada ili stara, hoće da jednostvno diktuje čitavu društvu i kad mu hoće da stavlja ultimatume: u stvari je to atentat na principe demokracije, slobode, racionalnosti: gdje je tu ostao dijalog i lojalna konfrontacija i utakmica stanovišta i ideja? A sa sociološkog stanovišta otvoreni je »non--sens« postavljati na društvo maksimalističke zahtjeve, a da prije nije ispitana njihova realnost i provedivost. Lako je zahtijevati, da se svakome kandidatu za rad i svakome apsolviranome studentu osigura namještenje i solidna eksistencija, ali, ako se to radi bez garancija, da će to moći podnijeti narodna privreda, sa svojim i odviše prozaičnim zakonima, onda je to čista neodgovornost: hazardiranje sa sudbinom naroda i država; ekonomika bez ekonomike i bez računa. Skandiranjem parola i bacanjem kamenaja ne rješavaju se ekonomski problemi. A rušiti nešto, što imaš, prije nego što si osigurao ono, što ćeš staviti na njegovo mjesto, i provoditi riskantne akcije, a da nijesi predvidio posljedice, to je oduvijek bila logika djece, barbara i vandala. Vidjeli smo i u ovom slučaju, — statistike i burze to pokazuju, — koliko je snage Francuskoj donio proljetošnji generalni štrajk od 6 tjedana. Bacio ju je u tešku ekonomsku krizu, koju će još godinama osjećati čitav francuski narod. Oslabio je njezin internacionalni položaj. Učinio ju je u mnogom pogledu ovisnom o inozemstvu.

Ideologija, kojom je nošen taj đački pokret, u cjelini očito nije zdrava, i ako u njoj može biti, — i ima, sigurno, — kao i u svakoj drugoj zabludi, i pozitivnih elemenata. Revolucija, koju je on poveo, u cjelini je donijela više štete nego koristi, i ako će, indirektno, — kao i tolike druge revolucije tokom povijesti, — po nekim svojim posljedicama pomaknuti društvo naprijed. Treba joj pristupiti kritički: treba je proanalizirati i izlučiti iz nje ono, što je krivo i destruktivno. I treba joj pronaći izvore.

U ZALEĐU JE BEZVJERJE I NEZDRAVA FILOZOFIJA EKSISTENCIJALIZMA

A nama se čini, da taj, nečisti, izvor nereda i kaosa u mladim dušama treba, u prvom redu, tražiti u modnoj filozofiji eksistencijalizma, sa njezinim strastvenim otklonom božanskoga i metafizičkoga u životu i, konsekventno, s bolesnim samoobožavanjem ličnosti i čovjeka. Ni u šta se više ne vjeruje, nikakve se objektivne i nepromjenljive norme u životu ne priznaju, a mladi ljudi, instinktivno, osjećaju potrebu za životnom afirmacijom, pa, nemoćni da oživotvore ideal realne veličine, posežu za onom imaginarnom: polaze za prvom jakom parolom i odaju se najlakšoj formi aktivnosti; onoj negativističkoj, nihilističkoj, rušilačkoj, kritičarskoj. Nesvijesno u njima prevladava nad svijesnim, čuvstvo nad razumom, fantastični ideali nad stvarnima. I, dakako, elementarno i nagonsko nad moralnim. Od ideala se, u praksi, uzimlje samo ono, što zahtijeva najmanje samodiscipline; utopističko-teoretski idealizam fraze i velikih riječi: apsolutna sloboda, moralni autonomizam, borba protiv svakoga auktoriteta, ekstremni socijalni zahtjevi, materijalno blagostanje pod svaku cijenu. »Dionizijski ples života«, kako je netko zgodno rekao u Francuskoj. Jedino životno »sada«, kako je netko onih dana bio napisao na zidinama Sorbonne: »La vie, de la présence, rien que de la présence. . .«.

KRIZA CIVILIZACIJE

A to je onda, »eo ipso«, i kriza civilizacije. Uzrok krize, ali i njezina posljedica. Iz neracionalnih i nagonskih akcija ne može se roditi ni harmoničan i usklađen svijet. A ne može, u takovu svijetu, biti ni atmosfere i ambijenta za zdrav odgoj mladih naraštaja. Praktično dolazi do borbe svijn protiv svijn, do pravne nestalnosti, do ekonomskih perturbacija i kriza, do skupinskih, staleških, nacionalnih i rasnih antagonizama, do pojava masovnog nasilja, do moralnog propadanja, do svih mogućih formi kulturne dekadence. Pun je svega toga i današnji svijet. Bračne i obiteljske krize, umjetničke i književne nemoći, apsurdnih koncepcija i sistema u filozofiji i etici, ekonomskih

nepravdi, psiholoških abnormalnosti, silovitih političkih obračuna, međunarodnoga bespravlja, opće neisgurnosti. Pred nama je jedan svijet, koji je, uza sav svoj visoki tehnički napredak, duboko nesretan i daleko i od mira i od humanosti. Ne obećaje čovječanstvu ništa: samo pred njim množi slabosti i upitnike. Samo nas natjeruje na tjeskobu i na drhtanje. Nikako ne rješava problema stvarnoga i istinskoga progresa. Drži nas neprestano u nekom paničnom strahu: na rubu ponora, kataklizma, konflagracije, potopa, konačne katastrofe.

KRIZA KRŠĆANSTVA

Nitko, tko vjeruje u Božji plan sa svijetom, u Providnost i Otkupljenje, ne može se oduševljavati ovakovom situacijom. A još se manje može poistovjetovati s njezinim nosiocima i s njezinim pokretnim snagama. Učinimo ili to, i mi kršćani, naše je kršćanstvo u krizi. Napustilo je svoju misiju, da bude lučonoša, mironoša i liječnik. Kapituliralo je pred idejama, koje ignoriraju Boga i diraju u njegove zakone.

A nama se čini, da su to učinili svi oni od katolika, u Francuskoj i drugdje, koji su se oduševljavali ili se oduševljavaju za studentske nemire i za metode revolucije. I revolucije u Crkvi. Među francuskim »progresistima« već je odavna u modi krilatica: »Révolution à l' Eglise«. »A l' Eglise«, tobože samo »revolucioniranje Crkve«, ne »dans l' Eglise«, »revolucija u Crkvi, protiv Crkve«.

Padale su u Francuskoj, baš ovih dana, i iz katoličkih i svećeničkih usta, u najmanju ruku kuriozne izjave: izjave, koje šokiraju. 64 pariška svećenika izjavila su, 24. svibnja o. g., da osuđuju »paternalističke i auktoritetarne koncepcije«, protiv kojih se okreće revolucija, i deklarirala, da se »ni Crkva ne može oteti toj kritici«. »Mi danas«, vele, »*odbacujemo* (contestons«), *na svim područjima* (»dans tous les domaines«), *način, gdje se za nas misli i odlučuje*« (»la façon dont on pense et décide pour nous«) — »Inf. Cath. Intern.«, str. 23.

Jedan drugi svećenik izjavio je: »*Sve se može u Crkvi pobijediti (nijekati) osim Krista* (»Tout peut être contesté dans l' Eglise sauf le Christ«), kaošto se i u društvu sve može pobijati osim čovjeka (»sauf l' homme«)« — »Inf. Cath. Intern.«, str. 23.

Odette Thibault iz Pariza piše u dopisu uredništvu: »Ako velika masa kršćana osjeća stalnu potrebu za Crkvom, koja će

ih konkretno voditi«, — »to nije zato, što ju im je Krist u tu svrhu dao«, — »nego jer *se je Crkva, prelazeći preko svojih prava i igrajući ulogu majke nemajke* (»*mere abusive*«), *nametnula njihovoj vlastitoj savjesti* (»s' est substituée à lour propre conscience«), mjesto da ih odgaja, da sami donose sudove i preuzimlju vlastite odgovornosti«. — »Da se je oporba (»la contestation«) mogla slobodno i stalno razvijati u Crkvi, Crkva bi se bila razvijala progresivno, u skladu sa evolucijom života, društva, svijeta, riječ u jednu čovjeka, i ne bi bilo došlo do te nagle i totalne oporbe, koja izvjesne ljude čudi i lomi — u nesređenoj, brutalnoj, pa katkada i pretjeranoj formi revolucija, kada njihova silovitost odgovara silovitosti pritiska (»de la violence de l' oppression«), na koji reagira«. — »Inf. Cath. Intern.«, str. 3.

Jedan, bivši, vođa nekog kršćanskog studentskog pokreta, a sada profesionalni revolucionar (»tel ancien dirigeant d'un mouvement étudiant chrétien, qui se présente aujourd' hui comme révolutionnaire par état«) grmio je, na sastanku slobodne diskusije, što se je u dane štrajka svaki dan držao, od podne pa do ponoći, u »Centru Saint-Yves« kršćanskih studenata sa desnice, protiv »religiozne alijenacije«, protiv *Crkve, koja je saučesnik u nedjelima imperijalizma i kapitalizma*, protiv hijerarhije. Govorio je, da on računa jedino sa »Isusom Kristom, umrlim i uskrslim«, a da *hijerarhija ne vrijedi ništa* (»la hiérarchie ne sert à rien«), *pa bi Papa morao to kazati i onda se i sam izgubiti* (»le pape devrait le dire et s' en aller«). Ili on ili publika spominjali su i »mrtvoga Boga«. Manjkalo je samo, da netko vikne: »Ecrasez l' infâme!« — »Inf. Cath. Intern.«, str. 23.

Na Duhove, 2. lipnja, prodrla je u crkvu Saint-Severin, u Latinskom kvartu, prije mise u 10 sati, skupina »katoličkih i protestantskih studenata, *sjemeništaraca i svećenika*«, dijelila po njoj svoj letak i zahtijevala, da se mjesto mise u 10 sati povede javna diskusija o tezama, koje su oni u njemu postavili. Župljani su prosvjedovali, župski kler je posredovao, pa se je, iza natezanja od 20 minuta, misa mogla održati, uz savjet vjernicima, da pred crkvom stupe u dijalog sa manifestantima; taj dan i još dvaput kasnije. A u letku je pisalo doslovce: »*Mi otklanjamo skandalozno lučenje između kulta i politike, između liturgijskog sanjarenja* (čitaj: molitve) *i revolucionarne akcije, između vjernika-djece i njihovih »otaca«, župnika i pastora«* (»Nous refuson la coupure scandaleuse entre le culte et la politique, entre le sommeil liturgique et l'action révolutionnaire, entre les

croyants-enfants et leurs »pères« curés et pasteurs«). *Treba srušiti svećeničku kastu.* Ona to želi. *Odbacimo mandarine!* (»Il faut renverser la caste sacerdotale. Elle le souhaite. Rejetons les mandarins«). *Mi se borimo za pravo svakoga vjernika,* da odlučuje u svojoj zajednici i *da slobodno ispovijeda ono, što sam vjeruje* (»Nous affirmons le droit de tout croyant au pouvoir de décision dans sa conmmunauté, à l'expression libre de sa foi.«). *Ono, što mi doživljujemo, ne izražava više sadašnja struktura Crkve. Mi je odbacujemo, mi hoćemo da nađemo novu«* (»Ce que nous vivons ne s' exprime plus dans la structure actuelle de l'Eglise. Nous la contestons, nous voulons la réinventer«).

Citirali smo, doslovce, samo nekoliko najkarakterističnijih izjava. Pun ih je, sličnih, prikaz u »Information Catholiques Internationales«. Samo odista je i ovih nekoliko dosta, — i previše, — da vidimo, kako su već i katolički krugovi, i svećenički redovi, ponegdje, duboko inficirani duhom skrajnjeg i neobuzdanog subjektivizma i razuzdane slobode u odnosu prema Crkvi i vjeri. Kriza je kršćanstva, nama se čini, i široka i duboka. Šta je tu ostalo od evanđeosko-apostolskog poimanja Crkve kao »Crkve Boga živoga, stupa i tvrđe istine« (1. Tim 3, 15.)? Šta je tu ostalo od Kristove riječi: »Ako li ni Crkve ne posluša, neka ti bude kao neznabožac i javni grješnik!« (Mat 18, 17.)? Šta je tu ostalo od našega stoljetnoga vjerovanja u »jednu svetu, katoličku i apostolsku Crkvu« i od našega katoličkoga tepanja svetoj *Majci Crkvi?*

NE PRIHVAĆAMO TE NOVE MUDROSTI

Što se nas tiče, mi ne prihvaćamo te nove mudrosti. A ni te nove prakse. Nije naše mjesto na barikadama, kako se god one shvaćale i definirale. Ne mogu naši saveznici biti oni, koji ruše. A ni oni, koji samo kritikuju i niječu. Mi, sinovi i kćeri Crkve, moramo znati, što hoćemo. A htjeti smijemo samo ono, što je dobro pred očima Božjim. Ne smijemo aklamirati nikome, tko propovijeda bilo moralnu, bilo socijalnu, bilo crkveno-vjersko-disciplinarnu revoluciju. Nikome, tko primjenjuje metode nametanja, nasilja, totalitarizma.

PROTIV ETIKETIRANJA REVOLUCIJE EVANĐELJEM I KRŠĆANSTVOM

A najmanje smijemo katoličkim imenom pokrivati takve akcije. Tko to hoće, tko to smatra spojivim sa svojom kršćanskom savješću, neka to čini u svoje ime i na svoju odgovornost,

a ne u ime Crkve i u ime njezina shvaćanja i tumačenja Evanđelja, koje sebi prisvajaju monopol katolicizma, tako ne može biti ni socijalnih.

Čini nam se, da bi sve »katoličke« organizacije, koje ulaze u ovako detaljirane i drastične oblike socijalne akcije i borbe, učinile dobro, kad bi odložile katoličko ime i na taj način odustale od toga, da, neovlašteno, eksponiraju Crkvu. Katoličkim smije se, i u socijalnom životu, nazivati samo ono, što po shvaćanju *auktoritativnog vodstva Crkve,* — ne po shvaćanju katolika-pojedinaca, ni po shvaćanju skupina, koje misle, da su njihove ideje katoličke, — predstavlja *objektivni* ideal kršćanstva. Sve ostalo treba da katolici, a osobito socijalne skupine, pa i kad se sastoje od praktičnih katolika, rade samo i isključivo u ime svoga članstva i da za to samo one nose i svu odgovornost. Zakonsku, ali i moralnu.

NAŠA TEZA

Mi kršćani možemo na svijet oko sebe, i u moralnom i u socijalnom pogledu, obnovno djelovati, samo, ako su ideje, s kojima preda nj izlazimo, etički čiste, ako su akcije, koje u njemu provodimo, racionalno motivirane i opravdane, ako je naš religiozno-moralni život na visini. Gdje mi, mjesto toga, pravimo kompromis sa etički problematičnim tendencijama idejno i moralno dezorijentiranoga savremenog svijeta ili ulazimo s njim u saveze i simbiozu, mi nikoga ne obnavljamo: mi samo još više kvarimo svijet. I sebe s njim. S naše je strane u takovim slučajevima na mjestu samo otklon ili — rezerva. Ali i vječni apel, i neprestano nastojanje, da se nad babilonskom pometnjom i ruševinama svijeta bez Boga izgradi novi, bolji, svijet Vjere i Nade.

ŠTO KAŽE PAPA?

I on je, Sveti Otac, zauzeo, na svoj superiorni način, stanovište prema studentskim pokretima i nemirima širom svijeta. Učinio je to u svojoj izjavi na trgu sv. Petra, u nedjeljnom nagovoru vjernicima, 16. lipnja o. g. Izjasnio se je u njoj za nove odnose među ljudima, pa i pohvalio dobronamjerne inicijative mladih. Ali dao je i svima onima između katolika, starih i mladih, koji su poletjeli pred rudu, retuš i lekciju. Svako

socijalno oduševljenje, i među omladinom, mora biti temperirano razborom, odgovornošću, ljubavlju. Mora zagovarati mir i slobodu za sve, mora isključivati nasilje, mora širiti bratstvo među staležima i narodima, mora poštivati red i auktoritet. Samo u toj pretpostavci možemo se nadati, da svijetu otkucava novi čas njegove povijesti. Da su na pomolu novi Duhovi.

Tako je, kako kaže Papa!

JOŠ JEDAN PAPINSKI »NON POSSUMUS«

(Uz Papinu encikliku: »Humanae vitae«, od 25. VII. 1968.)

»Vjesnik«, g. 1968., br. 9., str. 161.-163.

Crkva je, preko Pape, opet jednom doviknula svijetu i njegovim vladarima, — ovaj put prvotno vladarima njegova javnoga mišljenja, — svoj »Non possumus«. Isto kao ono u 16. vijeku, za vrijeme Klementa VII., u bračnoj aferi Henrika VIII.

Sve je nekako isto. Opet je situacija bila napeta i dramatična, puna nervoze i očekivanja. Opet je riziko bio velik. Opet se je radilo najviše o moralu i praksi kršćanstva, ne toliko o teoriji i vjerovanju; — na moralne su zahtjeve ljudi uvijek osjetljiviji nego na dogme; i kad se okreću protiv dogmi, okreću se protiv njih prije svega zbog njihovih moralnih konsekvencija. Opet je Papa bio onaj, koji je donio odluku i uzeo na sebe glavnu odgovornost za nju: i pred Bogom, i pred Crkvom, i pred historijom. Opet je Papin »Non possumus« raščistio situaciju i jasno podijelio duhove. Ali tim i providencijalno poslužio Bogu. Baš kao i u 16. stoljeću. I onda su Papu napadali, da ludo radi i da razbija jedinstvo Crkve. A on ga je spasio. Uz cijenu otpada čitave jedne zemlje. Crkva je ostala onaj čas manja. Ali je zato četiri stotine godina iza toga rasla i sve do danas sačuvala savršeno nutarnje jedinstvo i monolitnost. I u vjeri i u disciplini. Nije u njoj poslije toga bilo nijednoga ozbiljnijeg krivovjerja ni raskola. Vitalnost joj je dao onaj Papin »Non possumus«. Dat će joj je i ovaj: mi smo o tom uvjereni.

Na koncu o istoj se stvari i radi. I onda i danas tijelo se je bunilo protiv zakona duha. Eros se je dizao protiv etosa: protiv oduhovljenog morala, što ga propovijeda Evanđelje. Onda je to bio jedan čovjek, jedan vjernik, samodržac, okrunjena glava; danas ih je mnoštvo takvih: ljudi i vjernika, kojima je dodijala uzda šeste zapovijedi Božje. Na kocki je i na udaru

bila onda nauka Crkve o bračnoj nerazrješivosti; danas je to crkvena nauka o nutarnjoj etici braka i bračnoga čina. Ali u oba slučaja povučen je bio u sumnju temeljni princip kršćanske seksualne etike: dilema je bila, je li preči niži, nagonski, naturalistički, interes pojedinaca ili viši, spiritualistički, interes evanđeoskoga zakona; je li u moralu suveren čovjek ili je to Bog. U oba slučaja sukobilo se ljudsko, »humanističko«, sa božanskim i objavljenim. I u oba slučaja našli su se ljudi, — i crkveni ljudi; mnogo njih, — na strani ljudskoga, a protiv božanskoga. Kralja Henrika podržali su protiv Pape njegovi velikaši i biskupi, — osim onih, koji su bili spremni i na sramotni stup, i na gubilište, kao Fisher i Morus; — danas pobunjenicima protiv Pape aklamiraju od reda novine, ali, nažalost, i mnogi iza teoloških katedra, sa tribina katoličkih kongresa, iz redakcija katoličkih listova, sa »katoličke ljevice«.

No, Papa ne popušta: ni onda ni danas. Ne obazire se na kritike; ne respektira »anketâ« ni »rezolucijâ«, riskira sve; on u sebi osluškuje samo glas Duha Svetoga i brani, uvijek istu, svetinju života i braka, uvijek istu nauku i moralnu praksu Crkve. S jednom prosvijetljenom vjerom u višu mudrost i providnost Božju; s jednim čudesnim osjećajem odgovornosti prema svojoj učiteljskoj i svjedočkoj misiji u službi Evanđelja.

Prizor je, kojemu smo danas svjedoci, upravo veličanstven za oči, koje vjeruju. Iza ove Papine geste osjeća se instinktivno prisutnost i akcija Duha Svetoga; osjeća se karizma primata. Papa je opet ponesen neposrednim duhovskim nadahnućem, kao ono Petar u Cezareji Filipovoj: tijelo i krv nijesu mu toga objavili, nego Otac nebeski (Mat 16, 17.). On opet, kao i njegov Gospodin u kafarnaumskoj sinagogi, ostaje nepokolebljivo uz ostajstvo i osnovu Božju, i kad je oni oko njega nazivaju »tvrdom« i nemogućom (Iv 6, 61.), pa mu zbog toga okreću leđa zauvijek (Iv 6, 67.).

Čitav je katolički svijet Papa, ovom svojom gestom, prisilio, da se odluči. Da se odluči između krvi i duha, instinkta i milosti, umovanja i vjere, zemlje i vječnosti, antropocentričnog i teocentričnog, naravnog i nadnaravnog, shvaćanja života. U pravi čas: kad je kriza bila već na vrhuncu; kad se više nije moglo čekati. Skinuo je s nas moru neizvjesnosti i sumnje, pod kojom smo već bili stali padati: pokazao nam je put. Crkva se je iznenada opet pribrala i postala svijesna svoga bo-

žanskog poslanja. Izdigla je opet visoko zastavu ideala, koja samo što nije bila pala u blato. Junački se je opet opredijelila za Evanđelje i za Gospodinovu parolu: »Budite... savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski!« (Mat 5, 48.). Presječen je, radikalno, put licitiranju na niže i na svim drugim moralnim područjima. Ne će više nitko smjeti, već sutra, postavljati na tapet i »moralnu nemogućnost« predbračne i udovičke uzdržljivosti, bračne nerazrješivosti, djevičanstva, celibata.

Ništa nijesmo izgubili ovom auktoritativnom Papinom odlukom. Znamo i mi, da je se mnogi, pa i između katolika, ne će držati. Griješit će. Griješili su i dosada. Pomagat ćemo im, koliko mognemo. Spasavat će ih milost Božja: spasavat će ih molitve, žrtve, primjer onih, koji će poći za glasom istine. Ali će se zato znati, šta je dobro, a šta je zlo. Savjesti će biti probuđene. Ne će se više erotika bez uzde moći okupljati oko pričesnoga stola. Ne će se više moći ležerno šutjeti na grijehe. Morat ćemo, sustavno, odgajati vjernike, još od mladih nogu, za kršćansku punoljetnost. Opet ćemo biti ujedinjeni i kompaktni. Crkva i kršćanstvo ostat će, kao i dosada, nekompromitiran čuvar ideala: znak, u koji će gledati i na kojemu će se nadahnjivati narodi (Iz 11, 10. 12.; 49, 22.; 55, 13.; 62, 10.; 66, 19.). Svi oni, koji vjeruju u dostojanstvo čovjeka, u integritet morala, u apsolutnost prirodnog i božanskog zakona. Ostat ćemo ono, što smo uvijek i bili: vjera elite, koja se masama nameće i povlači ih za sobom na više; »maleno stado«, ali baštinik Kraljevstva Božjega (Luk 12, 32.; 10, 17.—24.; Mat 11, 25.—30.). Unatoč svim ljudskim bijedama ostat će zakon Božji svet: »Lex quidem sancta et mandatum sanctum« (Rim 7, 12.).

Sav materijalizam, sav hedonizam, sav panseksualizam i panerotiku, sve ono, što danas, kao rakrana, ponizuje i razjeda čovječanstvo, kršćanstvo je, kroz Papina usta, najodlučnije otklonilo i osudilo. Oslobodilo je ljubav i brak od profanacije; založilo se za pravo na život milijunima, koji bi ga inače bili lišeni: ne božanskom voljom, nego ljudskom samovoljom i sebičnošću, koja atentira na život uime luksusa, koja drugima oduzimlje radost i sreću, samo da je ona može uživati bez mjere, bez kriterija, bez odgovornosti.

A ako danas na Papu zbog toga viču, on tim samo raste u očima sviju onih, koji su kršćani, i sviju onih, koji misle. Iz svih krugova. Sa sviju meridijana. Čuli smo ih ovih dana

dosta: i najvećih mislilaca i umnika. To mu je legitimacija, da je Kristov. On se je sam na nju pozvao braneći se od napadaja i uvreda, kojima su ga obasuli zbog ove njegove enciklike. »Kad biste bili od svijeta, svijet bi svoje ljubio, ali kako nijeste od svijeta, nego vas ja od svijeta izabrah, svijet mrzi na vas!« (Iv 15, 19.). »Kad bih bio po volji ljudima, ne bih bio sluga Kristov!« (Gal 1, 10.).

Uvijek su na proroke vikali. Vikali su i na Učitelja prorokâ, na našega Gospodina. I njemu su navlačili luđačku haljinu (Luk 23, 11.); i njega su zvali fanatikom (Mark 3, 21.), varalicom (Mat 27, 63.) i zločincem (Iv 18, 30.).

Za Pavla su VI. »progresisti« govorili, da je Hamlet, koji se ne može ni za što odlučiti. Pokazao im je, da on to nije: da je spreman, u obranu istine, prkositi i svemu svijetu. Da zna, gdje treba, govoriti, isto onako, kako je znao i šutjeti, i razmišljati. Pokazao im je, da nije Hamlet, nego da je Božji čovjek, »homo missus a Deo« (Iv 1, 6.). Da je muž Providnosti.

I jest. Nadahnuto je i genijalno parirao krizi, što u naše dane potresa Crkvom Božjom. Krizi, koja se je u svoj svojoj težini i fatalnosti pokazala baš u reakciji na ovu Papinu odluku. Reakciji, koja ne znači ništa manje nego revoluciju u Crkvi. Rekciji otvorene pobune i načelnog otklona hijerarhijskog i papinskog auktoriteta. Reakciji grubo naturalističkoj, racionalističkoj, modernističkoj: obožavateljici ljudske pameti i ljudskih kombinacija. Mi je drugi, mnogi, te strašne krize, nijesmo pravo ni opažali. Uljuljavali smo se u iluzije, da se krećemo naprijed: da je to samo zakoniti i zdravi proces rasta. Papa jest. I sve ju je, u etapama, korak po korak, slamao. Uvijek na najkritičnijim i najdelikatnijim točkama. U pitanju Euharistije, u pitanju kristologije, soteriologije, mariologije, u pitanju celibata, i evo, na kraju, u pitanju seksualno-bračnoga morala.

Ovom zadnjom odlukom stavio je pod sve to točku. Više ne možemo natrag. Možemo samo ili poslušati ili — otpasti.

Papina je odluka u enciklici »Humanae vitae« još puno značajnija i dalekosežnija po onome, što govori indirektno, nego po onome, što kaže direktno. Njom je pokoncilski modernizam, što se tiče Crkve, smrtno dotučen i definitivno likvidiran. Sve su njegove teze, formalno ili virtualno, zanijekane. Nema u Crkvi »demokracije« ni odglasavanja, kako bi on htio. Papa je svoju odluku donio protiv »većine«. Sigurno ne protiv

većine pobožnih i praktičnih kršćana, ni protiv većine onih dobrih i revnih u kleru, ali protiv većine onih, koji su znali u Crkvi vikati i tom svojom grlatom vikom hipnotizirali nesvijesne, naivne i površne: protiv mentaliteta masa, protiv mentaliteta polukršćana. Od njih je Papa zatražio kapitulaciju: lojalnu i punu pokornost Evanđelju i kontinuiranoj, vječnoj, nauci Crkve. Ne priznaje on ni »novoga kršćanskog morala« ni evolucije dogmi: njemu su Evanđelje i vjera apostolâ i Crkve isti i jučer i danas (Hebr 13, 8.). Ne da on mijenjati ni konstitucije Crkve. Nije njemu koncil ni Episkopat nad Papom; ne priznaje on »autonomnih« crkava. Nema ni holandskog, ni američkog, ni francuskog, ni njemačkog, ni kanadskog, ni brazilskog katolicizma: ima samo jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva, s Petrom i s Papom na čelu. A kroz Papina usta ona govori, a ne kroz katoličke kongrese, svećeničke skupštine, novinske redakcije, pa ni teološke monografije. Ne predaje Papa kormila Crkve nikome drugome u ruke: on i u ovoj enciklici svijesno nastupa kao njezina auktoritativna glava i nosilac univerzalnog Petrova primata i nepogrješivosti. Ne rješavaju se u katoličkoj Crkvi problemi kompromisom ni koncesijama bilo komu od ljudi: oni se rješavaju samo vjernošću Evanđelju. Čitavu i nerazvodnjenu Evanđelju. Papa je i ovdje apodiktično otklonio »humanističko«, »socijalno« i antropocentrično kršćanstvo, — kršćanstvo, koje polazi od svijeta i od čovjeka i orijentira se na njegovim zahtjevima i željama, — a opredijelio se, dosljedno i na čitavoj liniji, za kršćanstvo odozgor: za teocentrično kršćanstvo, kojemu je i izlazna i ulazna točka Bog, duša i vječnost. Za kršćanstvo, koje otkupljuje i spasava: sublimacijom, spiritualizacijom, divinizacijom čovjeka i života; posvećenjem, milošću i pokorom. Otklonio je i lajicizaciju u svetištu. Otklonio je i svaku nedisciplimiranu slobodu: i u životu i u idejama. Ne će više nitko moći u Crkvi ni govoriti ni raditi, što hoće. Sve u Crkvi ostaje pod božanskim zakonom i pod božanskim sankcijama.

Kažu, dakako, — i još će dugo kazivati, — kako je ono, što je Papa, ovom svojom enciklikom, zatražio od Crkve i od čovječanstva, nerealno. Zaletio se je Papa, kažu. Morat će ga Crkva, danas sutra, dementirati. Budućnost će pokazati, je li to bilo nerealno. Ona će Papi, mi smo u to uvjereni, dati pravo. Generacije iza nas vidjet će, da je Pavao VI. bio ne samo kršćanin, nego i humanista: čovjek, koji je daleko gledao. Pri-

znat će mu možda, i da je čovječanstvo spasio od katastrofe. Nije bez značenja, da je njegova riječ u obranu ljudskoga života pala baš u dane, kad su na drugoj strani inaugurirali umiranje: kad je već i u Rusiji natalitet spao na 1.1, a u Americi na 1.7, sa otvorenim izgledom na skori početak neminovnoga populacionog nazatka i izumiranja; kad bijela rasa, po nezadrživoj logici moralnog autonomizma i bezvlađa, kojemu se je predala, ulazi u stadij laganog, ali sigurnog samoubojstva. A njezinim će putem poći i druge rase, — već polaze, — čim se moralno emancipiraju i počnu same sebi krojiti moral i prisvajati vlast nad životom. Mjesto hiperpopulacije, kojom nas danas toliko plaše, — očito da dobiju moralno pokriće za svoju praksu neograničenog seksualnog iživljavanja i anarhične ljubavne hipertrofije, — brzo ćemo dobiti depopulaciju.

Bog jedini spasava. I duše i živote. Pokazat će se to i u ovom slučaju. I Bog uvijek spasava samo po Kristu i po Crkvi. A Krist opet govori samo preko Pape; preka Petra. I ovaj je put preko njega progovorio. »Petrus per Leonem, — danas: per Paulum, — locutus est!« »Prst je Božji tu!« (Izl 8, 19.).

Mi se, sa svim pravim katolicima, pa i sa svim ljudima dobre volje, tome samo iskreno veselimo i to živo i zahvalno pozdravljamo.

Živio Papa! Živio Pavao VI.!

JE LI II. VATIKANSKI SABOR ZATAJIO?

(Apostolsko fraziranje ili apostolski rad?)

»Služba Božja«, g. 1969., br. 2., str. 137.—141.

Mnogo se puta čuje, i među klerom i među katoličkim lajikatom, — a osobito na zapadu i među ljudima od štampe, — kako je II. vatikanski sabor, sa svojom namjeravanom reformom Crkve, promašio, zatajio. Nije nam dao ono, što nam je obećavao: ono, što je savremeni katolicizam od njega očekivao i tražio. Previše je ostao kod staroga: premalo je bio smion i radikalan u promjenama. A i u koliko ih je inaugurirao, — neke reforme, — ostao je s njima na pola puta. Sporo se provode. Koči ih »kurija«. U praksi ih onemogućuju konzervativni krugovi u episkopatu i kleru: svojom pasivnom rezistencijom. U stvari se je u Crkvi iza Sabora malo šta promijenilo. Konkretni su rezultati mršavi. I dalje zaostajemo za vremenom, za općim mentalitetom današnjega svijeta, za prilikama i potrebama. Treba nam, što prije, još jedan opći crkveni Sabor, koji će zahvatiti dublje i stvari u Crkvi temeljito i do kraja izmijeniti: »revalorizirati« sve vrijednosti u njoj. Moramo i mi, kao i svijet oko nas, postati revolucionarni. »Crkva u revoluciji«. Crkva naglih i neprestanih promjena.

Nijesmo toga mišljenja. Ovo sa revolucijom u Crkvi objektivno je prava blasfemija. Nije poslanje Crkve, da mijenja istinu Evanđelja, nego da je čuva: — u svim mijenama i nasuprot svim mijenama u svijetu. Inače smo u principu napustili nadnaravni i objavni karakter kršćanstva, a Krista degradirali do čovjeka, koji je i sam bio samo nesvijesni produkt evolucije i jedna od karika u njezinu beskonačnom lancu. Njegov auktoritativni nastup u Evanđelju i njegove pretenzije na božanstvo i na nepogrješivost, — na duhovno kraljevanje i suverenitet

»u sve dane, do svršetka svijeta« (Mat 28, 20.), — stvarno bi ispadale naivne i smiješne. A njegova Crkva ne bi bila od Boga poslana učiteljica svijetu, nego više njegova učenica ili, u najboljem slučaju, suučenica i suradnica. Njezinu hijerarhijsku konstituciju trebalo bi definitivno i u principu napustiti: valjalo bi je, — i njezinu vjeru i moral, — predati u ruke ljudma i njihovoj pameti, intuiciji, ocjeni, ukusu, eksperimentima. S takvim, očito ekstremnim, gledanjem na »neuspjeh« II. vatikanskog sabora nije uopće vrijedno ni ulaziti u ozbiljnu diskusiju. Ono, praktično, već leži izvan sfere vjerovanja i ortodoksije, s onu stranu granica crkvenosti i pozitivnog kršćanstva. To su krupne zablude, koje diraju i u same temelje vjere: to je modernizam u kulminaciji, u svojim zadnjim i najfatalnijim konsekvencijama; do kraja naturalističkima i do kraja racionalističkima. Ili će takve tendencije u Crkvi biti brzo prevladane, kao apsolutno nespojive sa tradicionalnim naučavanjem Crkve od početka, ili će nas dovesti do novoga, otvorenoga, otpada, do »nove reformacije«, čega se mnogi pribojavaju. I znameniti njemački katolički mislilac i filozof Dietrich von Hildebrand, u svojoj najnovijoj, knjizi: »Das trojanische Pferd in der Stadt Gottes« (»Trojanski konj u Gradu Božjemu«), sa značajnim dodatkom: »Nova religija Teilhard-a de Chardin-a« (»Teilhard de Chardins Neue Religion«). Držanje Pape i Svete Stolice ne ostavlja, također, o tom nikakve sumnje: Rim postaje sve zabrinutiji, ali i sve odlučniji, i sve češće intervenira.

No ni kad se radi o, više dobronamjernoj, kritici Sabora, o pritužbama i jadanjima onih »nestrpljivih« među nama, koji rezultate Sabora uzimlju u njihovoj autentičnoj i lojalnoj interpretaciji i priznaju im punu vrijednost, ali se ljute, što ih svi mi previše polagano i mlitavo provodimo, nama se ona ne čini opravdana. Barem, u koliko se upravlja na adresu hijerarhije, episkopata, »kurije«.

Lojalni prema Saboru i Crkvi, po našemu mišljenju, nijesu ni jedni ni drugi. Toliko smo, svi, u doba Sabora naglašivali, da on nije dogmatički sabor i da to ne treba ni da bude, — Crkva nema šta da mijenja u svome vjerovanju i nauci; — bit će to, govorili smo, sabor pastoralnih reformi, organizacijske adaptacije vremenu i prilikama; a sada se, iza Sabora, najedamput, interes i polemika prenose na dogmatičko područje, i mnogi bi htjeli da mijenjaju koncept Crkve: ulogu papinstva u njoj, njezinu auktoritativno-hijerarhijsku strukturu, pojam dogme i magisterija, sakramentalnu disciplinu, seksualni i bračni moral, smisao i sistem kršćanske duhovnosti, pa i samu ideju nadsvijeta i prekogrobnog života u kršćanstvu. A sve to, tobože, u ime toga, »nedogmatičkog«, koncila. I toliko smo isticali, da Sabor mora dati Crkvi, ozbiljne i trijezne, smjernice za njezin pastoralni i organizacijski rad u budućnosti, okvire i nacrte za obnovu i reformu, koja će se onda, na tom osnovu, dalje provoditi; sustavno, ali, razumije se, i razborito, odgovorno, s puno opreza, bez naglosti i eksperimentiranja; a sada nam najedamput nije to dosta: htjeli bismo da pred sobom već kao sutra ugledamo na pladnju, gotovu, tu, historijsku i sekularnu, adaptaciju Crkve. Definitivno; u svim pojedinostima. Nećemo da čekamo; nećemo da mislimo; nećemo da tražimo.

Tko kaže, da Crkva, na Saboru i iza Sabora, nije otvorila vrata reformama? Širom ih je otvorila. Ali razborito i prosvijetljeno.

Kako je samo širokogrudno lansirana liturgijska reforma! Nitko ne bi, prije Sabora, povjerovao, da ćemo, samo za tri, četiri godine, doživjeti totalan liturgijski zaokret prema skupnoj i pučkoj liturgiji na narodnom jeziku: zaokret od čitavih 180 stupnjeva, a na račun milenijske dotadašnje liturgijske prakse, pa donekle i teorije. I uz riziko mnogih i teških zloraba. Zloraba, na koje, dakako, mjerodavni krugovi reagiraju. Moraju reagirati. U interesu svetosti same liturgije. Na ulicu su već stali, u Americi, iznositi misu, i davati joj socijalno-revolucionarnu funkciju, mjesto one otkupiteljske i žrtvene, koju joj je dao Krist.

S koliko se forsiranja i ekspeditivnosti radi na kodifikaciji novog kanonskog prava i izradi novoga Crkvenog zakonika! Revidirat će se toliki stoljetni i tisućljetni uzusi: organizacija župa, beneficijalno pravo, sistem biskupskih kurija, — pa i papinske kurije, — zabrane, cenzure, kazne, oprosna disciplina, posna praksa. Mnogoštošta se sa toga područja već i anticipira: unaprijed uvodi. I to sa žurbom, koja, u materiji od ovako epohalna značenja, naprosto iznenađuje. Brže se uopće ne može ni ići, osim da se prijeđe na metode površnosti, eksperimentiranja, pravne anarhije u Crkvi.

Koliko se, već danas, daje u Crkvi povjerenja svjetovnjacima, običnim vjernicima; koliko im se otvara novih radnih područja i djelokruga: sve do podnožja oltara; sve do krsti-

onice, propovjedaonice i pričesnog kaleža! I kako ih se već poziva i u sakristije, i u crkvene kancelarije, i u dijecezanske komisije, i u katoličke redakcije, i na katoličke televizijske stanice, i u misije! Nudi im se i pruža neprispodobivo više i inicijative i prava, nego jučer i prekjučer. Samo, opet, ne preko granica, koje nijesu povukli ljudi, nego ih je povukao Krist. Ne dotle, da se zaboravi na instituciju i vlast sv. Reda; da se ukloni bitna razlika između svećenika i svjetovnjaka, apostola i vjernika; da se i žena izvede na oltar.

Kako se je radikalno, iza Sabora, izmijenilo i pastoralno držanje Crkve u odnosu na druge religije i na ekumenistička nastojanja: svejedno, što se i tu radi o najdelikatnijim i najosjetljivijim problemima! Katolička Crkva preuzela je zapravo na tom polju u svoje ruke svu inicijativu i pokazala jednu širinu bez premca i bez presedana: ispred svih drugih, i kršćanskih i nekršćanskih, konfesija. Sve se čini za zbližavanje i za sjedinjenje. Tkogod hoće da na tom polju radi i da se aktivira, odriješene su mu ruke: pružene su mu sve mogućnosti. No, dakako, ne bi Crkva bila Crkva, i ne bi Rim bio Rim, da uporedo s tim ne uzda krivu revnost i ekscese onih, koji bi, i mimo osnova i puteva Providnosti, i na račun nepromjenljive i božanske istine, htjeli, silom, sjedinjenje provesti još danas i, neki od njih, napraviti od toga sebi ime i slavu.

I koliko se je, samo u ovih nekoliko pokoncilskih godina, učinilo za demokratizaciju Crkve! Koliko je u njoj potisnut klerikalizam i feudalna tradicija! Koliko je već uneseno novosti i u odnose između biskupa i klera! Koliko je, na primjer, prošireno, i u principu i u praksi, i učešće dušobrižnog svećenstva sa terena u usmjeravanju javnog i pastoralnog života dijeceza! U principu toliko, da se dalje uopće ne može ni poći, osim da Crkvu »parlamentariziramo« i pretvorimo je u svećeničku i narodnu republiku

Pa novosti i reforme po sjemeništima! Pa novosti i reforme po redovima i samostanima!

Toliko je toga urađeno za samo tri, četiri godine, što su prošle od koncila. A da i ne govorimo o perspektivama, koje nam se na taj način otvaraju. Nije samo nepravedno; i neinteligentno je to ne vidjeti, to ignorirati, to minimalizirati. Tko hoće i tko je dobre volje, može danas u Crkvi i puno i slobodno raditi. Razumije se: trijezno i realno. Crkva mu to ne brani; ne brane mu to ni biskupi. Čitali smo, neki dan, u sarajevskom interview-u šibenskog biskupa Arnerića (»Glas koncila«, 1968., božićni broj, str. 3. i 4.), kako biskup vapi za suradnjom i aktivizacijom svećenika, osobito u gradskoj pastvi, i to na temelju posve slobodne izmjene misli na svećeničkim sastancima. A nije on jedini biskup, koji tako misli i radi: ni kod nas, ni u katoličkom svijetu.

Nama se čini, da danas problem koncilske obnove uopće nije više u pravnim mogućnostima, ni gore, u vrhovima, nego da je on prvotno u spremnosti na rad i na žrtve i dolje, na terenu. Valja raditi. I valja posavremenjivati, — ali još više intenzivirati, i supernaturalizirati, — taj apostolski i svećenički rad u službi Bogu i dušama. Svećenički i vjernički. I onda, kada to ide na naš osobni račun: i onda, kad to traži umor i žrtve, a ne donosi ni publiciteta ni slave.

Nažalost, mi se mnogi od toga izvlačimo. Pa se, instinktivno, opredjeljujemo za ono, što je lakše. Za »ideologiziranje«, za prigovore, za kritiku. Za deklamiranje o reformama više nego za njihovu provedbu. Za iznošenje i reklamiranje prijedloga i zahtjeva više nego za tihu terensku službu i aktivnost. Apostolski fraziramo, mjesto da apostolski radimo. Prosipamo pamet, dociramo, populariziramo same sebe, ali sa što manje stvarnoga uloga i nažuljanih ruku.

Pun je danas katolički svijet koncilskih »revolucionara« i »reformatora«, bučnih i grlatih kritičara Crkve, ali od njih malotko da odlazi u misije, malotko da se odlučuje za elitan asketski život ili za duhovni stalež, malotko da radi na bezimenim i sitnim poslovima pomoćne duhovne pastve, malotko da spremno polazi svakamo, kamo ga pozovu, i radi, što mu narede ili što od njega zažele. Publicitet su nam, popularnost, sloboda preči i draži.

Možda bismo i mi svećenici učinili bolje, da manje kritiziramo nepokretnost Crkve, a da sami budemo pokretniji i inventivniji. Ondje, gdje nam to nitko ne brani. Ondje, kamo nas Sabor i Crkva zovu.

Eno, koliko nas Crkva, u saborskom dekretu o misijama (n. 38.), ali i u onom, našem, o svećeničkoj službi (n. 10.), izrijekom sve moli i zaklinje, da joj pošaljemo poslenika na veliku žetvu Evanđelja u misijskim zemljama, — žetvu, koja će, i to brzo, odlučiti o kršćanskoj ili nekršćanskoj budućnosti svijeta od sutra, — a kako smo se mi svi na to lijepo ušutjeli u svojim udobnim domaćim gnijezdima! Eno, koliko nam Crkva,

— u dekretu o kršćanskom uzgoju, u dekretu o svećeničkoj službi, u dekretu o svjetovnjačkom apostolatu, — stavlja na srce i u dužnost katehizaciju omladine i rad među njom, a koliko kod nas još uvijek ima župa, koje su zapravo bez ikakve katehizacije! Eno, koliko se je na Saboru govorilo o potrebi i snazi svećeničkog siromaštva i koliko ga Sabor, — i u posebnoj, 17., točki Dekreta o svećeničkoj službi, — preporučuje, a koliko ih među nama i sanja i govori samo o autima i o putovanjima u inozemstvo! I ne samo među nama! I u Italiji, i u Njemačkoj, koje su pune progresizma i kritike Crkve među svećenicima, otvoreno pišu po svećeničkim časopisima, kako se, i mladi, svećenici jagme za unosnija, »idilična«, mjesta, bježe od težih pozicija, radničkih župa, nižega standarda, i prakticiraju konfor na veliko, te na to svode, velikim dijelom, i svećeničku oporbu protiv celibata (»Anzeiger für die katholische Geistlichkeit«, Freiburg i. B., g. 1968., br. 8.; članci: »Um den Zölibat«, od T. Kopp-a, i »Zölibatsdebatte im Wohlstandstreibhaus«, od H. Hubera). Eno, koliko Sabor u dekretima o svećeničkoj službi (n. 20.) i o službi biskupa (n. 21., 28., 31.), a pogotovu Papa, posve konkretno, u Motu proprio »Ecclesiae Sanctae«, n. 18.—20., preporučuju, da se pastoralna mjesta popunjaju elastično, najzgodnijim silama, češćim mijenjanjem, a kako se i danas, većina od nas, uza svu teoretsku poviku na dosadašnji beneficijalni sistem, nerado povlači sa »pozicija«, koliko bude, i među mlađima, bune, kada valja ići na selo ili u »pustoš«, koliko se kombinira, taktizira, spekulira, kad se isprazni koja gradska župa!

I, na koncu, zar Sabor nije izrijekom, pred sve nas, postavio zahtjev, da se dijeceze i krajevi između sebe pastoralno ispomažu, pa i odstupanjem ili pozajmljivanjem svećenika (Dekret o svećeničkoj službi, n. 10., Motu Proprio »Ecclesiae Sanctae«, n. 1.—5.), a kod nas je još uvijek u senjsko-modruškoj biskupiji 70 župa, polovina, prazno, a da još nitko nije poduzeo kakve kolektivne akcije, da se ti naši, i inače opustošeni i u ratu depopularizirani, krajevi oporave: vjerski i nacionalno! »Dobrovoljaca« za Senj ni za Liku nema, ali za Njemačku i Ameriku ima ih, kolikogod hoćeš.

Budimo, i mi svećenici, iskreni i lojalni pred Bogom! Ne treba nama, još zadugo, trećega vatikanskog Sabora. Dosta nam je i drugi. Dovoljno nam i on nudi mogućnosti i šansi. Sve je u tome, — kao, uostalom, i kod većine crkvenih sabora u prošlosti, — da se šanse iskoriste: da njihovi zaključci ne ostanu samo na papiru. Ako na čemu zapinje, na tome zapinje. A o tom odlučujemo — mi, svećenici. Svaki pojedinac od nas.

Mjesto da fraziramo o reformama, provodimo reforme! Provodimo ih prema intencijama i direktivama Crkve i Svete Stolice! Puno je to važnije, nego da se, značajno i sa malicioznim smiješkom, sašaptavamo i priupitujemo, kada će se već jednom i kod nas izdati djela Teilhard-a de Chardina ili »holandski katekizam«. I to u vrijeme, kada auktori toga katekizma, — »u iskrenom nastojanju, da se vječne vjerske istine katolicizma približe modernom čovjeku njegovim rječnikom«, — javno deklariraju, da u njemu »ne mogu prihvatiti« izmjena, koje je od njih, auktoritativno, zatražila papinska kardinalska komisija. Nota bene: u doktrinalnim i moralnim pitanjima i iza kako su zaključci kardinalske komisije objelodanjeni u »Acta Apostolicae Sedis«: na svaki način sa znanjem i odobrenjem Papinim (»Glas koncila«, g. 1968., br. 25.—26.)!

II. vatikanski sabor potpuno je odgovorio svojoj namjeni. I u mnogočemu obnovio je već lice Crkve. Hoće li to učiniti do kraja, to ovisi samo o — nama!

U SLUŽBI KONCILSKE OBNOVE

(Jesu li »duhovne vježbe« i danas aktualne?)

»Vjesnik«, g. 1969., br. 7.—8., str. 141.—143.

Nema nikakve sumnje, da, autentična, koncilska obnova može doći jedino preko ljudi, — svećenika, u prvom redu, — koji su duboko religiozni i koji vode ozbiljan nutarnji, duhovni, život: molitveni i sakramentalni.

I, solidnoj, organizacijsko-pastoralnoj i socijalnoj aktivnosti Crkve, koju je inaugurirao i koju toliko urgira II. vatikanski koncil, to je nuždan religiozno-psihološki preduvjet. Nju, — u jednom svijetu, gdje su njezini ideali i ciljevi tako nepopularni i tako daleko od svega, što on traži i obožava, — mogu provoditi i provesti samo ljudi izvanredne duhovne energije, spremni da rade dan i noć: ljudi bez spekuliranja i računice, bez osobnih i prestižnih ambicija, bez ikakvih materijalnih pretenzija; pravi »fanatici« kršćanske obnove svijeta; borci, što se ne obaziru na žrtve, koje će od njih tražiti ti grandiozni planovi. Skrajnji se idealizam za to hoće. A taj je, već psihološki, naprosto nemoguć bez jedne velike vjere u viši, nadmaterijalni i nadzemaljski, smisao života. Boga i Krista mora iz dubine srca ljubiti, tko hoće da danas bude neumoran poslenik na njivama Kraljevstva Božjega; u vječnu cijenu duše i u ljepotu i sreću milosti i otkupljenja mora, živo, vjerovati, tko hoće danas da svijet spasava; u nebeskim nagradama mora on nalaziti zamjenu za ono, čega će se na zemlji svaki dan odricati. Inače će, prije ili kasnije, posustati, klonuti, resignirati: razočarat će ga poteškoće i neuspjesi; vratit će se opet »na zemlju«. I možda će još od kršćanskog »reformatora« postati otpadnik. Nije se jednome to dogodilo: ovih pokoncilskih godina.

A o onoj nutarnjoj reformi, o duhovnom i milosnom preporodu, o nadnaravnom usmjerenju svega života, o radosti vjere, o približavanju Bogu po ljubavi i dobroti, — u čemu i koncilski oci i obojica zadnjih Papa gledaju glavnu svrhu koncila, — ne može naprosto biti ni govora osim u toj pretpostavci. Obnove dušâ nema bez posvećenja i bez milosti. A jedini put do posvećenja i do milosti, to je, po konstantnoj nauci Crkve, duhovni, molitveni, sakramentalni, život, askeza, težnja i hrvanje za savršenošću. Sve bi se u Crkvi odmah osušilo, da njezini udovi, — osobito oni, koji je predstavljaju i vode, — prekinu duhovni kontakt s jedinim izvorom sve nadnaravne snage i života, s božanskim trsom, na koji moraju biti nacijepljeni, s Kristom. Odmah bi Crkva izgubila i svoju snagu i svoju svetost. I blagoslov bi Božji odmah od nje odstupio. Od sve reforme dušâ ostalo bi samo malo zapaljene slame i jeftinoga vatrometa (Iv 15, 4.—6.). Situacija bi postala samo još gora; otpad bi postao samo još potpuniji i dublji. Duha Božjega ne mogu unositi u svijet ljudi, koji ga sami nemaju.

Središnji je stoga problem crkvenog života, i u ovoj pokoncilskoj periodi, u tome, da ljudi, da kršćani, živo vjeruju i da se s Bogom i s Kristom, u duši, intimno, sve više i sve uže povezuju. Da njihovo mišljenje i osjećanje bude mišljenje Kristovo (Rim 8, 9.; 1. Kor 2, 16.; Ef 3, 8. 9. 19.; 2. Iv 9.), a njihov život što vjernija kopija, ali i što potpunije dioništvo, Gospodinova života. Nadnaravni momenat odlučuje, ne naravni; milosni, ne organizacijski.

Ne može biti drukčije: samom idejom Crkve isključena je svaka druga alternativa. Sve drugo su kombinacije »per impossibile«.

Baš zato bi i svaki pokušaj, da se sada iza koncila deaktualiziraju ili potisnu u pozadinu tradicionalna sredstva produbljivanja i intenzifikacije vjere i duhovnog života, bio, baš sa stanovišta koncilske obnove i reforme, fatalan promašaj. Sve ono, što je u Crkvi, dosada, a s uspjehom, služilo kultu nutarnjeg života, odgoju savjesti, posvećenju svećenika i vjernika, treba ne samo zadržati i podržati, nego i uvijek više urgirati i usavršivati. Kao prvu stvar, kao »raison d' être«, koncilske reforme.

A mnogo smo tih sredstava baštinili od prijašnjih kršćanskih generacija. Svetu liturgiju. Ispovjednu revnost. Češće pri-

češćivanje. Svagdanju svećeničku misu. Adoraciju i druge euharistijske vježbe. Pobožnost Križu i Srcu Isusovu. Kult Duha Svetoga. Štovanje Gospino. Asketsku samodisciplinu. Svakodnevno razmatranje. Ispit savjesti. Duhovnu lektiru. Čitanje sv. Pisma. Ništa od toga ne smije u ropotarnicu; ni sada iza koncila. Sve to treba samo još više intenzivirati i kultivirati. Ali, dakako, i psihološki, i moralno, produbljivati.

I za »duhovne vježbe« to vrijedi. Za one svećeničke i one po samostanima, ali i za one, koje se daju lajičkim skupinama.

Nijesu im, čini se, — duhovnim vježbama, — danas svi prijatelji. Mnogi koncilski »progresisti« svrstavaju ih u zastarjeli arsenal. Misle, da je to previše šablonizirana metoda kultiviranja duhovnoga života. I previše kruta i štura za čovjeka naših dana. Ne ostavlja mu dovoljno individualne slobode, inicijative, diskrecionog prava u sređivanju njegovih računa s Bogom. Previše insistira na pasivnoj askezi, premalo na aktivnoj. Nastupa formalistički i kolektivistički, mjesto da se prilagodi svačijem temperamentu, ukusu, zahtjevima. Jednostrana je: neopravdano potiskuje iz kršćanskog i duhovnog života ono socijalno i apostolsko, a hipertrofira kontemplaciju, samozataju, duhovni solipsizam. Trebalo bi to odsele uređivati drukčije. Ne na bazi monologa, nego na bazi dijaloga. Ne na bazi nutarnje koncentracije i šutnje, nego na bazi raspravljanja, diskusije, razgovora, polemike. I sve bi to moralo biti kraće i rjeđe.

Pogdjegdje su već bili počeli u tom smislu reformirati duhovne vježbe. Pravili su mnoge koncesije tome novom tipu duhovnosti. U slobodno se vrijeme i pod ručkom i večerom razgovaralo. Ignacijansku, sistematičku, metodu zamjenjivali su slobodnim improvizacijama svake vrsti. I duhovne su vježbe postajale sve više pozorištem individualne samoafirmacije, slobodnog izbora, religioznog ekshibicionizma. »Karizmatičari« su i u njima vodili prvu riječ.

Međutim eksperimenti s tim novim tipom duhovnih vježbi nijesu uspijevali. Ljudi ozbiljnijih zahtjeva u duhovnom životu nijesu bili zadovoljni. Sve je manje bilo plodova obraćenja i posvećenja, a sve više šupljeg »ideologiziranja«, »debate«, »kontestiranja«. I u eksperimentima na najvišem niveau-u; i u režiji velikih, kaošto je bio p. Lombardi. Što su god više modernizirali duhovne vježbe, to su one donosile manje ploda. A sekularizacija i lajicizacija u svećenstvu, po samostanima, među vjernicima, hvatala je, međutim, sve više maha.

Danas se, čujemo, opet vraćaju natrag. Osobito isusovci. Baš na zapadu. Opet se u duhovne vježbe uvodi šutnja: čovjek treba da se u njima, u prvom redu, susretne s Bogom. Sàm. Oči u oči. Neometan ljudskim došaptavanjem. Pa da mu se Bog javi. »Ducam eam in solitudinem et loquar ad cor eius!« (Oz 2, 14.). Opet se za temelj, za »fundamentum«, uzimlju »vječne istine«: ono, što ne ovisi o našoj ljudskoj volji. Opet se oživljavanje vjere u dušama i nutarnje sjedinjenje s Kristom stavlja na prvo mjesto, smatra glavnim ciljem. Opet se promatra najviše život Isusov i iz njega izvlače nadahnuća, pobude, životna i radna mjerila. Opet se preferira tip »zatvorenih« duhovnih vježbi, po ignacijanskoj metodi, a oni, koji hoće samo raspravu i razgovore, upućuju se na »konferencije« i na pastoralne rekolekcije i konvenijate. Uklanjaju se i mijenjaju, u ignacijanskim duhovnim vježbama, samo staromodni elementi iz njihove kompozicije i vanjskog oblika i posavremenjuje njihova aplikacija. A kažu, da su uspjesi veliki. Duhovne vježbe postaju opet najboljim protuustukom liberalizmu, modernizmu, krivom »progresizmu«. Stvara se opet kroz njih elita: odgajaju se i izvode u život i u svijet, kao protagonisti prave koncilske reforme, ljudi žive vjere, duboke pobožnosti, cjelovitog i beskompromisnog kršćanstva. Izlaze iz njih apostoli: svećenički i lajički. Ponavlja se proces iz 16. i 17. stoljeća. Duhovne vježbe opet suzbijaju »reformaciju« i inauguriraju pravu, katoličku, koncilsku obnovu. Onda tridentinsku, danas vatikansku. Baš po ideji, intencijama, milosnoj intuiciji, sv. Ignacija.

Držimo, da je to dobro. Očekujemo i želimo, da se tako i kod nas radi. I kod nas moramo iznova aktivirati i aktualizirati. »duhovne vježbe«. Za svećenstvo, po samostanima, muškim i ženskim, među omladinom i katoličkim lajicima: intelektualcima u prvom redu. Duhovne vježbe odgojit će nam svece i podignut će nam apostole. Svećeničke i lajičke. Sačuvat će naš katolicizam od izrođivanja i propadanja.

A naši redovi; — ne samo isusovci, nego svi, koji se tim bave: a zašto se ne bi svi bavili; — dobit će tako u ruke najbolje srdstvo i koncilskog posavremenjenja i svoje apostolske aktivizacije, pa i specifikacije. I kad nam ništa drugo, specifično, ne bi davali, imali bi već »raison«. Od svih djelokru-

ga taj im je možda najljepši. Tu nam mogu najviše dati. Bit će nam inspiratori i »proroci«, sô i kvas.

Samo, dakako, nije to posao za svakoga. Duhovne vježbe treba da nam drže, i da nas kroz njih vode Kristu, oni, koji su sami do srži Krstovi. Najbolji svećenici i najbolji redovnici. Oni elitni. Puni Božjega duha i apostolske revnosti, još više nego pameti i erudicije. Mi opet kažemo: nadnaravni je elemenat presudan u svakom Božjem poslu; u svakoj kršćanskoj, crkvenoj, koncilskoj, obnovi.

Renesansa »duhovnih vježbi«. Čekamo je kao kišu s neba. Predat ćemo se tome Božjem daždu. Svatko po mjeri milosti, koja mu je dana (Ef 4, 7.).

A sada da direktno apostrofiramo svećeničku braću iz pastve! Nije po našemu mišljenju ideal, da se kod nas za svjetovne svećenike već dugo drže samo trodnevne duhovne vježbe. I one su petodnevne ukinuli: ne rentiraju se; malo svećenika na njih dođe. Šteta je to. Trodnevne su duhovne vježbe dobra godišnja rekolekcija i prilika za temeljitu, opću, ispovijed, ali pravi duhovni preporod, početak novoga života, ne mogu one biti. Prekratke su. A mnogi ih svećenici na svoju ruku još više pokrate. Stignu istom prvi dan, otputuju već treći. To nijesu ni trodnevne; to su jednodnevne duhovne vježbe. Samo, »ut aliquid factum esse videatur«. Ne omogućuju koncentracije, ne daju milosti Božjoj prilike za silovit prodor u dušu. Zašto nam se ne bi dala prilika i za petodnevne, i za osmodnevne, svećeničke duhovne vježbe? Barem u domovima duhovnih vježbi? Barem u Opatiji? Za one, koji hoće. Pa neka nas bude malo! Ne smeta ništa. Svaka duhovna ambicija vrijedna je žrtava. Uvijek se je govorilo, da je bolje i jedamput u tri godine napraviti velike, osmodnevne, duhovne vježbe, nego svake godine trodnevne. I jest! Sveti Ignacije nije na početku ni davao duhovnih vježbi nego jednom u životu: za one, koji hoće da se posvete. Ali ih je zato davao čitavih trideset dana. Imala je to biti razvodnica svega života. Susret, boravak, s Bogom na Horebu (Izl 24, 12.—18.).

Pa, ako Bog i koga od nas na to pozove, sretno mu bilo! Čestitat ćemo mu. Neka ih sâm pravi! Gledao sam ja jednoga takova mladoga svećenika, iz Koruške, pred pedeset godina, u innsbruškom »Canisianum«-u. Vidjelo mu se na licu, kako se savija i muči pod naletima milosti. Ali izdržao je. Nije otišao u isusovce, kako su oko njega proricali. Ali bio je pravi Božji čovjek i svećenik. Pobožan i revan, ali i blag, ljubezan, uslužan, ponizan. Kasnije je postao biskup, i nadbiskup. I bio, u kritičnim predratnim i ratnim godinama, jedan od prvih ljudi austrijskog Episkopata. Biskup s najvećim moralnim auktoritetom. Dr. Andreas Rohracher.

Mi, vjerojatno, ne ćemo praviti duhovnih vježbi od 30 dana. I ne ćemo biti Rohracheri. Ali ne će ni od nas nikome škoditi jedna ozbiljna konfrontacija s Bogom u Manresi. Barem pet, šest dana. Barem u nekoliko godina jedamput!

OTPADI I OTPADNICI

»Vjesnik«, g. 1969., br. 9., str. 156.-159.

Dobro su mnogi opazili, — i u »Glasu koncila« netko je jednom, u zadnje vrijeme, iznio tu misao, — da veliki otpadi i krivovjerja, koji bi za sobom odvukli od katoličke Crkve čitave zemlje i narode, — onako, kako se je to dogodilo u doba Lutherove reformacije, pa i u doba onoga fatalnog rascjepa između zapadnog i istočnog kršćanstva, u 9. i 11. vijeku, — danas nijesu više mogući. Barem u civilizovanim i demokratskim zemljama: u Kini su, nažalost, i danas mogući. Nijesu mogući jednostavno stoga, što danas u tim zemljama nema više direktne političke prisile nad savjestima. Ako ti već ne daju, da u ekonomiji ili u politici radiš, što hoćeš, puštaju ti barem, da vjeruješ ili da ne vjeruješ: da vjeruješ ovako ili onako. Za tu, nadzemaljsku, sferu života nije zainteresiran nijedan režim, nijedan politički sistem. I, barem u principu i deklarativno, svi su za »slobodu savjesti i vjere«. Upisali su je u sve svečane međunarodne deklaracije: i u povelju Ujedinjenih naroda. Nije to više kao u 16. stoljeću, kad je vrijedio aksiom: »Cuius regio, eius et religio!« — Tko je na vlasti, njegova je i vjera: on je diktuje i svojim podanicima. Danas će svatko, tko to htjedne, moći ostati uz Rim i uz »staru vjeru«, pa da drugi i masovno otpanu; pa i ako katolici ostanu u manjini. A takvih će uvijek biti, više ili manje: mi o tom ne sumnjamo; mi u to tvrdo vjerujemo. Garantiraju nam to obećanja Kristova Petru i Crkvi. Vidimo svaki dan, koliko ih je, koji se, — i u ovoj idejnoj svrtlozi oko nas, — odlučno deklariraju za Evanđelje i za Rim: tvrdi u vjeri; spremni na sve. U svakom ih kraju zemlje ima; iz svih se naroda i staleža novače: jednako od klera, kao i od vjernoga puka.

Bude li otpadâ, danas to mogu biti samo otpadi pojedinaca ili skupina, ne otpadi narodâ. A potencijalnih kandidata za takve otpade ima, nažalost, dosta. Mnogo ih je, — i nazovi-katolika, i svećenika, — koji danas osporavaju tradicionalnu nauku i moral Crkve, a još ih je više, koji Crkvi praktično uskraćuju posluh: protuslove Svetome Ocu i crkvenoj hijerarhiji ili se otvoreno revoltiraju protiv zakonite crkvene discipline: napose u pitanju celibata i seksualno-bračnoga morala. Ali i oni bi, — ti modernisti i racionalisti u Crkvi, — voljeli, — vidi se to iz čitava njihova postupka, — da Crkvu iznutra osvoje i cijelu je povuku za svojim konceptima, — da je »moderniziraju«, »demokratiziraju«, »revolucioniziraju«, »revaloriziraju« njezinu nauku i strukture, — nego da se otvoreno od nje odijele.

Hoće li ti ljudi, danas sutra, poći do kraja i konačno se, — i izvana, i organizacijski, — emancipirati od Crkve, teško je reći. Samo, i ako to učine, ne će to više biti »krivovjerje« u tradicionalnom smislu te riječi: nijekanje jedne ili više katoličkih istina. Bit će to u stvari nevjera, »infidelitas«, — lom sa kršćanskom objavom, s Kristom, s Evanđeljem, — a kasnije i totalno bezvjerstvo i bezboštvo. Krivi principi, koje zastupaju, nužno će ih do toga dovesti: filozofski i religiozni subjektivizam, evolucija i relativnost dogmi, promjenljivost morala, neograničena sloboda mišljenja i učenja, praktična abolicija šeste zapovijedi Božje, nijekanje božanstva Kristova i, barem trajnog, tjelesnog djevičanstva Marijina, spiritualnosti duše, zagrobnoga života, postojanja anđeoskog svijeta, obožavanje modernih koncepcija i manira. Ne bi to uopće više bilo kršćanstvo: kod nekih bi to bila jedna vrst svekršćanskog sinkretizma, kod drugih panteizam, zaogrnut plaštem neke maštovite pietističke »vjere«, kod trećih možda i puni, ateistički, materijalizam: isključivo humanitarno i socijalno »kršćanstvo«. A svi bi se oni odmah i razbili u, bezbrojne, škole, sekte, skupine: onako, kako se je to dogodilo s protestantizmom. I u koliko bi još zadržali kršćansko ime, brzo bi i oni usvojili sistem »sestrinskih crkava« ili se okupili u neki slobodni religiozni »savez« ili »vijeće«: bez jedinstva vjere i bez auktoritativnog centra. Svakako ne bi to bila više katolička Crkva ni katolička vjera. »Pluralizmu« dogme i morala nema mjesta u katoličkoj Crkvi, dokle je god ona katolička. Vrlo su naivni svi, — a ima ih i na visokim crkvenim položajima, — koji se za takav pluralizam oduševljavaju, pa se deklariraju za jedinstvo Crkve u isto vrijeme, dok zastupaju dogmatičke i moralne teze, koje Papa osuđuje, i brane svoj posebni, nacionalni, katolicizam. Svi su takvi na rubu otpada: spasiti ih mogu samo molitve i živost vjere i ljubavi pravedničkih i svetih duša u

Crkvi; zauzdati ih može samo energično insistiranje na predanoj nauci i što jače zbijanje katoličkog svijeta oko papinskog Rima.

Ipak, fatalnog Rubikona nije dosada prešla nijedna takva skupina od bilo kakva značenja. Otvorenih otpadnika te vrsti još je uvijek malo u katoličkom svijetu. Pokoji oholi Davis, pokoji fanatični Ilić, pokoji vrtoglavi mlađi redovnik bez kompasa.

Puno je više danas u Crkvi otpadnika druge vrsti. Otpadnika od svećeničke službe i od celibata. Uvijek smo i takve nazivali »otpadnicima«. Po analogiji kanonskog prava, koje je otpale redovnike doživotnih zavjeta i formalno tituliralo kao »apostate« (kan. 644.—645.; kan. 2385.). Njihovo je ime danas »legija«. Ima ih na hiljade; i na desetke hiljada. Postali su u Crkvi problem, koji mnoge zbunjuje i dezorijentira. A svakakvih ih ima. I takvih, koji bi htjeli, da, i iza kako su se »oženili«, ostanu i dalje u aktivnoj svećeničkoj službi, — uz uvjet dakako, da m se pozakoni »brak«. I takvih, koji bi voljeli, da ih se pusti natrag u svijet: da dobiju redukciju »ad statum laicalem«, ali i dopuštenje, da odmah mogu sklopiti valjanu ženidbu, odnosno konvalidirati svoje »veze«. I takvih, koji uopće više ni ne haju ni za Crkvu ni za dušu, pa im ne treba ni crkveni brak ni mir s Crkvom: oni su to sami »uredili«, »po svojoj savjesti«, pa se i geriraju i žive kao pravi bezvjerci i bezbošci.

U tom smislu, s te strane, problem je svećenika-apostata i danas vrlo vruć. I, aktualan: na svoj način. Toliko ih ima, — i ljudi od imena u Crkvi, — pa pojavu tih uvijek novih svećeničkih apostazija uzimlju za povod, da traže dokidanje obligatnog svećeničkog celibata, i u zapadnoj Crkvi, i njegovo pretvaranje u fakultativni. A dok se to ne uzakoni, oni takve nesretne svećenike-apostate praktično oslobađaju od svake moralne odgovornosti i smatraju ih samo »nevinim žrtvama« »protunaravne«, »nemoguće«, »okrutne«, »besmislene« crkvene, celibatarske, discipline. Predlažu, ili da im se, bez daljega, odmah dopusti ženidba i ostavi ih se i dalje na njihovim dosadašnjim mjestima, u pastoralnoj službi Crkve, ili da im se, barem, — automatski, bez puno formalnosti, — odobri prijelaz u svjetovnjački stalež, s pravom na zakonitu ženidbu, ali i osigura eksistencija, na račun i u režiji Crkve: na primjer u pomoćnim duhovnim službama; kao đakonima, katehetima, kancelarijskim službenicima.

Rim, dakako, otklanja »a limine« takve prijedloge. Ali i on danas mnogima od tih svećeničkih otpadnika-konkubinaraca, puno lakše nego prije (kan. 211.—214., 2303.—2305.), podjeljuje »reductionem ad statum laicalem«, pa im i konvalidira brak, uz, — obično vrlo slabo respektiranu, — obavezu, da to ostane u tajnosti. I materijalno ih pomaže. No mnogi od njih, mjesto da se ponizno povuku i čine pokoru, ne smatraju, da su se uopće tim kompromitirali, geriraju se kao neki junaci i mučenici, daju toj svojoj »rehabilitaciji« publicitet. Katkada i vrlo bučan publicitet: upriličuju »svečana vjenčanja«, sa čestitanjem, buketima, »interview«-ima, slikaju se sa svojim novim ženama, — pa i s pompom, i pred oltarom, i na pričesnoj klupi, — prave od toga senzacije u bulevarskoj i »informativnoj« štampi. A mnogi ih od njihovih svećeničkih kolega, sumišljenika i simpatizera u tom još podržaju: ne obazirući se nimalo na sablazan javnosti i vjernika, ni na podrivanje i potkopavanje crkvene i svećeničke stege. I vjernicima znadu sugerirati i govoriti, kako je to zapravo svejedno, ostaje li svećenik do smrti u celibatu, ili se kasnije oženi, »po zovu svoga srca«, »iz ljubavi«, »po svojoj savjesti«. Može se danas, govore, — ja sam to čitao, u jednom »pobudnom« svećeničkom pismu, — svatko i od svećenika, i od biskupa, zakonito oženiti, »samo ako hoće. Crkva to dopušta«.

A Crkva to ne dopušta. Crkva nad tim plače. Nad tim tolikim svojim nevjernim slugama, koji su »ostavili prvu ljubav« (Otkr 2, 4.) i tako ružno i slabićki izdali, onesvetili, uprljali njezinu zastavu i profanirali tu tisućljetnu svetinju i ponos njezina svećeništva na očima čitava svijeta: svetinju, tako svu u duhu Evanđelja i Pavlova kršćanstva (Mat 5, 8.; 19, 11. 12.; 1. Kor 7, 25.—40.), svetinju tako plodnu duhom, idealizmom, apostolskom vitalnošću. Crkva se toga stidi. I svi mi, njezini svećenici, s njom. Na sramotni nas stup vežu, — i Crkvu, i nas svećenike, — te tolike svećeničke apostazije. Crvenimo se zbog njih. Gledamo zbog njih u zemlju. Plačemo. Pustošenje unose u svetište. Ubijaju auktoritet i Crkvi i nama u očima dobronamjernih inovjeraca; možda njezin i naš najtradicionalniji auktoritet. Sablažnjuju i dezorijentiraju vjerni puk.

A pomoći sebi ne možemo. Stara metoda »prikrivanja« svećeničkih sablazni i grijeha, — sa svim onim izrazito neevanđeo-

skim elementima licemjerja, koje je uključivala, — ne pali više. Nitko nas više ne štedi. Ni politika, ni sud, ni štampa. A publika samo uživa u toj našoj sramoti i blatu: kao i u svim drugim skandalima ove vrsti. I još više nego u drugima: svećeničke afere uvijek su za nju pikantnije i senzacionilističnije. Za svaki se naš svećenički grijeh danas zna: osobito za one sa, za nas najdelikatnijeg, područja seksusa. Svaki će izaći u novinama. Reklamirat će ga i u inozemstvu: ako je papren. Pobrinut će se za to »informativna« štampa. Eksploatirat će ga i na ekranu, i na televiziji, i na kazališnim daskama. To je danas, u doba »crnoga« i »gologa« kazališta i filma, i onako najtraženija roba, najpopularnija i najrentabilnija tema.

Šta da protiv toga uradimo? Samo jedna solucija dolazi tu ozbiljno u obzir. Ponizno ćemo to trpjeti kao Božju kaznu za naše tolike svećeničke grijehe i nevjere. Javne i tajne. »Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum!« (Mat 24, 12.), »Hostis et inimicus per portas Jerusalem, propter peccata prophetarum eius et iniquitates sacerdotum eius!« (Tuž 4. 12, 13.). Pokora nam je to i opomena. »Tu enim fecisti abscondite, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel et in conspectu solis!« (2. Kralj 12 ,12.). »Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuae. . .!« (Otkr 3, 18.). »Domine, imminuti sumus plus quam omnes gentes sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra, — sed in animo contrito et spiritu humilitatis suscipiamur!« (Dan 3, 37. 39.). I čuvat ćemo celibat, i u svom osobnom svećeničkom životu i u Crkvi Božjoj, kao oči u glavi. Ne ćemo ga stavljati na licitaciju, ni tražiti, da se dokine. Ne ćemo za to praviti propagande, a još manje nelojalne presije na crkvene starješine: ni »anketama«, ni »štrajkovima«, ni »demonstracijama«. Nego ćemo moliti, — i sebi i svoj svojoj svećeničkoj subraći u svijetu, — snagu i veledušnost, a prije svega duh pobožnosti i samozataje, — kako bi među nama uvijek bilo više vjernosti, a manje sablazni i apostazija. Ni u kakav kompromis ne ćemo ulaziti u toj stvari. Tražit ćemo, i od mladih i od starih oko sebe, da svetu dužnost Bogu posvećenog celibata savjesno i požrtvovno vrše. I da se pomno čuvaju svake lakoumnosti, svakoga koketiranja sa sjetilnošću, svake bližnje grješne prigode. A od svakoga ćemo našega ređenika, — bilo pitomca, bilo penitenta, — odlučno zahtijevati, da zrelo i dobro promisli, prije negošto na

sebe uzme obvezu svećeničkog djevičanstva i svetosti, ali da je se onda i drži, — kroz čitav svoj svećenički život, — junački i herojski: bez prava na otkaz, kad mu se god to prohtije. I daleko ćemo biti od svake indulgentnosti i širine prema svećeničkim sablaznima oko sebe. Ne ćemo nikoga bacati u pakao; svakomu ćemo se moliti ili za ustrajnost ili za obraćenje; plakat ćemo nad duhovnom tragedijom svoje pale braće; svakomu ćemo, tko je pao, samilosno i u duhu poniznosti, — »in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris« (Gal 6, 11.), — pomoći da se digne, ali ne ćemo nikada biti među onima, koji omalovažavaju i minimaliziraju grijehe protiv čistoće, svoje i tuđe, i koji hoće da pred Bogom i pred Crkvom izjednače vjerne i nevjerne: da načelno potcijene značenje i vrijednost djevičanstva u svećeničkom životu i pastvi. Ne odgovara to kršćanskom strahopočitanju pred Božjim zakonom i pred Božjim svetinjama i idealima.

No, ne ćemo biti ni paničari pred pojavom svećeničkih otpada. Gledat ćemo u njima nužnu diobu duhova pred Bogom (Luk 2, 34.) i spasonosno čišćenje u svetištu. Bolje, da nas je manje, a da smo čitavi pred Bogom. Bit će nas brzo i više, ako budemo sveti. Poći će za nama i drugi, koje Bog pozove: između onih najboljih i najpobožnijih. Integritet je u moralu uvijek spasavao Crkvu: popuštanje ju je u disciplini uvijek slabilo. Blagoslov Božji prati samo one, koji čitavim srcem vjeruju u ideale Evanđelja.

I u toj stvari, — u stvari svećeničkog celibata, — stojimo mi s Papom, — rekao je on posve jasno, što o celibatu misli, u svojoj enciklici: »Sacerdotalis coelibatus«, — i sa II. vatikanskim saborom (»Lum. gent.« 42. 43.; »Perf. car.« 12.; »Opt. tot.« 10.; »Presb. Ord.« 16.), a ne stojimo sa nezvanim, modernističkim, reformatorima svećeništva. Ni sa onim »Priests' Forum«-ima u Americi, koji vode svoje mlade svećenike u Evropu, na putne teološke seminare (»Theology Refresher Tours«), »kako bi raspravljali svećeničke probleme sa ljudima, koji su ključne figure u evropskoj Crkvi«, a napose »probleme Crkve, koja se naglo mijenja (»aspects of the rapidly changing Church«), sa teolozima, kakvi su Metz, Rahner, Schillebeeckx, Kueng, Van Caster« (»The National Register«, 22. VI. 1969.). Mjesto da im kažu, što misli i uči Papa, oni te jadne mlade svećenike vuku po problematičnim teološkim »proročištima« i modernističkm Me-

kama po Parizu, Bruxelles-u, Nijmegen-u, Amsterdamu, Tübingenu. A svakako ne stojimo ni sa onim nadbiskupom-kardinalom, koji je, na simpoziju »evropskih biskupa« u Churu, u Švicarskoj, čitao, kao kakvu apostolsku poslanicu, poruku modernističkog arhipatrijarhe Kueng-a. A Papine poruke nije, čini se, nitko ni tražio ni čitao. Ne bi bila u korist anticelibatarskih teza.

»Obstupescite, coeli, super hoc, et, portae eius, desolamini vehementer, dicit Dominus!« (Jer 2, 12.).

»HORIZONTALNO KRŠĆANSTVO«

»Vjesnik«, g. 1969., br. 11., str. 195-197.

Zapravo je znak teološke maloumnosti i novinarskog kršćanstva, kad se ponegdje, i u katoličkoj štampi, postavlja alternativa: vertikalno ili horizontalno kršćanstvo. Moramo se tobože opredijeliti, hoćemo li, u našoj vjeri, više misliti na nebo ili na zemlju; na Boga ili na ljude. Hoćemo li se više brinuti za svoje odnose prema Bogu, za svoje spasenje, za svoje opravdanje i posvećenje, za svoj molitveni i duhovni život, ili za svoj odnos prema ljudskoj braći: da im budemo dobri; da im pomažemo; da se borimo za njihovo blagostanje, socijalno i religiozno. Je li preča ljubav k Bogu ili je preči »apostolat«.

A razumije se, oni, koji su izmislili tu dilemu i te termine, — očito i u želji, da budu originalni i da poberu aplauze, — plediraju za horizontalno kršćanstvo. Za novo, više ljudsko i humano, kršćanstvo; ne za ono »staro«, kakvo je dosada bilo: vertikalno. Kršćanstvo, koje je samo o Bogu govorilo, — o Bogu i o duši, — a o čovjeku šutilo, ignoriralo ga, zanemarivalo njegove, ovozemaljske, probleme. Stavljalo, kako se ono kaže, naglasak prije svega na molitvu, askezu i samozataju, a ljubv, širinu i toleranciju potiskivalo u stranu. Sve očekivalo od Boga i od Providnosti, s neba, malo od rada i od akcije, sa zemlje. Našli su neki od njih za to i formulu: Boga možemo i moramo ljubiti samo u čovjeku, u bližnjemu, u čovječanstvu. U onome, što stoji uporedo s nama, na horizontalnoj liniji i razini; u onome, što se vidi. Vertikala je — apstrakcija.

Zapravo je ta njihova formula krivovjerje i bogohula. Ali svakako je, barem, filozofsko-teološki apsurd. I jedna koncepcija, koja nikako nije u stilu Evanđelja. Ni Svetog Pisma uopće, i ako se na Sveto Pismo ti novatori svaki dan kunu. U teoriji, to se zna. Da su ga srcem prihvatili, ne bi mogli tako govoriti.

Evanđelje je, još od početka, — i bez njihovih smetenih fraza, — puno bolje od njih povezalo te dvije kategorije u njihovim ustima: vertikalu i horizontalu. Povezalo ih je onom Kristovom »prvom zapovijedi«: »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim...! To je najveća i prva zapovijed. A druga je njoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga kao sama sebe!« (Mat 22, 37.—39.; Mark 12, 30. 31.; Luk 10, 27.). Nije kršćanstvo nikada zaboravljalo na čovjeka, ljubeći Boga. Što je tko više ljubio Boga, to je više bio i čovjek; to je više ljubio i ljude: bio im milosrdan, ali prema svakome od njih, i pravedan. Iz kršćanskih samostana, u kojima su se ljudi i žene posvećivali Bogu, novačili su se, sve od reda, veliki kršćanski karitativni radnici, — heroji kršćanske ljubavi, — ali i socijalni reformatori društva. Humanizam bez ljubavi prema Bogu i bez osjećaja odgovornosti pred njim, ostajao je i onda, baš kao i danas, ponajviše samo na riječima i programima, bio nedosljedan, zaplićao se u kontradikcije. Puno govorio o drugima, a stvarno gledao u sebe i na sebe puno više nego na svoju okolinu.

Kršćanstvo se je, eto, i u toj stvari opredijelilo za sintezu: za, jedino ispravnu, srednju liniju. Ono je uvijek i vertikalno i horizontalno: i Božje i ljudsko.

Samo, dakako, — to valja uvijek iznova naglašavati protiv današnjih katoličkih »horizontalaca«, — najprije Božje, a onda istom ljudsko. U Bogu ljudsko.

Nikada te dvije kategorije ne će biti kršćanstvu ni jednako vrijedne, a kamo li, da bi čovjek, — u čemu bilo; i u običnom životu, — izbio pred Boga. Bog je uvijek neizmjerno i neprispodobivo veći od čovjeka. Od čovjeka pojedinca, ali i od čitava čovječanstva: od svih ljudi skupa. On je jedini apsolutan; on nužno postoji i sam u sebi nosi razlog svome bivovanju, — bit i postojanje u njemu su jedno; — on je po svojoj naravi punina istine, i dobrote, i ljepote, pa prema tome i nuždan i punopravan predmet čežnje i ljubavi; on nikome drugome ništa ne duguje; ni o komu drugome ne ovisi; nitko mu drugi nije potreban (Rim 11, 34.—36.). Ni svijet. Ni stvorenja. Ni čovjek. On svima daje, — po nutarnjem diktatu svoje vječne dobrote i komunikativnosti, — a ni od koga ništa ne prima. Ako mu, — razumna stvorenja, — nešto uzvraćaju, uzvraćaju mu samo ono, što je njegovo i što je on njima, prvi dao (1. Kor 4, 7.). On je po naravi svojoj gospodar; svi su stali njegove

sluge: nikada mu ne mogu biti drugovi; nikada ne mogu stati s njim u isti red. Razlika je uvijek neizmjerna.

Sve je to neposredno evidentno već iz sama pojma i definicije božanstva: kao bića sama od sebe i sama po sebi: »ens a se«. »Ego sum, qui sum, — Ja sam, koji jesam!« (Izl 3, 14.), rekao je Bog za sebe, jedamput za vazda. A ako se je Bog, po objavi i po otkupljenju, približio ljudima i snizio do njih, — postao im Otac i, u Kristu, brat, — on je i dalje svijestan svoga božanskoga položaja i svoga, jedinog i jedinstvenog, dostojanstva: on i dalje traži od te svoje, nove, djece, sinovsko istina, ali i duboko štovanje; on se ne odriče svoga prvoga, — i posve iznimnoga, — mjesta u svijetu i u životu. On ga odlučno afirmira. »Ja sam Gospod,... i slave svoje ne ću dati drugome!« (Iz 42, 8.).

Krist je to i praktično pokazivao, — i demonstrirao, — u Evanđelju, svakom prilikom. On je, kao čovjek, uvijek na koljenima pred svojim nebeskim Ocem; on vječno na njega misli i o njemu govori, on se sav njemu predaje, u svemu ga sluša, u svemu se na njemu orijentira (Iv 4, 34.; 28, 29.). A kao Sin Božji on traži i za sebe svu božansku čast (Mat 16, 16. 17.; Iv 17, 3.) i sebe distingvira i distancira od svih drugih ljudi (Mat 11, 27.; 22, 43.—45.; Iv 3, 18. 35. 36.; 5, 21. 22. 25.; 6, 40.; 9, 35.). I od onih najviše pomilovanih (Luk 2, 49.; Iv 13, 13.; 20, 17.).

Crkva je to samo od njega preuzela. Od prvoga dana to je njezina vjera. Boga ona prije svega traži; njemu sve zemaljsko posvećuje; za njegovim božanskim darovima uzdiše. Nema ni liturgijske ni izvanliturgijske molitve, u kojoj ona Boga ne spominje i u kojoj ona nebesko ne stavlja pred zemaljsko, kao svoj jedini konačni cilj. Uvijek joj je na ustima: »Svemogući, vječni Bože«, uvijek ono: »Po Gospodinu našemu Isusu Kristu, Sinu tvojemu, koji s tobom živi i kraljuje...«. S apostolima (1. Tim 1, 17.; 6, 15. 16.; Jud 25.) i ona njemu jedinome daje puni i svu hvalu i čast: »Ti si j e d i n i svet, ti si j e d i n i Gospodin, ti si j e d i n i Svevišnji...«.

I ako tko već hoće, da u kršćanstvu luči tu božansku vertikalu od ljudske horizontale, onda mora, htio, ne htio, — dokle je god kršćanin, — priznati, da je ta vertikala primarni i objekt i cilj vjere, a horizontala da je samo relativna: samo konsekvencija, samo izvod, samo »emanacija« te vertikale. Mora se s njom uskladiti; mora se njoj podrediti. Mora se povući na drugo mjesto.

A ne će, razumije se, tim ništa izgubiti: samo će dobiti. Uklopit će se u plan Onoga, koji ljude najviše ljubi i najdosljednije spasava. Briga za čovjeka postat će zakon vjere. Po toj će brizi, po čovjeku će, pasti sjena božanstva. Radi Boga će svi oni, koji u Boga vjeruju, ljubiti i čovjeka, i sve će činiti za njegov napredak: i duhovni, ali i onaj svjetovni, materijalni.

Temeljni su to aksiomi kršćanstva. Kršćanstva nema bez te vertikalne dimenzije: bez te, primarne, upravljenosti na Boga u svemu.

Što iz toga slijedi za religioznu praksu?

Slijedi, da nitko iz kršćanskog života ne može potisnuti ono, što čovjeka neposredno veže s Bogom: molitve, duhovnoga i sakramentalnoga života, askeze, »pasivnih« kreposti, težnje za osobnim posvećenjem (Mat 5,16. 48.; 7, 21.), svagdanje brige oko vječnoga spasenja sama sebe. Gdje bi se to izgubilo, izgubilo bi se i kršćanstvo. Gdje bi to stradalo, stradalo bi i kršćanstvo. Prekinuta bi bila nit, koja otkupljenoga čovjeka i otkupljeno čovječanstvo spaja s Bogom i k njemu ga privodi i vuče. Problem bi života bio u principu krivo, negativno, riješen. I samo je neozbiljna fraza i simptom duhovne nezrelosti, kada u ime »novoga kršćanstva« grme protiv »samostanske askeze«: podrazumijevajući pod njom kult ljubavi Božje i kult posvećenja, kad se apostolat i akcija pretpostavljaju, pa i suprotstavljaju osobnoj svetosti. Nije svetost nikakav specificum samostanskog života: ona je bitni elemenat s v a k o g a k r š ć a n s k o g života. Svećeničkoga, dakako, na prvom mjestu.

Slijedi, da kršćanstvo i Crkva nikada ne mogu pretpostaviti socijalnoga rada radu na vječnom spasavanju duša. Socijalni rad nikada ne može zamijeniti onog religioznoga. I nikada ne smiju oni, koji Crkvu predstavljaju, — biskupi i svećenici, — glavni svoj interes posvetiti društvenim procesima ni socijalnim reformama: oni, kao i Krist, moraju prije svega raditi za Kraljevstvo Božje. Ono u dušama (Luk 17, 21.). Kraljevstvo Božje pravde. Ono socijalno dolazi kao konsekvencija i dodatak (Mat 6, 33.; Luk 12, 31.). Iznevjerili bi se svojoj misiji, čim bi stali da drukčije postupaju. I više bi naškodili tim procesima, nego što bi im koristili. Potkopali bi njihov temelj. Izvrnuli bi objektivni red vrijednosti.

Slijedi, da kult Božji mora, u načelu, precedirati svemu ostalome u svijetu. I vanjski kult Božji. I vanjska proslava Božja. Nitko nema prava, da Boga, suverena i gospodara života, konfinira, zatvara, samo u kuću ili u srce. Ni da njemu što oduzima, kako bi dao ljudima. Nije to Božji put. Ni Krist ga se nije držao (Mt 12, 41. 42.; 26, 11.; Iv 12, 7. 8.). Ono što čovječanstvo daje Bogu, Bog će mu, stostruko, vratiti. Svijet bez Boga uvijek će biti siromašan, — ili, barem, nemiran i nesretan, — svijet s Bogom i pod Bogom uvijek će biti bogat dušom, blagoslovljen, miran i sretan.

Slijedi, da objava mora uvijek ostati nad znanošću. Božja mudrost nad ljudskom mudrošću. U zabludu će nas i u katastrofu odvesti oni, koji principe kršćanstva i Evanđelja relativiziraju: prekrajaju ih po ljudskim ocjenama, ukusima, teorijama, hipotezama. Ne mogu ljudi biti pametniji od Boga: ne mogu ga ispravljati. Tko to pokuša, razbit će mu se sve, što je stvorio, o onaj ugaoni kamen, izvan kojega nijedan drugi nije postavljen (Mat 21, 42.; Mark 12, 10.; Luk 20, 17.; Dj. Ap. 4, 11. 12.; 1. Petr 2, 4.). Podrovit će jedini valjani temelj zgrade čovječanstva. I zgrade kršćanstva (1. Kor 3, 11.). Protuslovi »soli sapienti Deo« (Rim 16, 27.).

»Horizontalno kršćanstvo«. Ono uopće nije kršćanstvo. Više je naturalizam. Humanizam, nevješto prebojen etiketom kršćanstva.

Kršćanstvo je veliko i životvorno samo, dok u sebi kultivira ono božansko. Vrati li se na zemlju, zaboravi li na Boga i na vječnost, ono se je profaniralo. Postat će, u najboljem slučaju, jalovom socijalnom politikom, koja ljudsku bol i ljudsku glad za srećom liječi samo morfijem i drogama za samouspavljivanje.

Kršćanstvo je uvijek, u biti, vertikalno. Ono je uvijek: »Deus omnia in omnibus!« (1. Kor 15, 28.).

»ORATE, FRATRES!«

»Služba Božja«, g. 1969., br. 6., str. 372.—376.

Kolikogod to izgledalo paradoksalno za ovo pokoncilsko vrijeme, koje bi, po volji Crkve, trebalo da bude mobilizatorno i obnovno, činjenica je, da se vjernici, — često i oni najbolji, — sve više tuže i na vladanje nas svećenika, i, možda još više, na našu svećeničku službu. Čini se, da u njihovim očima nijesmo bolji nego prijašnje svećeničke generacije: mnogi nas smatraju gorima, površnijima, nemarnijima. Zamjeraju nam, — osobito mlađemu kleru, — naše previše slobodne manire, — više svjetovnjačke nego duhovničke; i neki dan sam čuo, kako je jedna ugledna osoba tražila župnika, da ga posjeti, ali, kad ga nije bilo kod kuće, poslali su po kapelana, pa, kad se je taj pomolio sa ulice, čupav i u majici bez rukava, prebačenoj preko hlača, ona je u prvi mah pomislila, da je to neki seoski momak: ništa nije na njemu odavalo kakvu duhovnu kulturu; — kritikuju na veliko naše prazne propovijedi, bez unkcije, bez repa i bez glave: odmah vidiš, da ih je propovjednik »pripravio« u subotu pod noć ili u nedjelju ujutro; tuže se, kako nas nikada nema kod kuće i kako svijet, pa i sestre na župi, ostaju, tjedne i tjedne, bez mise radnim danom, dok mi »putujemo« i šetamo; prigovaraju nam, nekima, kako se, pod svim mogućim izlikama, izvlačimo od ispovijedanja; pričaju o »svome župniku«, koji već godinama nije ni zavirio na katehizacju: to mu rade, polupismene, »sestre«, a on »šofira« i zabavlja se. A ne hvale se previše nama ni naši biskupi: sve je više, tuže se, i u našemu kleru »kontestatora«: onih, koji su sami sebi i zakonoše i zakon; »lajici« i po odijelu i po duši.

A što istom sebi dopuštaju »buntovni svećenici« i svećenici-»ljevičari« na Zapadu! Apostatiraju i »žene se« na hiljade, i na desetke hiljada. Polemiziraju, i u javnosti, s biskupima i s Papom. Provaljuju u tuđe crkve i čitaju u njima, — mjesto mise, koju su onemogućili, — svoje »manifeste«. Zaposijedaju aule biskupskih konferencija i ne daju biskupima vijećati, dok ne usvoje njihovih zahtjeva i ultimatuma: biskupi moraju ispred njih bježati u druge prostorije. Protestiraju sjeđenjem (»sit-in«) u predvorju kurije, da biskupa prisile na kapitulaciju u pitanju Papine enciklike: »Humanae vitae«. A da im ne bude dosadno, doveli su pjevačicu kancona, da im pjeva i prikraćuje vrijeme. A, teško, da im je pjevala baš svete i duhovne pjesme. I sve to, razumije se, gledaju vjernici; o svemu tome slušaju i čitaju; nad svim tim se sablažnjuju.

Zašto je tako? I dokle će biti tako? Koliko će još trajati ova: »abominatio desolationis — in loco sancto« (Mat 24, 15.)? Ja ne znam, šta drugi o tom misle, ali meni se čini, da je glavni razlog svemu: mi se svećenici danas više ne molimo. Malo se molimo. Rijetko se molimo. Rastreseno se i preko volje molimo. Ne slušamo Gospodinove opomene iz Vrta Maslinskoga: »Bdijte i molite se!« (Mat 26, 41.; Mark 14, 38.; Luk 22, 40. 46.), pa stoga podliježemo napastima svijeta i vremena.

Već godinama, svi mi, koji imamo oči, sa žalošću, pratimo i opažamo taj simptom. Praktično se je skoro izgubio između nas tip svećenika-molitelja. Onoga spontanog. Sve više ograničujemo molitvu na obligatorni minimum. Nije nam više molitva potreba srca. Ne privlači nas razgovor s Bogom. Molitva nam je postala stvar oficioznosti. Sve više prihvaćamo teorije, da je »Ite, Missa est«, »Idite u miru!«, konačna točka pod naš dnevni red molitve: barem uz izuzetak časoslova. Iza Mise počinje »rad«, počinju »poslovi«, počinje »apostolat«. »Štedimo s vremenom«. Prvotno, pa katkada i jedino, u molitvi. U drugim stvarima s njim ne štedimo. Što god imamo manje vremena za molitvu, imamo ga, čini se, više, za razgovore, ručke i televiziju. Kako je danas tečko vidjeti svećenika, da adorira pred Presvetim! A nije baš svagdanja stvar vidjeti ga ni s krunicom u ruci. Živi s tobom u kući, gdje ima kapela i Presveto, — živi dvije, tri, četiri godine, — a nikada ga još u njoj nijesi zatekao. I župska nam je crkva, mnogima, po vas dan zaključana. Velik, — možda i najveći, — dio svećenika od srednje i nove generacije niti se za Misu pripravlja, niti se iza nje zahvaljuje. Već su u mnogim sakristijama poskidali i ploče sa »Orationes ante et post Missam«: ne daju ni svećeniku, koji bi to htio, da koju od njih izmoli. Kao da je to sramota, naivnost, praznovjerje!

Brzo će iz sakristija i prezbiterija ukloniti i klecala. Ne daju se ni drugima oko sebe moliti. Ne daju im, da ih zamijene. Da se barem oni mole mjesto njih i za njih. Za njih i za njihovu župu. Sto sam puta već čuo, u ovo zadnje doba, gdje se sestre tuže, kako im svećenici govore: »Pa šta sam vas zvao na župu, ako ćete mi se vas dan samo moliti!« A to »vas dan«, to je sestarsko razmatranje, oficij, njihove propisane komunitarne molitve i adoracije, ispit savjesti. A ne misle, da su sestre još uvijek bolje od nas svećenika samo zato, što su poniznije i što se više i usrdnije mole.

Daju nam za to, te naše svećeničke kolege, i teoretsko objašnjenje. Može ga čovjek koji put i formalno pročitati: u inozemnoj »asketskoj« i »liturgijskoj« literaturi. Boga nosimo u srcu; i to je dosta. Predali smo mu se, jedamput za čitav dan, u žrtvi sv. Mise. On, vele, u nama dalje živi i djeluje. Naš je sav svećenički život i rad molitva. Samo ja ne dobivam dojam, ni da smo se mi, većina, Bogu »predali«, ni da on u nama živi i djeluje. Morali bismo za to biti sveci. Sveci su, iza molitve, ostajali u mističnom zanosu pred Bogom, gdje bi god bili i šta bi god radili: oni su Boga i Isusa uvijek pred sobom gledali i u sebi ga osjećali, osluškivali, »pipali« (Dj. Ap. 17, 27.). I na njihovoj se je vanjštini to opažalo. Ta nutarnja milosna i nadnaravna koncentracija. No, nažalost, mi nijesmo sveci. Kad čovjek gleda naše mlade levite od oba klera, s koliko bezbrižne ležernosti zbacuju iza mise sa sebe albu i odmah iza toga, u punom civilu, izlaze na ulicu, ne dobiva nikako dojma, ni da oni nose u sebi Boga, ni da na njega misle. Ne vidi im se to ni u očima, ni u kretnjama, ni u riječima. Prije se čovjeku nametne misao, da im je glava puna svijeta i svjetskih želja i briga: auta, novina, ekonomije, društva. A koliko smo, i dok misimo, duhom i srcem sjedinjeni sa Isusom i s njegovom križnom i otkupiteljskom žrtvom, to najbolje zna svatko od nas, samo ako hoće da bude iskren. Nijesmo mi sveci. Naša mašta, naše srce, bježe od Boga. Silom ih moramo, što češće, k njemu vraćati. Baš molitvom. Nema druge. Inače ćemo ostati vas dan bez njega. Prazni u duši, jalovi u djelima. Posvjetovnjačeni. Bez velikih misli. Bez ljubavi. Bez blagoslova. Bit ćemo »najamnici« (Iv 10, 12. 13.) u svetištu, »aes sonans aut cymbalum tinniens« (1. Kor 13, 1.), ali nikada »servi Dei« (1. Petr 2, 16.; Ef 6, 6.), vjesnici Dolaska Gospodnjega (1. Kor 1, 8.; 1. Sol 4, 15.; 5, 23.; 2. Sol 2, 1. 8.; 1. Tim 6, 14.; 2. Tim 4, 1. 8.; Tit 2, 13.; Jak

5, 7. 8.; 2. Petr 3, 12.; 1. Iv 2, 28.; Jud 24.), uzori kršćanske pravde: »forma facti gregis ex animo« (1. Petr 5, 3.).

Ne podajimo se u tom pogledu iluzijama! Ne stvarajmo novih molitvenih teorija! Ne falzificirajmo ni liturgijske misli! Uz liturgijsku molitvu potrebna nam je i privatna molitva. I nama svećenicima! Uz mentalnu i ona usmena, oralna. Potrebna nam je to više, što smo jadniji, slabiji, neiskusniji, grješniji, duhom plići. A takvi smo, u većini. Pomalo je i smiješno, kad se tko gerira, kao da je kršćanstvo moralo čekati na svoju autentičnu i auktoritativnu interpretaciju, sve dok se on nije rodio. A kršćanstvo je imalo svoje autentične i auktoritativne interprete od prvoga dana svoga postojanja, pa kroz sva dalja stoljeća do danas. U svojim apostolima i u svojim svecima. A je li i jedan od njih bio, koji se nije mnogo i često molio? I privatno. Na sve moguće načine. Treba samo prolistati Pavlove poslanice. Na svakoj stranici on govori, kako se moli (Rim 1, 10.; 2. Kor 13, 7.; Ef 1, 16.; Filip 1, 9,; Kol 1, 3. 9.; 4, 12.; 1. Sol 1, 2.; 3, 10.), na svakoj stranici on poziva vjernike, da se mole: »orationi instantes« (Rim 12, 12.: Ef 6, 18.; Filip 4, 6.; Kol 4, 2.; 1. Sol 5, 17.; 1. Tim 2, 1. 8.). A ako itko, on je bio svećenik i apostol »kat' exohen«. I radio je, i mučio se, i propovijedao, i hodao više nego svi mi. I nosio je u sebi duh Božji (1. Kor 7, 40.).

Svećenička braćo, molimo se! »Orate, fratres!«

Molimo se, pa se ne ćemo lako posvjetovnjačiti; pa se nitko ne će sablažnjivati na našemu vladanju; naše će lice i naša pojava biti, kao ono jednom Mojsijeva, oduhovljena i preobražena »ex consortio sermonis Domini« (Izl 34, 29.; 2. Kor 3, 7.)! Molimo se, pa ćemo po tim tihim razgovorima s Gospodinom pravo shvatiti Isusovu, evanđeosku, životnu mudrost, »abscondita Scripturarum« (Im. Chr. I. 20, 27.), i propovijedati je s duhom, s uvjerenjem, »cum omni fiducia« (Dj. Ap. 4, 29.); nikada ne ćemo biti među onima, koji je krivotvore: »adulterantes verbum Dei« (2. Kor 4, 2.)! Molimo se, pa nam oči Isusove iz Svetohraništa ne će dati, da se ikada zalijenimo u njegovoj službi; gonit će i nas, kao i sv. Pavla, njegova ljubav i na akciju, i na savjesnost, i na revnost: »Charitas Christi urget nos!« (2. Kor 5, 14.)! Molimo se, pa ćemo od molitve ustajati uvijek jači i neustrašiviji pred svakim protivnikom Evanđelja (Dj. Ap. 23, 11.; 1. Kor 15, 58.; 1. Petr 3, 14. 15.)! Molimo se, pa će nas naš Gospodin, u molitvi, naučiti, da budemo, kao i on, »blagi i ponizni« (Mat

11, 29.)! Nikada se ne ćemo naći među onima, koji dižu bunu u Crkvi i hoće da sa sebe stresu »slatki jaram i lako breme« (Mat 11, 30.) svojih uzvišenih svećeničkih dužnosti: svoga posvećenog svećeničkog djevičanstva! Malo je među svrzimantijama onih pobožnih. A od molitelja u duhu nema nijednoga. Molimo se, pa će na naše ustrajne svećeničke molitvene juriše Bog biti milostiv i Božjemu puku: »obranit će izabrane svoje, koji k njemu vape dan i noć!« I »brzo će ih obraniti!« (Luk 18, 7. 8.). Molimo se, i odmah će, po nama i po našim molitvama, saći Duh Božji i Kraljevstvo Božje u svijet!

Kriza Crkve kriza je molitve. Obnova Crkve, — i njezina koncilska obnova, — sva je u obnovi molitvenog duha i molitvene revnosti u kleru, u redovima, u vjernicima. Ili nam se valja moliti, ili ćemo se osušiti pred Bogom, kao loze otkinute sa božanskoga trsa (Iv 15, 6.). Samo molitelji, — svećenici i vjernici, — mogu spasiti Crkvu i svijet.

»Petite, et dabitur vobis!« (Mat 7, 7.; Luk 11, 9.; Mark 11, 24.). »Orate, fratres!«

»PLURALIZAM« U CRKVI

(Uz knjigu: »Dotrajalo i živo u Crkvi. Interviju s kardinalom Suenensom«)

G. 1969.

I »pluralizam« je jedna od parola, koje su danas na svim ustima. I u širokom svijetu oko nas: političkom i kulturnom. Na sve se strane pledira za pluralizam »koeksistencije«, za snošljivost, za toleranciju između raznih režima, sistema, shvaćanja. Više, dakako, u teoriji, nego u praksi. U praksi se problemi i danas rješavaju starim i uhodanim metodama: fanatičnom ekskluzivnošću i ekstremizmom, uvredama, prijetnjama, zastrašivanjem, demonstracijama, revolucijama, otmicama, atentatima, izgladnjivanjem, bombama.

U Crkvi opet »pluralizam« hoće da stupi na mjesto »dogmatizma«: ideje o jednoj samo istini i jednoj samo Crkvi. Barem po onima najradikalnijima i najekstremnijima.

ONI EKSTREMNI. PLURALIZAM IDEJA

»Una sancta, catholica et apostolica« nije više savremena. »Jedinopasavajuća« još je to manje. Takve koncepcije pripadaju prošlosti. I Crkvom valja danas da, — kao ono pred nekoliko godina u Kini, — zamiriše, u isto vrijeme, »stotinu cvjetova«: razna shvaćanja religije, razne interpretacije Evanđelja, razni tipovi vjerovanja i morala. Mjesto negdašnje »ortodoksije«, »monolitnosti«, »centralizma«, »uniformnosti« proklamira se »jedinstvo u različnosti«. Na toj bazi, govore, jedino je moguće pomladiti Crkvu naših dana. A to je i jedini realan put do ideala »ekumenizma«, do »unije«, do ujedinjenog kršćanstva, do revalorizacije kršćanske i, uopće, religiozne misli u savremenom svijetu. Stare, »katoličke«, rimske i kurijalne, sheme, s njihovim krutim »Credo«-m i dogmama, kanonima i rubrikama, oficijima

i indeksima, anatemama i cenzurama, valja definitivno napustiti, pa slobodi i demokraciji širom otvoriti vrata i u crkveni život. Na mjesto sadašnje, hijerarhijske, »institucionalne«, »juridičke«, Crkve treba ponovo uvesti u svijet prvotnu, »evanđeosku«, »karizmatičku«, Crkvu šarenila i slobode: duhovsko »Kraljevstvo Božje«. Neka ljudi vjeruju, govore i pišu, kako ih volja, — na što ih navodi ili nagoni Duh Sveti, po njihovoj savjesti; — samo neka priznaju Krista i jedni s drugima žive u slozi i ljubavi.

ONI UMJERENIJI. PLURALIZAM ORGANIZACIJE

Oni umjereniji i samokritičniji među katoličkim pluralistima ne idu tako daleko. Oni su više za pluralizam crkvene organizacije. Izmijeniti valja dosadašnju, zastarjelu, »dotrajalu«, vanjsku strukturu Crkve. Što više inicijative i vlasti u Crkvi valja prepustiti nacionalnim i lokalnim forumima, — biskupima i episkopatima u pojedinim zemljama i nacijama, — a reducirati preširoke kompetencije i prečeste intervencije Rima, »centra«. Opće crkveno zakonodavstvo treba svesti u što uže granice i na što jednostavnije forme, pa pustiti, da se katolicizam u svakom kraju razvija što autohtonije, što slobodnije, što individualnije, što spontanije. Da stvara nove, regionalne i specifične, oblike, — nekako slično kao u istočnoj Crkvi; — da se drži svojih vlastitih koncepcija, zakona, normi, običaja; da mu ustrojstvo bude elastično i raznolično, u svakom kraju drukčije; da se što više prilagođuje i aklimatizira: s jedne strane lokalnim prilikama, a s druge željama svećenika i vjernika; da ulazi u simbiozu sa narodom i državom, gdje živi. Neka svećenici i vjernici na terenu, uglavnom, sami sobom upravljaju: biraju sami sebi starješine, sami donose odluke i zakone, sami se opredjeljuju prema aktualnim problemima, situacijama, tendencijama; po svojoj najboljoj volji i uviđavnosti. Samo okvirno zakonodavstvo i uprava Crkve treba da ostanu u rukama centralne, rimske, papinske, crkvene vlasti. Ali i to uvijek uz poštivanje principa koncilske »kolegijalnosti«: Papa treba da konzultira biskupe i vjernike svega svijeta i da govori ispred njih, u njihovo ime, s njihovim pristankom.

O ČEMU SE NAJVIŠE RADI?

Dobio je danas u Crkvi taj »pluralizam«, — i u jednom i u drugom smislu, — i svoje konkretne formule; i svoje, poznate i priznate, teoretičare, nosioce, prvoborce. Prvotno među teolozima, — kvalifikovanim i nekvalifikovanim, — ali i u hijerarhiji. Još na nedavnom II. vatikanskom saboru izlazili su mnogi s takvim idejama. A ovo iza Sabora borba se je oko toga samo još više rasplamsala. Ušla je i u široke, svećeničke i vjerničke, krugove. I u štampu. Informativnu, ali i katoličku; i crkvenu. Bitka se u prvom redu vodi oko odnosa između centralne crkvene vlasti u Rimu i onih, koji govore ili hoće da govore ispred »nacionalnih« i »lokalnih« crkava i episkopata. Valja Crkvu, — to je centralna teza »pluralista«; i onih umjerenijih, — vratiti na starokršćanske forme: gdje njezin, rimski, centar još nije bio progutao autonomije i slobode mjesnih crkava, ni sveo biskupe na status Papinih vikara, prefekta, činovnika, sa skoro isključivo administrativnom funkcijom, bez legislativne i učiteljske. Da se to postigne, tri su stvari prije svega potrebne. Valja likvidirati ili, barem, razvlastiti »rimsku kuriju« i restringirati njezin upliv na izbor i na odluke Pape. Valja iz crkvenog života ukloniti instituciju neposrednih papinskih predstavnika na terenu: nuncije i apostolske delegate; ili ih, barem, zamijeniti ljudima, — najbolje katoličkim lajicima, — iz dotične zemlje, sa ograničenim i vremenskim mandatom. Valja bisku-
zemlje, sa ograničenim i vremenskim mandatom. Valja bisku-
pima dati što puniju autonomiju u upravi dijeceza i pravo, da ih Papa u svim važnijim stvarima pita za mišljenje i pristanak, a njihov izbor prepustiti, uglavnom, lokalnome kleru i vjernicima, pa makar, zasada, i posredstvom biskupskih konferencija. A u toj svojoj doktrinarno-idejno-organizacijskoj autonomiji oslanjat će se biskupi, u prvom redu, na teologe kao na nosioce »proročke« karizme: najprije u lokalnim crkvama, a onda i u općoj Crkvi.

JAVNE RASPRAVE I POLEMIKE

Pišu se o tome danas već i knjige i daju »interview«-i u novinama. Osobito je s te strane svratila na sebe pažnju knjiga belgijskog kardinala, nadbiskupa Malines-a i Bruxelles-a, Karla Suenens-a iz g. 1968.: »Suodgovornost u današnjoj Crkvi« (»La corresponsabilité dans l'Eglise d' aujourd' hui«) i, s tom knjigom u vezi, njegov »slavni interview« vodećem pariškom progresističkom dvotjedniku: »Informations Catholiques Internationales«, od 25. travnja 1969., pod naslovom: »Jedinstvo Crk-

ve po shvaćanju II. vatikanskog sabora« (»L' unité de l' Eglise dans la logique de Vatican II«). Taj je »interview« (očito na organizovanu inicijativu iz jednoga centra) publiciran najprije u »Informations« i u londonskom »Catholic Tabletu« (u originalnom prijevodu), a onda, u isto vrijeme (15. svibnja 1969.), na francuskom, talijanskom, engleskom, holandskom, španjolskom i portugalskom jeziku, u formi brošure (»The Register«, 8. VI. 1969.). Brzo iza toga publicirali su i kod nas, tu brošuru, »Glas koncila« i »Kršćanska sadašnjost«, pod naslovom: »Dotrajalo i živo u Crkvi. Intervju s kardinalom Suenensom« i s podnaslovima: I. Odnosi centra i periferije, II. Primat i kolegijalitet, III. Papa prema Božjem narodu, IV. Buduće Kanonsko pravo, V. Kardinalski zbor i izbor Pape, VI. Papine funkcije, VII. Status nuncija, VIII. Kriza i osporavanje u Crkvi. I polemika se o tom povela u crkvenim krugovima. Dekan kardinalskog kolegija Eugen Tisserant javno se je ogradio od Suenensova istupa: u govoru prilikom kardinalskog čestitanja Papi pred Ivan-dan (osobni Papin imendan), 23. VI. 1969., ali i posebnim, privatnim, protestnim listom. Isto su tako javno osudili Suenensov nastup neki drugi ugledni kardinali: državni tajnik Villot, prefekt kongregacije za crkveno školstvo Garrone, bivši kanadski kardinal Léger (u interviewu milanskom dnevniku: »Corriere della sera«), a, više indirektno, i kardinal Daniélou Suenens je, naprotiv, u uvijek novim interview-ima (na pr. »Catolic Voice«-u u Oklandu, »The Register«, 13. VII. 1969., konferenciji američkih redovnica u Notre dame-u, Ind., u lipnju 1969., »The Register«, 22. VI. 1969., »Paris-Match«-u i »Figaro«-u, »Glas koncila«, 13. i 27. VII., pariškoj televiziji, »The Register«, 31. VIII., »Glas koncila«, 28. IX.), uporno opravdavao i branio svoje stanovište. I na simpoziju evropskih biskupa u Churu, u Švicarskoj, 7.—10. srpnja o. g., došlo je do konfrontacije oko pluralizma. A mnogi predviđaju, da će i listopadski »biskupski sinod«, što počinje 11. listopada o. g., proteći prvotno u znaku polarizacije i sukoba oko te točke: pluralizma i »kolegijalnosti« u Crkvi. To mu je, — odnos između primata i episkopata: pravi pojam biskupske kolegijalnosti u Crkvi, — uostalom, jedna od glavnih točaka dnevnoga reda.

DVOZNAČNE FORMULE. SUMNJIVE TENDENCIJE

Nitko, a najmanje kardinal Suenens, — to treba lojalno konstatovati, — nije, ni iza koncila, u toj polemici upotrebljavao formula, koje bi bile očito u neskladu sa idejom papinskog primata u Crkvi ili bi Papi osporavale njegovu univerzalnu jurisdikciju nad Crkvom. Poslije definicije, koju je o toj stvari donio još I. vatikanski sabor, bilo bi to padanje u herezu, u krivovjerje. Ali upotrebljavani su češće izrazi, koji se lako mogu krivo protumačiti. I sugerirano je, preporučivano je, koješta, što bi, — barem u daljim konsekvencijama, — moglo okrnjiti i, praktično, ograničiti tu Papinu univerzalnu jurisdikciju: oduzeti joj mogućnost konkretne aplikacije i uspješnosti.

IDEJE KARDINALA SUENENS-a

Tako je po Suenens-u, — da opširnije citiramo ono najkarakterističnije iz njegova Interview-a, — *u današnjoj Crkvi »tendencija, koja u centru općenito prevladava*, pa i poslije drugoga vatikanskog koncila«, »jako obilježena formalističkim, juridičkim gledanjem na stvari«, »*tendencija centralistička, juridička, statička, birokratska i esencijalistička po naravi*« (I., str. 5.). »*Ti će ljudi biti skloni*, pa makar se od toga branili, *da mjesne crkve promatraju kao administrativne oblasti, biskupe kao jednostavne delegate i izvršitelje središnje vlasti*, decentralizaciju vlasti kao opasnu predigru za neki prikriveni raskol« (I., 6.). A to je krivo. »*Crkva je tijelo složeno od organa, koji su ustrojeni na različite načine;* ona je zajedništvo Crkvi, koje tvore sveukupnost katoličke Crkve.« — »U stvari, postoji istinski i kršćanski pojam jedinstva, koji uključuje opravdanu različitost, i netočan pojam jedinstva, koji priječi ili isključuje opravdanu različitost. Treba da prethodno dođemo do jasnoće o zaista katoličkom pojmu jedinstva. Taj pojam nipošto ne uključuje maksimalno uniformiranje ni koncentraciju svega u središtu. On po svojoj biti nosi sa sobom *MNOGO DUBLJU RAZLIČITOST OD STANOVITIH POVRŠNIH RAZLIČITOSTI, KOJE SE PRIHVAĆAJU:* uključuje *duhovna*, liturgijska, *teološka, kanonska,* pastoralna područja« (I., 7.).

»*Providnosna pomoć obećana Petru i njegovim nasljednicima nema oblika OSOBNOG božanskog nadahnuća (inspiracije), nego posebne prisutnosti (asistencije) u okviru normalnog odvijanja funkcioniranja kolegijalnosti*«. — »Sasvim je u logici drugog Vatikanskog koncila, da pojedine partikularne Crkve, — preko svojih biskupa sabranih na biskupskim konferencijama, — budu otvoreno i kolektivno konzultirane i da mogu surađi-

vati u dokumentima, koji su od životnog **interesa za** svu Crkvu. *I TO TAKO, DA U TOM POSLU UZMU U POMOĆ NE SAMO SVOJE VLASTITE TEOLOŠKE KOMISIJE NEGO TAKOĐER I LAJIKE, KOJI SU KVALIFICIRANI U TIM PROBLEMIMA.* To odgovara duhu Koncila i željama naših najboljih kršćana, koji su svjesni, da su u pravom smislu udovi *CRKVE, KOJA JE: »SVI MI ZAJEDNO«.* Vjerujem uostalom, da je od vrlo velike psihološke važnosti, da se *OSIGURA ENCIKLIKAMA I VAŽNIJIM DOKUMENTIMA SVETE STOLICE PRIHVAT I UNUTARNJE PRIANJANJE NARODA BOŽJEGA,* to, da se ti tekstovi pred očima svih pojave kao plod široke suradnje Rima i partikularnih Crkava«. — »Zar treba reći, da bi *oživotvorenje takve suodgovornosti poštivalo KARIZMU, KOJU JE SVAKI DOBIO,* a vrhovni autoritet bi neokrnjeno sačuvao svoju?« (II., 9. 10.).

Crkva gledana sa strane krsta, a ne više sa strane hijerarhije **pojavila se na** taj način kao **sakramentalna** i mistička stvarnost, *PRIJE NEGO ŠTO JE, — TAKOĐER, — JURIDIČKO DRUŠTVO. CRKVA TAKO POČIVA NA SVOJOJ BAZI: NARODU BOŽJEMU, MJESTO NA SVOME VRHU: HIJERARHIJI«* — »Nije teško predvidjeti, da će *KLER I VJERNICI U BUDUĆNOSTI IMATI AKTIVNIJU ULOGU U IZBORU BISKUPA, UOSTALOM* KAO ŠTO JE TO BILO I NEKOĆ«.

»Već je vrijeme da postanemo svjesni, da je *stari režim (Ancien Régime)* svršen, a da se zato ne bacimo u parlamentarizam. U našim **vijećima** (prezbiterijalnim i **pastoralnim**) odluke se ne će **usvajati pod** pritiskom stranaka, **glasovanjem** većine protiv manjine«. — »*MIŠLJENJE, KOJE ĆE U SKUPŠTINI IMATI NAJVEĆU TEŽINU, BIT ĆE MIŠLJENJE KOMPETENTNOG KRŠĆANINA, KOJI JE NAJBLIŽI GOSPODINU ISUSU, NAJOTVORENIJI PREMA NJEGOVOJ MUDROSTI i NAJVIŠE SPREMAN DA U PONIZNOSTI PRIHVATI NJEGOVO SVJETLO«.* — »*Auktoritet, ako hoće biti uspješan, mora zadobiti pristanak, a pristanak se ne može* ***dobiti, ako zainteresirani*** *nisu* ***mogli*** *sudjelovati bar u izrađivanju, ako već ne u donošenju konačne odluke«.* — »*Ti su svećenici, i ti lajici, u sadašnjem stadiju, prešli iz onoga stanja, koje je suviše često bilo uhodana pasivnost, u stanje svjesnog preuzimanja svoje suodgovornosti i svijesti o karizmama Duha Svetoga, koje oni imaju.* **Oni su dio** jednoga svijeta, u kojemu je nestao **nekadašnji autoritaristički** legalizam: *ZAKON ZA NJIH ZNAČI ODREDBU RAZUMA, KOJA IMA VRIJEDNOST ZATO ŠTO JE UTEMELJENA, A KAD SE VIŠE NE VIDI RAZLOG UTEMELJENOSTI, DAJE SE PRIORITET ZAHTJEVIMA ŽIVOTA«.*

»Problem će se najviše zaoštriti, kad se i same biskupske konferencije jedne zemlje sučele s odbijanjem (u Rimu). To neizbježno stvara dojam, da centar blokira **razvitak**, da ne vjeruje u stvarnu suodgovornost biskupa i da II.vatikanski koncil nije postao život na razini kolegijaliteta. *To je dramatično stanje, koje sapinje zalet pokoncilskog pastorala i intenzivira osporavateljska strujanja, koja, per fas et nefas, propovijedaju politiku udara, stavljanja pred gotov čin.* S jedne strane u Crkvi su potrebni red i zakoni. — S druge strane *ŽIVOT NE ČEKA, UTVRĐUJU SE OBIČAJI NASUPROT ZAKONIMA,* što minira autoritet na svim ravnima«. (III., 13., 14., 15., 16.).

»*Naše je zakonodavstvo bilo i jest u strahovitom zakašnjenju prema razvitku života«....* — »*Suviše se dugo zaboravljalo toga živoga čovjeka, i sada se sa čuđenjem primjećuje, da savremeni čovjek nije više onaj od jučer, jednako tako ni društvo, u kojemu diše.* U svijetu ultrabrzih promjena, *gdje se dešavaju stoljetne promjene svakih deset godina,* opasnost zaostajanja jest **velika.**« — »*Mi smo pred modernim svijetom s drugom antropologijom, s drugom ljestvicom vrednota, s drugim mentalitetom. Svjestan svoga osobnog dostojanstva, svojih ljudskih prava, svoje neotuđive slobode savjesti, čovjek i kršćanin iz 1969. stanovite postupke otklanja ili zahtijeva druge; u slučaju osporavanja traži, da mu se sudi na ravnoj nozi otvoreno pred javnošću.«* — »*Shvatiti ovo — značilo bi znatno pomoći, da se ubrzaju koraci, da se SIMPATIZIRA SA ŽEĐU ZA AUTENTIČNIM KOD MLADIH,* koji će sve više i više biti svijet sutrašnjice.« — »*DA BI SE SHVATILA, SILNA TEŽNJA, DA BUDE VIŠE ISTINE, VIŠE GIPKOSTI, OTVORENOSTI I PRILAGOĐENOSTI — TEŽNJA ZA EVANĐEOSKOM SLOBODOM BOŽJIH SINOVA — VALJA DOĆI DO SVIJESTI O TERETU TIH I ODVIŠE BROJNIH ZAKONA, SANKCIONIRANIH STRAHOM OD »SUB GRAVI«. Kakav bi se katalog smrtnih grijeha, nametnutih tokom vjekova, dao sastaviti, a koji su iščezavali u razmjeru s boljim upoznavanjem čovjeka, psihologije i stvarnog života!«...*

»Odviše je dobro poznata *DUGA KALVARIJA NAŠIH NAJBOLJIH TEOLOGA,* barem osumnjičenih, ako ne osuđenih u ime te teologije: Rahner, Congar, Marray, de Lubac«...

»*Među pitanjima za reviziju bit će i položaj Kurije u Crkvi. Kanonisti, doista, postavljaju sebi pitanje, DA LI NAKON II. VATIKANSKOG KONCILA TREBA JOŠ PROMATRATI KURIJU JEDINO KAO PAPIN IZVRŠNI ORGAN ILI TREBA PROŠIRITI POGLED, PA KURIJU SMJESTITI U PRODUŽETAK SVEUKUPNOG BISKUPSKOG KOLEGIJALITETA, S PAPOM I POD PAPINIM RAVNANJEM.*« . . .

»Mi danas trpimo od očevidnog razilaženja između života i juridičkih pravila, koja više ne odgovaraju«. — »Autoritet će biti to više ojačan i efikasan, što više partikularne Crkve **budu u** mogućnosti, da same provode okvirne zakone u konkretnost . . .«. »*MI U OVAJ ČAS TRPIMO OD NRMOGUĆNOSTI DA PRIBAVIMO POŠTIVANJE NEKIM OPĆIM ZAKONIMA, KOJI SU PREGAŽENI OD ŽIVOTA, ILI KOJI VIŠE NE ODGOVARAJU STANJU KULTURNOG ILI RELIGIOZNOG RAZVITKA JEDNOG NARODA*«. (IV., 19., 20., 21., 23., 24., 25.).

»*Ja zaista mislim, da će jednoga dana doći do toga, da se u svjetlu biskupskog kolegijaliteta revidira* ***način izbora*** *Pape*«. — »Danas se (u svijetu) te stvari odlučuju u sporazumu s narodom, kojim se upravlja, i to putem onih, koji su dobili povjerenje naroda. U Crkvi nije promjena »režima« još u potpunosti ostvarena. Govorimo o »režimu«, a ne o samom autoritetu kao takvom«. — »*ČOVJEK BI VOLIO, DA TO PITANJE JEDNOG DANA BUDE PROUČENO U SKLADU S MIŠLJENJEM BOŽJEG NARODA*«. — »*Isto se pitanje postavlja, kad se radi o kardinalskim imenovanjima, i svatko želi, da u dossieru figurira mišljenje biskupske konferencije neke zemlje.*« — »*Traži se raspodjela, koja će poštivati, koliko je moguće, ravnotežu među nacijama ili kontinentima,* uvijek prema njihovu stvarnom doprinosu cjelini«. — »Dopustite mi, da dadem još jednu misao. *U RAZLIČITIM SE PUBLIKACIJAMA JAVLJA IDEJA, DA BI I SAM LAIKAT TREBAO IMATI NEKOGA UDJELA U IZBORU PAPE.* Teško je zamisliti, kakvo bi bilo konkretno ostvarenje te želje. *ČINI MI SE, DA BI RJEŠENJE, KOJE BI NAJBOLJE IZAŠLO U SUSRET TOJ U SEBI OPRAVDANOJ ŽELJI, BILO U TOME, DA SE DADE ŠTO BLIŽI UDIO LAIKATU U IZBORU BISKUPA.* Onda bi biskupi bili ne samo teološki nego i psihološki bolje priznati kao glasnogovornici naroda, kojemu ostaju na čelu«. (V., 27., 28., 29., 30.).

»*PITANJE STATUSA NUNCIJA UISTINU SE POSTAVLJA:* o tom se diskutira u mnogo zemalja.« — »Da se raskrči problem, *treba razlikovati dvije funkcije* nuncija. *Jedna je diplomatska: po njoj je on ambasador Vatikanske države*«. — »*Druga je funkcija religiozna. Konkretno: on je decentralizirani član Kurije koji ima* ***dužnost da na terenu bdije nad obdržavanjem kanonskih zakona i da kontrolira biskupe.*** **Povezivanje tih dviju funkcija stvara** problem.« — »*Funkcija ambasadora nije izvan problema.* Zašto povjeriti tu funkciju **svećeniku, biskupu** . . .?« »*NE BI LI BILO BOLJE DA SE TA FUNKCIJA POVJERI LAICIMA,* kao što je to bilo u više navrata traženo sa strane koncilskih otaca? *K tome pridolazi drugi problem. Diplomatska je funkcija nuncija često na krivim vratima. Ona uspostavlja dijalog s Rimom na razini političkih moći, a glas siromaha se ne čuje*« — »*Treba li uz nuncija postaviti* ***nekoga*** *novog ambasadora papina, ovoga drugoga kod siromašnih i kod nižih slojeva . . .?*« »Religiozna funkcija postavlja još pitanja, ako uzmemo u obzir koncilsku teologiju o kolegijalitetu. *AKO SINODA UISTINU USTALJUJE U TOM SMJERU, KAO ŠTO JE TO U NJEZINU PROGRAMU, ISTINSKE I DIREKTNE KOMUNIKACIJE, UISTINU LOJALNE I BRATSKE VEZE IZMEĐU PAPE I BISKUPSKIH KONFERENCIJA, HOĆE LI BITI POTREBNO, DA SE I DALJE DRŽI STALNI NADZORNIK KOD EPISKOPATA SVAKE ZEMLJE? NE BI LI BILO DOSTA, DA SE TAKAV POŠALJE, KAD SE RADI O KAKVIM DELIKATNIM POSLOVIMA? NE BI LI PASTORAL BIO DINAMIČNIJI, EFIKASNIJI I PRILAGOĐENIJI, AKO BI BISKUPSKE KONFERENCIJE PREUZELE SVOJU ODGOVORNOST, U DIREKTNOJ POVEZANOSTI S RIMOM, A NE POD KONTROLOM, KOJA JE ČESTO DVOZNAČNA?*«. »Takve mi se preobrazbe u najvišoj mjeri čine poželjnima i hitnima« . . .

»*Budućnost Crkve u svakoj zemlji vezana je i* ***uključena u*** *izbor, što će ga on (nuncij) provesti među ljudima, koje će predložiti za* ***biskupe.*** *Bilo bi dakle normalno,* ***da nuncij*** *bude domaći* ***čovjek,*** *koji poznaje jezik zemlje i njezine* ***običaje;*** tim bi se izbjegli mnogi nesporazumci. *Napokon bi trebalo da glavna misija nuncija ne bude neka vrsta negativne policije, nego da ona ima pred očima održanje živih i punih povjerenja veza između centra i periferije u vidu izgrađivanja kraljevstva Božjega* u stvarnosti novoga svijeta, kakav je naš.

DOMAĆI NUNCIJ PO OBRASCU DRUGOGA VATIKANSKOG KONCILA, MOGAO BI IMATI MANDAT VREMENSKI

OGRANIČEN.« — »*Domaći nuncij ne bi bio više konfiniran u diplomaciju ili u juridizam.* Danas nuncij djeluje kao biskup samo sporadično, nekako na silu, a da nije uklopljen u pastoralni rad zemlje. Prestao bi imati izgled »stranog tijela«, bio bi vitalno vezan s Rimom. Njegova bi uloga izvanjskog nadzornika bila uklonjena, ali bi ostao chargé d'affaires, ovlašten i poslan da nadzire i pregleda tamo, gdje treba, pastoralno bolje osposobljen za svoju zadaću. Izašao bi iz uloge, koja je previše isključivo birokratska i mogao bi, prema potrebi, biti glasnogovornik biskupske konferencije kod vlade, kao i za sve međunarodne odnose, koji se danas protežu sve dalje i dalje.« (VII., 39., 40., 41.).

»Postoje pobunjenici — koje ja ne bih nazvao u pravom smislu osporavateljima — to jest takvi, koji raskidaju s Crkvom i koji je kritiziraju izvana. Ima i takvih, koji se ne osjećaju dobro u juridičkim oblicima institucije, te je napuštaju *bez buke. IMA TAKVIH KOJI OSPORAVAJU (»CONTESTENT«) U ETIMOLOŠKOM I TRADICIONALNOM SMISLU TE RIJEČI, KOJI SVJEDOČE UNUTAR CRKVE U IME EVANĐELJA I ZAJEDNIČKE BAŠTINE, DA BI CRKVA POSTALA »BEZ MRLJE I NABORA«.* Čak ako se i prigovori pokrivaju s prigovorima pobunjenika, ovdje se radi o sasvim drugoj stvari. Kao i oni, ali u Crkvi, *oni vode postupak protiv juridizma, ali ne protiv prava; protiv autoritarizma, ali ne protiv autoriteta; protiv legalizma, ali ne protiv zakona; protiv skleroze, ali ne protiv reda; protiv uniformnosti, ali ne protiv jedinstva.*

»*NEZADOVOLJSTVO JE NAJOŠTRIJE S OBZIROM NA RIMSKU KURIJU . . .«. »Nije u pitanju, kod vjernih sinova Crkve, autoritet papin, nego »SISTEM«, KOJI PAPU DRŽI KAO ZATOČENIKA«* i po kojemu on postaje solidaran sa svakom najmanjom odlukom rimskih kongregacija bez obzira, da li on potpiše ili ne potpiše u svoje ime neki dekret. *Ono, što se želi, jest, da se uspije osloboditi i samoga Svetoga Oca iz sistema na koji se žalimo već kroz više stoljeća,* a da nismo uspjeli, da se iz njega oslobodimo i da ga potpuno preudesimo«. — »*Primat Petrov suviše nam je drag, da bismo dopustili, da bude tako obeščašćen* od sistema, koji mu toliko škodi, pred licem svijeta«.

»U tom je čvor. *Ne prigovara nam se, što smo kršćani, nego da nismo dosta kršćani. OSPORAVANJE JE, PRIJE SVEGA, TJESKOBNI POZIV DA SE OSLOBODIMO SVEGA ŠTO U NAŠIM STRUKTURAMA I U NAMA SAMIMA NE ODGOVARA JEDNOSTAVNOSTI, SLOBODI, KRŠĆANSKOM BRATSTVU.*

Za dobar broj onih, koji napuštaju (svećeničku) službu — *ne za sve, dakako — PITANJE CELIBATA, KAKO GOD BILO U SEBI VAŽNO, NIJE PRVOTNO I IZVORNO KRUCIJALNO PITANJE; ONO, ŠTO JE U PITANJU, TO JE VJERODOSTOJNOST CRKVE, onakve, kakva funkcionira, kao svjedokinje Evanđelja istine i ljubavi«.*

»Više nego ikada potrebno je da budemo ujedinjeni s Petrom da mu pomognemo da oslobodi Crkvu od svih zapreka koje stavljaju u opasnost sok i da se tješnje svežemo s njim.

RIM JE KAO HRAST, KOJI JE NARASTAO VELIK. Hrast je raširio svoje grane i ptice u njemu nalaze zaklon. *ALI SU PARAZITSKE LIJANE OBUHVATILE DEBLO I SISU NJEGOV SOK.* Drama je u tome što neki ljudi brkaju lijane s korom hrasta. Kora je dio drveta. Treba da onda bude čvrsta i solidna da bolje štiti sok.

Ali sasvim je drugi slučaj lijana, to jest ZBRKANE HRPE STARINSKIH OBIČAJA, PROCEDURA, ZABRANA, koji škode drvetu i skrivaju ga pogledu.

TREBA LI OČAJAVATI ŠTO VIDIMO DA ŽIVOT TRIUMFIRA NAD SVIM TIM? Ne, kršćanin je čovjek vjere, a vjera se prelijeva u nadu, kao što se ona prelijeva u ljubav« . . .

»Hodamo po pošljunčanoj cesti: to uključuje prašinu, neuspjeh, umornosti, ali je Učitelj tu, s nama, na našim emauskim putvima . . .« (VIII., 43., 44., 45., 46.).

»Zašto bi se jedan kraj svijeta ili jedan zakon morali nametnuti svemu ostalome svijetu?« — »*Lik svećenika, njegova formacija (ne narav svećeništva), bit će različiti« u budućnosti.* (Interview pariškoj televiziji, »Glas koncila«, 28. IX. 1969.).

RADIKALNIJI GLASOVI

Ima među tim mišljenjima i tezama kardinala Suenens-a, uz mnoge dobre opservacije općega karaktera, i takvih, — vidi se to iz mnogobrojnih reakcija na njegov »Interview«, — koje ne bi svi bili spremni potpisati. Nekoje smo od njih i mi (deblje) potcrtali: izgledaju nam vrlo problematične; nijesu, čini

nam se, u skladu sa tradicionalnim shvaćanjima Crkve o mjestu, ulozi, naravi, hijerarhije i papinstva u Crkvi. Ne slažemo se s onima, koji ih smatraju profetičnima, kao na pr. Theodor Hesburgh C. S. C., predsjednik univerze Notre Dame u South Bendu u Sjedinjenim Državama, kojemu je kardinal Suenens ni više ni manje nego »jedna vrst proroka u modernoj Crkvi« (»The Register«, 10. VIII. 1969.).

Samo, ima ih, u Crkvi, i puno radikalnijih od Suenensa. I puno jasnijih. Već urednik »Informations Catholiques Internationales« i sugovornik kardinalov u »slavnom Interview«-u, José De Broucker, u svom predgovoru »Interview«-u, aludira sasvim otvoreno na materije, na koje bi trebalo primijeniti kardinalove izjave. To su debate, a ponekad i krize, »što su se tijekom godine namnožile po različitim zemljama *u vezi s »Vjerovanjem« Pavla VI., sa zakonom svećeničkog celibata, s enciklikom »Humanae vitae«, s liturgijskim pokusima ili teološkim istraživanjem«* (»Dotrajalo i živo u Crkvi«, str. 3.). A u Americi bivši isusovac Eugene Bianchi nije uopće zadovoljan s onim, što Suenens traži. On u svom članku u »Commonwealu« od 16. V. 1969., pod naslovom »Resistance in the Church« (»Otpor u Crkvi«), otklanja Suenensove sugestije za, zakonitu, akciju unutar Crkve, pa pledira za onu nasilnu, uz uključenje *»štrajkova, ekonomskog bojkota, strategijske desorganizacije (»strategic disruption«) i obrazovanja skupina za presiju (»the maintenance of organizations as pressure groups«). — »Oblici kreativnog otpora akcijom valja da nadopune intelektualno-teološku obnovu. Katolički se sistem može izmijeniti jedino, ako se kler i lajikat nauče mudroj upotrebi protunasilja* (»the wise uses of countervailing power«), *jer »koncentracija nasilja (u Crkvi) bliži se već apsolutnome«* (»power concentrations approach the absolute«). Bianchi se očito u toj stvari više slaže sa engleskim apostatom Charles-om Davis-om nego sa kardinalom Suenensom. Jer i Davis se je javio u debati, tokom svibnja o. g., u polemici (ili javnoj raspravi) s p. Gregory-jem Baumom u Minneapolisu (u Sjedinjenim Državama). Njegova je teza, da je kršćanstvo već toliko nepopravljivo kompromitirano onim, što su s njega kršćani učinili, da protiv toga nema drugoga lijeka nego čišćenje rušenjem (»purification of a destruction«). Davis preporučuje i proriče u tu svrhu *seriju gerilskih akcija* (»series of guerrilla actions«) od strane malih četa kršćanskih aktivista, koji će formirati okosnicu religiozne obnove, »dok situacija ne postane potpuno nemoguća, pa se mogne pojaviti nešto novo« (»The Register«, »Roads to Renewal: Evolution or Revolution«, 8. VI. 1969.). Drugi su više za »prioritet zahtjevima života«, za »utvrđivanje običaja nasuprot zakonima« i za »triumf života« nad dotrajalim strukturama i nad »zakonima, koji su pregaženi od života«. Tako francuski žurnalist i reporter katoličkog dnevnika »La Croix« u Parizu, Jacques Duquesne, u svojoj knjizi: »Crkva bez svećenika«, predviđa, da će se savremena kriza zvanja u Crkvi riješiti jednostavno »deklerikalizacijom«. *Klera će kao posebnog staleža praktično nestati. Njegovu će službu velikim dijelom preuzeti svećenici s drugim glavnim zanimanjem* (»part-time priests«, na engleskom), *pa i oženjeni ljudi drugih profesija, na pr. iz trgovine i industrije, a celibat ne će više biti obvezatan* (»Redefining the Priesthood«, recenzija engleskog prijevoda te knjige po Bernardu Murchland-u, s predgovorom isusovca Fichtera; »The Register«, 13. VII. 1969.). A nije daleko od te ideje ni predavač na našem ovogodišnjem »Svećeničkom danu« u Zadru, E. Pin, teološki profesor za sociološka istraživanja sa rimske »Gregorijane«. Po njemu *će u doglednoj budućnosti svećenika između sebe birati vjernici, bez obzira, kojoj profesiji pripada i je li oženjen ili neoženjen, a glavna će mu kvalifikacija biti »zrelost i stvarna sposobnost da okuplja i predvodi zajednicu, posebno u bogoslužnim sastancima«. »Sve druge funkcije, koje svećenik danas obavlja, preuzeli bi profesionalni visokospecijalizirani lajici«* (»Plodan svećenički dan u Zadru«; »Glas koncila«, 10. VIII. 1969.). Ima i biskupa, pa nijesu protivni, da se i mimo Rima provode »reforme«. Kanadski biskup od Victorije, Remi de Roo, govoreći na anglikanskoj generalnoj sinodi, ovoga ljeta, zalagao se je na veliko za zajedničko pričešćivanje svih kršćana, koje Rim otklanja, pa je, spominjući sve veći pritisak za interkomuniju i sve češće povređivanje sadašnjeg zakonodavstva, koje to zabranjuje, postavio slušateljima pitanje: »Zar nije moguće, da je taj porast nepoštivanja sadašnjih struktura jedno proročko znamenje?« (»Is it not possible that this mounting diregard for present structures may be a prophetic sign?«), a onda i formalno aludirao na mogućnost, da se biskupi u toj točki distanciraju od Vatikana. *Negativni stav Vatikana u toj stvari »ne oslobađa lokalnih biskupa od njihovih odgovornosti s te strane«* («does not relieve local bishops of their responsabilities in

this regard«). »The Register« popraćuje tu njegovu izjavu primjedbom, da biskupovo insistiranje na lokalnim odgovornostima i lokalnoj inicijativi dolazi od njegova uvjerenja, kako su potrebne radikalne promjene u upravi Crkve, pa citira njegove riječi: »Kršćani su danas svjesniji karizma i darova, koje svako udo može osobno doprinijeti izgradnji Kristova tijela na zemlji« (»The Register«, 31. VIII. 1969.). Pa i u pitanju izbora Pape mnogi su puno rezolutniji od Suenensa. Kardinal Suenens izrijekom kaže, u VI. točki svoga »Interview«-a, da njemu »pitanje o nacionalnosti pape izgleda savršeno sekundarno«. »Bez obzira na to, da li je Talijan ili Netalijan, ono, što je važno, to je funkcija u samoj sebi, promatrana u svjetlu Drugoga vatikanskog koncila i novih situacija u Crkvi i u svijetu«. Kardinal pozitivno ocjenjuje i duhovnu širinu Rima. »Rim ima«, veli, »smisao za univerzalno i zaokruženiju viziju, koju je dobro upoznati i koja će ne jedamput pokazati složenost problema, koji s lokalnog gledišta izgleda jednostavan«. I o Pavlu VI. on vrlo toplo govori, svejedno što su ga izabrali rimski kardinali. No Bernard Häring, — uvijek još uz svoje ideje o »poencikličkoj Crkvi« (iz magnetofonski snimljenog predavanja na liturgijsko-biblijskom institutu u Canon-City-ju), o »oslobođenju Pape od ograničenosti začahurene kurijalne manjine« i o »ponovnoj uspostavi kolegijalnog auktoriteta« (»The Register«, 10. XI. 1968.), nije ni izdaleka tako tolerantan. Njemu je glavno, da se bira i odlučuje odozdol. On, bez imalo šírega horizonta, peremptorno dekretira: »Budu li kardinali, najvećim dijelom starci, trećinom Talijani, birali *slijedećeg* Papu, Papin će se ugled smanjiti. *Ako episkopati širom svijeta izaberu najboljega muža, on će biti čovjek od snage i predstavljat će jednu sasvim drukčiju figuru* (»he will be one of vigor and will mean a totally different image«). A ako biskupi jedne dijeceze budu izabrani od klera i naroda, tada će novi Papa, izabran od takvih biskupa, reprezentirati u isto vrijeme Božji narod i novu snagu« (Citat u članku: »Democracy in the Church« od Dr-a P. Halletta; »The Register«, 31. VIII. 1969.). A još je manje tolerantan Dr. H. Kueng, i ako i on hvali Interview kardinala Suenensa. Kueng, na primjer, u jednomu svome članku u pariškom »Le Monde«-u ovako piše o skorom biskupskom sinodu u Rimu: »*Taj sinod ima za cilj da ojača rimski sistem, pa čovjeku pada na pamet analogija sa moskovskim sastancima iza Praga, kao, krivim, uzorkom monolitnog jedinstva biskupa iz čitava svijeta*« (»to reflect, falsely, the monolithic unity of Bishops from all over the world«). »*Tip Pape, koji se ocrtava u interviewu kardinala Suenensa, morao bi biti čovjek, čije bi shvaćanje Crkve bilo potpuno evanđeosko, a ne juridično, formalistično, statično i birokratsko*«. »*Prvi vatikanski sabor morao bi biti revidiran i upotpunjen u svjetlu Evanđelja.*« (Citat iz članka Dr-a P. Halletta: »The arts of Dr. Kueng«; »The Register«, 7. IX. 1969.).

KAKO NA PLURALIZAM U CRKVI GLEDA PAPA? U KOJEMU JE SMISLU ON LEGITIMAN?

Pavao VI., uvijek oštrouman, ali uvijek i na straži prema svemu, što se događa u Crkvi, zlu i dobru, reagirao je promptno i na ove ideje o pluralizmu u Crkvi. I više puta. Jednom i »ex professo«: u generalnoj audijenciji od 14. svibnja o. g. »Glas koncila« od 15. VI. o. g. opširno je ekscerpirao taj njegov govor. Zakoniti pluralizam Papa i priznaje i brani, kao postulat i konsekvenciju mnogovrsnosti svijeta, života, životnih oblika. I u Crkvi je on opravdan. »Na polju Crkve«, kaže on, »višestrukost njezinih doktrinalnih sastojaka, hijerarhijskih, obrednih, moralnih, ne može se drugačije izraziti osim pluralističkim oblicima i riječima. Pažljivo poštivanje, što ga naša religija ukazuje svakom momentu, svakom dijelu, svakom činu svojih sastavnih dijelova, kako božanskih, tako i ljudskih, traži, da se izbjegava svako pojednostavljivanje, koje bi sve izjednačilo i sve umrtvilo.« — »Pluralizam je najprije u samim stvarima, zatim u pojmovima i u riječima.« — »*Pluralisti smo zato, što smo katolici, zato, što smo univerzalni, zato, što ništa ne ograničuje naš pogled na stvarnost, na istinu...*«. Posebno je Papa to ilustrirao na novom pluralizmu liturgije, ali je izrijekom spomenuo i pluralizam u crkvenoj organizaciji i teologiji. I tu je on u načelu dopušten i opravdan. »*Pluralizam se vidi i u časti, koja se pridaje svakome biskupu, svakoj lokalnoj Crkvi, svakoj pametnoj djelatnosti katoličkih laika. On je u opravdanosti i različitih izraza teološke znanosti u odnosu na jednu istinu, koja je objavljena i definirana od crkvenog učiteljstva*«. — »*Možemo govoriti i o pluralizmu u teologiji*«. (»Glas koncila«, 15. VI. 1969., str. 2. i 3.).

Zabilježena je i komentirana i Papina izjava o načelnoj legitimnosti pluralizma pred afričkim biskupima, na njihovu simpoziju od 31. VIII o. g., u Kampali, u Ugandi. Iza kako je na-

glasio, da i afrička »Crkva treba da u prvom redu bude katolička«. — »To znači, da *sva mora biti utemeljena na istovjetnoj, bitnoj i ustrojstvenoj baštini iste Kristove nauke, ispovijedane izvornom i autoritativnom predajom jedine i prave Crkve«*, — i da »nije dobra svaka religioznost, nego samo ona, koja tumači Božju misao *prema učenju apostolskog učiteljstva*, koje je ustanovio jedini učitelj Isus Krist« — »Nismo mi izumitelji svoje vjere, mi smo njezini čuvari«, — Papa tu ističe, baš kao i u svojoj poruci afričkim narodima (»Africae terrarum«) od 29. X. 1967., da »*način izražavanja jedine vjere može biti mnogostruk, i prema tome izvoran i usklađen s jezikom, stilom, sklonostima, duhom i kulturom onoga, koji ispovijeda ovu jedinu vjeru. U ovom je smislu mnogolikost zakonita, čak željena. Prilagođivanje kršćanskog života na polju dušobrižništva, obreda, poučavanja, čak i na području duhovnosti, ne samo da je moguće, nego ga Crkva potiče. To pokazuje, na primjer, liturgijska obnova. U tom smislu vi možete i morate imati afričko kršćanstvo*«. (»Papa afričkim biskupima«, »Glas koncila«, 10. VIII. 1969.).

»VJERA NIJE PLURALISTIČKA«

Međutim ovo insistiranje Papino na zakonitom, »legitimnom«, pluralizmu u Crkvi očito pretpostavlja, da postoji i jedan nezakoniti, ilegitimni, krivi, pluralizam u Crkvi. Pluralizam, koji Papa otklanja i zabacuje. A nama se čini, da nije teško pogoditi, na koji »pluralizam« Papa pritom misli.

Misli prije svega na dogmatičko-moralni pluralizam, za kakav se, na primjer, oduševljavaju mnogi u Holandiji, pa i drugdje, među »novim teolozima«. Izlaze sa tezama, koje očito protuslove onome, što je Crkva vjerovala u prijašnjim stoljećima i što ona i danas vjeruje i uči, — u prvom redu kroz usta papa, — pa neće da taj svoj stav retraktiraju ni na formalan zahtjev Rima. A opet sebe smatraju ortodoksnim katolicima, a svoj nacionalni katolicizam najboljim i najevanđeoskijim: imaju »svoju« verziju kršćanstva, kaošto i Rim ima svoju. A tako i treba da bude, kažu. Pluralizam, emulacija, natjecanje, upotpunjivanje, ispravljanje, sloboda. Kako u svjetskim znanostima postoje škole, sistemi, teorije, koje jedna drugoj protuslove i jedna drugu korigiraju ili i likvidiraju, tako to valja da bude i na području vjere. I tu vrijedi zakon evolucije i dijalektike.

Bezbroj se je već puta Papa oborio u svojim govorima na taj dogmatički pluralizam i na koketiranje s njim kod nekih novih teologa. Uvijek ozbiljnije zvone njegove opomene. I u govoru od 14. svibnja aludira on na to bez ikakve dvoznačnosti. »*Ali ne bismo bili vjerni istoznačnosti Božje riječi, ne bismo bili vjerni učiteljstvu, koje iz nje proizlazi, ako bismo sebi prisvajali slobodu subjektivnog tumačenja, ako bismo određenu nauku podlagali kriterijima svjetovnih znanosti, još manje načinu javnoga mnijenja, ukusima i zastranjivanjima spekulativnog i praktičnog mentaliteta suvremene književnosti. Znamo, koliko je katolička Crkva odlučna, kad je riječ o našim odnosima s Kristom, s Predajom, sa sudbinom našega spasenja. Vjera nije pluralistička. Vjera je vrlo osjetljiva i zahtjevna, i kad je riječ o skupu izraza, u kojima je izražena. Crkva budno pazi, da riječi, kojima se vjera izražava, ne iznevjere bitne istine*«. (»Glas koncila«, l. c.).

Eto, vidimo i iz ovih Papinih riječi, da je Crkva na polju dogmatičkog pluralizma i danas jednako ekskluzivna i stroga, kako je bila u vrijeme sv. Pavla, koji je govorio: »Ako vam tko stane navješćivati drukčije Evanđelje, mimo onoga, što ste ga primili, neka bude proklet!« (Gal 1, 9.) i postavljao, posve u skladu sa Gospodinom i sa Evanđeljem (Mat 24, 35.), svoju tezu: »Jedan Gospodin, j e d n a v j e r a, jedno krštenje!« (Ef 4, 5.).

LEGITIMNI PLURALIZAM ORGANIZACIJE. NJEGOVE GRANICE

A onda, ni svakoga organizacijskog i strukturalnog pluralizma Papa očito ne prihvaća. Nije on, sigurno, protiv organizacijskog pluralizma u nebitnome: u liturgijskim običajima, u pastoralnim uzusima, u disciplinskim propisima, koji nijesu sankcionirani za čitavu Crkvu. Takav pluralizam, čuli smo, on mladoj afričkoj Crkvi ne samo dopušta, nego i preporučuje: stavlja joj ga u dužnost. I s pravom! Crkvi je organizacijski pluralizam, — Papa to, samo drugim riječima, i sam kaže, — tradicija. Oduvijek su u njoj pojedini krajevi i dijeceze imale svoje partikularno, lokalno, — regionalno, provincijalno, dijecezansko, — zakonodavstvo. I kanonsko pravo uvijek s tim računa i to spominje. A pogotovu je Crkva u svakoj na-

ciji i svakom kraju imala svoj kolorit. Ono nešto, što se je u nju bilo, — potpuno prirodno, spontano, konaturalno, — pretočilo iz duha naroda, među kojim je živjela. Uvijek je, u svakoj katoličkoj zemlji, pomalo drukčija religiozna psihologija; uvijek je u ponečemu drukčije i subjektivno doživljavanje religije; uvijek je drukčiji način vanjskog religioznog izražavanja i reakcije. Sve je, u izvjesnu smislu, specificirano i individualizirano: sve je impregnirano genijem dotične nacije. A ne protivi se to nimalo jedinstvu vjere. Vjeru i Crkvu to samo jača. Stvarno su to uvijek i zajednički kapitali kršćanstva: doprinosi pojedinih naroda i skupina u opću riznicu Crkve. Crkva se tim i objektivno koristi i bogati. Svi postaju dionici i učesnici onoga, što netko od njih ima. Izmjenjuje se to i komunicira. Nitko toga ne može zanijekati. Notorno je. Čitav je crkveni život pun elemenata, za koje se, historijski, sigurno zna, da vuku korijen iz jedne lokalne Crkve ili kraja. Još u starome kršćanstvu Istok je primao od Zapada i Zapad od Istoka; Sjever od Juga i Jug od Sjevera. Putovale su svetkovine, pobožnosti, liturgijski običaji, pastoralne prinove, organizacijske sheme, iz jednoga kraja u drugi, s jednoga kontinenta na drugi. Zna se kolijevka Božiću; zna i sakramentalnim blagoslovima, zna i procesijama i Euharistijskim kongresima, zna i krunici, i Križnome Putu, i Marijinim kongregacijama, zna i pojedinim tipovima crkvenog ruha, zna i arhitektonskim crkvenim stilovima, zna i asketskim i teološkim školama, zna i organizacijskim posebnostima: na Istoku i krupnim. A danas je sve to sviju nas: katoličko. Tko je god putovao svijetom, sjetit će se, kako bi mu, već kod prvoga koraka u crkvu u stranom kraju, udarilo u oči sad ovo, sad ono, — lijepo, značajno, pobudno, — čega u njegovoj domovini nema.

To je taj »legitimni« organizacijski pluralizam u Crkvi, koji Papa priznaje. I koji svatko mora priznati, ako je imalo inteligentan i intuitivan. Mnogovrsna je milost Božja (1. Petr 4, 10.; Ef 3, 10.)! A ljudi, pa ni vjernici, nijesu opeke. Ni narodi nijesu opeke. Narav stvari traži i u Crkvi organizacijski pluralizam. A, razumije se, taj se pluralizam može onda još dalje kultivirati, pa i intenzivirati, doklegod ne ugrožuje jedinstva, viših interesa i bitnog ustrojstva Crkve. Ubrzan tempo i sve bujniji razvitak modernog života i modernih komunikacionih sredstava danas samo još aktualizira taj proces i čini ga još logičnijim. Sve brže dolazi do diferencijacija, ali onda, dakako, i do komuniciranja i sinteze. Posebno, raznolično, pretvara se u opće. Drugim riječima: svi mi imamo pravo na svoje posebnosti, ali svi imamo i dužnost, da ih ne monopoliziramo. Mogu ih od nas preuzeti i drugi, ako hoće i ako im se sviđaju. No zato ih ne smijemo nikome silom nametati. A ne smijemo ih ni apsolutizirati, na štetu svekatoličke crkvene zajednice. Nitko nema prava, da se njima izolira od opće Crkve ili da njima osporava ili onemogućuje njezino normalno funkcionisanje. Ni njezino jedinstveno učenje. Ni njezinu hijerarhijsku konstituciju i organizaciju. Konstituciju i organizaciju, koja, na prvom mjestu, uključuje univerzalnu jurisdikciju i primat, ne samo časti, nego i vlasti, Svete Stolice, rimskoga biskupa, Pape. I njegov, autentični i infalibilni, magisterij.

Pluralizam, koji bi u to dirao, Papa ne priznaje. Njemu je on ilegitiman, baš kaošto je ilegitiman i onaj dogmatičko-moralni. I on ugrožava temelje Crkve: ne direktno one doktrinalne, ali zato one konstitucionalne i strukturalne. A to se svodi na isto. Bitna je konstitucija Crkve u nas katolika dogma. I papinski je primat dogma. I Papin infalibilitet: u stvarima vjere i morala. I njegova univerzalna i direktna jurisdikcija nad čitavom Crkvom: vjernicima, svećenicima, biskupima. Iza I. vatikanskog sabora ne samo nedefinirana, nego i definirana dogma.

PRIMAT i PLURALIZAM. PAVAO VI. DISTANCIRA SE OD SUENENSOVIH SUGESTIJA

U tom je i čtav spor između Rima i kardinala Suenensa i njegovih sumišljenika: pristaša pretjeranog organizacijskog pluralizma. Spor, u kojemu se je Papa, Pavao VI., posve otvoreno i načelno, distancirao od Suenensa. I riječima i djelima. U odgovoru na pozdrav i adresu kardinala Tisseranta, kao dekana kardinalskog zbora, uoči Ivandana, civilnog imendana Papina, 23. VI. o. g., — pozdrav, u kojemu je kardinal aludirao i na neke *»netočne doktrinalne i historijske perspektive, neke uopćavajuće kriticizme, nepravedne i neobzirne,* — a svi znadu, da je mislio prvotno na Suenensov »slavni Interview«, — *Papa je spomenuo i »teškoće, koje kriju ozbiljne opasnosti za Crkvu Božju i sačinjavaju tešku odgovornost za one, koji ih uzrokuju«,* — *»neke od njih potječu od krivih tumačenja tradicionalnog crkvenog učenja i od* ***izvjesnog manjka povjerenja u nas kod nekih od***

naše braće biskupa«, — *te predstavljaju »slabljenje osjećaja pravovjerja« i »izvjesno rašireno nepovjerenje prema vršenju naše hijerarhijske službe«,* pa je dodao, *da ne može biti neosjetljiv »na kritike, ne sve točne, i ne sve pravedne, i ne uvijek obzirne i uputne, koje s raznih strana upravljaju ovoj Apostalskoj Stolici, pod lakše ranjivim nazivom Rimske kurije«.* (»Glas koncila«, 13. VII. 1969.; »The Register«, 6. VII. 1969.). A činom je Papa to najočitije pokazao svojim konkretnim postupcima i nastupima. On i dalje neposredno intervenira u aktualnim crkvenim problemima: i u Braziliji, i u Meksiku, i u Sjedinjenim Državama, i u Holandiji, i u Italiji, — karakteristično je s te strane, da je Papa preko državnog tajništva urgirao, da paulinisti, izdavači najpopularnijeg katoličkog časopisa u Italiji: »Familia christiana«, ne objelodanjuju Suenensova Interviewa, ali da su ga oni, u stilu vremena i novih shvaćanja o crkvenom auktoritetu, ipak objelodanili (i u brošuri), pa se je Papa na njih javno potužio u jednoj audijenciji, podsjetivši ih, da će imati veliku zaslugu pred Bogom, ako budu u svom izdavačkom radu slijedili direktivne orijentacije crkvenog auktoriteta (»The Register«, 13. VII. 1969.); — on i dalje imenuje i zadržava na biskupskim stolicama i biskupe, kojima su »kler« i »narod« odglasali »nepovjerenje«; on, ni ne čekajući biskupskog sinoda, izdaje, 24. VI. o. g., Motu proprio »Sollicitudo omnium Ecclesiarum«, o papinskim nuncijima i delegatima, u kojemu tu instituciju, u bitnosti, sankcionira i za budućnost; on svoj kardinalski zbor i dalje popunjuje i pomlađuje, i to po svom slobodnom, diskrecionom, izboru; on brani raison i auktoritet svoje kurije i gleda u njoj organ i atribut svoje osobne i neposredne jurisdikcije i nadzora nad svim lokalnim crkvama.

PAPA IMA PRAVO

A Papa, kao uvijek, i u ovoj stvari ima pravo. Nije to samo izraz njegova formalnog auktoriteta. To je i dokumenat njegove dalekovidnosti i prosvjetljenja: onoga prosvjetljenja, koje mu je zagarantirano Kristovim obećanjima Petru.

Pustimo zasada po strani ulogu teologa u učenju Crkve, i ako je ta kvestija, po svojim implikacijama i konsekvencijama, možda presudnija od svih ovih drugih, direktno organizacijskih; i ako ona od svih njih najviše zadire u dogmatiku! Ostanimo samo kod onoga, o čemu se trenutačno vodi otvorena bitka!

Bi li za katoličku Crkvu bilo dobro, da se i u njoj više osamostale lokalne, nacionalne, Crkve? Da se što više crkvenih pitanja, — doktrinalnih, strukturalnih, disciplinarnih, — prenese u kompetenciju dijeceza i regija, a da ih sve manje ostaje u rukama Pape? Da biskupi postanu jači, a Papa slabiji. Da Papa bude, bitno više nego dosada, upućen na mišljenje, informacije, dobru volju, savjest, episkopata i biskupa. A, razumije se, i njihove okoline. Jer, i odviše je jasno, da bi se u tom slučaju mjesto rimske kurije stvarale druge, nacionalne i dijecezanske, »kurije«: »sabori«, »vijeća«, teološke skupine i škole.

Bi li za katoličku Crkvu bilo dobro, da Papa likvidira svoju razumije se, i o skidanju) biskupa, mjesto Pape, stanu odlučivati biskupske konferencije ili, dapače, dijecezanski kler i katolički lajici sa terena?

Bi li za katoličku Crkvu bilo dobro, da Papa likvidira svoju kuriju, kardinalski kolegij, svoje osobne delegate u državama i zemljama, odnosno pri nacionalnim episkopatima, pa da se u upravi Crkvom osloni isključivo na predstavnike biskupa, koje bi konzultirao, na redovitim ili periodičnim sinodima, dok bi sa biskupima sa terena općio samo direktno, odnosno preko jednoga od njih, a sa vladama samo preko biskupskih konferencija, ili preko lajičkih delegata, uzetih sa područja države, pri kojoj bi bili akreditirani?

U Rimu se, očito, svemu tome protive. Ocjenjuju to negativno. Insistiraju, i formalno i virtualno, na Papinoj n e p o s r e d n o j kompetenciji u svim tim stvarima. Na njegovim tradicionalnim prerogativama u upravi Crkvom. S mogućnošću, da, u svakom času, intervenira u crkvenom životu bilo kojega kraja, kad mu se to učini potrebno ili zgodno. On neće da tih svojih ovlasti žrtvuje nikakvu organizacijskom pluralizmu u Crkvi. A on dobro zna i, zašto.

ZAŠTO? »PUNCTUM SALIENS«

Nije to s njegove strane otimanje o čast i o prstiž. To je borba za autentičnu strukturu Crkve: strukturu, koja jedino, u potpunosti, odgovara evanđeoskoj definiciji Petrova mjesta u Crkvi i historijskim putevima Providnosti s papinstvom kroz stoljeća, odnosno s ispravno shvaćenim interesima jedinstva i kompaktnosti Crkve. U tome je u ovoj stvari »punctum saliens«. Dokle smiju i mogu da idu organizacijska decentralizacija

i pluralizam u katoličkoj Crkvi, a bez štete po njezino jedinstvo i kompaktnost? A dokle opet moraju ići Papine ovlasti: u kojemu opsegu i u kojim formama vrši on svoju univerzalnu jurisdikciju nad čitavom Crkvom? Što je u tom pogledu bitno? Ili, ako nije bitno, što je korisno i poželjno?

Vratimo se s te strane na principe i na iskustva!

Papa po našim katoličkim shvaćanjima nije samo predsjednik zbora, kolegija, biskupa. On je i njegova a u k t o r i t a t i v n a glava. Papa je, Petar je, temelj Crkvi; ključar Božjega kraljevstva; njegov suveren, koji sve probleme Crkve, u zadnjoj instanciji, individualno i besprizivno, »veže i razrješuje« (Mat 16, 18.). On je onaj, koji utvrđuje braću, — i svoju apostolsku braću, — kad se pokolebaju duhom (Luk 22, 31. 32.). On, kao pastir, ravna ne samo jaganjcima nego i »ovcama«, starješinama Crkve (Iv 21, 18.). Uz tu je Petrovu, Papinu, funkciju organski povezana sudbina Crkve; njom je uvjetovana njezina nesavladivost i nepogrješivost. Mora ona stoga biti i univerzalna, i široka, i ekspeditivna, i pokretna. A zato je Papi potreban i izvršni aparat, koji mu je uvijek na oku i jedino o njemu ovisan; zato su Papi potrebne i direktne informacije, iz pouzdane i prve ruke; zato v r h o v n a odluka u svim dalekosežnim i delikatnim stvarima mora biti u njegovim rukama. A nitko ne će reći, da, na primjer, izbor i imenovanje biskupa nije stvar od najpresudnijega značenja za život Crkve u jednome kraju, ni da rizici, u slučaju promašena izbora, ne mogu biti i fatalni. Ali i da informacije, koje o nama daju drugi, nezainteresovani, nijesu obično sigurnije i objektivnije od onih, koje mi dajemo sami o sebi. Ali i da se lakše ne drže pod kontrolom ljudi, koji su blizu, nego oni, koji su daleko. Sve je to katoličkoj Crkvi i Svetoj Stolici još odavna izdiktovalo i praksu papinske kurije, i praksu papinskih poslanika i legata, i praksu neposrednog imenovanja biskupa iz Rima: dakako na temelju savjesno prikupljenih informacija sa terena.

A ni u jednoj od te tri točke nije iskustvo dementiralo intuicije Crkve. Ne treba previše ni mašte ni pameti, da čovjek sebi predstavi, kamo bi Crkvu odveo sistem lokalnih suvereniteta: individualnih ili kolektivnih, svejedno. Ni kamo bi je odvela rascjepkanost u bitnoj disciplini. Ni kamo bi je odvela zatvorenost i izoliranost pojedinih Crkava i željezne zavjese, kojima bi se one ograđivale. Ako ikada, na pozadini današnjih

događaja i vrijenja u Crkvi lako je to predvidjeti Odmah bismo dobili Crkve bez celibata, bez Marijina štovanja, bez (aurikularne) ispovijedi, bez svećeničkog reda i hijerarhije: od pluralizma organizacije došli bismo brzo i do pluralizma vjerovanja i dogme. I odmah bi demagogija i nekvalifikovane klike namještale i skidale biskupe i napunile crkveni život eksperimentima, strankama, anarhijom. Dobro je, baš ovih dana, netko iz inozemstva napisao, da je najžalosnije doba po Crkvu i po papinstvo bilo ono od 9. do 11. stoljeća, dok je rimski puk, — u stvari razne plemićke obitelji, — birao Papu: do bule Nikole II: »In nomine Domini« iz g. 1059., kojom je uveden izbor Pape po kardinalima, a onda doba francuske revolucije, kad su opet pokušali nanovo uvesti tu praksu. Vratila bi se, samo u drugoj varijanti, u Crkvu vremena prije Grgura VII., vremena investiture i Staufovaca. I odmah bismo mjesto jednog infalibiliteta imali stotinu njih: neodgovornih i protuslovnih. Sve ono, što danas prigovaraju Rimu, pomnožilo bi se u nedogled: u daleko gorem izdanju.

Ne treba katoličkoj Crkvi ni »pluralizma« ni »reforme« na štetu primata. Ne treba nam ni emancipacije od Rima. Ne treba nam ni vraćanja natrag u primjeni primata, kako se je on u katoličkoj Crkvi, organski i logično, razvio iz svojih načelnih premisa, a u službi i interesu Crkve. Ni u jednoj lokalnoj Crkvi ne smije se uvoditi ništa bez Papina znanja i odobrenja. A Papa, kad to smatra svojom dužnošću prema božanskoj objavi i prema tradicionalnim svetinjama Crkve, može uvijek donositi odluke za svu Crkvu, pa i mimo traženja i želja i teologa i klera, kako je to učinio i čini Pavao VI.: i u pitanju Euharistije, i u pitanju Marijina štovanja, i u pitanju celibata, i u pitanju braka. Stvarna će većina Crkve uvijek biti s njim: Duh Sveti će se za to pobrinuti.

Nadnaravna snaga i vodstvo Duha Svetoga, personificirano u primatu, Crkvi su uvijek više od ljudske pameti, od ljudskih inicijativa. Ona je Crkva objave, »Creda«, dogme, koncila, neizmjenjivog i vječnog Evanđelja, auktoritativna »Crkva Boga živoga« (1. Tim 3, 15.), »subiecta — Christo« (Ef 5, 24.), a ne »demokratska crkva« ljudskih struktura i institucija. Od primata je ona, providencijalno i časno, živjela 20 stoljeća: od primata će ona i dalje živjeti.

Ostavimo mi samo Svetoj Stolici, da ona Crkvu decentralizira i internacionalizira, gdje je to i u koliko je to potrebno! Pustimo mi Papi, da tumači smisao biskupskog kolegijaliteta i provodi koncilsku reformu, pod vodstvom Duha Svetoga! Čuo nas je sve. Svijestan je, bolje od sviju nas, što od Crkve naših dana traži božanski »Duh Isusov« (Dj. Ap. 16, 7.).

DIJALOGIZIRANJE

A što se tiče »dijalogiziranja« crkvenih ljudi s biskupima i s Papom, tu nam je prije svega potreban takt, diskrecija i — poniznost. Sve se to može učiniti i na lojalan način, bez publiciteta i presije. I bez novina. Ne znamo, jesu li s te strane na mjestu razne svećeničke »rezolucije«, što su u zadnje vrijeme i kod nas zaredale po katoličkoj štampi, pa i onoj za puk. Prije nijesu, nego jesu. Nijesu, čini nam se, uvijek ozbiljne i objektivne, — ima ih i vrlo originalnih i problematičnih; — mirišu pomalo i grupašenjem, partikularizmom, pretencioznošću, dociranjem, krizom auktoriteta. Zar baš u svemu moramo kopirati »modu« i »zapad«?

»Z A P A D«

(Da se objasnimo!)

»Vjesnik«, g. 1970., br. 2., str. 28.—33.

ZAPAD KAO PAROLA

Zadnjih se mjeseci u jednom dijelu naše katoličke štampe, sve iz velikih topova, u dugačkim člancima i u opširnim izvještajima (sa teološko-profesorskih konferencija oko »okruglog stola«), — katkada pomalo i ofenzivno i nervozno, — zahtijeva od Crkve i od katolika u našim stranama, da *»uhvate korak sa suvremenim kršćanstvom na zapadu« i da »upoznaju (to zapadno) sadašnje kršćanstvo u njegovoj autentičnoj raznolikosti i punini, makar dramatičnoj,* a ne da (od njega) dobivamo samo mrvice, nejasne i kojima se stvari samo zamagljuju i sije strah«, pa tako konačno prevladamo tradicionalnu »neishranjenost naše religiozne kulture« (i »teološku neishranjenost naše sredine«), a sve to *prema intencijama Drugoga vatikanskoga koncila, koji bi »trebao značiti prekretnicu« u fatalnom procesu sve većeg »guranja Crkve u stranu od pravih tokova evropskoga duha, na veliku nesreću — i kršćanstva i Evrope«, i »golemog jaza između Crkve, koja ja postala ukrućena, i svijeta, koji je postajao i postaje danomice sve nagliji u svome gibanju«, pa napraviti »odlučan korak u tom procesu pomirivanja Crkve s modernom kulturom — i to korak u jednom osebujnom smislu: od čuvanja i njegovanja k istraživanju i otkrivanju novih putova«.* A omogućit će nam to, u prvom redu, kulturno i teološko stvaralaštvo, »koje je karakteristično za jednu zrelu i razvijenu Crkvu«, koja »ima u sebi kao zajednici tolik stupanj kulturne razvijenosti, da može u kulturne oblike vlastitoga naroda pretakati božanske sadržaje, da može na temelju božanskih realnosti biti stvaralački plodna za svoj narod«, ali »također pridonijeti neki svoj prilog rastu univerzalne Crkve,

kao plod stvaralačkog genija svoga naroda«. *Ne smijemo ni mi ostati »nepunopravnim članom cjelokupne crkvene zajednice, nedoraslim udom, pasivnim primaocem, polukolonijom, satelitom . . .«*

A dosada smo, kroz historiju, to bili. Više okolnostima nego svojom krivnjom. I danas smo. Samo danas smo to svojom krivnjom. *Karakteristična je za nas »alarmantna nedostatnost« katoličkog intelektualnog stvaralaštva. Manjka nam, osobito, »razmahanost stvaralačkog teološkog rada«.* Nijesmo ništa ozbiljno učinili, »da kršćanstvo poraste u cijeni u našim intelektualnim krugovima«. Nijesmo računali, »da se problemi uoče i zahvate u svoj njihovoj dubini i širini«. Izolirali smo se »od intelektualnih krugova«. Nijesmo iz sebe dali istražitelja i stvaraoca. »Mi teologije zapravo ni nemamo«. *»U drugim područjima naš je narod krenuo naprijed, ali u području religiozne kulture slabo«.* I u novije vrijeme, pred rat, opažalo se, »i da su se i novija teološka kretanja većim dijelom obrađivala s lako primjetljivom tendencijom, da se očuva prokušano staro, a izbjegne ili umanji ono, što se pojavljuje kao novo i zasad još nesigurno. *Nema mnogo pravih teoloških novosti.« »Sve, što se pojavilo kao nešto novo, makar samo relativno novo, bilo (je) dočekano ne samo s nepovjerenjem, nego upravo sa žestokim suprotstavljanjem«.* »Stalno se osjećao pritisak mistike čuvanja prihvaćenoga i naslijeđenoga i odbijanja svega, što bi moglo uznemiriti i uzdrmati ustajale vode našega religioznoga osjećanja«. »Mjesto religioznosti uzgajali smo lojalnost«. *»Kod nas u Hrvatskoj« bilo je »proročko i nezadovoljno« »kršćanstvo, živo i nemirno, slabo zastupano«. »Previše smo bili samo uvoznici«.* A zadnja »gotovo dva desetljeća naša je katolička zajednica bila odrezana od misaonih kretanja u ostaloj Katoličkoj Crkvi, što se moralo odraziti u sve većem zatvaranju u samu sebe i nepovjerenju prema novome. a to dakako ne ide u prilog intelektualnom razvitku. Tako smo se danas našli u donekle paradoksalnoj situaciji, da se mnogo k nama uvoze sa Zapada stvari, koje su stare i koje potvrđuju naše staro, a da se u isti mah govori o »trulom Zapadu«, kad bi *trebalo našu sredinu osvježiti nečim, što je na Zapadu novo, svježe i živo«.*

Moramo to izmijeniti. Nemamo vremena za odlaganje. *»Ovo je »čas pohoda«* (za nas): naša organizacija mora sada ostvariti

svoje zadatke; *ne možemo nikome ostavljati ono, što je Bog stavio pred nas«. »Stoga je najprvotnije: što brže ostvariti mogućnosti, da se na hrvatskom jeziku mogu dobiti iscrpne informacije o sadašnjem stanju kršćanske misli i o sadašnjim teološkim gibanjima u kršćanskom svijetu«. »Nužno je, da naš narod dobije na svome jeziku ključna djela današnje teološke informacije, koja uživaju u katoličkom svijetu glas temeljnih i na neki način standardnih djela suvremene teologije«. »Časopis »Svesci«* — ima zadatak da *posreduje* hrvatskom inteligentnom čitaocu *aktualno idejno kretanje u katoličkoj teologiji na Zapadu«.*

A »da bi se teološka misao mogla razvijati i da bi intelektualni krugovi u našemu narodu osjetili, da se ovdje nešto živo i slobodno kreće, *apsolutno je nužno, da cijela katolička zajednica prihvati s radošću i povjerenjem ova prva kretanja. Dosadašnja bi nas povijest morala naučiti, koliko smo sami sebi zlo činili, kad smo u korijenu ugušivali svaku novu misao i svaku slobodniu riječ«.*

To Koncil od nas traži. »Razočaranje i nepovjerenje mora kod mnogih uzbuditi činjenica, ako Crkva poslije Koncila počne sve više da se koleba o onome, što je na Koncilu odlučila«. *»Moglo bi se dogoditi, da prevelika sporost naše koncilske obnove, naše oklijevanje u tome pogledu, nakon opće zakašnjelosti za razvitkom kršćanstva na Zapadu, urodi gorkim plodovima,* koje ne možemo predvidjeti i *koji bi mogli biti fatalni za našu kršćansku budućnost«.* »Suodgovornost sviju u Crkvi i za Crkvu«, prema »bitnoj ideji Koncila«, vjernička »punoljetnost u crkvenom životu«, *»zrela i punoljetna Crkva, kakvu želi Drugi vatikanski koncil«, traži imperativno, da vjernici »budu dobro informirani o problemima, koji su gorući u današnjoj Crkvi, a onda osobito o onome, što je pravi duh Koncila«.*

ZAPAD KAO IDEAL

Eto, sugerira nam se, da se i mi, hrvatski i jugoslavenski katolici, ugledamo u savremeni »katolički Zapad«, u »zapadno kršćanstvo«, i da od njega primamo i učimo. Da, što spremnije i što integralnije, prihvatimo njegov, novi i »koncilski«, način religioznog doživljavanja kršćanstva, njegove teološke i asketske ideje i metode, njegov stil crkvenoga života, njegove organi-

zacijske i pastoralne forme, i da se, na toj bazi, svi okupimo i ujedinimo, pa stvorimo novi, homogen, profil našega modernog katolicizma: solidan, jak, napredan, kulturan, evropski.

A predstavlja nam se to kao ideal. I ne samo kao ideal, nego i kao imperativ, postulat, vremena i prilika, pa dapače i kao volja Crkve: kao nešto, što je očito u planovima Providnosti i bez čega se, praktično, kršćanstvo u današnjim vremenima, barem po ljudski i bez čuda milosti, ne može ni održati. Radi mu se o »biti ili ne biti«, kako to danas, na zapadu i u Americi, vole naglašivati poznatom formulom o »survival«-u: o pitanju, problemu, kako da u današnjem svijetu kršćanstvo, vjera, svećeništvo, redovništvo, uopće »preživee«. Kao da eksistencija kršćanstva ovisi o ovozemaljskim organizacijskim »strukturama« i o milosti svijeta, a ne o snazi Božjoj i o Kristovim obećanjima! Sve će, misle oni, propasti, ako se u Crkvi ne provedu radikalne »reforme«, koje, na zapadu, predlažu i forsiraju »napredni katolici«, »progresisti«, i njihovi ideolozi od »nove teologije«.

Motivacija je, dakako, više u podtekstu. Najprije u, navodnim, historijskim, tradicionalnim, karakternim, prednostima Zapada. U njegovoj nutarnjoj duhovnoj nadmoći; u njegovoj trajnoj vodstvenoj ulozi, na svim područjima. Tamo su, — i danas, kao i kroz historiju, — mislioci i stvaraoci, tamo je kultura, tamo je čovještvo, tamo je sloboda, tamo su idealne društvene forme. Zapad je predestinirani nosilac jedine logične evolucije svijeta prema savršenijim oblicima i boljim vremenima. Od njega čovječanstvu dolaze, više manje, sve zdrave i pozitivne ideje i inicijative. A mi smo, eto, s te strane u zaostajanju. Nije nam povijest dala, da se razvijemo: bili smo odviše daleko od stvarnih centara te, životvorne i plodne, zapadne kulture. I ako smo još nekako, najviše preko religije, u njezinoj sferi, ostajali smo to samo kao njezini graničari; kao daleka periferija i provincija Zapada: zapadale su nas samo mrvice sa njezinih bogatih stolova. Kasnili smo iza drugih za nekoliko stoljeća; ostajali pri arhajičkim i primitivnim formama kulturnog života; igrali ulogu kolonije. Jedva smo šta mogli doprinijeti u zajednčku kulturnu riznicu Zapada: osim, možda, krvi.

A, onda, isto to vrijedi, barem u glavnim crtama, i za religiozno i crkveno područje. Zapad se uvijek lakše izdiže do autentičnog i čišćeg shvaćanja religiozne ideje, i lakše se k tome shvaćanju vraća. Njegovo je kršćanstvo življe, dublje, dosljednije. Pokazalo se to, eto, i na II. vatikanskom koncilu, i iza njega. Zapad ga je razumio; on ga primjenjuje; on nosi i propagira njegove ideje. A na nama je sada, da se, ako želimo dobro sebi i svome kršćanstvu, — osobito pred pojavom »naglog procesa industrijalizacije i urbanizacije«, — bez otezanja i što spontanije, integriramo, inkorporiramo, u te tokove katoličkog Zapada, »zapadnog kršćanstva«. Moramo mu postati svijesni i aktivni suradnici. Punim plućima moramo, i mi, udisati taj njegov, svježiji i zdraviji, duhovni zrak. Bez mnogo rezerve. Ne smijemo se bojati njegovih novosti, ni njegovih smionih zaleta naprijed: u bolju budućnost kršćanstva i čovječanstva. Moramo i mi jedamput osjetiti kršćansku punoljetnost i radost odgovornoga stvaranja. Sustizati moramo druge, naprednije, katoličke narode sa Zapada: u proširivanju vidika, u kršćanskoj slobodi, — i onoj znanstvenoj, — u sve odlučnijoj adaptaciji vjerskog i crkvenog života savremenim tečevinama čovječanstva: onome, što je u današnjoj, zapadnoj, kulturi definitivno pobijedilo i što predstavlja progres i napredak, nasuprot starim koncepcijama, uz koje je Crkva, — kod nas napose, — dosada ostajala: uvijek na štetu svoje vitalnosti i ugleda.

ZAPAD I KRŠĆANSTVO

Da odmah kažemo, nama se to rezoniranje ne čini ispravno, a ni takvo shvaćanje prihvatljivo. Ni sa historijsko-kulturnog stanovišta. Jednostrano je i paušalno: premalo je kritično.

Uvijek je Zapad imao svojih izrazito dobrih strana, — svi su kulturni historičari bili s tim na čistu. Ljudi su se i narodi iz zapadnog kulturnog pojasa odlikovali realizmom, trijeznošću, radinošću i praktičnošću, organizatornim talentima, smislom za red i za sistematiku, prirodnim, logičnim, kritičnim, načinom mišljenja i zaključivanja. A bili su, općenito, i upogled seksualnog i bračnog morala, — valjda već i zbog oštrije klime i težih životnih uvjeta, — tvrđi, otporniji, uzdržljiviji, discipliniraniji. I produktivniji su bili. U materijalnom i tehničkom pogledu svakako. Ali imali su, — to je isto tako notorno, — u konfrontaciji s drugim kulturnim sredinama, i svojih slabih strana. Nijesu nikada predstavljali neki, ni relativni, kulturni ili etički »čisti« ideal. Istok je, na primjer, uvijek bio ljudskiji, dušom širi, spekulativniji, intuitivniji, maštovitiji, original-

niji, od Zapada, ali i plodniji velikim idejama i koncepcijama. I umniji i darovitiji, možda. Religije i filozofije dolazile su skoro uvijek sa Istoka. U milenijskim perspektivama Azija i Istok puno su više dali čovječanstvu nego Zapad. Kakvu sjajnu povijest imaju Kina, Indija, Japan, srednji i daleki Istok! Klasična, grčko-rimska, kultura rodila se je puno kasnije, a i to uz posredovanje i pod utjecajem Istoka. Zapadu je, zadnja dva tisućljeća, dalo primat i hegemoniju istom kršćanstvo. A i ono je nadovezivalo na starozavjetnu objavu, lokalno povezanu više sa Istokom nego sa Zapadom. Providencijalno je za nj bilo, da se je centar kršćanstva našao na njegovu području: u Italiji; u Rimu. Zapad je učinilo velikim i vitalnim kršćanstvo. Njegove su se preporodne i životvorne ideje simbiozirale sa elementima reda i discipline u zapadnom svijetu i stvorile tako današnju kulturu »kršćanskog zapada«. No: više je u njoj kršćanskog nego zapadnog. Od kršćanstva joj najviše dolazi konstruktivnost i duhovna snaga. I samo dokle je i u koliko je ona kršćanska, ona je pozitivna i može predstavljati objektivni historijsko-kulturni ideal. Svaka kriza kršćanstva na Zapadu i njegova je kriza: nužno iskrivljuje njegov lik i otkriva i njegove loše strane; u prvom redu njegovu sklonost k pragmatizmu i materijalizmu.

DEKRISTIJANIZACIJA ZAPADA

To mu se je i danas dogodilo. Već stoljećima Zapad se sve više emancipira od kršćanstva: od Crkve. Da li samo ili, barem, uglavnom njezinom krivnjom, kako hoće neki katolički »progresisti«, drugo je pitanje. Kad bi bilo tako, onda bismo morali zaboraviti na »mysterium iniquitatis« (2. Sol 2, 7.) u svijetu i na njegov tragični utjecaj. I morali bismo dati zapravo onima, koji su u zapadnom svijetu, uvijek iznova, jurišali na katoličku Crkvu i sustavno i zlonamjerno raskršćanjivali Evropu i Zapad. A baš je protivno istina. I ono, što se danas općenito knjiži Crkvi, — zapadnoj napose, — u historijski minus, najviše joj je bilo nametano izvana: od mentaliteta i prirodnih negativnih sklonosti zapadnih naroda, odnosno od socijalno-političkih sistema, koji su se bili formirali na toj bazi. Kmetstva i feudalizma, — pa ni onoga u Crkvi, — nije stvorila Crkva: infiltrirao ih je u nju vlastodržački i materijalistički duh zapadnjačkih naroda, među kojima je djelovala. Ni renesansno poganstvo sa svojim apostatskim humanizmom i potiskivanjem Boga, objave i kršćanskih

tradicija iz života i sa svim onim, što se je na to nadovezivalo kroz stoljeća, nije niklo u krilu Crkve: bio je to, po svojim dubljim korijenima, originalan produkt i »akvizicija« oživljene pretkršćanske, evropske i zapadne, civilizacije; bilo je to kopiranje antike i Rima. I novije evropske i zapadne filozofije, — i one danas kurentne: eksistencijalizam, fenomenalizam, strukturalizam, — koje su, uza sve propagandno deklariranje za razum i humanost, od reda iracionalne i po svojim kulturnim i socijalnim konsekvencijama anarhične, pa i antihumane, nikada se nijesu inspirirale Evanđeljem. Sve su areligiozne i antireligiozne: originalan su plod Zapada, koji se je emancipirao od kršćanstva i pošao za svojim vlastitim porivima, afinitetima, simpatijama. Pobožanstvenio je čovjeka, materijalizirao život, relativizirao moral, ubio auktoritet, licencirao nagonsko u čovjeku: na račun morala, samodiscipline, života. Kako to u praksi izgleda, vidimo oko sebe svaki dan: u poplavi najodurnijeg seksualizma i panerotike, u žalosnoj općoj i kulturnoj i moralnoj dekadenciji omladine, u krizi braka i svih drugih prirodnih institucija, koja već direktno, baš zapadnim narodima, ugrožuje i fizičku eksistenciju, u političkoj i socijalnoj anarhiji na sve strane, u međunarodnom bespravlju i obezglavljenosti, u permanentnoj psihozi revolucije i rata, sve do samouništenja, u surovoj materijalizaciji života, u gotovo isključivo tehnokratskoj i potrošačkoj strukturi savremene civilizacije, u očito degeneriranim formama književnosti i umjetnosti. Sve elementi, koji puno više vape za liječnikom, nego za glorifikatorom.

ELEMENTI SEKULARIZACIJE U CRKVI

Ima, eto, u zapadnom svijetu i u njegovoj kulturi mnogo toga, što nikada nije bilo kršćansko. A kršćanstvo i Crkva ipak s njom i u njoj žive. I, posve shvatljivo, pod recipročnim su utjecajem s njom. Jak je bio, osobito u nekim, ranijim, periodama, utjecaj Crkve na zapadnu kulturu, ali se je i ta kultura neprestano i uporno nametala kršćanstvu i prodirala u nj: na sto načina, kroz sto pora. I po svojim negativnim elementima. U znanosti, u literaturi, u umjetnosti, u socijalno-političkim idejama, u komunikacionim sredstvima, u društvenim formama. I, dakako, razvodnjivala je na taj način kršćanstvo. Slabila ga iznutra. Profanirala ga i sekularizirala. Unosila u nj i nekršćanske elemente i ideje. Pokušavala da od njega iz-

nudi i načelne kompromise. Htjela da ga po svom ukusu preoblikuje i revidira. Potiskivala u njemu u pozadinu ono nadnaravno, a sugerirala mu ideale i rješenja, u koja je ona vjerovala: naturalistička, pozitivistička, materijalistička. Ugrožavala je, riječ u jednu, njegovu evanđeosku autentičnost, njegov duhovni integritet, njegov objavno-božanski karakter.

POTREBA REZERVE

Bilo bi, po našemu mišljenju, naivno ignorirati tu fundamentalnu činjenicu. Nije, sa kršćanskog stanovišta, sve dobro, što se stvara na zapadu i što nosi etiketu Zapada. Nije ni u Crkvi sve zdravo, što se u nju unosi iz idejnog svijeta te zapadne kulture. Valja svim takvim elementima i pojavama pristupati s rezervom. S to većom rezervom, što su više »nove«: što više odudaraju od tradicije. Valja ih, prije, analizirati i klasificirati sa, — za nas jedino mjerodavnog, — stanovišta evanđeoske, Kristove, istine i nauke. Samo ono, što je u njima u tom svijetlu pozitivno, smijemo, — i moramo, — prihvatiti. Ono, što je u njima negativno, — i u biti nekršćansko, — bilo to po formama ili po inspiraciji, treba otkloniti; treba pobijati. Od toga se valja duhovno izolirati.

A uvijek kod toga moramo polaziti od pretpostavke, da nije svijet, — ni njegova kultura, — onaj, koji treba da uči Crkvu, nego da je Crkva, — sa božanskim darom, karizmom, objavljene istine u sebi, — ona, koja treba da uči, odgaja i popravlja svijet. Vas svijet: i onaj zapadni.

GLAVNI KRITERIJ

Kriterij i norma nije za nas zapadnost: kriterij je za nas objava, Evanđelje, kršćanstvo. I u problemima od ovoga svijeta, — u koliko su oni principijelni i u koliko tangiraju moral; — a pogotovu u specifično religioznim i crkvenim problemima.

Mislimo, da taj princip, da taj kriterij, valja primijeniti i pri pokušajima konkretne orijentacije Crkve u našim krajevima i u savremenim prilikama.

Ne moramo i ne smijemo slijepo kopirati ni tuđih ideja ni tuđega iskustva i prakse, pa ni kad se to, samovlasno, pokriva etiketom »zapadnog kršćanstva« i »zapadnog katolicizma«. Jači ćemo biti i kao katolici i kao nosioci jedne specifične nacionalne »kršćanske kulture«, ako i prema »Zapadu« budemo nastupali kritički i oprezno, pa eformirali svoj sud i zauzeli svoje stavove samostalno i prema objektivnim i, jedino, ispravnim kriterijima objave. Bez apriorizama.

A ne ćemo tim biti nepravedni ni nelojalni prema Zapadu. Te pogibli kod nas, hrvatskih i slovenskih katolika, uopće nema. Mi smo, po čitavoj svojoj tisućljetnoj tradiciji, unaprijed disponirani, da se solidariziramo, pa i identificiramo, sa Zapadom i sa Evropom. Činili smo to, mnogo puta dosada, i nekritično, i na svoju štetu. I plaćali za to račun. Danas ne treba da ponavljamo tih pogrešaka. Nešto smo ipak i mi naučili iz povijesti. I ovdje je na mjestu Apostolov savjet: »Omnia probate: quod bonum est, tenete« (1. Sol 5, 21.). Podići ćemo tim svoj auktoritet i u očima zapadnoga svijeta, — kako je toga svijestan kardinal Wyszynski za svoju Poljsku i kako to ponosno ističe svakom prilikom: i na biskupskom sinodu u Rimu; — nastupat ćemo kao samostalni, originalni, mislioci i stvaraoci, a ne kao kimavci, epigoni, sateliti, prepisivači, a naš će prinos općoj stvari Crkve, kršćanstva, pa i Zapada, biti nesravnjivo vrjedniji, korisniji i konstruktivniji: i ako, to se zna, bez megalomanske ambicije, da se uvrstimo među velike i vodeće; to nam kao malom narodu nikada ne će biti moguće, kaošto nam nije bilo moguće ni u prošlosti. Nastupat ćemo kao, makar i skromni, branitelji svega onoga zdravoga u tradicijama katoličke prošlosti i kao nositelji balansa i ekvilibrija između staroga i novoga. Znat će se za nas: gledat će se u nas kao u ljude, koji imaju šta da kažu, — kažu i pokažu, — i velikim kršćanskim nacijama. Kao u ljude, koji rado od drugih primaju sve, što im se čini dobro, ali koji i opominju, gdje treba, i na taj način osiguravaju najbolja i najkršćanskija rješenja. Ili ih, barem, pripravljaju: stavljaju ih na dnevni red, proučavaju ih.

TREBA POLAZITI OD EVANĐELJA. TREBA GLEDATI U RIM

A najbolje ćemo, u praksi, riješiti tu svoju zadaću vraćajući se s jedne strane na prve izvore kršćanstva, — na nauku Evanđelja i apostola, u autentičnoj i kontinuiranoj interpretaciji Crkve, — a s druge usaglašujući, ponizno i lojalno, svoje stavove i shvaćanja sa auktoritativnim i nepogrješivim učenjem Crkve, oličenim u Papi i u zboru biskupa oko njega.

Budimo posve praktični! Kad treba da biramo, — pa i od onoga, što nam dolazi sa Zapada i što se u njemu događa, — birat ćemo i preuzimat ćemo samo ono, što prihvaća, odobrava, hvali, Rim, Sveta Stolica. Ona će nam u svemu tome biti konkretni arbitar: nešto kao »norma proxima«. A Zapad, ako hoće da nam imponira i da nas povede, mora najprije sebi pribaviti verifikaciju i legitimaciju Rima. On najprije mora, pred Rimom, dokazati svoje pravovjerje i svoju, evanđeosku i kršćansku, autentičnost. Samo, dokle je kršćanski i evanđeoski, on nama može biti velik.

JEDINA MOGUĆA BAZA OKUPLJANJA. IDENTIČNI BITNI IDEALI

Smijemo li ovo aplicirati i na naš problem »zapadnjaštva«? I na naše domaće izbore? I na naše »kućne« simpatije, antipatije, polaritete?

Mjesto da se parbimo i sporimo, tko ima pravo, čije su ideje zdravije i shvaćanja konstruktivnija, šta je dobro, a šta zlo u novostima i inicijativama sa Zapada, koje se reklamiraju kao »koncilske«, prihvatimo mi jednostavno, svi i kompaktno, ono, što u ime Koncila preporučuju i traže Crkva i Papa! I to sasvim otvoreno i sasvim jasno: bez ikakvih ekvivokacija.

A tih stvari ima, čini nam se, mnogo. I fundamentalne su. I u današnjim vremenima, i u današnjoj situaciji. Produbljivanje molitvenoga i duhovnoga života, napose u vezi sa Euharistijom i s liturgijom. Kult kršćanske askeze, Bogu posvećenog djevičanstva, svećeničkog celibata. Intenziviranje apostolata i duhovne pastve u svim smjerovima i formama. Što dosljedniji odgoj omladine i vjernika za cjelovito i primijenjeno kršćanstvo. Preporod kršćanske obitelji i vraćanje seksualnog i bračnog života u okvire evanđeoskih koncepcija, nasuprot modernom, materijalističkom, divljanju i anarhiji. Afirmacija životnog idealizma i potiskivanje izrazito nekršćanskog mentaliteta u komercijaliziranom, potrošačko-uživačkom društvu oko nas. Misijska aktivnost svećenika i vjernika u službi evangelizacije nekršćanskih zemalja i naroda. Posvećenje i nutarnja obnova u redovničkim, samostanskim, zajednicama, u duhu siromaštva, samozataje i discipline. Propaganda svećeničkih i duhovnih zvanja. Borba za rekristijanizaciju paganiziranog javnog života: baš na Zapadu prije svega. Forsiranje eshatološkog smisla

eksistencije i života i Božjega suvereniteta nad svijetom i nad društvom. Insistiranje na socijalnoj pravdi u svim njezinim vidovima: u principima i praksi. Karitativno djelovanje. Mirotvornost i plemenita tolerancija među svim ljudima dobre volje. Sve su to stvari, koje izrazito spadaju na djelokrug Crkve i među njezine prve zadatke: to je praktični »raison d'être« kršćanstva. A sve su to i stvari, za sve katolike, iznad i izvan diskusije. Oko toga se možemo lako svi okupiti. Na to se možemo i moramo, svi i složno, koncentrirati. Svaka ozbiljna inicijativa u tom okviru, na tim područjima, bit će jednako pozdravljena i podržana od svih katolika dobre volje: bili oni etiketirani ovako ili onako; bili oni više za novosti ili više insistirali na tradiciji. Osjećaj će nas vjere i crkvenosti, ljubav prema našim zajedničkim kršćanskim idealima, svijest obveze i dužnosti prema Crkvi i dušama, siliti na suradnju; neprijeporni će nas auktoritet Rima držati na okupu. Nitko se ne će moći izvlačiti od programa, koji bude nosio takav karakter: nitko ne će imati duše, da takovu radu oponira, da se od njega apstinira, da ga bojkotira. Pa ni kad se, eventualno, bude radilo o novim, organizacijskim i pastoralnim, metodama, formama, uzusima. Pa ni kad se bude radilo o katoličkoj knjizi, pa i onoj uvoznoj, prijevodnoj.

A za ono drugo, što se na zapadu reklamira, propagira, prakticira, a što je i među samim zapadnim katolicima prijeporno i kontroverzno, treba da nam se, u najmanju ruku, ostavi sloboda opredjeljenja i kritike: barem dotle, dok Crkva, eventualno, i te »novosti« ne akceptira i ne legalizira. Nema ih uopće smisla puno forsirati, a pogotovu nam ih nitko ne smije nametati kao neku kolektivnu obvezu i kao znak, pod kojim i uz koji valja da se svi okupimo i ujedinimo. Ni s pretenzijama, da to imperativno traži »novi koncilski duh«.

POJAM »KONCILSKOGA«

Danas se uopće pojam »koncilskoga« mnogo zlorabi. I izvrću ga neki. Nije »koncilsko« sve ono, što netko, samovoljno, na svoju ruku i po svom ukusu, proglasi za koncilsko. Nije koncilsko ni sve, što se je na Koncilu govorilo, iznosilo, spominjalo, predlagalo, željelo, forsiralo, branilo: s raznih strana; saborskih ili izvansaborskih (u teološkim kampanjama, kroz novinstvo i štampu). Nije bilo nijednoga, ni općega, crkvenoga

sabora, na kojemu pojedinci, pa i od saborskih otaca, nijesu iznosili i ideja, koje Crkva nikada nije prihvatila, nego ih je, često puta, i osuđivala. Koncilsko je samo ono, što je Sabor, na koncu svih rasprava, prihvatio i auktoritativno formulirao i kodificirao, u svojim zakonito donesenim, definitivnim, dokumentima, a Papa potvrdio. I što je u ime Koncila, — opet na zakonit način, — promulgirano. Nijesu pojedini saborski oci, — a pogotovu nijesu teolozi i »periti«, — nosioci saborskog auktoriteta, nijesu ni pojedine saborske skupine: to je samo Sabor kao takav, u svojim, zakonitim, kolegijalnim, zaključcima. Tko stoga hoće da nas u ime Koncila na nešto duži, mora to i dokumentirati koncilskim citatima: i to lojalno, bez trganja pojedinih pasusa iz konteksta.

JASNO FORMULIRANA STANOVIŠTA

Dvije stvari mi, eto, konkretno očekujemo od propagatora takvih kontroverznih apela na našu crkvenu i katoličku javnost i svijest. Treba da nam svima, jasno, — bez svake ezopovštine, — kažu, što bismo to mi morali učiniti, da budemo pravi »koncilski« katolici i pravi, idealni, zapadnjaci: što sve pod tim katoličkim »zapadnjaštvom« razumijevaju. I, — treba da nam sve takve zahtjeve, — ako im se daje epitet »koncilstva«, — tekstualno motiviraju: iz saborskih dokumenata, konstitucija, dekreta, deklaracija, odluka. Ili iz auktoritativnih izjava Papinih. Šta o tom pišu, — pišu ili izjavljuju, — teolozi, profesori, publicisti, novinari, pa i biskupi — pojedinci, — svejedno, da li na Zapadu ili kod nas, — nije, po sebi, ni za koga od nas mjerodavno. Ni što pišu časopisi, pa i teološki, pa i »katolički«. Ni što pišu knjige. Sve su to privatna mišljenja: sve je to još uvijek »sub iudice«. I, svatko, — i od svećenika; i od katoličkih vjernika, — ima pravo, da to ne primi i da to osporava. Pa i da to pobija, i da se protiv toga bori. Pa i da to smatra zastranjenjem, zabludom, ekstravagancijom, ekscentričnošću.

ŠTO MI NE MOŽEMO PRIHVATITI?

A, ako se već valja objašnjavati, i ako već od drugih zahtijevamo, da nam kažu, što od nas, konkretno, traže ili očekuju, — i u ime čega, — lojalno je, a valjda i potrebno, da

i mi, otvoreno, kažemo, što mi od tih, eventualnih, »zapadnjačkih« i »koncilskih« sugestija otklanjamo.

Kratki ćemo biti:

Ne priznajemo nikakva apriornog auktoriteta t. zv. »progresističkim« glasilima na Zapadu. Ne slažemo se, na primjer, s mnogo štošta, što izlazi u rimskom »Concilium«-u, u pariškim »Informations Catholiques Internationales«, u američkom (denverskom) »The National Register«-u. Smatramo mnoga stanovišta, mnoge tvrdnje, mnoge nastupe, u njima krivima, štetnima, sablažnjivima, necrkvenima, modernističkima, racionalističkima, naturalističkima.

Odlučno smo protiv popularizacije i reklamiranja »Holandskog katekizma« (a, dakako, i njegovih auktora i izdavača), doklegod se u njemu ne provedu korekture i dopune, koje je zatražila Sveta Stolica i bez kojih se on, po njezinoj odredbi, ne smije tiskati s privolom crkvenih faktora. Treba samo, u splitskoj »Crkvi u svijetu«, u 4. broju iz g. 1969., u članku (prijevodu s talijanskog) A. Žica: »Sporne točke Holandskog katekizma«, pročitati, što rimski časopis »Ecclesia«, doslovce, citira iz papinsko-kardinalske deklaracije o potrebnim ispravcima i dopunama u »Holandskom katekizmu«, i to komparirati sa tekstovima iz Katekizma, na koje se ta deklaracija odnosi (a koje »Ecclesia« također doslovce citira), pa da čovjek odmah vidi, s koliko lakoumne dvoznačnosti taj Katekizam operira s tradicionalnom naukom Crkve (opstojnost anđela, supstancijalnost duše, istočni grijeh, nadnaravno začeće i porođenje Isusovo, djevičanstvo Marijino, karakter otkupiteljske žrtve Kristove, euharistijska pretvorba, žrtveni karakter Mise, nezabludivost Crkve, sakramentalno svećeništvo, itd.) i kako upravo žonglira na rubu krivovjerja, pa kako on stoga, s takvim konfuznim, modernističkim, formulacijama, ne može biti zdrava ni sigurna duhovna hrana vjernicima, kojima je namijenjena. Ali i kako njegovi auktori, koji sve do danas odbijaju da usvoje zahtjeve rimske kardinalske komisije, nijesu ljudi živog crkvenog osjećaja, ni duboke i ponizne vjere. Ni oni, ni njihovi idejni teološki sumišljenici, branitelji, simpatizeri.

Jednako odlučno osuđujemo i komplimente, koji se, — na sve strane, po »progresističkim« časopisima, publikacijama, edicijama, — daju filozofsko-teološkim tezama Teilharda de Chardin-a. Ako su Chardin-ove teze, — Dietrich von Hildebrand na-

zvao ih je uprijeko »novom religijom«, — istinite, onda je Evanđelje legenda, a sva (soteriološka) teologija Crkve od sv. Pavla pa dalje obična fantazmagorija i primitivističko buncanje.

Otvoreno je krivovjerje i bogohula, — po našemu mišljenju, — »demitologizacija« Evanđelja: osporavanje realnosti i historičnosti Isusovih čudesa, proglašavanje legendom evanđeoske povijesti o djetinjstvu Isusovu. Sve je to čitava Crkva do danas i vjerovala i ispovijedala.

Isto je tako rehabilitacija hereziarha kao ljudi dobre volje i neshvaćenih nosilaca obnove crkvenoga života samo sablažljivo, ali i naivno, igranje sa kršćanskim pojmovima vjere i milosti. Nema tada više ni crkvenih dogmi ni, u konsekvencijama, jedne svete, katoličke i apostolske Crkve.

Svaku kritiku, i direktnu i indirektnu, Papina »Creda« i njegovih enciklika »Humanae vitae« i »Sacerdotalis coelibatus«, u katoličkoj štampi i u katoličkoj javnosti, smatramo mi atakom na najviši učeći auktoritet Crkve i aktom formalnoga neposluha Papi, a svako registriranje takvih izjava, — bez komentara i otklona, — u katoličkoj štampi nedopustivim postupkom: štetnim i po vjeru i po crkvenu disciplinu.

Energično otklanjamo i metođe »dijalogiziranja« sa višim, i najvišim, crkvenim vlastima od strane svećenika i vjernika, kako one sve više ulaze u modu u katoličkoj javnosti Zapada, a u posljednje vrijeme i kod nas. Očito ne odgovaraju ni tradicionalnoj kršćanskoj interpretaciji crkvenog auktoriteta, još od apostolskih vremena, ali ni najelementarnijem dobrom ukusu. Svećenici i vjernici mogu, sigurno, izricati svoje mišljenje o aktualnim problemima unutar Crkve i valja im omogućiti, da ga, — u pravo vrijeme, na pravom mjestu, na pravi način, — i prezentiraju crkvenoj hijerarhiji, ali to niti smije niti može biti na način anarhičan, revolucionaran, prepotentan, s visoka, »na ravnoj nozi« s hijerarhijom. Ne smije tu nikada biti »zahtjeva« i diktovanja, a pogotovu ne smije biti polemike, ironije, ultimatuma, sumnjičenja, vrijeđanja, javnog obračunavanja, dijeljenja lekcija i ukora. Auktoritet je crkvene vlasti nadnaravan, on dolazi od Boga: ne smiju se na nj primjenjivati principi političke demokracije, a najmanje one neposredne. Ni traga takvoj demokraciji nema ni u apostolskim poslanicama, ni u postupcima hijerarha prve Crkve. Ni kad se radi o karizmatičarima iz redova vjernika. Odnos je poglavara i vjernika u Crkvi

očinsko-sinovski, a nije ni onaj parlamentarni, ni onaj korteško-demagoški ili pučko-tribunski. Tko se za takve metode opredjeljuje, ruši uprijeko sam princip crkvenosti i religiozno-objavne discipline.

Uvijek nas i žalosti i izaziva svako iskazivanje simpatija u katoličkoj javnosti i štampi prema očito negativnim pojavama u kleru ili po redovničkim družbama, pa i katoličkim organizacijama, kaošto su pobune, štrajkovi, demonstracije, bojkoti, nasilja na svetom mjestu, ignoriranje crkvenog prava ili liturgijskih zakona, otkazivanje posluha biskupima, samovoljno organizovanje, revolucionarni, ljevičarski, ekstremizam. Ako se već takve stvari notiraju u katoličkoj štampi, valja ih uvijek požaliti i pokuditi, a nikada u njima gledati simptome obnove i napretka i registrirati ih s neskrivenim zadovoljstvom. A kad čovjek još doživi, da se i među aktivnim katolicima (i svećenicima) osnivaju formalne »grupe za pritisak« (»pressure-groups«) sa zadatkom, da direktnim nasiljem ucjenjuju službenu Crkvu i od nje iznuđuju »reforme«, i kad takve metode javno zagovara i »jedan od najvećih teologa današnjice« (londonski »The Tablet«, 26. VII. 1969.), onda je to ne samo rasap crkvene discipline, nego i .diranje u, inače toliko teoretski razvikanu, slobodu ličnosti i savjesti, pa dapače i, virtualno, prihvaćanje principa, da svrha opravdava sredstvo: principa, koji svakako nije kršćanski.

Uvijek smo bili i uvijek ćemo biti protiv tendencija, koje se na Zapadu sve češće osjećaju, da se organizacija Crkve pomakne više prema lokalnim i nacionalnim crkvama i njihovoj što većoj autonomiji od Rima, pa tako uvede religiozno-crkveni pluralizam, najprije u disciplini, a onda i u teologiji i formama paktičnog religioznog života. U koliko se tu puca i na dogmatički i moralni pluralizam, bilo bi to formalno kidanje jedinstva vjere i Crkve, ali i u blažim formama oslabilo bi, u najmanju ruku, homogenost Crkve i smanjilo providencijalni utjecaj primata na crkveni život i, malo pomalo, utiralo put stvaranju samostalnih »nacionalnih crkava«, kao u pravoslavlju. Snaga je katoličke Crkve sva u primatu i u njegovu, trajnom i neposrednom, utjecaju na njezin život po čitavu svijetu.

Sve sugestije, da se svećenički i samostanski život desakralizira: lajicizacijom nošnje, napuštanjem specifičnih asketskih obveza, vraćanjem, makar i djelomičnim, k svjetovnjačkom profesionalizmu, da i ne spominjemo teorija o lajičkom sveće-

ništvu, bez sv. Reda, pobijat ćemo mi na sve načine i svakom prilikom. Bio bi to načelan lom sa kršćanskom i evanđeoskom idejom staleške i sakramentalne posvećenosti Bogu.

Pobijat ćemo i svaki pokušaj, da se ozbiljno i odgovorno kršćansko shvaćanje seksusa, erotike, braka i odgoja mladeži za čistoću zamijeni onim danas modnim i da se prave aluzije na reviziju principa bračne nerazrješivosti, kao tobože crkveno-pravnog, a ne dogmatičkog, te da se koedukacija praktično uvede i u katoličku pedagogiju, organizacioni život, apostolat. Više vjerujemo tisućljetnim iskustvima Crkve nego teoretičarima psihoanalize, pa ni kad su u mantijama ili redovničkim uniformama. Mi smo za odgojne metode svetaca: za praksu sv. Ivana don Bosca i našega Merza. A kršćanstvo nije više vječna istina života, ako polazi za znanstvenim i kulturnim modama.

Borit ćemo se uvijek i protiv potiskivanja redovitog, čestog, ranog, ispovijedanja iz pastoralne prakse, pod bilo kakvom izlikom. Bio bi to, uvjereni smo, najkraći put u kronični nazadak religioznog i moralnog života i fatalna prijetnja i zapreka istinskom kršćanskom preporodu.

I sve vidljivije nastojanje u nekim katoličkim krugovima na Zapadu, da se u vjerskoj pouci i u religioznoj literaturi i štampi što manje govori o »svetim« i »pobožnim« stvarima, a što više o humanitarnim, socijalnim, političkim, očit je znak krize vjerskog i katoličkog života: simptom religijskog naturalizma. O Bogu i o duši ne smijemo nikada šutjeti. To mora uvijek ostati i prva tema i prva briga ispravno shvaćene pastoralne i apostolske akcije Crkve. Na to se mora oslanjati, na tome se mora orijentirati, od toga mora živjeti, sva druga katolička aktivnost: i ona socijalna i karitativna. Svećenička pogotovu. Katolički vjerski časopisi, koji o religiozno-moralnim temama šute, nijesu uopće vjerski časopisi, osim, valjda, po naslovu: to je profana literatura.

Napokon, i kad se pokoncilska Crkva i pokoncilsko kršćanstvo uzimlju, odnosno prikazuju, kao nešto posve novo u kršćanstvu i stavljaju u opreku sa pretkoncilskim shvaćanjem Crkve, nama je to i teološka besmislica i grubo pomanjkanje počitanja prema Crkvi i njezinim velikim ljudima sviju prijašnjih kršćanskih stoljeća. Nije Crkvi, kako kojiput govore neozbiljni »progresistički« ideolozi, istom II. vatikanski koncil otvorio oči i izveo je iz mraka na svijetlo, dao joj, ili povratio, njezino autentično obličje i mjesto. Nije Crkva istom po II. vatikanskom koncilu postala »Crkva Boga živoga, stup i tvrđa istine« (1. Tim 3, 15.), ona je to bila i jučer, i prekjučer, i svih dvadeset stoljeća svoga postojanja. Nikada ona nije mogla zabluditi. Ako su u njoj griješili i posrtali ljudi, nije Duh Sveti. Ako je ona napredovala i organski se, izvana, razvijala, sa oscilacijama, koje su neizbježne u svemu, u čemu sudjeluju ljudi, nije se nikada, objektivno, izmijenila njezina vjera i moral: a vazda je ona, — u onim svojim udima, u kojima je u punini djelovala milost otkupljenja, — bila i vođena istim duhom, kojim se i danas, iza Koncila, nadahnjuje i vodi: bila sveta, prosvijetljena i životvorna.

JEDINSTVO ILI POLARIZACIJA?

Eto, mi smo rekli svoje. Kratko. To su tek neke teze, za dalju obradu. Naveli smo ih samo, da ilustriramo situaciju s tim našim »koncilstvom« i »zapadnjaštvom«. Dokle to, jedno i drugo, ostaje u granicama svima nama zajedničkih ideala i priznaje za konkretnu normu papinske ideje i direktive, i bit ćemo jedno. Ne bude li toga, — pokuša li tko pod »koncilstvo«, »zapadnjaštvo«, »katoličko jedinstvo« u našemu katoličkom životu poturati i stvari, koje smo spomenuli; bude li tko preko katoličkih listova i edicija populariziraо samo »progresističke« ideje, »progresističke« teologe, »progresističke« knjige, mjesto objektivne informacije o svemu vrijednu i dobronamjernu na Zapadu, — »polarizacija« je i kod nas neminovna i neizbježiva: baš kao i u Francuskoj, i u Njemačkoj, i u Italiji, i u Americi, i drugdje. Moramo se s tim pomiriti. Tko za sebe traži punu slobodu, mora je priznavati i drugima. Što se, napose, tiče štampe, mi smo na tu neminovnost upozorili još u članku: »Naša nova katolička štampa«, u »Službi Božjoj« (g. 1967., br. 3., str. 204. i 205.). A to će vrijediti sve, dok eventualna intervencija Duha Svetoga i prosvijetljena, nadahnuta, mudrost Crkve auktoritativno ne riješi problema, oko kojih se ljudi u Crkvi danas spore. Ili, dok vrijeme i događaji ne pokažu, »ad hominem«, tko je imao pravo i koliko je imao pravo. »Plodovi« će na koncu odlučiti. Kao uvijek.

A molit ćemo se, da to bude što prije. »Cogitationes enim mortalium timidae, et incertae providentiae nostrae. — Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et mi-

seris spiritum sanctum tuum de altissimis, et sic correctae sint semitae eorum qui sunt in terris, et quae tibi placent, didicerint homines?« (Mudr. 9, 14. 17. 18.).

* * *

Možda ni ne treba, da izrijekom kažemo, da ovaj članak nijesmo napisali ni po čijoj narudžbi ili delegaciji; ni u ime koje bilo skupine u našemu crkvenom životu. Osobno je mišljenje potpisanoga. Držimo ipak, da ga, u bitnosti, dijele mnogi među našim svećenicima i našim, praktičnim, vjernicima. Ne dirajući, razumije se, kao ni mi, ni u čiju subjektivnu dobru volju. Ne arogirajući sebi prava da ikoga udaraju cenzurama. Podlažući se u svemu zakonitim direktivama onih kompetentnih u Crkvi!

»EKUMENIZAM«
I NJEGOVO NALIČJE

»Vjesnik«, g. 1970., br. 4., str. 76.-78.

U Francuskoj, a onda, u prijevodu, i u Americi izašla je pred dvije, tri godine knjiga pod naslovom: »Ekumenizam ili nova reformacija«. Njezin auktor, Thomas Molnar, ustaje u njoj protiv »progresističkih«, modernističkih, strujanja, što se sve jače osjećaju i sve glasnije javljaju u crkvenom i katoličkom životu, osobito ovo iza smrti Pija XII. i iza II. vatikanskog koncila. A to, misli on, — aludira na to i samim naslovom knjige, — prvotno pod plaštem i pretekstom »ekumenizma«: pokreta za što skorije ujedinjenje svih kršćanskih crkava u jednu, jedinstvenu i složnu, Kristovu Crkvu.

Još poodavna ponikao je taj, »ekumenistički«, pokret u katoličkoj Crkvi: najprije pod imenom t. zv. »unijskog gibanja«. Papa su mu Ivan XXIII. i II. vatikanski sabor dali samo novo ime: želeći još više istaknuti njegovu, evanđeosku i kršćansku, univerzalnost i zaštititi ga od prigovora, da hoće da prozelitskim i propagandnim sredstvima »pounijati« sve druge kršćanske konfesije: da ih, — i po vanjskim formama, — integrira i apsorbira u sistem zapadnog, »latinskog«, kršćanstva. Kako bi se ogradio od tih sumnji i insinuacija, taj novi, saborski, »ekumenizam« izabrao je i označio kao put do ujedinjenja, — mjesto negdašnjih polemika, — slobodno iznošenje stavova, metodu studiranja i istraživanja u težnji za objektivnom istinom, spremnost, da svaka strana, pa i katolička, lojalno prizna i vlastite krivnje iz prošlosti, međusobno poštivanje i kooperaciju u stvarima, koje su svima zajedničke, komuniciranje pozitivnih tečevina i iskustava, relativnost vanjskih, nebitnih, disciplinarnih i organizacijskih formi, te, osobito, molitvu, — i zajedničku, — i plemenito natjecanje u što dubljem i iskrenijem primjenjivanju i proživljavanju Evanđelja.

Ideja je bila, osobito na katoličkoj strani, dočekana i prihvaćena s entuzijazmom. »Ekumenizam« je postao nešto kao »parola dana«. Mnogi su se od njega nadali i spektakularnim, i brzim, uspjesima: računali sa punom realizacijom kršćanskog jedinstva već u najbližoj budućnosti. I sve su činili, da obore i zadnje ograde između tradicionalnih kršćanskih konfesija: išli do kraja u toleranciji i koncesijama; gledali da u katoličkoj praksi što više smanje, minimaliziraju, sve ono, što nas je dijelilo od drugih kršćanskih konfesija. A mnogi su bili u tim svojim »ekumenističkim« nadama i optimizmu i naivni: zaboravljali na stoljeća, što su nas dijelila, na osjetljivosti, resentimente, predrasude masa, na duboke doktrinalne i konstitucionalne razlike u shvaćanjima: napose u koliko se radi o protestantima. Međutim brzo se pokazalo, da je ujedinjenje u stvari još vrlo daleko, — više ideal nego činjenica, — i da će trebati još puno vremena i puno strpljivih nastojanja, dok se ono, uz pomoć Providnosti, faktično realizira.

To je današnje lice »ekumenizma«. Samo, ima on i svoje naličje. Neki smatraju taj, nerealni, »ekumenizam« glavnim krivcem savremenoj pometnji unutar katoličke Crkve. Mnoge nezdrave pojave u njoj, pa i preveliki dogmatski, moralni i disciplinarni liberalizam, što, osobito na zapadu, hvata maha, samo su, misle oni, učinak, posljedica, plod, toga neodmjerenog ekumenističkog oduševljenja. Odlazimo predaleko. Sve u vjeri gledamo protumačiti što šire: kako bi se moglo učiniti prihvatljivim onima s druge strane. Smišljamo nove teorije, koje će biti bliže njihovima. Tražimo posredovne, kompromisne, formule.

Mi nijesmo toga mišljenja, kolikogod ono u prvi mah izgledalo uvjerljivo, kapciozno. Modernističke zablude u Crkvi imaju, po našemu mišljenju, puno dublje korijenje. Ekumenizam nije modernizmu ni polazna točka ni centar interesa. On je modernizmu samo jedna od parola ili, ako hoćete, konstitutivnih komponenata: nije ni bitna ni glavna. Često je samo paravan. Modernisti ga preuzimaju u svoj sistem, ali samo u koliko odgovara njihovim temeljnim koncepcijama. Ili ga upotrebljavaju samo kao dobrodošlo sredstvo propagande. Pa i kao kamuflažu, koji put.

Vidi se to najbolje iz, svakako, paradoksalne, okolnosti, što oni taj svoj »ekumenizam« sve više usmjeruju prema protestantizmu, a sve manje prema pravoslavlju, i ako je pravoslavlje

nama katolicima neprispodobivo bliže od protestantizma, pa se je nekada, a zapravo i na II. vatikanskom saboru, u ekumenističkim i unijskim nastojanjima, u prvom redu, na nj računalo. Inače bi se, baš da ne odbiju pravoslavlja, — koje je uvijek nastupalo konzervativno i tradicionalno i najviše insistiralo na kontinuitetu u vjeri i na povezivanju sa kršćanskom starinom; s onim, što se je, po glasovitoj formuli Vinka Lerinskoga, svagdje (»ubique«), uvijek (»semper«) i od sviju (»ab omnibus«) vjerovalo, — morali čuvati svega, što je »novo« i što odudara od starih, posvećenih, formi. Ako išta može pravoslavce predobiti, to je kontinuitet sa kršćanskom, — starokršćanskom, — prošlošću, kult duhovnosti, »hristoljubivost«. A ako ih išta može odbiti, to je forsiranje »novosti« u vjeri i u crkvenom životu. Međutim mi vidimo, da modernistički »ekumenisti« nemaju s te strane nikakvih skrupula. Asketizam je u njih u apsolutnoj nemilosti. Za staru, »monašku«, samostansku, duhovnost oni imaju samo sažalan, ironičan, smiješak. I za post, i za mistiku, i za sve oblike kontemplativnog života. Za individualnu molitvu i za intimni razgovor s Kristom napose. Njima je sve »akcija«. Oni gledaju zadaću i ideal kršćanstva u radu za svijet i za čovjeka. U »kršćanskom« preporodu svijeta, ali sa izrazito humanističkom i socijalnom notom. Schillebeeckx na pr., u svojoj knjizi: »Bog i čovjek«, zastupa tezu, da se »spasenje postizava u sekularnom kontekstu života u svijetu, a ne u »nesvjetskoj vjeri«; »čovjek je zadnji subjekt (svega); on je osobno i jedini odgovoran za ono, što čini ili ne čini«; današnja protucrkvenost (»churchlessnes«) »može lako postati — preliminarna faza za pročišćenu i obnovljenu Crkvu budućnosti« (»The National Register«, 16. XI. 1969.). A i naši su mladi sa Rijeke nekako na istoj poziciji. I po njima: »Crkva se ne smije brinuti za svoju vlastitu budućnost, nego za budućnost zemlje, ovoga svijeta, jer nada ovoga svijet — Isus Krist — jest nada za ovu zemlju, za ljudsku povijest, za ovaj svijet« (»Susret mladih na Rijeci«; »Glas koncila«, 11. I. 1970.). U Kristu oni vide najprije idealnoga čovjeka, koji treba da svijet vrati k originalnoj ideji, koju o njemu ima Bog: k ideji pravde i ljubavi. Čovječanske prije svega. S kruhom za sve. S blagostanjem za sve. Sa slobodom za sve. Nadnaravno je modernistima u pozadini. I Križ. I vječnost. Sve je to vrlo blijedo u njihovim očima i u njihovim ustima. I samo božanstvo Kristovo. I sam njegov čudesni i djevičanski ulazak u svijet. Mnogima od njih on je samo sin Josipov: nije Sin Božji, osim

koliko smo i mi svi »sinovi Božji«. Nije on ni Otkupitelj čovječanstva u skripturističnom smislu. Ako mu već i priznaju neko »božanstvo« i »spasiteljstvo«, ono je zapravo vrlo mutno i panteistički obojeno, kao kod Chardina, komu je Krist zadnja točka, »Omega«, evolucije. Apsolutno je u modernizmu uopće prognano iz religije. Nema u njoj »dogmi«, ni nepromjenljivih i vječnih istina. Od pokoncilskog kršćanstva traže modernisti pojmovnu reviziju svih starih vjerovanja i dogmi: »rethinking« i »revaluating« svega tradicionalnog u kršćanstvu, kako to kojiput govore njihovi ideolozi u Americi. Na sva usta raspisali su se o »novom moralu«, — »the new morality«, — i propovijedaju ga u sav mah sa teoloških katedri. A Crkvu hoće da radikalno demokratizuju, — »Nema više onih gore i onih dolje!«, poručuju nam naši »mladi« sa Rijeke (»Susret mladih na Rijeci«: »Glas koncila«, 11. I. 1970.): — nema više hijerarhije i »klera« kao posebnog, povlaštenog, staleža; onaj, koji o svemu odlučuje, to je »Božji narod«. »Pastoralni koncili«, pod vodstvom teologa, svećeničkih i lajičkih, mjerodavni su sada i za vjersko učenje i za crkvenu disciplinu, ne više Papa i biskupi. U Holandiji su već i faktično uzeli vlast u ruke; drugdje se spremaju da je uzmu. Nije više božanska vlast »svetoga reda«, »polaganja ruku«, koja daje pravo na upravu u Crkvi; to je sada legitimacija i izbor puka. A ako Bog vodi duše, to nije više kroz neprevarljiva usta Crkve, — »Tko vas sluša, neme sluša!« (Luk 10, 16.); »Idite i učite sve narode!« (Mat 28, 19.); — to je sada kroz nutarnje »nadahnuće« Duha Svetoga, kroz diktat, osobne savjesti, koji uvijek može anulirati sve obveze i sve zakone, koji dolaze od ljudi, pa i crkvenih starješina, i koji, logično, mora biti mnogolik i različan. On može proglasiti nevaljalim i brak, koji Crkva smatra valjanim, — američki teolog i novinar Francis Murphy izrijekom pledira za to, da se i rastavljenim supruzima, koji žive s drugim, dopušta pristup k sakramentima (»The National Register«, 14. XII. 1969.); on može, u »čvrstoj dobroj vjeri« učiniti moralnim i ono, što Crkva smatra protunaravnim i nemoralnim; on može i svećenika odriješiti od svih obveza pred Crkvom: i od onih, što proizlaze iz zavjeta čistoće i iz zakona celibata.

Razumije se, da i »ekumenizam« sa takvih načelnih pretpostavki dobiva jedan smisao posve drukčiji od onoga, u kojemu smo ga do danas shvaćali mi katolici. Za njega ne treba istom stvarati preduvjete: on je već tu. Ne samo da za to ne treba propagande i misionarenja, nego je svako misionarenje zloraba i uzurpacija. Jednostavno se treba pomiriti s idejom, da su sve kršćanske, — pa i nekršćanske, — vjere jednako dobre i da su sve to zakoniti putevi, koji vode k Bogu. Treba stoga praktično ignorirati sve razlike među njima i neposredno uspostaviti punu interkomuniju. I u euharistijskim slavama; i za pričesnim stolom. Neka ih svatko od učesnika razumijeva i tumači, kako hoće, i neka o Euharistiti vjeruje, što hoće. Glavno je, da se svi ljubimo. To je jedino, što Bog i Krist traže. I u stvarima braka. Najidealniji brakovi i jesu oni mješoviti, interkonfesionalni. To su pravi »ekumenski brakovi«. Oni izdižu ljudsko pravo na ljubav iznad diobe, koju su među ljude unijele religije. Međukonfesionalna »komisija za kršćansko jedinstvo« u američkoj državi Massachusetts, u kojoj su zastupane i neke katoličke biskupije, među svojih deset uputa o »ekumenskim brakovima« govori o tim brakovima kao o »proročkom znamenju triumfa ljubavi Gospodinove nad diobom crkava« (»a prophetic sing of the triumph of the love of the Lord over the division of the churches«). Posve u stilu »ekumenske komisije« episkopalne (protestantske) dijeceze od Massachusetts-a, koja je upozorila pastore, da »ne smijemo (takvim »ekumenističkim parovima«) spočitavati, što su u ljubavi, dok su stvarno crkve krive za grijeh diobe« (»The National Register«, 1. II. 1970.).

»Ekumenizam« je, eto, u modernističkim ustima postao, već kako tko hoće, — u ovako subjektivističkom shvaćanju religije ni onako nema logike; tu su moguće sve kontradikcije, — »nova reformacija«, vjera bez dogmi, religija »mrtvoga Boga«.

Zapravo nije ni moguće u to unijeti sistem. Nije moguće ni o tom dati sustavna prikaza. Sve se to, izmiješano i konfuzno, susreće na stranicama modernističke i »progresističke« štampe. Knjiga bi se dokumentacije o tom mogla napisati. Svaki je pojedinačni citat u jednom članku, kakav je ovaj naš, više digresija nego dokumenat.

I u koliko tu još uopće ima pozitivnoga kršćanstva, taj mu je »ekumenizam« dao više protestantski nego katolički tip. Sve je u njemu bliže protestantizmu i idejama reformatora nego katolicizmu i nauci Tridentinskog sabora. Od protestanata se uopće ne traži nikakvo približavanje katolicizmu, ne traže nikakve koncesije Rimu, — nažalost, oni u većini nijesu na njih ni spremni; — koncesije čine samo katolici: oni prihvaćaju protestant-

ske teze. Papin se primat i hijerarhijska vlast i teoretski, a još više praktično, niječu. Lajičko »svećeništvo« stupa na mjesto sakramentalnog i staleškog. Crkvenoj se tradiciji odriče vrijednost i sve svodi samo na bibliju. Svatko je sam sebi tumač i vjere i riječi Božje u Svetom Pismu. Euharistija se sve više tumači kao večera vjernika i spomen na Gospodina, a sve manje kao žrtva i sakramenat; svećeništvo kao »služba riječi«, a ne kao sakramentalna funkcija. Potcjenjuje se ili i napušta štovanje Majke Božje i svetaca. Udara se na kultičku reprezentativnost i na svetu umjetnost. Redovništvo se i celibat napadaju, baš kaošto ih je napadao i Luther. Njemu su, — nema ništa značajnije od toga, — misa i celibat bili glavni stupovi papinstva: »Die zwo Säulen darauf das Papstum stehet« (Dr. Rudolf Graber, biskup iz Regenburga: »Directorium spirituale«, g. 1970., str. 4.).

Modernistički »ekumenizam« okrenuo se je, vidimo, sav prema protestantizmu i reformaciji. I riješio je problem okupljanja i ujedinjenja kršćanstva na najjednostavniji, — ali i, sa katoličkog stanovišta, najgori i najneprihvatljiviji, — način: totalnom kapitulacijom katolicizma; naknadnim, zakašnjelim, prihvaćanjem reformacije. I to manje one stare, Lutherove, a više one nove: racionalističke, »prosvjetiteljske« i, u stvari, bezvjerske. Od kršćanstva je ostalo samo ime. Pod njim se krije naturalizam i pobuna protiv svega, što je nadnaravno.

A neka nam se ne kaže, da pregonimo! Nedavno je preda mnom govorio jedan naš mladi svećenik: »Luther je u stvari samo za 450 godina anticipirao reformu II. vatikanskog sabora: ona bi bila već onda provedena, da nije bilo tridentinskog nerazumijevanja i reakcije«. A u Americi je nedavno izašla knjiga pauliste Harry-ja J. McSorley-a: »Luther. Je li imao pravo ili krivo?« (»Luther: Right or wrong?«), u kojoj je, po mišljenju recenzenta Edwarda Walsha, dokazano, da je Luther bio perfektan katolik, a katolici, koji su ga u doba Tridentinskog sabora pobijali, da su bili semipelagijanci, i da je bio, i u svojoj knjizi »De libero arbitrio«, »bliži istini« od »službene Crkve«, koja ga je osudila (»The National Register«, 16.XI. 1969., »A Tolerant Appraisal of Luther's Theology«).

Nije, mi opet kažemo, »ekumenizam« rodio pokoncilskog modernizma. Proces je obratan. Modernizam je stvorio svoj tip »ekumenizma« i učinio od njega još jedno oruđe u borbi za

praktičnu, najprije dekatolizaciju, a onda i dekristijanizaciju Evrope i zapadnog svijeta.

Samo, nama katolicima takova »ekumenizma« ne treba. Naš je ekumenizam Papin ekumenizam; ekumenizam Pavla VI. On ga je izrazio, kratko i pregnantno, kad se je ženevskim predstavnicima »Saveza crkava« prošloga ljeta predstavio smo sa tri riječi: »Naše je ime Petar!« Katolički ekumenizam vjeruje, — s Evanđeljem (Mat 5, 18.; 18, 17.; 24, 25.), sa apostolima (Gal 1, 8.; Ef 4, 5.; 2. Iv 10.), sa čitavom crkvenom starinom i sa svim crkvenim saborima, s Apostolskim i Nicejskim Vjerovanjem, — samo u j e d n u Crkvu: katoličku i apostolsku. Tu Crkvu treba da, iskreno i čitavim srcem, traže svi oni, kojima je na srcu sveto jedinstvo. S puno strpljivosti, širine i ljubavi. Ali i sa velikim strahopočitanjem prema istini: jednoj, vječnoj, božanskoj. S molitvom na ustima. Očiju uprtih u nebo. Mešetarenjem i relativizacijom evanđeoske nauke ne služi se ni ekumenizmu ni kršćanskoj ljubavi .

A nama katolicima ne može nitko zamjeriti, što vjerujemo, da smo sačuvali tu jedinu istinu Crkve. I što je, s puno pouzdanja, nudimo na ocjenu i proučavanje svima kršćanima dobre volje. Očišćenu od svega, s čim su je, tokom stoljeća, izmiješale ljudske bijede i strasti: i među nama, i oko nas. Negdje se ona mora nalaziti, ako stoji Isusovo obećanje Petru: »I vrata paklena ne će je nadvladati! I tebi ću dati ključeve Kraljevstva nebeskog, i štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima!« (Mat 16, 18. 19.).

NATRAG K DUHOVNOSTI!

(Uz mjesec svibanjskih pobožnosti)

»Vjesnik«, g. 1970., br. 5., str. 84.—86.

I odviše je evidentno, da težište vjere u kršćanstvu ne može biti u vanjskom životu, ni u organizacijskim formama, — »strukturama«, kako danas vole govoriti, — nego samo u onom unutarnjem: u doživljavanju Boga po vjeri i ljubavi. Nadnaravno, božansko, vječno, specificum je kršćanstva, kao, uostalom, svake pozitivne religije. Predanje Bogu, praizvoru bitka i normativu svakoga dobra, kult moralne savršenosti kao jedinoga puta do Boga, koji je svakome razumnome biću moguć, — opet, dakako, samo u intimnom prislanjanju na Boga, u stalnom kontaktiranju s njim, po pobožnosti i molitvi, po milosnom posvećenju, — polazna je točka i bitni sadržaj vjere. »A ovo je život vječni, da upoznaju tebe, jedinoga istinitoga Boga, i, koga si ti poslao, Isusa Krista!« (Iv 17, 3.). »Učite se od mene!« (Mat 11, 29.). »Ja sam Put i Istina i Život!« (Iv 14, 6.).

Od te pretpostavke, — očito evanđeoske, apostolske, crkvene, — mora polaziti i naš svećenički individualni samoodgoj i naše svećeničko djelovanje u duhovnoj pastvi: tim se princîpom i ono mora voditi i nadahnjivati. Ne može biti nikakve, stvarne, obnove religioznog i crkvenog života u kršćanstvu osim na tom temelju. To je glavno. Sve je ostalo samo ili nadgradnja i okvir ili konsekvencija. Apostolat, i po inicijativama i u realizaciji, živi prvotno od molitve i svetosti. Apostolat i sve njegove, vanjske, forme. Odrezana od molitve i svetosti pastoralna organizacija ostala bi obični mehanizam bez duše: bez pokretne ideje, bez svrhe, bez norme.

Moramo toga, svi mi svećenici, biti dobro svijesni. Osobito danas, kad mnogi hoće da težište kršćanstva prenesu na »akciju«: na reformu okoline i društva, mjesto na reformu duša u Bogu. U koliko smo, možda, na to zaboravili, pa se i mi izgubili u »radu«, u »stvaranju«, u vanjskom usavršivanju društva, moramo natrag: moramo mijenjati metode. Opet valja dopitati primat božanskome, nadnaravnome, moralnome, posvetnome. I vrijeme i pažnju valja opet usmjeriti najviše u tom pravcu. Na taj teren valja prenijeti, premjestiti, koncentrirati, glavne napore, glavna nastojanja. Ne smijemo dopustiti, da nas u toj stvari desorijentiraju nikakve modne ideje, nikakvi loši primjeri drugih.

A ima danas, po katoličkom svijetu, puno toga, što nas desorijentira. U modi je »teologija oslobođenja«: mnogi hoće, da socijalnu akciju, pa i onu direktno političku, pa i onu revolucionarnu, stave na prvo mjesto: pred otkupljenje duša, pred posvećenje, pred službu Bogu. U modi je »demokratizacija« crkvenoga života. Za nju se agitira kao za prvu potrebu Crkve, kao za prvu dužnost: i službenicima oltara i vjernicima-svjetovnjacima. U to se nemilice troše energije i talenti. U modi je »poslovnost«, rad na svjetskim područjima: i nas svećenike hoće da »ucivile« i da nas učine »profesionalcima« i »stručnjacima«, koji će sami sebi zarađivati kruh i podizati oko sebe svjetovno blagostanje i kulturu; donositi ljudima »slobodu«. Koristiti im, ali više u onome, što se vidi, nego u onome, što se ne vidi i što je predmet kršćanskog nadanja: »sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium« (Hebr 11, 1.). Odlaze svećenici iz crkve ne samo u učenjake, pisce, profesore, nego i u inžinire, ekonome, rudare, šofere, socijalno-političke korteše. Njihovi se interesi vežu više uz zemaljsko i vremenito, nego uz nebesko i vječno.

Treba otvoreno reći, da to nije dobro: da ne odgovara ni koncepcijama ni namjerama Crkve. Treba na to sustavno reagirati. Štogod nas više hoće da odvuku od svetišta i od onoga, što je vezano uz svetište, to se više moramo, i srcem i aktivnošću, vraćati u svetište; k svojim specifičnim svećeničkim poslovima i dužnostima. K onome, na što smo od Boga i od Crkve pozvani i u čemu nas nitko drugi ne može zamijeniti: »in iis, quae sunt ad Deum« (Hebr 5, 1.). »Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas, da idete, i da rod rodite, i da rod vaš ostane!« (Iv 15, 16.). K propovijedi Evanđelja, k dijeljenju sakramenata, k službi Euharistije, k radu na duhovnom podizanju i posvećivanju duša, k propagiranju molitvenog i asketskog života među vjernicima, k vraćanju svijeta idealima kršćanske pravde i čistoće, — čistoće i pojedinačne i bračne, — k odgoju iskrenih

ljubitelja Božjih i Kristovih, k stvaranju ljudi, kojima će misao na vječnost i na nebo biti prva i glavna preokupacija (Filip. 3, 20.; Kol 3, 1. 2.; 1. Tim 6, 11.).

Moramo, mi svećenici, moliti, i moramo svoje vjernike navoditi, da se mole. Davati im za to priliku. Učiti ih tome svetom umijeću. Učiniti im ga dragim. Svim onim prokušanim metodama, što ih je potvrdila i posvetila molitvena tradicija Crkve i praksa svetaca. Moramo ih na taj način, kroz molitvu, duhovno približiti svemu onome, što je po svome nadahnuću i po svojoj ideji u skladu sa kršćanskim pojmovima o Bogu i sa istinama, svetinjama, tajnama, vjere. Svemu onome, što čovjeka stavlja u djetinjski odnos s Bogom: odnos poniznosti, posluha, ljubavi. Svemu onome, što duše veže s Kristom, a Krista s dušama. Svemu, što je Kristu, dok je još živio na zemlji, bilo drago i što je on ljubio, što je on tražio, što je on preporučivao. Euharistiji (Luk 22, 15.), Muci i Križu Isusovu (Luk 12, 50.; Iv 12, 27.), Srcu Isusovu, blagom i poniznom (Mat 11, 29.). Molitvi za Crkvu, molitvi za Papu, molitvi za grješnike, molitvi za misije i za sveto jedinstvo, molitvi Gospi. Vrućoj molitvi, ustrajnoj molitvi (Luk 11, 5.—13.; 18, 1.—8.), molitvi srca: bez racionalističke suhoće i skepse (Mat 21, 21.; Mark 11, 23.; Jak 1, 6.), bez »*humanističke*« oholosti.

Moramo, mi svećenici, i čitati pobožnu literaturu: ne samo onu »učenu«, »teološku«, »apologetsku«, »sociološku«. *I vjernicima je moramo turati u ruke.* I omladini. Moramo ispravljati današnji krivi ukus, koji se i pred Bogom stidi svake sentimentalnosti i svakoga zanosa. Pa razgovarati, i kroz knjigu, s nebeskim Ocem, kako je Isus s njim razgovarao u Evanđelju: nježno i djetinjski. Govoriti s njim i o njemu jezikom ljudi u nj zaljubljenih. Po primjeru sv. Pavla. Po primjeru sv. Franje. Po primjeru sv. Alfonza Liguorija. Po primjeru sv. Terezije: jedne i druge; Velike i Male. Pomladiti moramo s te strane svoje knjižnice. I obnavljati ih. I asketskom klasikom. Nikada ona ne će biti nesavremena ni zastarjela, dok ljudi budu Boga l j u b i l i. I dobrim novijim djelima. Ima ih i iz 20. stoljeća; punovrjednih i nadahnutih. I originalnom literaturom: svejedno, da li u prozi ili u stihu. Ne smijemo joj zatvarati vrata naših časopisa i glasnika.

Moramo i, sustavno, njegovati i produbljivati nutarnji, duhovni, život. Svoj najprije. Stvarati od sebe i duhovne ljude, ne samo ljude od »pameti« i od »akcije«. Moramo, mi svećenici, biti pobožni. Iskreno pobožni. Pobožni, ali i umrtvljeni. Da se odmah na nama vidi, da smo ljudi od onoga svijeta: suzdržani prema svemu, što je materijalno, a otvoreni svemu, što je vječno (Kol 3, 1. 2.). S našega lica mora odsijevati plemenita ozbiljnost Bogu posvećena i Bogom prožeta života. Sa što manje ljudskih strasti i slaboća, a sa što više Kristovih poteza (Gal 2, 20.). »Drugi Krist« ne smije na nama ostati samo fraza. *A ne smije se taj Kristovski tip izgubiti ni između naših vjernika. Naše je, da pažljivo zalijevamo sjeme milosti svagdje, gdje ono nikne. U svakoj duši, za koju opazimo, da pokazuje znakove viših duhovnih ambicija, razumijevanja za nadnaravno; da se otvara milosti.* Svakoj takvoj duši treba pokloniti i vremena i pažnje. I približiti joj se: čim se je ona stala Bogu približavati. U ispovijedi, osobito. Ne smijemo se u duhovnom životu vjernika zadovoljavati osrednjošću i prosječnošću: elita nam mora biti ideal. Ne smeta ništa, što će možda biti brojem malena. To je zakon izabranja (Luk 12, 32.). »Pravedničke«, »djevičanske«, pa i »svetačke«, tipove moramo privoditi i »zaručivati Kristu« (2. Kor 11, 2.). »Župe svetaca« moraju postati naše župe, odgojilišta i rasadnici »svetaca« naši samostni, naša sjemeništa, naše duhovne kuće. Osobito one ženske. Bez kulta savršenosti i duhovnosti one bi nam se brzo izrodile i postale ognjišta revolucije i sablazni u Crkvi, kao već mnogogdje na zapadu.

Moramo i kolektivno, i javno, slaviti i ljubiti Boga. Davati mu svjedočanstvo. I pred svijetom. I u društvenom životu. Najprije, sigurno, na Euharistijskim sastancima i u bogoslužnim funkcijama vjerničke općine. Ali i od slobodne volje. *I u fakultativnim formama.* I javnim religioznim manifestacijama, i izvanliturgijskim crkvenim pobožnostima, i procesijama, i hodočašćima. *A glavna inicijativa za to mora, razumije se, dolaziti od nas svećenika.* Dođe li od vjernika, još bolje. Radosno ćemo je prihvatiti. Uvijek je to izraz, dokumenat, žive vjere; uvijek to u vjerski život unosi elemente osobnosti i neposrednosti; uvijek to znači spontanu inspiraciju i veledušnost: nešto, što se je izdiglo nad dužnost, nad službenost, nad obligatornost, nad formalnosti.

Moramo njegovati i kršćansku konvenciju. Njom obilježujemo i mali, svagdanji, život, svoj i svoje okoline, Križem: utiskujemo mu pečat, signaturu, religiozne aktivnosti, svijesti, primijenjenosti. *Sve lijepe kršćanske običaje oko sebe moramo*

čuvati. *I reprezentativnost kršćansku.* Bit će nam to najbolja obrana od lajicizacije i sekularizacije života; od socijalnog bezvjerstva. Svaki onaj križ i škropionica na zidu, svaka ona blagoslovljena svijeća u kući, svaka ona maslinova grančica od zadnje Cvjetnice zadjenuta za Propelo, svaki onaj molitvenik na stelaži ili na komodi, svaka ona krunica u rukama, svaka ona medaljica o vratu, svaka ona sveta sličica po našim knjigama i stolovima. U našoj, svećeničkoj, kući, i u kućama naših vjernika. Živo se kršćanstvo ne će toga nikada stidjeti. Tim se ono legitimira i ponosi.

Živo kršćanstvo. Kršćanstvo duše. Kršćanstvo vjere i ljubavi. Molitveno kršćanstvo. Samo je ono autentično. Samo ono može postati instrumenat milosti, posrednik otkupljenja. Samo kroza nj može doći obnova. I koncilska obnova. Samo ono može ponovo osvojiti svijet za Krista. Nikada se ono ne će izroditi u racionalizam ni u naturalizam. Nikada ono ne će podleći napasti, da se izmiri s duhom svijeta i da zaniječe Križ. Ne će ono rađati apostazijama i kampanjama protiv celibata u svećenstvu, a ne će nam prazniti ni sjemeništa i samostana, kako nam ih prazni ono modernističko, gdje je god uzelo maha.

Čini nam se, da bismo, mi svećenici, morali danas svijesno prijeći u pastoralnu ofenzivu baš u tom smislu i na to se prije svega koncentrirati. Da budemo pobožni, — djetinjski pobožni, — pred Bogom. I da odgajamo oko sebe naraštaj pobožnih. *Da ljubimo Krista, — duboko, iskreno, zanosno,— i da sve oko sebe potičemo i učimo, da ga ljube.* Moralo bi naše svećeništvo i naše kršćanstvo opet postati ekstatično svećeništvo i ekstatično kršćanstvo, kakvo je bilo kršćanstvo prve Crkve. Zasanjano i zaljubljeno u Boga i u Krista. Bez straha i bez skepse. Pa i ako ga tkogod zbog toga proglasi triumfalističkim.

Počnimo opet adorirati i dovodimo svijet na adoracije, kao onda, dok smo još izdavali i čitali »Iskrice ljubavi Svetootajstvenom Isusu«, što nam ih je preveo naš veliki ljubitelj Isusov, sveti biskup Lang! Napunimo opet naše crkve pjesmom Bogu! Pronosimo opet njima Propetoga, u poklonstvu zahvalnosti, ljubavi i kajanja, u Križnom Putu! Počnimo opet razmatrati i sami sebe, često, zvati pred Bogom na račun: duhovnim štivom, ispitom savjesti, češćim ispovijedanjem, duhovnim vježbama, dragovoljnom pokorom! Oživimo opet Prve petke i pobožnost k Presvetom Srcu Isusovu! Stanimo opet kititi cvijećem svete slike po našim crkvama, po našim raskršćima, po našim kućama! Povedimo opet čete onih, koji vjeruju i ne stide se Boga, na hodočašća, s križićem u zapučku ili o vratu, s krunicom u ruci! Jest: i s krunicom u ruci! Zar nije još Pijo XII. (15. IX. 1951.) rekao: »Mi se živo nadamo, da će po molitvi krunice zlo biti svladano u naše dane«?

I propagirajmo opet, sustavno, kult naše Drage Gospe, toga najvišeg simbola i ideala kršćanske duhovnosti, Bezgrješne i Djevičanske Majke našega Gospodina i naše Crkve! I njezine svibanjske i listopadske pobožnosti! Ne će Isusu u Euharistiji biti krivo, ako pred Euharistijski blagoslov zapjevamo i njegovoj Majci njezine litanije ili izmolimo njezinu krunicu. Obradovat će se on tomu, baš kaošto se je obradovao, i kad je ona žena iz puka vikala za njim: »Blago utrobi, koja te je nosila, i prsima, koja si sisao!« (Luk 11, 27.).

Samo je fatalan nesporazum s Crkvom, ako tko misli, da je ona svojom liturgijskom reformom udavila slobodnu kršćansku pobožnost i njezinu intimnost i poeziju. Samo je simptom teške duhovne anemije, ako gdjegdje već i po samostanima dokidaju svibanjske pobožnosti. Nije to napredak kršćanske misli. To je njezin nazadak. To je alarm na uzbunu.

Nikakve nas akcije, — ni one najbolje, — ne će spasiti, dok u njihove temelje ne ukopamo, kako je ono, nedavno, napisao jedan ugledan veteran naše katoličke akcije i naše teološko-pastoralne literature, biskupe kao Lang, svećenike kao Beluhan, katoličke lajike kao Merz. Vjera, ljubav, molitva, svetost života, ono je, čega Crkvi Božjoj i danas najviše treba!

Natrag k duhovnosti! »In hoc vinces!« Samo pod tom zastavom dobit će kršćanstvo bitku sa svijetom nevjere i materijalizma oko nas.

Marijo, Majko Crkve, moli za nas!

PRED PROBLEMOM »PASTORALNIH VIJEĆA«

(Jedno pismo. Jedan prijedlog. Jedno mišljenje)

»Vjesnik«, g. 1970., br. 7.—8., str. 139.—146.

PISMO PROF. DR-a ŠAGI-ja O ORGANIZACIJI LAJIČKOG APOSTOLATA KOD NAS

Nedavno je zagrebačka »Kršćanska sadašnjost«, u seriji »Svjedočenja« (br. 36./1970. — »Perspektive — 8«), tiskala, kao separat, pod naslovom: »Apostolat laika je rad a ne organizaciona struktura«, tekst Pisma, što ga je prof. o. Dr. Tomislav Šagi-Bunić, još 13. XI. 1967., upravio, u svoje ime, ali i ispred »grupe studenata i studentica, iz uredništva Duha zajedništva, iz pjevačke grupe sv. Petra u Zagrebu, nekih predstavnika iz vjeronaučne grupe p. Škvorca, i drugih, te nekoliko svećenika«, na šibenskoga biskupa Msgr-a Josipa Arnerića, a u vezi s Biskupovim upitom Dr-u Šagi-ju, »što bi se kod nas moglo učiniti u vezi s većim poživljenjem i razvijanjem apostolata laika, posebno na interdijecezanskom planu«.

Prilično je to dug elaborat: na 7 ciklostilom tiskanih stranica u formatu arka.

Uredništvo »Kršćanske sadašnjosti« popratilo ga je, od svoje strane, napomenom, da je »sadržaj toga pisma jednim svojim dijelom još danas prilično aktualan«, pa da će sigurno biti interesantan za čitatelje biltena.

I jest interesantan. Interesantan ne samo za čitatelje biltena, nego i za svu našu, širu, katoličku javnost. Već radi stvari, koju direktno tangira.

LAJIČKI APOSTOLAT KOD NAS

Još prije II. vatikanskog koncila mnogi su pomišljali, pa i predlagali, da bi trebalo nešto učiniti, kako bi se i kod nas, iza duge poratne pauze, opet oživio svjetovnjački apostolat, u kojoj bilo formi. Osjećala se za njim potreba. Bilo nam je, svima, i odviše jasno, da ozbiljan razvoj i razmah crkveno-vjerskog života u savremenim prilikama nije više moguć, ostane li sva inicijativa samo na i onako malobrojnom i pastoralno preopterećenom kleru. Sto radnih polja upravo je vapilo za sustavnom i intenzivnom apostolskom suradnjom vjernika-svjetovnjaka, a prema principima, koji su, u Crkvi, već decenijima bili općenito prihvaćeni. Prihvaćeni i sa najauktoritativnije i najslužbenije strane. A iza koncila i njegova Dekreta »o laičkom apostolatu«: »Apostolicam actuositatem« od 18. XI. 1965. postala je implementacija lajičkog apostolata u crkveni život i formalnom zakonskom obavezom za svu Crkvu. Najprije u principu, a onda i u posve konkretnoj formi: ovo zadnje, kad je Papa Pavao VI., apostolskim pismom (»Motu proprio«): »Ecclesiae Sanctae«, od 6. VIII. 1966., propisao okvirni statut za t. zv. biskupijska »pastoralna vijeća«, predviđena (skupa s onima župskima, međubiskupijskima, nacionalnima, internacionalnima, i sa posebnim rimskim Sekretarijatom za svjetovnjački apostolat) u točki 26. Dekreta, pa u točki 16. § 3. apostolskog pisma odredio, da u njima (pastoralnim vijećima) imaju udjela »klerici, redovnici i lajici, posebno izabrani od Biskupa« (»Vjesnik Đakovačke biskupije«, g. 1966., br. 9., str. 155.).

Neki su naši biskupi ta pastoralna vijeća već i uveli u svojim biskupijama. Drugi dosada još nijesu. Ali svakako će ih i oni morati, doskora, uvesti. A interdijecezanskog, nacionalnog, pastoralnog vijeća, doduše, još nemamo, ali svi osjećamo, da bi nam bilo potrebno. Problem je to, u koji će nam svima valjati, brzo, zagristi, ovako ili onako.

Očto je s tim problemom u vezi i ovo Pismo Dr-a Šagi-ja. I ova publikacija u »Svjedočenjima«. To Pismo sugerira biskupima i katoličkoj javnosti, kako bi se taj problem u praksi imamo rješavati. Ali tim samim poziva ono, indirektno, i druge, da kažu, što o tom misle.

Reći ćemo i mi, što o tom mislimo. Problem nas je lajičkog apostolata uvijek zanimao. I prije rata, i sada, poslije rata. S mnogima smo o njemu razgovarali. I pisali smo o njemu. Često: u raznim varijantama. I prije koncila: u đakovačkom »Vjesniku«. I uz koncil i poslije koncila: u »Vjesniku«, u »Službi Božjoj«, u »Veritas«-u, u Katoličkom kalendaru »Društva sv. Ćirila i Metoda«. I na ovo smo Pismo, čim smo ga pročitali, reagirali.

Evo, kako!

ŠTA JE, PO NAŠEMU MIŠLJENJU, DOBRO U TOM PISMU?

Neke su konstatacije Dr-a Šagi-ja u njemu posve na mjestu. *Svatko pametan, realan i crkven odmah će usvojiti njegovu tezu, da apostolat Crkve, pa i onaj lajički, mora biti potpuno nepolitičan i da se ne smije ni identificirati ni povezivati ni sa kakvim naconalističkim akcijama.* Moraju biti »isključene bilo kakve mogućnosti (pa i prividne) politizacije katolicizma u smislu predratnoga klerikalizma i katoličkog nacionalizma. Identificiranje hrvatstva i katolicizma je stvar prošlosti, i to se više danas ne smije pojaviti pod firmom apostolata laika«. Treba »budno paziti da (sa odlučnih mjesta) budu isključeni ljudi, koji su u tom slabi«.

To leži u biti apostolata, kako ga je Crkva uvijek shvaćala; to jedino odgovara nadnaravnom i nadsvjetskom karakteru crkvene i apostolske misije; to je i elementaran zahtjev, kategorički imperativ, konkretne situacije kod nas. Svako bi nas politiziranje u katoličkim redovima teško kompromitiralo. Ubilo bi nam moralni auktoritet, ali i praktično nam onemogućilo mirno i kontinuirano djelovanje. Tko od katolika hoće da politizira, neka to radi na civilnom području i na svoju osobnu odgovornost: bez izlaganja Crkve, bez. nelojalnog, sakrivanja za njezine institucije, bez profaniziranja njezinih svetinja. Apostolat te vrsti, pa i idealno shvaćen, — kao prožimanje politike i nacionalnog života principima pravde i rodoljublja, — može, što se Crkve tiče, biti samo individualan: on ne može imati nikakvih organizacijskih veza s njom. U Crkvi ima mjesta samo načelnom njegovanju rodoljublja kao moralne vrline i dužnosti; konkretnoj i praktičnoj politici nikada.

Samo nama se čini, da je, danas, ta pogibao od nas prilično daleko. Barem od one, starije, generacije katolika, koje se Dr. Šagi najviše pribojava, one iz »pretkoncilskog vremena«, koja je, — misli on: vidi se to jasno iz konteksta, — sklona da upotrebljava »izvanreligiozne razloge«, pa i da »pod firmom katolicizma« »prodaje maskirane političke ciljeve«. Na koncu, ta je generacija i pred rat, u većini, nastupala pod zastavom »Katoličke Akcije« i depolitizacije i bila protiv sistema katoličkih političkih stranaka. A ako tko od nas nije bio u toj stvari dosljedan, osobito u ratno doba, morala su ga spametovati i izliječiti žalosna i krvava iskustva, koja smo stekli: sva ona tragika, koja se je zbog toga oborila na naša leđa i na našu

Crkvu i narod. Ako je tko s te strane u pogibli, u pogibli su baš »mladi« i neiskusni. I drugdje po katoličkom svijetu mladost je ona, koja se oduševljuje za »ovosvjetsko« kršćanstvo, za »neposrednu akciju«, za revolucije: ona demonstrira, štrajkuje i ruši. Kojiput i s križem u ruci, i sa duhovnim odijelom na sebi. Kojiput i u znaku grube profanacije svetinja.

I teza Dr.a Šagi-ja, da u razvijanju katoličkog svjetovnjačkog apostolata treba polaziti od realnih činjenica, od »onoga, što je već učinjeno«, od »iskustava, koja su stečena«, od »onih koji su već nešto učinili«, *te da prije svega treba u nj uključiti i »angažirati« mlađe i aktivne, a ne »obnavljati stare stvari«, posve je na mjestu. Traži to sama logika života. »Na mlađima svijet ostaje«, pa i u crkvi.* Od njih su, i u Crkvi, najviše dolazile sve nove inicijative i pokreti. I kod nas. I bivši »katolički (domagojski) pokret«. I »orlovstvo«. I »križarstvo«. A mladi su uvijek i brojčano najjači. I najvitalniji su i najagilniji: već po svojoj dobi. I s najviše radnog elana u sebi. I mi smo, kad smo god o tom, s kim bilo, razgovarali, uvijek isticali, da u svakoj našoj akciji treba prvotno na suradnju pozivati mlade. Bilo bi i neozbiljno i nepravedno, kad bismo ih ignorirali, ili, kako se Dr. Šagi izražava, kad »bi se neka vodeća tijela stvorila bez ikakva njihova reprezentativnog učešća«. Tko je god prolazio ispred zagrebačkih crkava, — a i za druga naša veća mjesta to u jednakoj mjeri vrijedi, — pa vidio, kako se pred njima roje mladići i djevojke sa srednjih, ali sa visokih, škola, ili kako sa kora u crkvi pjevaju, morao je osjetiti, da su to apostolski kapitali, koje nam je sam Bog turio u ruke. I u pasivnom smislu, kao objekt apostolskog odgajanja i rada, i u aktivnom, kao sadašnje i buduće, potencijalne, nositelje pozicija i aduta Crkve: i u obiteljskom i u javnom životu.

I princip organizacijskog pluralizma u crkvenom životu, za koji se Dr. Šagi vrlo energično zalaže, — citirat ćemo to kasnije, — sam je po sebi razumljiv. Naravan je i pisihološki nuždan. Zahtijeva ga širina kršćanstva: princip kršćanske slobode. Borili smo se za njega, — za sistem slobodnih ruku i plemenite utakmice, — i prije rata. Odlučno smo se, i mi osobno, opirali svakom pokušaju nivelacije, centralizacije, monopola, u katoličkom javnom životu i radu. I u katoličkoj štampi. I poslije rata uvijek smo se u tom smislu izjašnjavali.

I insistiranje Dr-a Šagi-ja, da se u katoličkom lajičkom apostolatu ne smije ni prema kome nastupati s visoka i odozgor, diktatorski i autokratski, — »svako monopoliziranje vod-*apostolatu ne smije ni prema kome nastupati s visoka i odoz* stva i svako diktiranje odozgo značilo bi smrt za apostolat laika«, — *odgovara, sigurno, i duhu Evanđelja i intencijama Crkve. Dobropastirski mora biti postupak onih, koji u Crkvi vrše vlast; atmosfera crkvenog života mora biti obiteljska.* Vlast u Crkvi nije da diktuje, nego da vodi. Nije da guši, dobronamjerne, inicijative, nego da ih promiče, veže, koordinira, na opće dobro duša i Crkve. Svi služimo Kraljevstvu Božjemu: samo su nam funkcije različne. Klerikalizam samovolje i aristokratskih privilegija onima u talaru nikada nije bio evanđeoski. »Tko među vama hoće da bude prvi, neka bude svima sluga!« (Mark 10, 44.; Mat 20, 26. 27.; 23, 11.; Luk 9, 48.; 22, 26.). govorio je Krist. Treba i u radu za Crkvu svakoga čuti i svakoga respektirati. Treba djecu Crkve, a osobito onu aktivnu i apostolsku, tretirati očinski i bratski: kao punoljetnike, a ne kao maloljetnike. Ne »ut dominantes in cleris« (1. Petr 5, 3.), nego »tamquam si nutrix foveat filios suos« (1. Sol 2, 7.). I mi smo uvijek pisali protiv »klerikalizma«. I u svojoj knjizi: »Crkva, svećeništvo, svećenici«. Na mnogo mjesta. I »protiv klerikalnog kastinstva« smo u njoj pisali (I., str. 164.).

ŠTO U PISMU DR-a ŠAGI-ja, PO NAŠEMU MIŠLJENJU, NIJE DOBRO?

Ima ipak, u Pismu Dr-a Šagi-ja, i sugestija, koje se nama ne čine ni opravdane ni dobre. I to baš upogled mladih, ispred kojih on govori i za koje se zauzima. Prenaglašuje, čini nam se, i njihovu ulogu i njihova prava. Nije dovoljno objektivan prema starijoj generaciji katoličkih javnih radnika: previše potcjenjuje njezino mjesto i misiju u idealnom sistemu lajičkog apostolata. Ne daje ni hijerarhiji onoga mjesta, u pitanjima lajičkog **apostolata, koje ona u njemu mora imati:** i po crkvenom ustrojstvu, i po samoj ideji apostolata, i po pozitivnim odredbama koncilskog Dekreta o lajičkom apostolatu: tekstualno i po autentičnoj interpretaciji Svete Stolice.

PROBLEM »MLADIH« I »STARIH«. »PRETKONCILSKO« I »KONCILSKO«

S te strane ne zvone nimalo odmjereno, a pogotovu ne zvone precizno, pasusi u Pismu, kako je »očevidno, da

mladi ne bi prihvatili sheme koje bi im se s vrha nametnule, koncipirane od starijih generacija«, kako »*nove generacije neće trpjeti nikakve diktature, nikakvo kočenje inicijative, nikakvo zauzdavanje od strane* neke uske grupe«, *niti će se »dati upreći u neke diktatorske načine vođenja za ruku«*, kako je »*nastao i nastaje novi svijet s novim okolnostima i novim zahtjevima*«, pa bi »*svako monopoliziranje vodstva i svako diktiranje odozgo značilo smrt za apostolat laika*«, kako se ne smije šutjeti, — osim da smo »nevrijedni kršćanskog imena«, — o tome, »u kakve bi nas nevolje mogle uvaliti *ambicije nekih inače izvrsnih naših ljudi, ali koji kao da još nisu shvatili da je našem narodu dosta svih nekadašnjih diktatorskih metoda, dosta paternalizma i prosvjetiteljstva, da Crkva mora postati domovina slobode, atmosfera za rascvat slobodnih i jakih i otvorenih osoba.* ne *mjesto za uniformiranje duša i tjelesa,* kočenje inicijativa. *i vrelište vječnih sukobljavanja oko besmislenih personalnih pitanja*«. »*Mi se ne smijemo ni pokušati vratiti u pretkoncilsko vrijeme*«, *ni »na g. 1939.«* i moramo dobro paziti, »da se pod firmom katolicizma ne prodaju maskirani politički ciljevi«. »A ta je opasnost kod nas realna, ponajprije zato što *velik dio naših ljudi koji su nekoć bili aktivni, nažalost, uopće ne poznaje dobro temeljne linije koncilskog usmjerenja,* osjeća stanovito nepovjerenje prema tome usmjerenju, pokazuje preslabo zanimanje za Koncil«. »*Neki naši ljudi suviše vjeruju u moć juridičkih struktura, u snagu dekreta, u vrijednost toga da se nešto zabrani, onemogući, spriječi, osudi. To je protiv duha Koncila.* Tim putem se ne može ići naprijed«. »*Ne smiju se stvari tako postaviti da se rješavanja monopoliziraju, da se sve suviše centralizira, da se zakoči sloboda inicijative u ime nekog fiktivnog i sterilnog »reda i pokreta«*, koji bi kod nas željeli uvesti ljudi željni vladanja«. *Dr. Šagi »ne zna da li bi se ovaj čas već moglo govoriti o stvaranju dijecezanskih pastoralnih vijeća, a pogotovo o stvaranju interdijecezanskih vijeća,* ne zato što se ne bi imalo od čega početi, nego *zato što se uopće nije proučilo faktično stanje na terenu, pa bi svako uspostavljanje centralnih tijela značilo po svoj prilici neko nerealno stvaranje struktura odozgo,* od nekoliko ljudi za koje se ovaj čas nipošto ne može znati koliko bi oni bili danas reprezentativni, u novoj situaciji i u odnosu na nove generacije. *Prije svega ostaloga treba proučiti i evidentirati sve pothvate i sve osobe koje su danas aktivne* i koje znadu da se danas može nešto učiniti, *a po svoj*

prilici manje vjerovati onim osobama koje su suviše pesimističke i negativističke (možda s pravom u svom ličnom slučaju), jer bi inače stvari mogle krenuti krivim smjerom koji bi mogao biti sudbonosan za nas danas«.

Mi ne bismo rekli, da je ovakovo rezoniranje Dr-a Šagi-ja o situaciji kod nas ispravno, ni da odgovara činjenicama. A ne bismo rekli, ni da odgovara shvaćanjima Crkve, kako su ona, auktoritativno, izražena u Dekretu II. vatikanskog Sabora o lajičkom apostolatu.

Baš princip organizacijskog pluralizma i univerzalnosti lajičkog apostolata isključuju ovako jednostrane ocjene na račun »starih«, a u korist »mladih«. I ovako radikalno suprotstavljanje pretkoncilskoga i pokoncilskoga. Nije ni kod nas sve, što se je pred rat stvaralo i stvorilo u našemu katoličkom javnom životu, zlo i bezvrjedno: mnogim stvarima iz onoga vremena možemo se samo ponositi. Mnoštvo katoličke omladine, muške i ženske, — možda i do pedeset tisuća, — bilo je obuhvaćeno katoličkim omladinskim organizacijama; na stotinama župa i po svim skoro krajevima postojale su, kojiput i snažne, skupine svijesnih i bojovnih katolika, — i starijih, ali pogotovu mlađih; — imali smo i, relativno, jaku katoličku štampu, i opću i lokalnu; bili smo, očito, faktor u javnom životu, s kojim se je računalo: možda i više, negošto se danas s nama računa. *I bio je to katolicizam religiozno i plodan i dubok:* s izrazito nadnaravnim idealima, euharistijskim i apostolskim, s uvijek lojalnim držanjem prema Svetoj Stolici i prema Biskupima, sa vrlo radikalno formuliranim moralnim zahtjevima i ambicijama, daleko od »vječnih sukobljavanja oko besmislenih personalnih pitanja«. Grupirao se je puno više oko ideja, pokreta, koncepcija, nego oko osoba. Za jednoga Merza, pa i za mnoge druge, nitko ne može reći, da su sebe tražili. Možda danas ima među nama više lične animoznosti, inada i osjetljivosti nego onda. Ono s »kaležom« i »čašom« ne služi nam s te strane na čast. A ako smo, ovo iza rata, najvećim dijelom, ostali, unatoč tolikim poteškoćama, vjerni Crkvi, bila je to, po našemu mišljenju, među ostalim, i zasluga tih naših predratnih nastojanja i uspjeha: dočekali smo buru dobro spremljeni. *Nema stoga nikakva smisla odricati generaciji, koja je taj naš predratni katolicizam nosila, ni sposobnost ni pravo, da se i danas među nama javlja i afirmira. U ulozi, koju joj daju godine i iskustvo. Na područjima, koja joj odgovaraju. U funkciji zrelih i uravnoteženih članova kršćanske zajednice.* Može ona i danas puno doprinijeti skladnom i uspješnom nastupu našega cjelovitoga katolicizma, koji će uvijek, kao i ljudsko društvo oko njega, biti složen, iznijansiran, organizam, sa izmjeničnim, recipročnim, djelovanjem svih svojih konstitutivnih dijelova: svih staleža, svih životnih dobi, svih afiniteta; starih i mladih. Ekstremno se opredjeljivati u jednom smjeru, na jednu stranu, uvijek je štetno po cjelinu. *Svatko ima svoje jake i slabe strane: ima ih zrela dob; ima ih i mladost. Treba da se upotpunjuju:* treba da jedni od drugih uče, treba da jedni druge poštuju, a ne da se ignoriraju i glože. Ako mladež ima energiju i elan, stariji imaju dulji staž u kulturi duše i mnogo više životne mudrosti i iskustva. *Deficirati i jednostrano glorificirati mladost, kako to čine u modernom svijetu, proglašivati omladinu praktično nepogrješivom, jedan je od najkrupnijih simptoma plitkoće i površnosti našega vremena:* lom sa tisućljetnim iskustvom i tradicijom svih naroda. Nema za to baš nikakva nutarnjeg razloga. Nije ni ideal zdrave sociologije, ni ideal kršćanske solidarnosti i ljubavi dramatizirati »sukob generacija«. *A nije ni Crkva istom s Koncilom postala pametna i punoljetna.* Nije s Koncilom promijenila ni svoje ideologije ni programa. *Ona se ponosi tim, da je vječna Crkva »starog i novog« (Mat 13, 52.). Ona bira. I ona sintetizira. Ona je, i prije Koncila i iza Koncila, daleko od ekstremizma:* puno realnija i prosvjetljenija od tih naivnih deifikatora mladosti oko sebe.

Treba samo pročitati točku 12. u saborskom Dekretu o svjetovnjačkom apostolatu, — točku, koja »ex professo« govori o mjestu omladine u apostolatu, — *pa da se to odmah vidi.* S toplinom i ljubavlju govori tu Sabor o omladini. Ali odmah na to, bez sustezanja, nadovezuje svoje refleksije i o njezinim slabim stranama. Pa formalno insistira na međusobnom upotpunjavanju između generacija. *Izrijekom Sabor kaže, da mladići i »previše brzo« (»nimis celeriter«) polijeću za promjenama u socijalnom i ekonomskom životu. Njihov »zelus« valja da se najprije pročisti i iskuša: vrijedan je, donijet će obilne plodove, samo »ako se zadoji duhom Kristovim i nadahnjuje posluhom i ljubavlju prema pastirima Crkve«. Mladi treba da se ugledaju u primjer starijih i da primaju njihovu pomoć i njihove savjete: treba da odrasle susreću sa poštovanjem i povjerenjem.* »Odrasli neka mlade, najprije primjerom, a onda, kad je za to zgoda, i razboritim savjetom i snažnom pomoći potiču

na apostolat! A mladići neka iskazuju starijima štovanje i povjerenje, *te neka, i ako su od naravi skloni novostima, cijene kako se dostoji, dobre tradicije!«*

Mora prema tome, po volji Crkve, i u našemu katoličkom javnom životu biti i razumijevanja za katoličku prošlost, i mjesta za sve: stare i mlade. Nikoga ne treba ni potcjenjivati, ni proskribirati, ni susretati s nepovjerenjem. Svatko mora u njemu imati i svoje mjesto i svoju misiju. *Ni da hoće, mladi ne mogu preuzeti s v e funkcije lajičkog apostolata. Obiteljski apostolat traži nužno zrele ljude i žene: s bračnim i roditeljskim iskustvom. Karitativni i financijski isto tako.* Samo situirani ljudi mogu to raditi u većem stilu. *A ne ćemo valjda trvditi, ni da se pamet i intuicija gubi već sa 50 godina.* Ni literarni i organizacijski talenti. *Osiromašili bismo, i to teško, bazu apostolata, da ga ekskluzivno, pa i prvotno, učinimo monopolom mladih.* Izgubili bismo povjerenje masa. Otuđili od sebe definitivno formirane katoličke ličnosti: snažne, zrele, dobronamjerne. *Baš sa stanovišta apostolske ekonomičnosti i odgovornosti bio bi to otvoren apsurd, pravi »salto mortale«.*

HIJERARHIJA I LAJIČKI APOSTOLAT

Ali još je, po našemu mišljenju, nezgodnije, što se neke od refleksija Dr-a Šagi-ja u Pismu, zbog svoje nedorečenosti i, u najmanju ruku, nejasne formulacije, mogu shvatiti kao plediranje za emancipaciju lajika od crkvenog auktoriteta, kao opiranje efektivnoj ingerenciji Crkve i njezinu nadzoru u redovima katoličkih javnih radnika; kao dizanje uzbune protiv tutorstva »odozgor«, kao forsiranje neograničene slobode akcije i inicijative unutar Crkve.

Danas su, sigurno, takve ideje u modi. Iz svijeta, koji je u naše vrijeme pun revolta protiv svakoga auktoriteta, one se spontano i nesvijesno, infiltriraju i u Crkvu; i u mentalitet katoličkih svećenika i vjernika. Modernisti ih, »progresisti« ih i »kontestatori« nose, masovno, na svojoj zastavi. *Samo, Božje i evanđeoske nijesu, sigurno. Crkva je od početka, po volji i odredbi Kristovoj, hijerarhijska, auktoritativna, monarhijska, institucija. I božanska institucija. Njezini su temeljni zakoni objavljeni zakoni. Kroz nju ljude uči, vodi, spasava, Bog. Ne mogu se na nju primijeniti norme, koje vrijede za civilno društvo. Ne može u njoj biti demokracije, odglasavanja, vlade naroda, pa ni »Božjega naroda«.* »Božji narod« i jest po tom Božji, što sluša Boga, koji mu govori preko onih, kojima je Krist dao ovlaštenje, da ga zastupaju: preko apostola i njihovih zakonitih nasljednika; preko biskupa, s Papom na čelu i pod njegovim vodstvom. *Papa su i biskupi jedini mjerodavni i učitelji, i čuvari, i tumači, objave.* Njima je, jedinima, Krist rekao: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučavajte sve narode, — učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovjedio, i evo, ja sam s vama u sve dane, do svršetka svijeta!« (Mat 28, 18.—20.). Njih je, po riječi Apostolovoj, sam Duh Sveti postavio, da upravljaju Crkvom Božjom (Dj. Ap. 20, 28.).

Uprava je Crkve u Papinim i biskupskim rukama. I njezin apostolat isto tako. Nitko ga ne može vršiti osim pod njihovim auktoritativnim vodstvom i nadzorom. Nitko protiv njihove volje i uputa. Ni lajički apostolat. Nije s te strane ni danas, — ne će nikada ni biti, — napuštena formula, definicija, »Katoličke Akcije«, te najklasičnije grane lajičkog apostolata, iz usta Pija XI., po kojoj je ona, u biti, »suradnja svjetovnjaka na hijerarhijskom apostolatu« (Dekret »Ap. Act.«, t. 20.) Crkve. Hijerarhijske Crkve, očito. *I ako je titul vjerničkog, lajičkog, apostolata univerzalan, i ako se on rađa već iz sama pripadništva Crkvi pokrštenju (i potvrdi), pa nije samo delegiran, nego direktan i vlastit (»Ap. Act.«, t. 2. 25.), on je ipak uvijek bitno povezan s onim hijerarhijskim i o njemu ovisan. Nije direktivan, nije vodstven, nije ni doktrinaran. Sekundaran je: pomoćan i suplementaran. Nadovezuje se na onaj primarni, hijerarhijski, u nj se uklapa, sa svojom posebnom funkcijom, uvijek ostaje ovomu podređen. Ne može neovisno od njega nastupati: nije za to auktorizovan. Pozvan je, da radi i stvara, a ne da uči i zapovijeda.* U duhu kršćanske slobode, ali i u duhu kršćanske poniznosti i posluha Crkvi (Luk 10, 16.). S te je strane posve na mjestu opaska Dr-a Šagi-ja: »Pravi cilj apostolata laika nije toliko da laici propovijedaju biskupima i kleru koliko da svi skupa propovijedamo svijetu«. Razumije se, na različan način. Papa i biskupi sa učiteljskim auktoritetom, ostali kler, a pogotovu lajici, kao popularizatori i vjesnici toga Papina i biskupskog učenja: kao izvršitelji misije i programa, koji im Papa i biskupi daju. *Lajički je apostolat već po svojoj naravi ekseku-tiva, nije legislativa. Gdje se na to zaboravlja, — a danas se često na to zaboravlja, — pa vjernici hoće da dociraju Crkvu i da joj nameću svoja shvaćanja, — da sami odlučuju o vjer-*

sko-moralnim i disciplinarnim problemima Crkve, da o njima anketiraju i glasuju, — nemivnovna je i neizbježiva anarhija i revolucija u Crkvi. Ljudi tada njom gospodare, ne gospodari više Bog: preko svojih delegata; rukom Duha Svetoga. Gotovo je onda i s jedinstvom Crkve, i sa njezinim kontinuitetom, i sa njezinom, nepromjenljivom, apostolskom tradicijom. Ljudi tada sami sebi stvaraju vjeru i kršćanstvo, a ne primaju ga iz usta Isusovih. Bit će to ljudsko kršćanstvo, a ne božansko: puno će biti zabluda i grijeha, kao sve ljudsko.

Moramo s tim biti na čistu, kad govorimo o vjerničkom udjelu u životu i apostolatu Crkve. Nitko, tko hoće da se stavi u službu Evanđelju, ne može biti suveren. Unaprijed je svezan uz njegove principe: unaprijed prihvaća ulogu podložnika i učenika. Direktno pred Bogom i pred Kristom; indirektno pred onima, koji u Kristovo ime i s njegovim auktoritetom govore. Nije ni za koga poniženje, ako ih sluša: nije to robovanje ljudima. Bog je motiv takova posluha: kroz takav posluh stiče se sloboda djece Božje. Čovjeku je, vjerniku je to božanska garancija, da je na pravom putu i da stoji uz istinu. *I za individualni apostolat to vrijedi; za kolektivni i organizovani, koji se i formalno vrši pod katoličkim imenom, pogotovu. Njemu i program, i ciljeve, i forme, u najvišoj instanciji, određuje Crkva.* Sa prosvijetljenom širinom i elastičnošću, ali i uvijek tako, da je ona sama sebi, u tom pogledu, sudac. *Ne može joj nitko diktovati metoda, ni namećati rješenja.* Ne može nitko govoriti, kako je »apsolutno nužno, da se sada poštuje ono što je već učinjeno, da se iskoriste i priznaju iskustva koja su stečena«. Crkvi valja ostaviti, da o tom sudi: hijerarhijskoj Crkvi. *Odiozno je, u toj pretpostavci, govoriti, kako »mladi ne bi prihvatili sheme koje bi im se s vrha nametnule«,* pa bile one »koncipirane od starijih« ili mlađih. Odiozno je i, s emfazom, isticati, *kako »je našem narodu dosta svih nekadašnjih diktatorskih metoda, dosta paternalizma i prosvjetiteljstva«,* i tome suprotstavljati novi sistem, po kojemu »Crkva mora postati domovina slobode, atmosfera za rascvat slobodnih i jakih i otvorenih osoba, ne mjesto za uniformiranje duša i tjelesa, kočenje inicijativa, i vrelište vječnih sukobljavanja oko besmislenih personalnih pitanja«. *Odiozno je i obarati se na ljude, koji »suviše vjeruju u moć juridičkih struktura,* u snagu dekreta, u vrijednost toga da se nešto zabrani, onemogući, spriječi, osudi«, jer da je to »protiv duha Koncila«. Odiozno *je i ironizirati »fiktivni i sterilni »red i poredak«,* koji bi kod nas željeli uvesti ljudi željni vladanja«.

Sve to zvoni vrlo nezgodno. Sve se to može krivo razumjeti. Sve je to pogibeljno. *Osobito u današnjoj situaciji opće nervoze i pometnje u Crkvi.* I bez toga je oko nas i previše demagogije, samovolje, »karizmatičarstva« i »kontestatorstva«. *Mlade ljude treba danas učiti povjerenju u Crkvu, a ne skepticizmu i nepovjerenju prema njoj.* »To je protiv duha Koncila«, a juridičke strukture nijesu. Nijesu ni u lajičkom apostolatu.

ŠTA O TOM KAŽU NORMATIVNI CRKVENI DOKUMENTI?

Saborski Dekret o lajičkom apostolatu (kao, uostalom, i saborski Dekret »o službi biskupa«: »Christus Dominus«, u točki 17., u kojoj govori o lajičkom apostolatu i izrijekom ističe, da on mora biti pod vodstvom biskupa, »sub moderamine Episcopi«, *ne na jednom mjestu, nego uvijek iznova i mnogo puta, naglašuje vlast i prerogative hijerarhije u lajičkom apostolatu. Crkvenih je pastira suditi o »pravoj naravi i urednom vršenju« apostolskih darova (t. 3.) i brinuti se, da u svemu, pa i na socijalnom polju, budu svi principi izlagani po shvaćanju Crkve* (»secundum mentem Ecclesiae«, t. 6.). »Na pastire«, na primjer, »spada jasno izlagati principe o svrsi stvorenja i služenju svijetom«, a lajici treba da prema tome rade u sferi vremenitoga poretka i da se kod toga nadahnjuju i vode »svijetlom Evanđelja i mišljenjem Crkve« (t. 7.), »bez ikakva traženja osobnih interesa ili želje za gospodovanjem« (t. 8.). *»Lajici treba da se nauče u župama raditi u intimnoj povezanosti sa svojim svećenicima« i da budu uvijek spremni »pomoći svakom apostolskom i misionarskom pothvatu svoje crkvene obitelji«* (t. 10.). *Obilne plodove donijet će njihova revnost samo, »ako je zadojena duhom Kristovim i nadahnuta posluhom i ljubavlju prema pastirima Crkve«* (»si spiritu Christi imbuitur ac obodientia et amore erga Ecclesiae pastores animatur«, n. 12.). *»Njihova apostolska snaga ovisi o usklađivanju (njihovih akcija) sa svrhama Crkve«. Pravo na apostolsko udruživanje i na osnutak (apostolskih) organizacija imaju lajici, samo dok poštuju »dobre odnose sa crkvenim vlastima«* (»debita cum auctoritate ecclesiastica relatione servata«, n. 19.) *i dok »podržavaju što tješnje veze sa hijerarhijom«* (»arctiorem cum Hierarchia servantes coniunctionem«, n. 20.). *Za »Katoličku Akciju« Dekret i izrijekom kaže, da je ona ne samo »direktna kooperacija sa*

hijerarhijskim apostolatom«, nego i da se ona ima izvršivati »pod vrhovnim vodstvom same hijerarhije« (»ad directam cooperationem cum apostolatu hierarchico« — »sub superiore moderamine ipsius Hierarchiae«, n. 20.), *kojoj isto tako pripada pravo, da i druga apostolska udruženja, ako zaslužuju, pohvali i preporuči,* kako bi ih svi, i svećenici i redovnici i lajici, cijenili i promicali (t. 21.). *Svaki »lajički apostolat, bilo da ga vrše vjernici pojedinci ili vjerske skupine, mora biti na pravi način uklopljen u apostolat čitave Crkve; dapače veza s onima, koje je Duh Sveti postavio da upravljaju Crkvom Božjom (Dj. Ap. 20, 28.), bitni je preduvjet (»elementum essentiale«) kršćanskog apostolata«. I suradnja među raznim apostolskim pothvatima treba da bude uređena po hijerarhiji* (»congrue ab Hierarchia ordinanda«). I njihovo jedinstvo u bratskoj ljubavi, i njihovo međusobno štovanje (»mutua aestimatio«) i koordinacija (»apta coordinatio«), kako bi se izbjegla štetna trvenja i rivaliteti (t. 23.). Generalni je princip na čitavu ovom području, da »na hijerarhiju spada, da promiče lajički apostolat, da mu daje načela i (pruža) duhovnu pomoć, da njegovo djelovanje upravlja na opće dobro Crkve i da nad njim bdije, kako bi se u njemu očuvali prava nauka i red« (»atque, ut doctrina et ordo serventur, invigilare«). *Nijesu ipak ti odnosi lajičkog apostolata sa hijerarhijom uvijek jednaki:* variraju prema karakteru i svrsi pojedinih djelatnosti i akcija, *ali za sve njih vrijedi opće i vrhovno pravilo: »Nijedan pothvat ne smije sebi prisvajati katoličkog imena bez pristanka zakonite crkvene vlasti«* (»Nullum autem inceptum nomen catholicum sibi vindicet, nisi consensus accesserit legitimae auctoritatis ecclesiasticae«). *A ako hoće da bude i posebno povezan sa vlastitom apostolskom službom Crkve, mora za to dobiti i poseban mandat* (»Qui actus Hierarchiae — mandatum appellatur«). *U koliko se to odnosi i na,* — kakve bilo, — *funkcije u duhovnoj pastvi (katehizacija, liturgija, pastoralne agende), lajici su p o t p u n o podređeni crkvenoj jurisdikciji: za razliku od ustanova vremenitoga reda,* gdje crkvenoj vlasti pripada samo pravo, da autentično naučava i tumači moralne principe sa toga područja, da utvrđuje sklad ili nesklad takvih akcija sa moralnim principima i da određuje ono, što se odnosi na dobra nadnaravnoga reda (t. 24.). *A ta vodstvena i nadzorna funkcija Crkve u lajičkom apostolatu najjasnije dolazi do izražaja kroz svećenike, koji se, društvima »Katoličke Akcije, daju za duhovnike i asistente, kao formalni re-*

prezentanti crkvene hijerarhije i njezine pastoralne akcije, s posebnom misijom: »missione accepta ab Hierarchia hanc repraesentant in sua actione pastorali«. To moraju biti svećenici pažljivo izabrani (»diligenter seligantur«), spremni i za to posebno osposobljeni, u svemu vjerni duhu i nauci Crkve (»semper spiritui et doctrinae Ecclesiae fideliter inhaerentes«). *A uloga, koju Dekret tim svećenicima namjenjuje, nije nipošto samo formalna.* Oni treba da na društva vrše sustavan utjecaj: *njihovo je, i da podržavaju stalne veze društava sa hijerarhijom* (»congruas laicorum relationes cum ipsa foveant«), *i da promiču u članstvu duhovni život i apostolski osjećaj* (»seipsos in alenda vita spirituali et sensu apostolico consociationum catholicarum sibi commissarum impendant«), *i da čitavu djelovanju društva budu na pomoći i savjetom i djelom* (»earum apostolicae operositati sapienti suo consilio adsint atque icepta foveant«), *i da se brinu, kako bi društva izabrala što bolji i plodonosniji način apostolskoga rada* (»attente inquirant quae sint formae ad magis frugiferam reddendam apostolicam actionem«), *i da promiču duh jedinstva, u samu društvu, ali i u odnosima s drugim svjetovnjačkim apostolskim organizacijama* (»spiritum unitatis intra ipsam consociationem et eam inter et ceteras promoveant«); n. 25.; cfr. »Christus Dominus«, n. 17.

Dekret i formalno predviđa, — »gdje je to moguće«, — osnutak »dijecezanskih vijeća za katolički lajički apostolat, ali i vijeća na svim drugim razinama: župskoj, međužupskoj, međudijecezanskoj, nacionalnoj, internacionalnoj. A zadaća je tim vijećima, da pomažu i promiču apostolsku djelatnost Crkve na svim poljima, — jednako na polju evangelizacije, posvećenja, kao i na karitativnom, socijalnom i drugima, — opet uz bratsku suradnju i učešće sviju: svećenika, redovnika i lajika, a na bazi koordincije i radne autonomije organizacija. »In dioecesibus, in quantum fieri potest, habeantur consilia quae operam apostolicam Ecclesiae, sive in campo evangelizationis et sanctificationis sive in campo caritativo, sociali et aliis, adiuvent, cooperantibus convenienter clericis et religiosis cum laicis. Haec consilia poterunt variarum laicorum consociationum et inceptorum mutuae coordinationi inservire, salva uniuscuiusque indole propria et autonomia. Huiusmodi consilia habeantur, si fieri potest, etiam in ambitu paroeciali vel interparoeciali, interdioecesano, necnon in ordine nationali vel internationali. Con-

stituatur insuper apud Sanctam Sedem peculiaris aliquis secretariatus (n. 26.).

I sva druga, i najsavremenija, sredstva u službi i režiji lajičkog apostolata Dekret i predviđa i preporučuje: sastanke, kongrese, rekolekcije, duhovne vježbe, konferencije, komentare, knjige, — religiozne, sociološke, organizacione, — studijske centre i institute za sva područja: teološko, ali i antropološko, psihološko, sociološko, metodološko (t. 32.).

Detaljniji uređaj pastoralnih vijeća (iz točke 26. Dekreta) o lajičkom apostolatu: »Apostolicam actuositatem«, odnosno iz točke 27. Dekreta o biskupskoj službi: »Christus Dominus«, koji, također, izrijekom spominje i vrlo preporučuje »Consilium pastorale«) *regulirao je papa Pavao VI. svojim »Motu proprio« od 6. VIII. 1966. (»Ecclesiae Sanctae«), u točki 16. I tu je jasno i izrijekom istaknuto, da pastoralno vijeće »ima SAMO SAVJETODAVNI GLAS«, da će ga »biskup moći sazvati, KAD MU SE GOD UČINI ZGODNIM«, da se ono »može konstituirati NA RAZLIČIT NAČIN«, da su njegovi članovi »KLERICI, REDOVNICI I LAJICI, posebno IZABRANI OD BISKUPA«, te da se »ostale dispozicije prepuštaju SLOBODNOJ ODLUCI DIJECEZANSKOG BISKUPA«* (»Vjesnik Đakovačke biskupije«, g. 1966., br. 9., str. 155.).

KONKRETNI PRIJEDLOG Dr-a ŠAGI-ja. PROTIV FORSIRANJA PASTORALNIH VIJEĆA. PRIJE RAD, A ONDA STRUKTURE. ČOVJEK POVJERENJA

U svijetlu tih, svakako i pozitivnih i auktoritativnih, dokumenata, — dokumenata, koji, očito, pretpostavljaju stalnu, sustavnu, strukturalnu, povezanost lajičkog apostolata s hijerarhijom i njegovu punu ovisnost o njoj, — treba ocijeniti i konkretni prijedlog Dr-a Šagi-ja, kako ga je on formulirao u posljednjem dijelu svoga Pisma (str. 4.—7.), a koji bi imao da posluži našim biskupima pri normativnom sređivanju organizacionog problema našega lajičkog apostolata.

Dosljedan svome stanovištu, da je »apostolat laika rad a ne organizaciona struktura«, *Dr. Šagi ne bi htio s osnivanjem dijecezanskih pastoralnih vijeća. Pogotovu mu se čine preuranjeni planovi sa interdijecezanskim vijećima* (praktično, kod nas: s nacionalnim vijećem). *On je za to, da se pođe »odozdo od realnosti, a ne odozgo od želja«, pa da se najprije »ispita stvarno stanje na terenu, metodički i iscrpno«. »Treba odmah imenovati osobu«, koja će to učiniti. A »ta osoba mora biti mlada da razumije pothvate mladih, nikako ne neka osoba od onih koje su već prije rata bile aktivne u katoličkom pokretu, jer se treba unaprijed bojati da su opterećene predrasudama i jer ne smijemo riskirati da se vratimo natrag na staro«. »Ta osoba ipak mora biti dovoljno široka, bez diktatorskih ambicija, a s velikom ljubvlju prema čovjeku i prema svemu što se pokrene, nesebična i bez sektaškog duha da pošteno i dovoljno uoči i prizna sve što se faktično radi, i — razumije se samo po sebi, — otvorena za Koncil. Mora to biti osoba koja će biti spremna priznati i staro i novo, koja će moći vidjeti vrijednost — u zdravom pluralizmu — svih pojava koje već postoje u našem katoličkom radu, koja će biti spremna da dade mjesta svim tendencijama, od »desnice« do »ljevice« (kako se to kaže).* A ne treba zaboraviti da su unutrašnja trvenja kod nas još jaka, i da bi svako igranje na jednu kartu (»desničarsku«, ili makar »ljevičarsku«, ali se čini da ta još uvijek ima manje izgleda kod naših odgovornih religioznih krugova, premda su i to takolici!) moglo biti sudbonosno«. *»Trebala bi (to) biti laička osoba, muška ili ženska«, a biskupski bi joj mandat mogao trajati »npr. šest mjeseci«. Ona bi proputovala »po čitavoj zemlji«,* — po hrvatskim krajevima; za Sloveniju bi morao to učiniti netko iz Slovenije, — *i «osim samog evidentranja stanja, morala provesti anketu, prema unaprijed studiozno načinjenom upitniku, o tome što i kako naši ljudi danas vide mogućnosti apostolata laika,* kojim smjerom zamišljaju mogućnost našeg razvoja itd. *Dakako anketirati bi trebalo ne naše »penzionere« od aktivnog rada, već one koji su se aktivno angažirali u apostolatu laika«.*

SEKRETAR I SEKRETARIJAT

U drugoj fazi trebalo bi, po Dr-u Šagi-ju, osnovati »Sekretarijat Biskupske komisije za promicanje apostolata laika«. »Svrha Sekretarijata bila bi isključivo radna, ne monopolistička ni upravna«. »Sekretarijat ne vodi sav apostolat laika, on sebi ne arogira vlast da sve određuje ili da nitko ne smije ništa bez njega. On *je naprotiv tijelo koje potiče, pomaže, promiče rad svega naroda Božjega. On sabire informacije o svemu što se radi i što se učinilo, daje i širi te informacije, zatim animira i pomaže tim npr. što pomaže naći predavače, i slično. SEKRETA-*

RIJAT BI SAM NAŠAO SVOJE FORME RADA. SVAKU DIKTATURU TREBA ISKLJUČITI, kao bitno protivnu Koncilu, i koja onemogućuje traženje novih puteva, a to je traženje nama danas apsolutno nužno«.

»*Na čelu Sekretarijata jest sekretar, koji je stalan namještenik, plaćen od Sekretarijata*«. »*Mora prvenstveno biti laik* (ako je ikako moguće), *i to ili muškarac ili žensko. Mlađi čovjek; svakako ne takav koji je prije rata i za vrijeme rada bio angažiran u jednoj ili drugoj grupi kod nas, ili se predviđa da bi mogao stare ideje dalje uzgajati i stara usmjerenja podržavati.* Tu moramo, — misli Dr. Šagi, — biti strahovito realistični; mogu ti ljudi izjavljivati da oni neće biti grupaški u starom smislu, ali oni već faktično imaju svoje grupe, i to je tako«. »Ne smijemo staviti u pitanje koncilsku budućnost naše Crkve zato da platimo stare zasluge. To bi bilo fatalno. *Mlađi toga danas nikako ne bi prihvatili*«. *Sekretar bi morao biti i* »*dovoljno otvoren za pluralizam različitih grupa, i starih i mladih, bez ikakvih diktatorskih ambicija, da svi nađu mjesta*«, *a* »*morao bi biti (i) dovoljno koncilski naobražen, ili bar spreman da se naobražava.* Ovo nije najmanji problem«. »Ako bi na mjesto sekretara došao čovjek koji nema što od Koncila naučiti onda bi sukob i razdor u našoj sredini bio siguran i od nedoglednih posljedica. *Mi ne možemo ostati neka starinska Crkva, koja ne mari za Koncil, kao neka oaza anahronizma, neki* »*starovjerci*«. Nije dosta da Koncil samo hvalimo, već ga moram[o] proučavati i po njemu raditi. Sekretar bi se smio postaviti sam[o] na dvije godine«.

EKSPERTI (KONZULTORI)

Uz Sekretara bi stajao i Sekretarijat. Sačinjavali bi ga »*članovi i eksperti (ili konzultori). Članovi bi trebali biti predstavnici aktivnih radnika u apostolatu laika iz čitave zemlje. DVIJE TREĆINE ČLANOVA BIRALE BI SVE AKTIVNE GRUPE KOJE POSTOJE KOD NAS, po nekom ključu koji bi trebalo još naći,* ali istom nakon što se prouči teren, pravo stanje stvari, da može biti realno i pošteno i da ne stvara nepotrebnu zlu krv. *Sve ovo bi trebalo na neki način biti javno, i kriteriji postupaka i sami postupci, ne bi se smjelo ništa činiti negdje u potaji po nekoj tajnoj grupi. Narod Božji ima pravo da bude informiran. JEDNU TREĆINU ČLANOVA Sekretarijata BIRALI BI BISKUPI iz redova individualnih radnika u apostolatu laika,*

značajnih i uglednih ljudi koji su se istakli u javnom životu, priznavajući svoju katoličku pripadnost. Ovaj omjer 2:1 ne smije nikako biti prekoračen na štetu grupa, samo može biti pojačan u prilog grupa. *GRUPE BI APSOLUTNO MORALE SAME SEBI BIRATI PREDSTAVNIKE, A NE DA IM SE S VRHA IMENUJU PREDSTAVNICI. DEMOKRATSKI PRINCIP JE OVDJE BITAN. Konzultore (eksperte) bi po svoj prilici trebalo birati samo članstvo Sekretarijata, s tim da Biskupska komisija ima dati* ***Nihil obstat.*** Međutim bi *Sekretarijat trebao biti postavljen* ad experimentun i na određeno vrijeme, a onda *bi on SAM SEBI IZRADIO STATUT I POSLOVNIK, da postane stvarno efikasno tijelo, koje uistinu radi a ne tijelo koje je tu samo pro forma* »*za opsjeniti prostotu*«, *ili koje u stvari drži da je njegov zadatak da pazi kako netko ne bi nešto učinio i da samo koči. I ova je opasnost realna kako pokazuju naša dosadašnja žalosna iskustva*«.

ŠTO O TOM MI MISLIMO?

Nama se, da iskreno kažemo, nikako nije svidio taj Šagi-jev prijedlog. Odveo bi nas u još puno goru situaciju, nego što je sadašnji »vacuum«. *Potpuno bi, čini nam se, razbio katoličke redove* i onemogućio skladnu, — koliko toliko skladnu, — suradnju sviju na polju lajičkog apostolata. *A, što je glavno, krupno, po našemu mišljenju, prejudicira auktoritetu i prerogativama hijerarhije.* Faktično joj oduzima inicijativu i vodstvo i predaje ga u ruke lajičkom elementu, i to na bazi skupinskog (grupnog) privilegisanja i monopolizma: i jedno i drugo *protiv pozitivnih direktiva Crkve.* A nije ni sam sebi konsistentan i dosljedan: pada u protuslovlja; *nije logičan.*

Ne vidimo, na primjer, da se može, ozbiljno, govoriti, kako lajici nijesu pozvani da propovijedaju biskupima i kleru, a u isto vrijeme tražiti za jednu grupu, — očito u većini lajičku, — da bude praktično od biskupa autonomna i da s t v a r n o *jedina ona organizira i vodi sav javni ktolički život i rad. Da lajik, i to mladi,* — i žensko, eventualno, — nužno čovjek iz jedne skupine i jednog shvaćanja, *s a m provodi anketu na terenu o organizacijskim (a svakako i načelnim) pitanjima katoličkog života, da Sekretarijat i Sekretar (opet lajik, i mlad, i ženska eventualno) promiče rad* »*svega naroda Božjega*« *i sam sebi, suvereno,* »*iznalazi forme rada*« *i* »*izrađuje statut i Poslovnik*«, *da u Sekretarijatu budu barem dvije trećine od članstva, u gru-*

pama, izabranih članova, a najviše jedna trećina onih izabranih od biskupa, da je »demokratski (praktično: izborni) princip ovdje bitan«, da i konzultore (eksperte) bira samo članstvo Sekretarijata, a biskupi sebi pridržavaju samo pravo veta (»Nihil obstat«), da se uzima kao princip, od koga sve mora polaziti, »veliko povjerenje u mlade kršćane kod nas«, a ne da ih se veže i da im se »daje po prstima«, da se,virtualno, prima na znanje, kako mladi ovoga ili onoga danas nikako »ne bi prihvatili«, pa da se unaprijed »prizna sve što se faktično radi« i »sve što se pokrene«. Tko tu s kim surađuje: lajici s hijerarhijom ili hijerarhija s lajicima? *Šta je tu ostalo od k o n c i l s k i h principa, da na crkvene pastire spada sud »o pravoj naravi i urednom vršenju« apostolskih darova, da katolički javni radnici moraju biti spremni staviti svoje sile na raspolaganje dijecezanskim pothvatima, »raditi u intimnoj povezanosti sa svojim svećenicima«* (»a fortiori«, svakako, s biskupima), *biti »nadahnuti posluhom i ljubavlju prema pastirima Crkve«, uskladiti svoje akcije »sa svrhama Crkve«*, »poštivati dobre odnose sa crkvenim vlastima«, »podržavati što tjesnije veze sa hijerarhijom«, *da je veza s biskupima »elementum essentiale« kršćanskog apostolata? Šta je tu ostalo od »vodstva hijerarhije«, od njezina prava* da regulira suradnju među raznim apostolskim pothvatima, *da (svakako efektivno) bdije nad lajičkim apostolatom* i osigurava u njemu pravu nauku i red, da društvima i akcijama asistira preko duhovnika? *Šta je tu ostalo od odredbe iz »Motu proprio«: »Ecclesiae Sanctae«, da »pastoralna vijeća«*, ta svakako najauktoritativnija forma lajičkog apostolata, *imaju pred biskupima samo »savjetodavni glas« i da su im članovi »izabrani od biskupa«?*

Ne vidimo, ni kako se može govoriti, da »Koncil omogućuje stanoviti pluralizam unutar samih katoličkih redova, da iziskuje mogućnost pluralizma unutar apostolata laika, *da traži mogućnost slobodne inicijative pojedinih laika i grupa laika«* i duži nas, da moramo »biti spremni priznati i staro i novo«, »vidjeti vrijednost — u zdravom pluralizmu — svih pojava koje već postoje u našem katoličkom radu«, »dati mjesta svima tendencijama, od desnice do ljevice«, ne puštati, da itko »sebi arogira vlast da sve određuje ili da nikto ne smije ništa bez njega«, *a u isto vrijeme uporno osporavati svima onima u našemu katoličkom životu, koji su radili i djelovali prije g. 1939., svaku i sposobnost i mogućnost, da se i danas aktivno angažuju u lajičkom apostolatu i da se u nj uklope.*

»A priori« ih isključivati od svake značajnije funkcije, davati im apsolutnu »ekskluzivu«, *proglašavati ih nesposobnima, da shvate intencije »Koncila«* i »pokoncilske« Crkve, *pa im dapače, »penzionerima«, uskratiti i pravo, da budu, makar samo, i anketirani u ovim stvarima, a s druge strane do kraja i posve nekritički favorizirati »mlade« i pretpostavljati, da je stvarno dobro sve, što oni misle i kako rade.* Sve im predavati u ruke; smatrati ih faktično nepogrješivima; izuzimati ih od svake kritike. I to bez ikakva objektivna kriterija i bez ikakve auktoritativne legitimacije. Vanjske, ali i nutarnje. *Nje »koncilski« pluralizam, — prije je to monopolizam i totalitarizam, — tražiti za sebe puno povjerenje, a prema svima drugima pokazivati skrajnje nepovjerenje* i apriorno im vezati ruke, apriornom im sumnjičavošću ubijati moralni ugled. *Da i ne govorimo, kako je za svakoga mislioca, a najviše za samu Crkvu, nepravedna i neprihvtljiva »crnobijela« pretpostavka, da je sve, što je pretkoncilsko u Crkvi, nevrijedno, neupotrabivo, »preživjelo«, »umrlo«*, — grijeh se je na to vraćati ili na to nadovezivati; bilo bi to »samoubojstvo katoličke vjere u Hrvatskoj i u Jugoslaviji«, — *a da je sve i samo ono, što se naziva »koncilskim« i što je stvoreno za »novi svijet«, koji je »nastao i nastaje«*, — a nema mu ni traga u koncilskim odlukama i dokumentima, — *punovrijedno, indiskutabilno, nepogrješivo.* Kao da i naši biskupi nijesu bili na Koncilu; kao da njima namjere Koncila autentično i auktoritativno ne interpretira, direktno, sam Papa! A kao da »mladi«, — a nijesu svi ni mladi, — i bez biskupa, sigurno i intuitivno, pogađaju pravi put!

Ne vidimo, ni kako se može, vatreno i srdito, grmjeti protiv »diktature, kočenja inicijativa, zauzdavanja od strane neke u s k e grupe«, »diktatorskog načina vođenja za ruku«, *protiv »svakog monopoliziranja vodstva* i svakog diktiranja odozgo«, protiv »svih nekadašnjih diktatorskih metoda«, — zanimljivo, da se od nas starijih, koji smo, po toj logici, morali biti prve žrtve te diktature, nitko na nju ne tuži: svatko je i onda mogao do mile volje raditi za Božju stvar, samo ako je htio; i radili su, toliki, — protiv »paternalizma i prosvjetiteljstva, *protiv suvišnog centraliziranja«, a u isto vrijeme pledirati, da se jednoj j e d i n o j, lajičkoj i mladoj, osobi prepusti, da u r o k u o d š e s t m j e s e c i, m e r i t o r n o ocijeni stanje javnog katoličkog života u nas i sve njegove elemente, tendencije, skupine, — i to s unaprijednim mandatom, da ne smije »podržavati*

stara usmjerenja«, — i da se faktičnim srcem katoličkog javnog života i njegovim suverenim arbitrom učini Sekretarijat, sa slučajnom većinom odozdo, i sa konzultorima, koje on sam sebi bira, a bez odgovornosti kakvu bilo drugom, širem, forumu, u kojemu bi mogle doći do izražaja i želje vjerničkih masa, klera, službenih crkvenih faktora. *Prijedlog ne spominje nijednog takova foruma.*

ZA DOSLJEDNU PRIMJENU CRKVENIH ODREDABA, KONCILSKIH I PAPINSKIH. POD BISKUPSKOM VLAŠĆU I NADZOROM

Nije stoga, po našemu mišljenju, prihvatljiv. Puno je bolje i sigurnije, — jedino je dobro i jedino je koncilski, — da mi stvari s organizacijom našega lajičkog apostolata i naše »Katoličke Akcije« reguliramo PO, MJERODAVNIM I JASNIM, OPĆIM ODREDBAMA KONCILSKOG DEKRETA O LAJIČKOM APOSTOLATU I TOČNO PREMA UPUTAMA PAPINA »MOTU PROPRIO«: ECCLESIAE SANCTAE«. I to što prije. Zašto bismo čekali? »Što će biti jesenas, neka bude večeras!«

Biskupi treba da drže u svojim rukama, SVU I JEDINU, ZAKONODAVNU I DIREKTIVNU VLAST nad svjetovnjačkim apostolatom i svim njegovim organizacionim formama. *I nad katoličkom štampom isto tako.* Barem nad onom, koja hoće da nosi to ime i da govori u ime Crkve i vjernika. *I da je, u najvišim instancijama, d i r e k t n o i o s o b n o vrše.* U dijecezama njihovi dijecezanski biskupi, na interdijecezanskom i općenacionalnom području Biskupske konferencije. *Oni treba da odrede i koordinacione organizacijske forume za suradnju među raznim granama i skupinama. Oni treba i da sve to implementiraju: na način, koji im se učini najboljim.* Proučivši situaciju, pribavivši, pouzdane i objektivne, informacije, saslušavši sve faktore koji žele da u lajičkom apostolatu sudjeluju i rade. *Po svojoj savjesti. U skladu sa principima, koje je Crkva, auktoritativno, prihvatila i promulgirala* u Dekretu II. vatikanskog Sabora, a Papa ih, u koječemu, i konkretno primijenio i razradio u svojim kasnijim odlukama. *Uvijek tako, da se u svim forumima nalaze skupa i svećenici i redovnici i lajici.* U njihovoj je to, biskupskoj, kompetenciji. *Imaju auktoritet. Mogu se kod toga pouzdati i u stalešku milost,* koju im garantira njihovo hijerarhijsko i apostolsko, — po izvoru božansko, — poslanje i karizma. *A za neposredne informatore i pomoćnike na tom poslu uzet će oni sebi one, — bilo lajike, bilo svećenike, — koji im, opet pred Bogom i u savjesti, izgledaju za to, po svim svojim kvalitetama, najzgodniji.* Ljude inteligentne, dalekovidne, trijezne, razborite, široke i, osobito, pobožne i iskreno odane Božjoj stvari. I u preliminarnom stadiju, ispitivanja i organizacijskih pretpriprava, i u definitivnom, pri konstituisanju pastoralnih vijeća. *A gledat će pritom, dakako, da budu sve skupine i sve struje pravedno i proporcionalno zastupane, i to, dokle je god moguće, po ljudima, koji uživaju povjerenje članstva, ali su i daleko od svake demagogije i duha opozicionarstva crkvenim vlastima. Po ljudima pravoga apostolskoga srca,* kojima je na srcu samo slava Božja i napredak Božje stvari, bez nezdrave nametljivosti, ambicioznosti, strastvenosti, trke za popularnošću i publicitetom. Po ljudima, koji dobro znadu, što za Crkvu znači kršćanski posluh i crkvena disciplina. Po pobožnim i poniznim apostolskim radnicima, a ne samozvanim »učiteljima« i »ideolozima«.

A ne će im biti teško pronaći takve ljude. Svaki biskup u svojoj dijecezi poznaje situaciju i dobiva informacije direktno sa terena i iz prve ruke: sa raznih strana i raznim kanalima. A od tih ljudi biskupskog povjerenja iz raznih krajeva i dijeceza, — iz dijecezanskih pastoralnih vijeća, — treba ih onda nekoliko uzeti i u centralno, interdijecezansko (nacionalno) pastoralno vijeće: najbolje odsvakle po nekoga, uglavnom prema broju vjernika; najviše, dakako, iz zagrebačke nadbiskupije i zagrebačkog centra. *I predsjednika valja da odrede biskupi:* predsjednike dijecezanskih vijeća dijecezanski biskupi, *predsjednika nacionalnog vijeća Biskupske konferencije; nekoga, tko uživa opće štovanje i moralni ugled na svim stranama.*

Ta pastoralna vijeća treba da onda pomažu biskupima u svim poslovima svjetovnjačkog apostolata kod nas. Kao njihovi pastoralni »savjeti« (»consilia«), — kako ih uvijek i nazivaju crkveni dokumenti, — ne kao »pastoralni sabori« («concilia«), sa pravom suodlučivanja: na crkvenim saborima imaju uvijek samo biskupi pravo odlučivanja; nemaju ga ni svećenici ni vjernici. *Ta će vijeća vršiti funkciju, koju im daje koncilski Dekret, a za koju pledira i Dr. Šagi. da, štujući slobodu pojedinačnih inicijativa i pravednu autonomiju svih, dobronamjernih, apostolskh skupina i akcija* (»Ap. Act.«, n. 7., 9., 19., 23.—26.; »Presb. Ord.«, n. 9.), *»potiču, pomažu, promiču rad svega naroda Božje-*

ga«, »sabiru i šire informacije«, »animiraju i pomažu« (Dr. Šagi), *koordiniraju i usklade sve pojedinačne pothvate* (»Ap. Act.«, n. 26.). *A usto će u svojim rukama držati i organizirati sve ono centralno, ključno i opće u katoličkom javnom životu* (statistički ured, informativne agencije, centralno financiranje): ne treba toga davati u ruke pojedinim katoličkim skupinama; svaki monopol na toj bazi treba onemogućiti. Za nas je, na primjer, — da napravimo jednu digresiju, — anomalija, da skupina oko »Svezaka« uzima sebi u djelokrug i izdavanje časopisa za odgoj redovnica, mjesto da inicijativa za to dođe od Episkopata, ovim ili onim putem!

Moći će se biskupi, to se zna, u radu sa organima lajičkog apostolata služiti i posredovanjem »duhovnika« i »asistenata«, između svećenika svoga povjerenja, tomu doraslih i za to osposobljenih (»Ap. Act.«, 25.), *ali će se, paralelno s tim, morati uvijek i neposredno interesirati za sav lajički apostolski rad i efektivno ga pratiti, pomagati, nadzirati: uvijek biti u kontaktu sa strujanjima i događajima sa toga područja. I osobno intervenirati, kadgod treba.* Nitko drugi ne može biskupe u tome potpuno zamijeniti, niti ih osloboditi te dužnosti i odgovornosti. *U centru će tu dužnost preuzeti na sebe Biskupske konferencije, preko Biskupske komisije za lajički apostolat i njezina pročelnika,* kao predstavnika i referenta plenuma.

NAJVEĆA POGIBAO ZA LAJIČKI APOSTOLAT. ZA »PASTORALNA VIJEĆA«, A PROTIV »PASTORALNIH KONCILA«.

Tim će odmah biti uklonjena i najveća pogibao po lajički apostolat: nitko se ne će moći nametnuti biskupima ni Crkvi i katoličkoj stvari za »tutora«. I ne će u Crkvi biti, izborne, »demokracije«. Ne će u njoj nitko, ni od svećenika, ni od lajika, ni od katoličkih organizacija, moći da sebi uzurpira vlast, što je, po božanskom pravu, ima samo hijerarhija: konkretno da od konzultativnih, bilo prezbiterijalnih bilo pastoralnih, vijeća napravi »pastoralne koncile«, kao u Holandiji, pa da preko njih pokuša vršiti legislativnu i direktivnu vlast u Crkvi: izglasavajući na njima Papi i biskupima povjerenje ili nepovjerenje i iznuđujući od njih odluke; i u pitanjima vjere, morala, discipline; »demokratskim« glasovanjem, pravom »većine«. *Takav je sistem protiv sama fundamentalnog, božanskog, ustrojstva i ustava Cr-*

kve, pa ga valja, u korijenu, onemogućiti, prije negošto i nas dovede do anarhije i pustoši u crkvenom životu.

ZAKLJUČNE REFLEKSIJE . ZA AUKTORITET U CRKVI

Da još jedamput naglasimo ono glavno, radi čega smo i napisali ovaj članak!

Ne treba nam u Crkvi, — našoj domaćoj prije svega, — kontestatorstva i bune, ni u kojoj formi. Ni u formi »katoličkog apostolata«. *Katolički apostolat ili ostaje, u svemu, pod vlašću hijerarhije, ili nije apostolat,* nego uzurpacija. Ne može inače uopće nositi katoličkog imena (»Ap. Act.«, n. 24.). *Ne uče lajici Crkve i ne zapovijedaju u njoj, nego je vole i poslušno joj pomažu. A ne može u Crkvi biti ni glasovanja o načelnim stvarima (osim, na svoj, saborski, način, u hijerarhijskim institucijama):* glasovati se može samo u tehničkim stvarima, a i to samo u formi prijedloga, a ne u formi meritorne i konačne odluke.

Ne treba nam dvoglave Crkve ni »dviju hijerarhija«, kako se je, značajno i duhovito, izrazio papa Pavao VI., u osvrtu na III. svjetski kongres lajičkog apostolata u Rimu (11.—18. X. 1967.). *Ne treba nam ni organizacijskih »trustova« u Crkvi; ni svećeničkih ni svjetovnjačkih. Ni »seniorata«; ni javnih ni tajnih. Ne treba nam ni institucija, koje bi nas podsjećale na »generalnog prokuratora Svetoga Sinoda«,* iz vremena ruskih careva. *Ne treba nam ni »nacionalnih pastoralnih koncila« na holandski način,* sa svećeničko-lajičkom većinom. Ni novoga »prezbiterijanizma«. *Ako cezaropapizam nije kršćanski, nije ni modni »demopapizam«:* oba su u jednakoj mjeri protuevanđeoska i protucrkvena.

A pogibao je s te strane vrlo blizu i vrlo realna. Znamo, kako se je III. svjetski kongres lajičkog apostolata, još pred tri godine, g. 1967., pokušao Papi nametnuti za arbitra u odluci o »pilulama«, odgovornom očinstvu, planiranju porodice. *A znamo, i kakvim je žalosnim i sablažnjivim rezultatima urodio »nacionalni pastoralni koncil« u Holandiji:* otvorenom oporbom i neposluhom Papi. *A znamo, kako i drugdje planiraju takve »koncile«:* i u Kanadi, i u Sjedinjenim Državama, i drugdje. Opet u holandskom duhu i po holandskim shemama. Neki dan smo čitali, u »katoličkim« novinama (»The National Register«, 15. III. 1970.), kako je *»Nacionalna asocijacija lajika« u Sjedinjenim Državama poslala holandskim biskupima list, u kojemu*

»*bodri holandski narod i hijerarhiju, da čvrsto ustraju u svom sadašnjem sporu sa Vatikanom* (»to stand firm in their current disagreement with the Vatican«) o obligatnom svećeničkom celibatu, i izjašnjuje se za »bolji kolegijalni postupak i nove načine vršenja auktoriteta u Crkvi«. *A isto tako, Asocijacija, u tom listu »poziva na račun (»took to task«) katoličke biskupe u Sjedinjenim Državama, što u svojim izjavama i odlukama ne slijede glas američke Crkve«* (»for failing to reflect the voice of the U.S. Church in its statements and deliberations«). *A i kod nas se sve češće vode u katoličkoj štampi i na katoličkim novinarskim konferencijama polemike s biskupima* i komentiraju »bijele knjige«.

A, što se tiče lajičkih katoličkih (apostolskih) skupina na terenu, njima nitko ne osporava prava ni na okupljanje ni na inicijativu i akciju, doklegod budu radile prema kršćanskim načelima i držale se općih direktiva Crkve, odnosno njezine hijerarhije. *Imaju ove svoju »Magna charta libertatis« u koncilskom Dekretu: »Apostolicam actuositatem«. Samo, dakako, svećenici, koji ih okupljaju i s njima rade, ne smiju toga nikada raditi bez, barem prećutnog, odobrenja biskupa, čiji su delegati, ni protiv njegovih intencija.* Princip je uvijek isti: Nad svakim, tko hoće da u Crkvi apostolski radi, imaju poglavari Crkve jurisdikciju i vlast.

Na koncu, da svršim sa onim, s čim je Dr. Šagi započeo, s naslovom njegova Pisma: »Apostolat laika je rad, a ne organizaciona struktura!« Nije! On je, sigurno, prvotno, po svojoj svrsi, rad, ali po formi je on i organizaciona struktura: o r g a n i z o v a n a apostolska akcija unutar Crkve. *No, i u koliko je on rad, i u koliko je struktura, on je* v a s *u rukama i pod nadzorom Crkve i njezine hijerarhije. Svaki pokušaj, da se od nje emancipira i sebi arogira pravo, da po volji prihvaća ili ne prihvaća odluke i direktive hijerarhije, kompromitira ga i diskvalificira. Auktoritet, posluh, disciplina, sloga, potrebni su Crkvi isto toliko kao i apostolski rad.* I jedno je i drugo volja Božja i »zakon Kristov« (Gal 6, 2.).

Eto, to je naše mišljenje o problemu praktične i konkretne implementacije lajičkog apostolata i »pastoralnih vijeća« kod nas. *Dobro je valjda, da se i ono čuje, prije negošto kompetentni donesu odluku!*

PRED OLTAROM NAŠEGA PRVOGA SVECA

»Vjesnik«, g. 1970., br. 10., str. 171.—172.

Prvi ćemo put, mi Hrvati, ove godine, u mjesecu studenom, proslaviti jednoga čovjeka naše krvi, kao kanoniziranog sveca na oltaru, na njegov godišnji blagdan. A učinit ćemo to s puno svete radosti i uzbuđenja. I s puno ponosa. Baš kaošto smo ljetos, u Rimu, s puno radosti, uzbuđenja i ponosa, proslavili i njegovu kanonizaciju: u crkvi sv. Petra. Uz masovno učešće biskupa, svećenika i vjernika iz svih naših krajeva. Na edifikaciju papinskom Rimu. Na iznenađenje, ali i uz oduševljeni aplauz, naše katoličke braće iz čitava svijeta, što su se onih dana bila našla u vječnom gradu.

Velik je to datum u povijesti i životu naše domaće Crkve. Nema smisla, da njegovo značenje i njegovu veličinu razrjeđujemo ikakvim sitnim sumnjama.

Ne treba nikoga, — a najmanje Rim, — kriviti, što smo tako dugo čekali, da na nas pogledaju i da nam, svecem naše krvi, priznaju duhovno »punoljetstvo« u zboru katoličkih naroda. Nitko nam nije kriv, što nijesmo Crkvi nikada ni ponudili kandidata za oltar. Nije nam to dopuštala vječna, krvava, borba za našu kršćansku eksistenciju. Nije nam to dopuštalo naše vječno, stoljetno, mučeništvo za Boga i za vjeru. Mi smo se brinuli, kako ćemo stvarati svece, a ne, kako ćemo ih reklamirati. Dosta nam je bilo, da nam ih Krist bilježi u svoje, nebeske, svetačke albume. Svijesni smo bili, da ih imamo; da oni duhovno žive među nama; da se za nas mole. Pred Božjim je očima i onako posve sporedno, je li koji svetac kanoniziran ili nije. Glavna će njihova kanonizacija i onako biti na sudnji dan. A tada će biti i glavna smotra, i glavna klasifikacija, katoličkih naroda: po njihovoj vjernosti Bogu, po njihovoj kršćan-

skoj punoljetnosti, po njihovu apostolskom viteštvu i veledušnosti.

Ne treba ni žaliti, što je naš prvi kanonizirani svetac tako »star«. Star i staromodan. Star po vremenu, u kojemu je živio; staromodan, »sredovječan«, po tipu svoje svetosti. Premalo »savremen«, premalo »koncilski« i »ekumenistički«, premalo po ukusu nove katoličke askeze. Previše zaljubljen samo u patnju i u križ. I previše intolerantan i borben: za današnje naše pojmove. Onda, kad je živio, bio je savremen. A savremen je i danas; po onome, što je bitno u svakoj svetosti. I što je prvo u nas; po ljubavi i predanju Kristu. Po totalnom prihvaćanju Evanđelja. Po velikoj vjeri u realnost božanskoga svijeta. A sve to do zadnjih konsekvencija: do žrtvovanja svega zemaljskoga i ovosvjetskoga. I života. Jer: »nema veće ljubavi, nego ako tko život položi za prijatelja svoga!« (Iv 15, 13.). Po toj, bitnoj, oznaci svake svetosti, — po subjektivnim namjerama i osobnome velešuju, — primjer je sv. Nikole i danas jednako aktualan, kako je bio i onda, kad je on pretrpio mučeništvo, koncem 14. stoljeća. Imamo se čemu istinski diviti; imamo što nasljedovati.

A onda, je li uopće istina, da je on, u Jeruzalemu, izazivao inovjerce i nastupao nerazborito i indiskretno, samo da se domogne krune mučeništva? Tko danas zna, koliko je u onim prvim izvještajima o njegovu mučeništvu trijezna reprodukcija činjenica, a koliko, — u pojedinostima, — njihova literarna obrada po mentalitetu i ukusu tadnjeg vremena i publike? Da je našemu svecu bilo do toga, da bezuslovno izazove inovjerce, da ga ubiju, mogao je to učiniti i u Bosni, među našim bogumilima. A znamo, da on to nije učinio. Ni on ni njegova redovnička braća. Bez puno krvi oni su obratili patarensku Bosnu: poniznom, blagom i veselom vjerom sv. Franje. I u Jeruzalemu bio je, sigurno, svetome Nikoli nadahnuće njegov duhovni otac i uzor, sv. Franjo. A i Franjo je bio, stoljeće i po prije njega, u Jeruzalemu, među Saracenima. I nije ih izazivao, i ako je i on bio željan mučeništva. Saraceni su ga dočekali i počastili kao sveca. Prije će biti, da je sv. Nikola pao žrtvom tuđemu fanatizmu nego svomu.

Na svaki način, on je heroj vjere i ljubavi. I borac Božji. Zato nam je i danas blizu. Njegovi su ideali i naši ideali. Kršćanska je svetost uvijek, po svom glavnom predmetu i sadržaju, jedna i ista.

To je ono, za što se mi deklariramo kultom sv. Nikole. I kultom svih drugih naših svetaca. Beatificiranih i nebeatificiranih. Mi tim kultom ispovijedamo svoju vjeru u svijet objave, otkupljenja i nebeske slave. I svoju vjeru u primat duhovnoga nad tjelesima, vječnoga nad prolaznim. I nama je, kao i njemu, nadsvijet prva realnost i prva vrijednost života. I nama je Krist Učitelj i Otkupitelj čovječanstva. I nama je zakon Evanđelja jedina, prava i cjelovita, mudrost života. Kultom svetosti i mučeništva mi protestiramo protiv deifikacije materije, uživanja i seksusa. Mi njim relativiziramo ljudsku veličinu i silu. Mi se opredjeljujemo za moralne vrijednosti života i za nadnaravno shvaćanje svijeta.

Narod, koji štuje svece, uvijek je i kršćanski narod. On se tim i ponosi. On hoće da to i ostane. I spreman je da to otkupi svakom cijenom, koja se od njega zatraži. Ne će takav narod nikada kapitulirati pred nasiljem. On se ne boji smrti, kao ni njegovi mučenici i sveci. On vjeruje u višu, Božju, pravdu: on vjeruje u plaću vječnosti. A Crkva, koja štuje svece, dio je velike, pobjedničke, zajednice, općinstva, svetih i otkupljenih. Ona ima zaleđe, ona ima neuništive i neiscrpljive rezerve, u carstvu besmrtnih, u svijetu Uskrsnuća. S njom se bore, nju pomažu, nevidljive, duhovne, sile s nebesa.

A kad se još radi o nacionalnim svecima, onda to nije samo savezništvo s njima, onda je to rodbinstvo. Nešto kao milosna atrakcija naslijeđa i krvi. Nešto kao historijska predestinacija za kršćanstvo. I čuvstvo tu služi vjeri i Bogu. U nama se simbiozira, ispreplića, na najidealniji način, naravno i nadnaravno. Naš se patriotizam posvećuje. Vjera nam postaje domaćom.

Svi ti momenti suodlučuju, kad mi danas, s toliko radosti, stojimo pred oltarom našega prvoga sveca. A ako nam je prvi, nije zadnji. Ako nam je prvi, nije jedini. I sve one druge, nekanonizovane, naše svece mi u njemu i skupa s njim gledamo, častimo, zazivamo. On im je, u našim očima, zajednički predstavnik, reprezentant. Kronološki prvak onih najodličnijih i najvećih, što su ikada među nama živjeli. Onih, koji nam osvjetljuju i pokazuju put. Onih, koji su iznad nas i iznad našega naroda ispružili pred Bogom svoju ruku zaštitnicu. Kao ono, jedamput, prorok Jeremija iznad izabranoga naroda i svetoga grada (2. Mak 15, 14.). Također sa nebesa. Također u molitvi pred Božjim prijestoljem.

Slaveći Tavelića ne zaboravljamo mi danas ni drugih naših iz njegova, nebeskog, društva. Ni Kažotića, ni Marka Križevčanina, ni Hosane Kotorke, ni blaženoga Gracije od Mula. Ni onih, što im se još nadamo, jer im poznajemo svetačke kvalifikacije pred Bogom: Bjankovića, Langa, Stepinca, Mandića, Antića i Vošnjaka, Barbarića i Merza. Ni onih nepoznatih, kojima se je, »u tjeskobi vremena« (Dan 9, 25.), izgubilo ime, zamela uspomena među ljudima.

Velika je milost ovo nadvijanje svetaca nad naš vjerski i narodni život. Ova duhovna simbioza između onih naših na cilju i nas na putu. Ovo masivno i plebiscitarno identificiranje našega kršćanstva i našega katoličanstva s kršćanstvom i katoličanstvom naše starije braće, koju je Bog našao »vrijednom sebe« (Mudr 3, 5.), a Crkva je, auktoritativno, definitivno, proglasila autentičnim tumačima svoga duha i svoje pobožnosti. Velika napose u ove naše dane, gdje je i u dušama, i na liku, mnogih, koji sami sebe smatraju kršćanima, pa i žele da to budu, izblijedjela slika Kristova i gdje se težište kršćanstva sve više prenosi sa Boga na čovjeka, sa posvećenja i vjere na humanitarnost i akciju.

Kult svetaca, — napose naših nacionalnih svetaca, — tihi je i dostojanstveni otklon racionalizma i modernizma u Crkvi: impresivna aklamacija nadnaravnom, milosnom, evanđeoskom, crkvenom, papinskom, kršćanstvu. Onome kršćanstvu, koje su ispovijedali i prakticirali svi naši dragi sveci.

Moramo samo njihov kult među nama provoditi svijesno i sustavno. I moramo u njemu biti do kraja dosljedni.

Uzore i uzorke imamo. Imaju ih svi staleži i sve skupine među nama. Svi imamo *svoje* svece: i svoje *nacionalne* svece. Biskupi Kažotića, i Bjankovića, i Langa, i Stepinca; svjetovni, dušobrižnički, kler Marka Križevčanina, franjevci Tavelića, i Antića, i Vošnjaka; kapucini Mandića; isusovci i omladina Barbarića; svjetovnjaci i lajički apostoli Merza; žene, djevojke i redovnice blaženu Hosanu. I dominikanci: Kažotić je kao dominikanac bio podignut na biskupsku stolicu. Ne može nitko reći, da ne zna puta, da je ostao bez orijentacije.

I pomoćnike i zagovornike imamo. Svi se oni, gore pred Gospodinom, mole za nas. Za našu Crkvu; za naš narod. I u ovom vremenu teške krize.

Možemo se nadati. Imamo razloga za optimizam. Dok se naši, hrvatski, katolici oduševljavaju za svoje svece, — i dok, uporedo s tim, ovako živo slave našu Dragu Gospu, kako je slave, svoj modernoj nevjeri i skepsi uz inad, — naše kršćanstvo ne će nikada ostati ni mrtvo ni jalovo. Znak je Božji na njemu. I ruka svetaca.

»Svi sveci i svetice Božje, molite za nas!« Mučeniče Isusov, prvi naš sveče, sveti Nikola, isprosi nam od svoga i od našega Gospodina, za koga si umro, jaku vjeru i svetu dušu, poput tvoje! I puno onih, koji će te među nama nasljedovati!

»Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua!« (Crkv. 44, 1.).

NOVA GRANIČNA LINIJA

»Vjesnik«, g. 1970., br. 11., str. 198.—200.

Nekada smo se u Crkvi i u katoličkom životu okupljali i diferencirali po puno sporednijim i manje bitnim kriterijima nego danas. Po pripadništvu ovoj ili onoj dijecezi, od kojih je svaka imala svoju historijsku i pastoralno-organizacijsku tradiciju, ovom ili onom crkevnom Redu s njihovim karakterističnim stilom redovničkog i apostolskog života. Po teološkim školama: tomističkoj, molinističkoj, skotističkoj. Po »moralnim sistemima«: tucioristističkom, ekviprobabilističkom, probabilističkom. Po više manje standardnim asketskim teorijama i praksi. Po organizacijskim formama, od kojih je svaka preferirala ovaj ili onaj momenat, ovo ili ono područje katoličkog života i rada. A sve su te skupine bile, uglavnom, homogene. Tko im je pripadao, bio je jasno opredijeljen i specifično obojen. Znalo se je dobro u Crkvi, što znači biti isusovac, a što franjevac, dominikanac, salezijanac, karmelićanin. Čovjek je unaprijed znao, s čim mora računati, kad bi se u životu sreo s jednim od njih. Bili su to tipovi. Svi su, iz iste skupine, jednako nastupali; svi se držali istih principa i istih radnih metoda. Znalo se, i šta je karakteristično za svećenike iz raznih zemalja, krajeva, dijeceza: koji se odlikuju po ovome, a koji po onome; koji su od njih, općenito, na boljem glasu; koji su, poprijeko, boljeg duha; gdje je svećenički odgoj solidniji i dublji. Znalo se, koje su prednosti, a koje slabe strane raznih »katolicizama«: romanskog (talijansko-španjolskog), francuskog, njemačkog, američkog. Znalo se, i šta nose, šta hoće, pojedini katolički »pokreti«: na pr., kod nas, »domagojci« ili »križari«. Sve su te skupine bile iznutra kompaktne i solidarne.

Danas je to vrijeme očito prošlo. Situacija je danas drukčija. Fizionomije su se na svim tim starim skupinama izmiješale i pobrkale. Homogenih skupina u Crkvi, u tom starom

smislu, gotovo više ni nema. Stari tabori danas su, svi, iznutra podijeljeni. Nekadanjim centralnim pitanjima nitko više ne pridaje velike pažnje. Mjesto toga prolazi danas katoličkim svijetom, kroz sve njegove slojeve, nova granična, razvodna, linija. Oko nje se lome koplja. I stvaraju nove fronte. Jedna zapravo. Univerzalna. Kroz čitavu Crkvu. U svim njezinim sastavnim dijelovima.

Kriterij je danas, — jedini kriterij, — opredjeljenje za »staro« ili za »novo«. U pitanju je i u diskusiji ispravni smisao kršćanstva. U pitanju je mjesto i funkcija Crkve u ljudskom društvu od danas: njezin odnos prema svijetu. Ostajemo li uz shvaćanja, koja je kršćanstvo, kontinuirano, zastupalo kroz sva dosadašnja stoljeća svoga postojanja, ili ih moramo revidirati: bez puno obzira na ono, što smo do jučer govorili i učili; kako smo do jučer radili? Jesmo li za vječno, »statično«, kršćanstvo, ili smo za njegovu evoluciju, za njegovo prilagođivanje duhu vremena i, modernoga, svijeta: idejama, koje su danas kurentne i popularne među onima, koji daju ton javnom životu? Je li naše kršćanstvo objavljeno, »dogmatičko«, kršćanstvo, ili je »znanstveno«, kritično, »realistično«? Treba ili u njemu više naglašivati božanski ili ljudski elemenat, eshatološki ili humanitarno-socijalni; vertikalu ili horizontalu? Treba li da se u praktičnom životu orijentiramo više nadnarovno ili naravno? Moramo li se kao kršćani, i vidljivo, i stvarno, razlikovati od svijeta, koji ne vjeruje, ili moramo nastojati, da mu u svemu budemo što sličniji i da se od njega razlikujemo, uglavnom, samo deklarativnim stavom vjere u Krista? Priznajemo ili Crkvu za učiteljicu čovječanstva u svim fundamentalnim pitanjima života, — u svemu onome, što se svodi na religiju i moral, — ili smo za »autonomiju« i primat »osobne savjesti«, pa prema tome i za paralelizam i »pluralizam« životnih istina i puteva k Bogu? Treba li, da se podvrgavamo Crkvi i njezinu hijerarhijskom učiteljstvu, ili svatko od nas može preuzeti ulogu »karizmatičkoga« učitelja, pa govoriti i raditi, šta hoće? Jesmo li za tridentinski koncept Crkve ili za onaj lajički, koji bi nas pri bližio protestantima i vjernike učinio suverenima u Crkvi? Jesmo li za sakralno, sakramentalno, djevičansko, svećeništvo, ili za ono sekularizirano, lajicizirano, oženjeno? Jesmo li za molitvu i pobožnost ili nam je sve akcija i vanjski rad? Hoćemo li svoje vjernike voditi k sakramentima i na ispovijed, ili ćemo ih,

pod raznim pseudoteološkim, pseudopastoralnim, pseudoasketskim, pseudoliturgijskim titulima, kao sinovi Helijevi, odbijati »a sacrificio Domini« (1. Kralj 2, 17.)? Hoćemo li i dalje ostati uz evanđeosko-apostolski ideal samozataje i križa, ili ćemo punim jedrima i mi zaploviti u vode »civilizacije« i »standarda«? Jesmo li za tradicionalne strukture u Crkvi, obilježene izrazito predvodničkom ulogom papinskog primata, ili smo za »decentralizaciju« Crkve, za sistem »lokalnih crkava«?

Nije nam, u ovom članku, namjera, da teoretski analiziramo te sporne točke, ni da dokazujemo, tko ima pravo, a tko krivo. Mnogi ne će ni priznati, da smo dvije grupe, o kojima je govor, ispravno i objektivno definirali. Savršeno svakako ni nijesmo. I na jednoj i na drugoj strani postoje mnoge nuance i varijante. Ima ih i među »progresistima« radikalnijih i manje radikalnih. Mnogi će radije pokušati, da iznađu kompromisne formule i da se predstave kao pomiritelji i eklektici: oni u svemu ovomu gledaju samo bezopasnu i bezazlenu »krizu rasta«.

Ono, što mi, u ovom članku, želimo posebno naglasiti, to je samo činjenica, da se danas dioba duhova u Crkvi provodi prvotno na ovom terenu, na toj bazi. Da su stvorene posve nove fronte i novi afiniteti. »Progresizam« s jedne strane, »tradicionalizam«, »integralizam«, »konzervativizam«, — kako ga sve ne zovu, — s druge strane.

Valja nam iz toga povući konsekvencije. Jednima i drugima. Nema više mjesta nikakvu sentimentalizmu, nema ni tradicionalnoj solidarnosti u dosadašnjim skupinama. One su se odavna raspukle. Svatko treba da sada ide svojim putem: za svojom savješću. Sumišljenici s obje strane te nove granične linije valja da drže skupa: da se povežu, da se pomažu.

»Progresisti« su to već davno učinili. Još u vrijeme II. vatikanskog sabora. Bez puno skrupula. Bez puno obaziranja na svoje dotadanje šefove i auktoritete. Oni, svagdje po svijetu, jedinstveno nastupaju: oni su se povezali; i nacionalno i internacionalno. To je danas jedan novi, zatvoreni, univerzalni, pokret u Crkvi. U biti isti u svim zemljama. Sa živom izmjenom i ideja, i ljudi, i sredstava. Sa tijesno povezanom i koordiniranom štampom i nakladnim zavodima. S punom međusobnom solidarnošću i ispomaganjem. Moralnim i materijalnim.

Oni drugi, ogromna većina i svećenika i praktičnih vjernika, — mi ne krijemo, da pripadamo toj skupini, i da njezine

ideje smatramo ispravnima, — nijesu se još povezali. Vežu se, istina, i oni, sve više. Pokazuju i oni, sve više, svoje međusobne simpatije: preko i mimo ograda negdašnjih svojih zajednica. Ali ne rade to još ni dovoljno otvoreno, ni dovoljno sustavno. Svatko u svom kutu reagira, negoduje, gunđa, jaduje, protestira. Nema jedinstvene fronte. Ne čuje ih se u javnosti. Boje se »rascjepa«. Boje se »sablazni«. Istom zadnjih godina počeli su u nekim katoličkim zemljama i kolektivno, i organizovano, istupati. U Francuskoj je s te strane najefektivnije djelovalo dostojanstveno solidariziranje vodećih katoličkih intelektualaca sa kardinalom Daniélou-om, prominentnim francuskim teologom i odlučnim pobornikom papinskog auktoriteta nasuprot progresističkim »kontestatorima«. A u Njemačkoj se opet naglo širi »Pokret za Papu i za Crkvu«. Tek lanjske godine inaugurirala ga je u Rimu jedna internacionalna skupina svećenika i katoličkih svjetovnjaka, a već početkom ove godine, 1970., njegov je »Manifest« potpisalo preko 100.000 osoba sa njemačkog jezičnog područja: među njima i više tisuća svećenika, i nekoliko stotina, teoloških i drugih, profesora. Papin kardinal-tajnik Villot poslao im je i formalan blagoslov Svetoga Oca. Ima takvih pokreta i u Americi, sjevernoj i južnoj. Ima ih i drugdje. Samo, nažalost, dosada se nijesu internacionalno povezali: nijesu postali glas Crkve. Osim, možda, na području štampe. Tu su se, zadnjih godina, protivnici modernizma, relativno, najbolje afirmirali. Uz starije, tradicionalno ortodoksne, časopise i revije izlazi ih sada i nekoliko izrazito protumodernističkih; u Francuskoj: »L'homme nouveau« (Marcel Clément, Versailles); »Itinéraires«, Chroniques et Documents (4, rue Garancière, Paris VI); »La Pensée Catholique«, Cahiers de Synthèse, »Cum Petro in Christo« (»Les Éditions du Cèdre, 13, rue Mazarine, Paris VI); »Courier Hebdomadaire de Pierre Debray« (18, rue des Quatre Vents, Paris VIe); »Nouvelles de Chrétienté« (134, rue de Rivoli, Paris ler 236—38—29); »Permanences«, Reuve mensuelle, (49, rue des Renaudes, Paris XVII); u Njemačkoj: »Grosser Ruf«, eine katholische Stimme der Gegenwart (62 Wiesbaden, Postfach 807); »Der Fels«, in Verbindung mit der »Bewegung für Papst und Kirche« (Regensburg-Steinach-Taunus, Untergasse 27); u Austriji: »Die Entscheidung« (Dr. Erwin Hesse, A-1030 Wien, Hauptstrasse 56); »Blätter«, Erzb. Seelsorgeamt, Kath. Glaubensinformation (Dr. H. Madinger, Wien I. Stephanspl. 3); u Belgiji: »Positief« i »Stadion«, u vezi sa »Thomas-More-Genootschap«; u Holandiji: »Confrontatie« i »Wa-

erheid en Leven« (već prve godine prikupio je 12.000 pretplatnika i 50.000 sumišljenika). A izlazi ih nekoliko i u drugim evropskim katoličkim zemljama, pa i u Americi, jednoj i drugoj.

Mi ovim člankom ne plediramo za formalno, organizovano, okupljanje »konzervativaca« kod nas. Ne čini nam se to još potrebno. »Progresisti« su se kod nas, ponešto i sporadično, afirmirali samo u štampi, među mlađim svećenstvom, u nekim crkvenim i redovničkim zavodima: u širim svećeničkim krugovima nijesu. A među vjernicima su još uvijek prava »quantité negligeable«. Nemaju među njima ni auktoriteta ni upliva. Bolje ih je suzbijati indirektno: pozitivnim, ortodoksnim, odgojem svećeničkog i redovničkog podmlatka po sjemeništima, ozbiljnom pastorizacijom vjernika i omladine, doktrinalno-pastoralnim intervencijama Episkopata i pojedinih biskupa: u konkretnim slučajevima; bude li to potrebno.

No zato je, — i nama, — potrebna veća idejna solidarnost između svih onih, osobito među klerom i katoličkim intelektualcima, koji stoje uz Rim i uz Papu i živo osjećaju potrebu za nutarnjom, duhovnom, reformom u katoličkim redovima: za oživljavanjem i produbljivanjem izvornog evanđeoskog duha i crkvene i apostolske tradicije. Oživljavanjem i produbljivanjem, što ga toliko naglašuje i II. vatikanski sabor u svojim konstitucijama i dekretima sa svih glavnih područja crkvenog života, — o kleru, o redovima, o katoličkom lajikatu, — i koje svakom prilikom urgira Pavao VI.

Moramo više između sebe kontaktirati. Moramo izmjenjivati misli, dojmove, informacije. Moramo sustavno djelovati na svoju okolinu. Mi svećenici osobito na svoju svećeničku. I, razumije se, na one, koji se spremaju da nam budu nasljednici. Prije svega na ljude, koji su očito dobre volje, ali kojiput i previše nesamostalni u sudu, plašljivi u nastupu, podložni neozbiljnoj propagandi, sugestijama, frazama, čaru novosti i mode. Moramo se, više nego dosada, afirmirati, javljati, u javnosti i u štampi. Nije ideal, da budemo pasivna i šutljiva većina: moramo biti većina, koja govori i koja se čuje; aktivna, samosvijesna, odgovorna. Ne moramo, i ne smijemo, biti inkvizitori: nije to ni naše pravo ni naš posao. Ne moramo biti ni nametljivi. Dovoljno je, da mislimo svojom glavom i da ono, što mislimo, i kažemo. Mirno, ali i otvoreno, i odlučno.

A na onima je talentiranima, — i na onima sa položaja, — glavna odgovornost. Grijeh je, ako takvi šute. Ulaze u nezahvalnu ulogu onih ljudi iz Isusove evanđeoske priče, koji su spavali, dok je neprijatelj sijao kukolj po pšenici (Mat 13, 25.). Zaboravili su na Isusov nalog Petru, i svim Petrima: »Haec loguere, et exhortare, et argue, cum omni imperio!« (Tit 2, 15.).

Ne treba stvarati panike. Ali čini nam se, da je već i kod nas došlo vrijeme, da budemo oprezni. Ponegdje se i kod nas događaju stvari, koje ne služe na edifikaciju. I kod nas se već štošta nezgodno i čuje, i kaže, i prepričava, i preporučuje. I na svećeničkim sastancima. I po samostanima. I sa propovjedaonice. I u katehetskim poukama. I u pastoralnim kontaktima s vjernicima. Iz usta ljudi s one druge strane granične linije. A ima danas pokoji takav čovjek u svakom našemu kraju, u svakoj dijecezi, u svakoj skoro duhovnoj kući. Ne smijemo to ostavljati bez komentara i bez reakcije. Vjernici imaju pravo na zaštitu svoje vjere. »Tu vero vigila, — opus fac Evangelistae!« (2. Tim 4, 5.; Otkr 3, 2.).

HOLANDIJA

G. 1970.

Ako je slava u tome, da se o nekomu puno govori i piše, onda je Holandija danas najslavnija katolička zemlja na svijetu. A katolička jest, u nekom smislu. Onako, kako su katoličke sve zemlje, u kojima živi procentualno znatan broj katolika. Kompaktno katolička nije. Nije ono, što su Italija, Španjolska, Portugalska, Belgija, južna Amerika, pa, donekle, i Francuska i Poljska. Katolika je u njoj od prilike polovina: ostali su protestanti, kalvini. I nije nikako u centru katoličanstva. Potpuno mu je na periferiji. Sjeverno od nje same su, stopostotno, protestantske zemlje: one nordijske. I na jugu su joj, opet, skoro čisto protestantski, krajevi sjeverne Njemačke. Samo na zapadu prislanja se na kompaktno katoličke krajeve: na Flandriju, valonsku Belgiju, Francusku, njemačko Porajnje. Više je mala katolička enklava, otok, u moru protestantizma. Ostatak katoličanstva na evropskom sjeveru. Svoju današnju katoličku eksistenciju zahvaljuje Providnosti i — Habsburgovcima: najprije španjolskima, a onda austrijskima. Oni su je, dijelom, očuvali katoličkom: u doba reformacije i vjerskih ratova, u 16. i 17. stoljeću.

A što se tiče slave, valja razlikovati dvije slave. Onu pozitivnu, koju dugujemo samo objektivno velikim i etički čistim ljudskim otvarenjima, i onu drugu, koja može biti, — pa često i jest, — objektivno i etički negativna. Može se biti slavan po dobru, a može se biti »slavan« i »glasovit« i po zlu. »Glasovitost«, barem, kad za nju, danas, upotrebljujemo latinsko-internacionalni izraz »famozan«, vrlo se često, — možda najčešće, — i uzimlje baš u ovom zadnjem, negativno-pejorativnom, smislu. Za onoga, koji na sebe svraća opću pozornost, — o komu se puno govori i piše, — ali više po zlu, nego po dobru.

Holandski katolici, — oni, koji su svojoj domovini, ovo nekoliko zadnjih godina, svijetom »pronijeli slavu« i koji, danas, svojim istupima pune stupce, jednako nekatoličke, profane i bulvarske, kao i katoličke, štampe, smatraju, svakako, da su oni slavni u prvom smislu. Nosioci su, govore oni, i autentični interpretatori »koncilskog duha« i »koncilskih ideja« u Crkvi. Onih »progresističkih« i »savremenih«. Za pedeset su godina naprijed pred ostalom Crkvom, kako se neki od njih vole hvaliti. Pokazuju drugim katolicima puteve budućnosti. I krče im ih. Odlučno, radikalno, bez kompromisa. Preuzeli su vodstvo i inicijativu u savremenoj »reformi Crkve«: u njezinoj adaptaciji vremenu, prilikama, logičnoj evoluciji ljudske misli i kulture. Daju drugim »crkvama«, daju katoličkomu svijetu, dobar primjer. Nukaju ga, da i on za njima pođe. Jedni su od glavnih pobornika »nove teologije« i »novoga morala«. Dali su toj struji i nekoliko njezinih najistaknutijih predstavnika: klasičnih i tipičnih; onih, koji probijaju i vode, »Bahnbrecher«-a. I prvi su novoj, »koncilskoj«, katoličkoj »reformi« osigurali u svojoj zemlji većinu, pa i vlast. Jedina su zemlja na svijetu, gdje je katolički Episkopat praktično, sav i radikalno, »progresivan«. I u tom kompaktan i beskompromisan. I vis-à-vis Rimu i Papi. Ne imponiraju im puno rimske direktive ni rimske rezerve. Uvijek su ih spremni ignorirati i prijeći preko njih na dnevni red. Pa i u najdelikatnijim pitanjima: i ondje, gdje je Rim najosjetljiviji. I na dogmatičko-moralnom području. I u pitanju primata. I u pitanju celibata.

Sada, koliko je u svim tim njihovim tvrdnjama, u toj njihovoj ocjeni situacije, istine, nama je sa strane teško reći. Jesu li ti, koji danas govore uime katoličke Holandije, i stvarni gospodari situacije u njoj? Imaju li većinu? Jesu li vjerničke i svećeničke mase uistinu pošle za njima? Ima ih, koji to niječu. Nedavno je, čuli smo, jedan holandski svećenik, — docent Dr Hubert van Dijck, — u svom predavanju u Beču, javno ustvrdio, da je još uvijek 80 od sto holandskih katolika protiv linije Alfrink-Suenens, a za onu Papinu. A i meni su dvojica katoličkih turista iz Holandije, jedan svećenik i jedan katolički lajik, svaki napose i svaki u drugo vrijeme i drugom prilikom, apodiktički izjavili, da odnosi unutar katoličke Crkve u Holandiji nijesu nipošto onakvi, kakvima ih hoće da napravi »progresistička« i »bulvarska« štampa. Uostalom zar nijesmo svi čitali u novinama i slušali na radiju, kako je 800 holandskih svećenika, — navodno ih svega ima 8.000, — poslalo u Rim izjavu vjernosti Papi, kako je jedan Alfrinkov pomoćni biskup, — Msgr. Th. S. A. Hendriksen, — i formalno, još g. 1969., rezignirao u znak neslaganja sa držanjem svoga šefa i svojih biskupskih kolega, kako je »Liga sv. Mihaela« iz Holandije, ne-

koliko puta i uporno, apelirala na Rim i tražila, da iz Rima odlučnim protumjerama zaštite pravovjerje holandskih katolika od nezvanih i nametljivih modernističkih teoloških mentora, kako je dekan J. Joosten iz Echt-a u biskupiji Roermond, na »pastoralnom koncilu« u Nordwijkerhout-u, 6. I. 1970., — »progresisti« su ga pustili u dvoranu samo na 10 minuta, — u ime 1500 holandskih svećenika, pročitao protestnu deklaraciju vjernosti Crkvi i Rimu, kako se je u vrijeme »pastoralnog koncila« nad rezidencijom kardinala Alfrinka u Utrechtu pojavio zrakoplov, koji je nosio veliki natpis: »Jedinstvo s Rimom«, i t.d.

A još je teže, — nama sa strane, — objasniti, kako je do takve situacije došlo. Šokiralo je to čitav katolički svijet. Još do jučer vrijedila je katolička Crkva u Holandiji kao izrazito ortodoksna, sređena, tradicionalna. Nigdje nije bilo, razmjerno, više svećenika i redovnika nego u Holandiji. Vanjska organizacija Crkve bila je savršena: prava germanska. Izvanredno je jaka bila katolička štampa. U vanjskim misijama bilo je na hiljade holandskih misionara. Strogo se insistiralo na svemu, što je vrijedilo kao specifično katoličko. Holandija je, čini se, i danas jedina zemlja na svijetu, u kojoj ne samo što postoji, vrlo jaka, »katolička« stranka, nego je i formalno nazivaju »r i m o-katoličkom«. A kad sam ja, pred pedeset godina, studirao u Innsbrucku, bilo je u tamošnjem internacionalnom teološkom konviktu »Canisianum«-u i nekoliko holandskih mladih svećenika i redovnika, koji su, svi od reda, udarali u oči kao pobožni, solidni, disciplinovani, uzorni, pitomci. Odakle najedamput tolika razlika? Odakle taj zaokret za čitavih 180 stupnjeva? Je li do te nagle promjene došlo po zakonu neke, neodmjerene, psihološke reakcije na i odviše konzervativne forme dotadašnjeg religioznog života? Je li to pojava dezorijentacije pred iznenadnom provalom senzacionalističkih, modnih, ideja »nove teologije«, koja je uspjela da tako fascinantno i samosvijesno nastupi uime »sigurnih« i »provjerenih« postulata i rezultata napretka i znanosti? Je li to jedna, paradoksalna, forma, naivnog, oduševljavanja za »ekumenizam« i nestrpljivo forsiranje jedinstva u vjeri s drugom polovinom njihovih, protestantskih, zemljaka? Je li to neželjeni plod prenaglašenog i pretjeranog utjecaja lajikata u Crkvi: u jednom narodu visoke opće kulture i sa živim interesom za vjerska pitanja, a bez dovoljna poznavanja teoloških i ekleziološkah problema, pa stoga i previše izvrgnutu sugestivnom »šarmu« novih teoloških ideja i fraza, »demokratskih« i demagoških? Je li to jedna od posljedica sistema »visokog životnog standarda«, koji nikada nije bio pogodno tlo za razmah kršćanskog spiritualizma i konsekventnu afirmaciju evanđeoske »ludosti Križa« (1. Kor 1, 21. 23.)? Ili je sve to pomalo?

Nego, bilo, kako bilo, činjenica je, da je Holandija danas, — barem po onima, koji su u njoj naglasniji i koji u svojim rukama drže vodstvene pozicije u crkvenom, a pogotovu u javnom katoličkom životu: u štampi, na teološkim zavodima (na katoličkom sveučilištu u Nijmegen-u), u katoličkim masovnim organizacijama, — od svih katoličkih zemalja najdalje otišla i u modernističkim novostima i u opoziciji Rimu. Holandski »Katekizam za odrasle«, koji su izdali uz odobrenje svojih biskupa, naišao je u Rimu na najoštrije negodovanje, — Svéta je Stolica zabranila, da ga se štampa bez ispravaka: u njemu se ili šuti ili vrlo dvoznačno govori i o mnogim temeljnim istinama vjere: o neumrlosti duše i životu preko groba, o Kristovu uskrsnuću, o djevičanstvu Marijinu, o Euharistiji i svećeništvu, o postojanju dobrih i zlih duhova, i t.d., — ali zato i na živo odobravanje svih »osporavatelja« u Crkvi: holandski teolozi i dalje uz njega tvrdo stoje, a njihovi ga modernistički simpatizeri svagdje po svijetu, — pa i kod nas, — na veliko propagiraju, prevode, tiskaju. Po jednoj anketi, provedenoj među holandskim svećenicima, trećina od onih, koji su na nju odgovorili, sumnja o Kristovu božanstvu i o eksistenciji osobnoga Boga (Dr. Herbert Madinger, »Die 70«, 10, »Die Versuchungen unserer Zeit«, Wien, 1970.). I liturgijska je anarhija u Holandiji dostigla kulminaciju: mnogi svećenici na svoju ruku, — i protiv formalnih direktiva i opomena iz Rima, — po volji i najsmionije eksperimentiraju sa svetim obredima, — često i na način vrlo malo tradicionalan i dolićan, — drže zajedničke, »ekumenističke«, mise i pričesti s protestantima, dokidaju pojedinačnu ispovijed i zamjenjuju je »općom«. »Demokratizirali« su upravu u Crkvi: uveli su već u praksu i »nacionalne pastoralne koncile«, na kojima i svjetovnjaci, i obični svećenici, imaju, u biti, ista prava kao i biskupi, pa s njima »suodlučuju« i o vjersko-moralnim pitanjima, i o crkvenoj disciplini: izborima i glasovanjem. Postavili su i tezu o autonomiji mjesnih i nacionalnih crkava, koje, po njima, mogu imati i drukčije naučavanje i drukčije uređenje od drugih, pa i od Rima. Brane princip slobodnog, individualnog, opredjeljenja u vjerskim stvarima, »po savjesti«, neovisno od crkvenog učiteljstva, pa i onoga papinskog. Otvoreno

kritiziraju, pa i otklanjaju, auktoritativne Papine enciklike o prenošenju života (»Humanae vitae«) i o svećeničkom celibatu (»Sacerdotalis coelibatus«) i traže, da se Papino naučavanje u tim stvarima podvrgne slobodnoj ocjeni »Božjega naroda«, svejedno što je Papa izrijekom zatražio od holandskih biskupa, da njegovu odluku smatraju mjerodavnom i na njoj insistiraju. Neće ni da razgovaraju s Papom: postavljaju mu uvjete; i u jednom i u drugom od ta dva pitanja izjašnjavaju se u principu protiv Papina stanovišta; traže, da se i svećenicima, koji su se samovlasno i nevaljano oženili, dopusti dalje vršenje svećeničke službe.

Kažu, doduše, da oni svoje »reforme« nikome ne nameću i da ona nije roba za eksport, ali u praksi rade drukčije. Pune su druge katoličke zemlje, — Amerika osobito, — njihovih emisara, »misionara«, predavača. Na »simpozijima«, kongresima, pa i biskupskim sinodama, njihovi ljudi brane i propagiraju svoja shvaćanja. Strani katolici, svećenici i biskupi uvijek su im dobro došli gosti: pozivaju ih k sebi, »informiraju« ih, pledira ju pred njima za svoje, »savremeno«, oblikovanje Crkve i kršćanstva.

Nažalost, koji put i s uspjehom. Holandija je danas zastava, kojom uvelike mašu više manje svi »progresistički« faktori. Njima je ona protagonista »koncilske obnove«. Nadahnuće. Primjer i uzor.

I u nas se poneki oduševljavaju za Holandiju. Usrećili su nas već i prvim, nepurgiranim, prijevodom Holandskog katekizma. I reklamiraju ga na veliko. I po nekojim katoličkim listovima. A nijesmo toliko naivni, da bismo njegovu publikaciju pripisali spontanoj inicijativi »Stvarnosti«. Svećenici su za tim. Mnogi to i ne kriju. U nekim ih mjestima već i zovu »Holandezi«. Na katehetskom kongresu u Ljubljani, pred dvije godine, napravili su čitavu scenu aplaudirajući holandskim metodama, — a, svakako, i principima, — katehizacije. Putuju u Holandiju »kao na ćabu«, da i k nama prenesu štogod od tamošnjeg reformnog plamena. Puni su pohvala za holandsku Crkvu i holandski katolicizam. Nitko da ozbiljno pokudi istupe njihovih teologa i biskupa, ni kad oni, otvoreno i demonstrativno, protuslove Rimu i ignoriraju sve njegove intervencije. Sve je to, misle oni, zakoniti »dijalog«. Sve je to u autentičnom stilu »koncilskog kršćanstva«.

A mi mislimo, da su to strujanja i tendencije, kojima se sve ono, što je među nama zdravo i crkveno, mora najodlučnije oprijeti. Oprijeti programatski, načelno, javno i otvoreno. Nećemo holandskog katolicizma. Falzifikat je kršćanstva. »Revidira« Evanđelje. I parodira ga. Nespojiv je sa katoličkim pojmom Crkve i primata. Njegove su praktične posljedice već do danas na čitavoj liniji negativne. Urodio je u Holandiji nazatkom vjerskog i crkvenog života u svakom pogledu. Donio joj je tešku krizu zvanja. A bit će još puno gore, ako se on stabilizira i pretvori u sistem: ako prodre i u druge katoličke zemlje. Svršilo bi to novom »reformacijom« i novom apostazijom. A nikada slavom. Božjom slavom.

Ako tko za to želi i pozitivnu dokumentaciju, može je naći, punu doslovnih citata iz knjiga i članaka holandskih »novih teologa«, u raspravi Holandeza-isusovca P. Carl-a Straetera: »Die neue Theologie in Holland« (Verlag Habbel, Regensburg). Nije to više ni modernizam, nije ni racionalizam; to su hereze, nevjera, bezvjerje.

Daleko to od nas! Mi stojimo, odlučno, s manjinom (ili, možda, sa »šutljivom većinom«) pravovjernih i crkvenih u Holandiji. Mi stojimo s Petrom, s Papom, s Pavlom VI., a ne ni sa Blessom, ni sa Schillebeeckxom, ni sa Alfrinkom, ni sa Suenensom. S Papom, koji se je i u svojoj, nedavnoj, besjedi talijanskim biskupima gorko potužio na one, koji kušaju »da stvore ili izmisle novu Crkvu«, pa makar to bila i »uznemirena, živa, dinamična Crkva«, za koju pledira kardinal Alfrink, nasuprot onoj »hijerarhijskoj i statičnoj« (Izvještaj o svršetku holandskog pastoralnog koncila, iz pera holandskoga biskupa Theodora Zwarthuiis-a: »Dutch Council Stresses Unity, Intercommunion«; »The National Register«, 26. IV. 1970.).

Hrvatski svećenici, hrvatski katolici, ne dajmo, da nâm itko podvaljuje kamen pod kruh, zmiju pod ribu, štipavca pod jaje (Luk 11, 11. 12.; Mat 7, 9. 10.)! Držimo se, do kraja i u svemu, Evanđelja i Petrove pećine!

»Tu vero permane in iis, quae didicisti, et quae credita sunt tibi . . .!« (2. Tim 3, 14.).

RIJEČ IZDAVAČA

Dragi čitatelju!

Evo ti u ruke još jedan — treći — svezak članaka Dra Čedomila Čekade! Prva su dva sveska nosila naslov: »Crkva — svećeništvo — svećenici«. Ovaj, po auktorovoj želji, nosi naslov: »Kuća na kamenu. — Pokoncilski problemi Crkve. — Članci i rasprave«. Kuća je na kamenu Crkva. Kamen je Istina Evanđelja, koju, nepogrješivo i nepokolebivo, uči i brani papinstvo. Sve to prema Isusovoj slici s kraja njegove besjede na gori: »I udari dažd, i nadođoše vode, i dunuše vjetrovi, i napadoše na kuću onu, i ne pade, jer je bila sazidana na kamenu!« (Mat 7, 25.). Ako baciš oko na Sadržaj, vidjet ćeš, već prema naslovima, da su svi članci u ovoj knjizi od reda vrlo aktualni.

A drago nam je, zahvaljujemo Bogu, što smo je mogli dati u tisak upravo sada, na početku Marijina mjeseca, listopada: pod Gospinom zaštitom. Sveti Otac Papa preporučio je baš za ovaj Marijin mjesec apostolima molitve slijedeću nakanu: »Da bi propovjednici i teolozi naviještali i tumačili Božju riječ vjerno prianjajući uz Crkveno Učiteljstvo«.

Teška je ta zadaća teologa. Za njih, kao i za propovjednike, Sabor kaže, da to moraju izvoditi — »na različite načine, prema različitim potrebama slušatelja i raznolikim darovima«, koji su im dani. Moraju svjedočiti za svu i cjelovitu istinu. Ne smiju se pogađati sa svijetom na račun objavljene Riječi Božje i na račun od Boga danih zapovijedi. Moraju prodirati u smisao Božje objave i u njoj naći odgovor na pitanja, koja danas nameće razvitak svijeta u tehničkom i društvenom pogledu.

Pred tom golemom zadaćom, punom odgovornosti, morao bi zastati svaki teolog: morao bi odbaciti pero i dignuti ruke, te s agnosticima reći: »Ignoramus et ignorabimus!« No, tu dolazi njima u pomoć od Boga obećani oslonac: Crkveno Učiteljstvo; Papa i s njim sjedinjeni biskupi. Papa sâm ili na čelu

Sabora. Ovo posvećeno Učiteljstvo postaje im putokaz u njihovu istraživanju i ograda, koja ih čuva, da ne bi zastranili.

I Dru Čekadi bilo je ono uvijek putokaz. Već više od četiri desetljeća on, vazda s jednakim elanom i svježinom misli, prati neprestanu evoluciju Crkve i učenje i upute Papa, pa iznosi pred nas, svojim osebujnim stilom, Riječ Božju, prilagođenu našim prilikama i vremenu. Njegov predratni opus iznosio bi debele tomove knjiga. Desetak prvih poratnih godina bio je njegov rad prekinut zatvorom. Ali zato su te godine bile ispunjene žrtvom i uronjavanjem u još dublju spoznaju Evanđelja i Crkve. Taj period žrtve i razmišljanja daje njegovim pozatvorskim radovima još jaču notu autentičnosti; Čekada zna osjećati s Crkvom, »sentire cum Ecclesia«. A to je ono, što papa Pavao preporučuje, da u listopadu — naravno, ne samo u listopadu — molimo teolozima: »... da bi teolozi naviještali i tumačili Božju riječ vjerno prianjajući uz Crkveno Učiteljstvo«.

Zahvaljujemo Dru Čekadi na spremnosti da nam ustupi ove članke, — premda ih on sam nije kanio izdavati, a nije ni nama ni na koji način sugerirao, da ih izdajemo, — kako bismo im omogućili da dospiju do ruku svih naših svećenika, svih duhovnih osoba, katoličkih intelektualaca i svih vjernika, koje zanimaju ova pitanja. Duboko smo osvjedočeni, da će oni donijeti puno duhovne koristi svima onima, koji ih budu s pažnjom i bez predrasuda čitali. A preko svećenika i katoličkih lajika i cijelom našemu narodu, kojemu su oni vođe i učitelji.

Ne izdajemo ovo djelo bez velikih žrtava. Ne izdajemo ga sa svrhom da zaradimo. Naprotiv, izdajemo ga s velikim materijalnim rizikom. Cijena i rasprodaja prvih dvaju svezaka u to nas je uvjerila. Izdajemo ga iz čiste ljubavi prema dobru; prema blagu, koje smo pronašli, a žao nam je, da ostane zakopano (Mt 13, 44.; 25, 18. 24.—28.; Luk 19, 20.—23.).

Molimo čitatelje, da ga s takvom ljubavi i prime.

Knjiga se naručuje na adresu: Don Stjepan Batinović, p. Brštanica (Hercegovina).

Izdavač

SADRŽAJ